A. P. Levandovszkij

Jeanne d'Arc

A. P. Levandovszkij

Jeanne D’Arc

GONDOLAT * BUDAPEST 1966

A mű eredeti címe: АНАТОЛИЙ ПЕТРОВИЧ ЛЕВАНДОВСКИЙ
ЖАННА Д'АРК

ЖИЗНЬ ЗАМЕЧАТЕЛЬНЫХ ЛЮДЕЙ
МОЛОДАЯ ГВАРДИЯ
МОСКВА, 1962

Fordította:
SIKLÓSI MIHÁLY

A fordítást átnézte:
F. HAZAY LUJZA

Kiadja a Gondolat, a TIT Kiadója * Felelős kiadó a Gondolat Kiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Kulcsár Zsuzsanna * Műszaki vezető: Kálmán Emil
Műszaki szerkesztő: Szvoboda Gabriella * A borító és kötésterv Zsoldos Vera munkája

Megjelent 6700 példányban, 16,5 (A/5) ív terjedelemben.
Ez a könyv az MSZ 5601-59 és 5602-5 szabványok szerint készült

GO 473-d-6668

66.02072/1 – Zrínyi Nyomda, Budapest. Felelős vezető: Bolgár Imre

„... az egyszerű emberek hazafisága, a királytól elhagyott és az egyház által máglyán elégetett Jeanne d'Arc hazafisága ragyogó fénysugárként hatja át egész történelmünket..."

Maurice Thorez

Nagyon hosszú háború volt ez, talán a leghosszabb a történelemben. Az elején élő emberek közül egyetlenegy sem érte meg a végét, hiszen körülbelül 115 évig tartott (1337-1453).

A háború oka ősi feudális viszály volt. Sok évszázadon át harcoltak egymás ellen a hatalomért és a földért a két szomszédos állam királyai és nagy hűbérurai.

A XII. században az angol Plantagenetek uralmuk alá hajtották Franciaországnak gazdag, virágzó nyugati részét.

A következő században a Capetingek visszavágtak. Hol erővel, hol ravaszsággal, az engedetlen vazallusokat gyengítve, és a hűséges városokra támaszkodva majdnem minden elvesztett földet visszaszereztek.

Csak a Franciaország délnyugati részén fekvő Guyenne területe maradt továbbra is a Plantagenetek kezében.

Az angol királyok azonban nem mondtak le terveikről.

1328-ban kihalt a Capetingek dinasztiája. A francia hűbérurak egy Valois-családból .származó herceget, a Capetingek rokonát választották uralkodójukká. Az angol király azonban, aki szintén vérségi kapcsolatban állt a kihalt dinasztiával, bejelentette igényét a megüresedett trónra.

Az angol királyok trónigénye szolgáltatott ürügyet a háborúra, amelynek számos gazdasági és politikai oka volt.

A háború kezdeti szakaszában (1337-1360) a franciák sikertelenül szerepeltek. A Valois-királyok régi lovagi hadserege nem tudta feltartóztatni a kitűnő íjászokkal rendelkező, új taktikát meghonosító angol hadsereg előnyomulását. Gyengítették Franciaországot a nagyhatalmú feudális urak között minduntalan kirobbanó belső villongások is.

A francia nép mérhetetlenül megszenvedte a háborút.

Különösen a parasztság sorsa volt szörnyű.

1358-ban a parasztok kirobbantották a „Jacquerie”-t – a feudális Franciaország történetének legnagyobb méretű parasztfelkelését.

A Jacquerie ideiglenesen kibékítette az ellenségeskedő feudális urakat. Az angol bárók békét kötöttek ellenfeleikkel, és segítették őket a paraszthábor elfojtásában.

Ezután V. Károly francia király fontos reformokat vezetett be, s a lovagok és a városiak segítségével kiűzte az idegeneket az ország nagyobb részéből.

A XV. század elején azonban Franciaország felett újabb felhők tornyosultak. A kíméletlen belső villongások tetőpontján újra kirobbant a háború az angolokkal. Egymás után érték a csapások ezt a tönkretett földet.

Az országot katasztrófa fenyegette.

Ekkor lépett a színre Jeanne d’Arc.

ELSŐ KÖNYV:
A NAGY SZÁNALOM

ELSŐ FEJEZET:
A VAUCOULEURS-I KAPITÁNY

Sire Robert de Baudricourt-t súlyos gondok emésztették. Feje zúgott, aludni kívánt volna. Mégsem feküdt le, nem, ott ült magas karosszékében és gondolkozott.

Eddig sire Robert nagyon elégedett volt a sorsával. Pályája állandóan felfelé ívelt. Talpraesett ember hírében állt, s valóban sokat fáradozott azért, hogy boldoguljon. Fényes pályát futott be. Már 14 éve tölt be két jelentős tisztséget: ő Chaumont baillija[1] és Vaucouleurs városkapitánya[2]. Egészen fiatalon feleségül vett egy gazdag özvegyet, amikor pedig az szerencsésen befejezte földi pályafutását, felajánlotta kezét és szívét egy még gazdagabb úrhölgynek, aki ugyancsak özvegy volt. Új felesége – Alarde de Chambley – öreg és rút volt. Ez azonban nem izgatta a derék kapitányt. Talán olyan kevés a csinos és fiatal parasztlány a környéken? S akad-e akár egy is, amelyik vissza merné utasítani a mindenható baillit?

Baudricourt becsületes és pártatlan bíró hírében állt. Megvizsgálta a parasztok panaszait, s ezért tetemes sápot zsebelt be; felakasztatta az útonállókat, ha a keze közé kerültek. Ugyanakkor azonban jól megfért a környék ragadozó hűbéruraival is, takargatta sötét üzelmeiket, nemegyszer részesedett is zsákmányukból.

S a háború? Nyögték a szerencsétlen parasztok, sire Robert pedig abból is ezernyi előnyt élvezett. Amikor csak lehetőség adódott, merész rajtaütéseket hajtott végre, végigpusztította a falvakat, elhurcolta a parasztok ingóságait, s elhajtotta a jószágukat.

Tudott dolog volt ez, de hát a háború – háború: vajon nem kötelessége-e a baillinak, hogy megbüntesse az ellenséggel együttérző parasztokat?

Igaz, sire Robert-t azzal vádolták, hogy nem nagyon válogatja meg ellenfeleit. Beszélték, hogy néha az egyik tábor ellen harcol, néha pedig a másik ellen. Az ilyenfajta vádaskodásokra azonban Vaucouleurs kapitánya mindig meg tudott felelni, hiszen maga az ördög sem igazodna el, hogy ebben a háborúban ki az ellenség és ki a barát.

Igen, sok barátja volt az ellenség táborában és sok ellensége a saját táborában, ezt nem tagadhatta. Erejéhez mérten azonban ezekkel is, azokkal is zöld ágra vergődött. Ostobán vagy naivul sohasem viselkedett, mindig a maga hasznát nézte.

Csakhogy egyszer a világon mindennek vége szakad. Közeledett az ő kapitányságának és bailliságának vége is. Még néhány nap és – ég veled, régi bailliage...

Baudricourt dühösen szuszogott.

Csodálatos, hogyan követik egymást az események! S milyen nehéz néha előre látni: hogyan fordul a szerencse!

Minden akkor kezdődött, amikor ő, sire Robert éppen csak megvetette a lábát tisztségeiben.

VI. Károly király megtébolyodott, a felesége, Bajor Izabella pedig a hírek szerint szerelmi kalandokba vetette magát.

Franciaországban ismét beköszöntött a fejetlenség korszaka. A tartományok elszakadtak a központtól, senki nem akart meghallgatni és elismerni senkit.

A fenséges urak jártak elöl jó példával. A király nagybátyja és fivére – a burgundi és az orléans-i herceg – egész tartományokat pusztítottak végig, mindegyik az első akart lenni a királyságban, és magához akarta ragadni a főhatalmat; unos-untalan kellemetlenkedtek egymásnak. A burgundiak meggyilkolták az orléans-i herceget, az orléans-i párt hívei pedig, miután hatalmukba kerítették a megháborodott királyt, bevonultak Párizsba.

Az armagnacok[3] – így nevezte el a győzteseket a főváros lakossága – nem sokáig örülhettek diadaluknak. A feldühödött burgundi herceg arra célozgatott az angol király előtt, hogy elérkezett az idő, amikor felújíthatja a háborút.

V. Henrik király ezt maga is látta.

1415. augusztus 13-án éjjel seregei partra szálltak a Szajna torkolatánál.

Az, ami ezután következett, forgószélhez vagy tomboló orkánhoz hasonlítható.

Baudricourt is jól emlékezett ezekre a napokra...

Mintha lavina pusztította volna végig Franciaország északi részét. A kirabolt városok jóformán semmi ellenállást nem tanúsítottak. Októberben Azincourt mellett VI. Károly seregét teljesen szétverték, s a francia lovagok színe-virága az angolok fogságába esett.

Crécy és Poitiers óta, amire csak a legöregebb emberek emlékeztek, nem ért meg Franciaország ilyen súlyos vereséget.

Azincourt megnyitotta az utat Párizs felé.

Az armagnacok János burgundi herceg meggyilkolásával igyekeztek javítani a helyzeten, de csak rontottak rajta. Az elhunyt fia, Jó Fülöp herceg bosszút esküdött az apjáért, s szövetségre lépett V. Henrikkel. A szövetségesek megnyerték a francia királynét, Izabellát, s az egy gyékényen árult velük. A megháborodott VI. Károllyal azt tették, amit akartak; rákényszerítették, hogy Troyesban súlyos, szégyenletes egyezményt írjon alá.

VI. Károly elismerte utódjának az angol V. Henriket.

Károly dauphint[4], akit bűnösnek véltek Burgundi János meggyilkolásában, megfosztották örökösödési jogától.

Izabella királyné eleget tett a szövetségesek kívánságának, s bejelentette: az ifjú Károly herceg nem a francia király fia...

Röviddel ezután a két uralkodó – V. Henrik és VI. Károly – váratlanul elhunyt. A szerződés azonban szerződés maradt. VI. Henrik, az új angol király még bölcsőben ringott, de a régens, Bedford hercege folytatta a harcot, hogy megszerezze neki a második királyságot.

A burgundiaktól támogatott angolok lassan nyomultak előre dél felé. A nép, ahol tudott, ellenállt az átkozott godonoknak[5]. A hódítók kegyetlenkedésekkel válaszoltak...

Egyébként sire Robert nem sokat törődött a szegényekkel, fütyült a nyomorukra és hősiességükre. Időnként a maga javára használta ki a helyzetet, s vígan halászott a zavarosban.

1428 nyarán azonban a helyzet alaposan megváltozott.

Az angolok elfoglalták az ország egész északkeleti részét, s eljutottak Orléans-ig, amelynek erődje a Loire vidékének kulcsa volt. Egész Champagne, s vele együtt a chaumont-i bailliage is a hatalmuk alá került. A Franciaország keleti határán fekvő Vaucouleurs-t körülzárta az ellenség.

Az igazat megvallva, sire Robert nem tekintette ellenségének sem a godonokat, sem a burgundiakat. Mindig akadt velük valami olyan dolga, amely minden esetben sikeresen végződött.

Champagne új gazdái szintén nem akartak rosszat a szívélyes kapitánynak. A jövedelmező állásokra azonban megvoltak a maguk jelöltjeik.

Sire Robert-rel, az ellenséges oldalon álló tiszttel a maguk módján nagylelkűen jártak el. Nem ítélték el, nem ölték meg, még csak börtönbe sem zárták. Egyszerűen megparancsolták neki, hogy augusztus folyamán át kell adnia az állását sire Antoine de Vergy-nek, az angolok párthívének.

Ez volt minden.

Sőt, amikor Baudricourt kijelentette, hogy ilyen rövid idő alatt nem tud minden ügyet átadni, ebbe is belementek. Egyelőre még elláthatta a vaucouleurs-i kapitány tisztségét.

Egyelőre még!... Már pusztán ezek a szavak is dührohamot váltottak ki a nemes Baudricourt-ból.

Átkozottak!... Másfél évtizede ül a helyén, hozzánőtt ehhez az álláshoz, ismeri minden csínját-bínját. S egyszerre: takarodj, amerre a szemed lát!... Nem, ilyen olcsón nem adja!

Húzza a dolgot, amíg lehet.

Húzza-halogatja, és reménykedik.

Mire vár? Csodára?...

S ha arra is! Talán nem történhetnek új változások? Hiszen Károly dauphin, bár lomha ember, nem akar meghódolni az angoloknak, hanem királynak kiáltatta ki magát! Lehet, hogy ma a „bourges-i királyt" csak Franciaország déli része ismeri el, de hogy mi lesz holnap – azt senki sem tudja. S ha már csodáról beszélünk...

Ő, Baudricourt, éppenséggel felfigyelt valami előjelre...

Nyolc hónapja egy paraszt, Burey falucskából, amely mintegy fél mérföldnyire fekszik Yaucouleurs-tól, fiatal hajadont vezetett eléje. A tizenhat év körüli, formás parasztlány okos teremtésnek látszott.

Az ilyeneket sire Robert rendszerint nem engedte ki a markából.

Ez a lány azonban kellemetlenül meglepte.

No nézd csak! A zavar legkisebb jele nélkül kijelentette, hogy Franciaország megmentésére küldte őt az ég. Követelte, hogy a kapitány vezettesse kísérettel a király elé, akit a lány dauphinnak nevezett, s akinek állítólag valami fontos dolgot kell mondania. Úgy beszélt, mint valami jós, s azt állította, hogy Isten parancsára cselekszik.

Baudricourt nem szerette a maguk csinálta prófétákat. A lány nyilván nincs észnél.

Mit lehet tenni?

Fogságba vesse néhány napra, hogy ott kitisztuljon az agya?

Sire Robert kegyes hangulatban volt. Valahogyan megsajnálta a lányt. Magához hívta kísérőjét, Durand Laxart-t, s megparancsolta neki, hogy az ifjú „szentet" vezesse haza.

– Add át az apjának – fűzte hozzá a gondos kapitány –, hogy jól pofozza fel. Igen, igen, jól pofozza fel néhányszor!

Baudricourt hamarosan megfeledkezett erről az eseményről, s talán soha nem is ötlött volna újra eszébe, ha a makacs parasztlány ezekben a szomorú napokban ismét meg nem jelenik. Ugyanazt a szegényes ruhát viselte, s az arckifejezése is ugyanolyan nyugodt és állhatatos volt.

Most kitartóbbnak bizonyult.

Jeanne – így hívták ezt a parasztlányt – azt állította, hogy az Úr megparancsolta neki: menjen a dauphinhoz, álljon a serege élére, szüntesse meg Orléans ostromát, és Reimsben koronáztassa meg Károlyt Franciaország törvényes uralkodójává.

S egyszerre egy gondolat villant Baudricourt agyába.

Vajon nem a mentő szalmaszál-e ez a lány, akit a sors küldött elébe?

Hátha valóban az Isten választottja? Talán tudja, hogy mit beszél? Miért ne próbálna szerencsét?...

Ha a lány segít a királyon, biztos Baudricourt sikere, ördög vigye az angolokat és a burgundiakat! Újra bailli és kapitány lesz, és ez a legfontosabb!

Ha pedig a lányból mégsem lesz semmi haszna, az – Isten neki! – nem sire Robert bűne lesz.

Akármi történik, a király láthatja, hogy a vaucouleurs-i kapitány törődik a felség ügyeivel, s alkalomadtán őfelsége sem fog erről elfeledkezni. Ki tudhatja, hogyan fordul még minden?...

Igen, nem rossz ötlet! Megér annyit, hogy gondolkozzék rajta az ember.

Baudricourt kapitány most nem beszélt pofonokról. Nyájasan elbeszélgetett Jeanne-nal, s azt javasolta neki, hogy várjanak.

Hamarosan azonban meg kellett bánnia engedékenységét. A „szent” nem hagyta nyugton. Majdnem mindennap felkereste, és követelte, hogy mielőbb útra kelhessen.

– Ha térden kellene csúsznom, akkor is eljutnék oda – ismételgette csökönyösen a kapitánynak, aki az út nehézségeivel igyekezett elijeszteni.

Lám, ma is itt van!

S megint a véget nem érő, olyan jól ismert mondatok: az Úristen, a szentek szava, Franciaország megmentése...

Baudricourt, aki amúgy is nagyon álmos, nem igyekszik visszafojtani ásítását.

– Mennem kell, bár nagyobb örömmel maradnék otthon anyámnál, s végezném a házimunkát. A sors azonban nem ezt rótta rám. Teljesítenem kell kötelességemet...

Sire Robert oda sem figyel Jeanne-ra. Néhányszor végigméri lusta pillantásával.

De hát – az Istenre! – van ebben a lányban valami! Mennyi energia, mennyi szenvedély!... A ruganyos leányidomok csak úgy sugározzák az erőt és az egészséget... Szép, élénk arc, sűrű haj... Ha egy kicsit felöltöztetnék... Vagy ha teljesen levetkőztetnék...

S megint a szokásos érzés lesz úrrá sire Robert-on.

– Kicsi Jeannette! – szakítja félbe hirtelen – mindez nagyon szép. Látom, okos lány vagy, s kitűnően beszélsz. De hogy gondolod: nem volna jobb, ha előbb közösen egy pompás kis fickót csinálnánk?

Első pillanatban Jeanne nem érti. Szótlanul bámul Baudricourt-ra. Aztán felvonja a szemöldökét, s a kezével tiltakozó mozdulatot tesz.

Ilyesmit a kapitány már sokszor látott.

Valami azonban mégis furcsa és szokatlan: a lányon egyáltalán nem látszik félelem. Nem fél attól, hogy ez a hatalmas ember felpattanhat a helyéről, és összetörheti őt. Teljesen nyugodt, mint aki biztosan tudja, hogy ez nem történhet meg.

– Nem, sire Robert – mondja határozottan –, ilyesmire ne is gondoljon. Az Úr ilyesmit nem enged. Tisztának és makulátlannak kell lennem Isten és ember előtt, hogy erőm legyen.

S Róbert úr kedve egyszerre elsavanyodik.

Az ördög vigye, hiszen ennek a lánynak igaza van! Ha teherbe esne, egy fabatkát sem érne!...

Sire Robert nem volt valami istenfélő ember. Nem nagyon félt az Úr haragjától. Anyagi érdekeit azonban mindig jól szem előtt tartotta.

– És mikor akarnál indulni? – kérdi a kapitány nagyobb szünet után,

nem tudván, hogyan fejezze be a hosszúra nyúlt beszélgetést.

– Azonnal – feleli Jeanne – jobb, mint holnap. Holnap pedig jobb, mint elhalasztani későbbi időre.

MÁSODIK FEJEZET:
A NAGY SZÁNALOM

Mindennek az alapja a szánalom volt.

A szánalmat a bajok szülték.

A bajokat a háború okozta…

A háborút Jeanne azóta ismerte, mióta az eszét tudta. Háború dúlt mindenütt, állandóan, elkerülhetetlenül, mint a végzet. Pestishez, dögvészhez hasonlóan pusztította a városokat és a falvakat, temetővé tette a földeket, szörnyűség és halál járt a nyomában.

Gyermekkorának első emléke – egy tűzvész. Körös-körül sötétség, az erdőn túl a láthatáron pedig bíborvörös sáv az ég feketeségében. Ilyent a kis Jeanne még sosem látott. A látvány fellelkesítette, s tapsikolt a kezével. Dühösen kiáltottak rá. Anyja, aki a karján tartotta, erősebben a kebléhez szorította. A kislány már félig elszenderedett, amikor észrevette apjának elborult és szokatlanul feszült arckifejezését. Ugyanoda nézett ő is, az erdő mögé, és valami okból most már egyáltalán nem örült.

Reggel pedig nagyon, nagyon jó volt. A napocska vakítóan ragyogott, a madarak csicseregtek, s mindnyájan álmosak, de vidámak voltak. Apja azt mondta, hogy igen nagy veszélyt sikerült elkerülniük. A csata jóval a folyón túl, Maxey falucska közelében zajlott le. Robert de Commercynak, Saarbrücken urának csapata zsákmányt, foglyokat ejtett, aztán elvonult, s felgyújtott parasztkunyhókkal világította meg az útját.

Jeanne emlékezett, hogy nem élhették a maguk életét. Domrémy parasztjait a halál és a fosztogatás veszélye fenyegette, ezért átköltöztek arra a szigetre, amely a Meuse közepén, falujukkal szemben feküdt. Ott, a szigeten állt a Bourlemont-család félig omladozó kastélya. A kastélyban régóta nem lakott senki. A parasztok ezt az épületet használták menedékül.

Jeanne-nak nagyon tetszett ez a „szigeti erőd”. A falubeli lányokkal és fiúkkal együtt átkutatott minden zegzugot. Különösen érdekes volt mászkálni a romos lépcsőkön a nagy őrtorony legtetején. A fogazott

fal nyílásain át Domrémy egész környékét láthatták. A Maas széles ezüstszalagnak látszott, csodálatos cikcakkban nyúlt el előttük. A híd mögött sötétlett Greux falva, amely összeért Domrémyvel, s utak húzódtak Vaucouleurs és Neufchâteau felé; távolabb pedig végeláthatatlan rétek, földek és erdők terültek el.

Amott, a falu szélén tölgyerdő kezdődik, a Bois-Chenu. Ezt az erdőt nagyon szerette Jeanne. Ha figyelmesebben szemlélte, a szegélyén egész keskeny sávot láthatott. Az a Ribiszkés-patak, a Fontaine-aux-Groseilliers, amelynek a vize olyan hideg és jóízű, partján pedig hatalmas, vén bükkfa áll. Azt mondják, hogy e fa körül szívesen járják körtáncukat a tündérek.

Jeanne sokáig elnézegette ezeket a jól ismert helyeket. Felülről és távolról egészen másnak látszottak. Néha úgy tűnt neki, hogy rendkívüli, mesebeli ország az egész vidék, s ő maga – ennek az országnak a királynője.

S milyen szörnyű volt az álomképeknek ebből a csodás országából leereszkedni a lépcsőkön a kastély sötét, föld alatti boltozataiba!... Jeanne hallotta az öregektől, hogy ott az alacsony és nedves boltívek alatt valamikor foglyokat tartottak Bourlemont urai. A gyerekek borzadozva simogatták meg a rozsdás láncokat, s nézegették a sarokban heverő fehér csontok halmazát. A nyomorúságos kis ablakokon még ragyogó napsütésben is csak halvány fény szűrődött be. Beszélték, hogy amikor tavasszal a Meuse megáradt, a víz elérte ezeket a réseket, s félig elöntötte a bűzös, föld alatti kamrákat.

A szörnyű lidérces félelem és a halál birodalma ez. Jeanne-t rémület fogta el, könnyek fojtogatták a torkát... De nem sírt, mert tudta, hogy elég felmenni a föld felszínére, s ott máris más, egészen más lesz minden.

A Domrémyből származó kis parasztlány szilárdan megőrizte emlékezetében és szívében e korai benyomásokat.

Később megértette, hogy így van ez az életben: mesés szárnyalás után, napfény és boldogság után zuhanás, rémületet keltő sötétség következik. Ettől azonban nem félt. Jól tudta, hogy a sötétség nem győzheti le a fényt, hogy a nap mindig sötétségből tör elő, hogy az emberi lélek ereje felülemelkedik a hazugság, az igazságtalanság és a súlyos elnyomás birodalmának föld alatti kamráin.

A közvetlen veszély elmúlt. A menekültek elhagyták a „szigeti erődöt”, és hazatértek falujukba. Átköltözött régi házába Jacques Darc[6]

családja is.

Távollétük alatt semmi sem változott. A kicsiny Jeanne kíváncsian tapogatta a rogyadozó falakat, kis öklével ütögette az ablakot fedő marhahólyagot. Az egyházközség templomában még nem kezdték meg újra az istentiszteletet. Be lehetett osonni a templomba, odalopózni az oltárhoz, és bámulni a falakon ábrázolt szentek sötét ábrázatát. Jeanne ezt nagyon szerette. Gyermeki fantáziája erősen működött. Legjobban Szent Mihályt, a ragyogó arkangyalt csodálta, aki fegyverével ledöfte a szörnyű sárkányt. Ó, ha ilyen lovag kelne védelmére a falujuknak is, akkor alaposan megjárnák a lotaringiai bandák!...

Barátaival Jeanne kifutott a Bois-Chenube, ábrándozni a Ribiszkés-patak partjára, hogy megtudják, visszatértek-e a tündérek kedvenc bükkfájukhoz.

A tündérek azonban nem tértek vissza. De mennyi volt körös-körül a gomba és a gyümölcs!...

Sokat Jeanne nem sétálhatott. Egész családja hajnaltól késő estig dolgozott. Rogyásig akadt munka otthon is meg a földeken is. Fivérei és nővérei már régen segítettek szüleiknek. Most Jeanne-ra is sor került. A kislány azonban ettől nem esett kétségbe. Égett a munka fürge keze alatt. Font és szőtt, varrt és mosott, takarította a házat, juhot legeltetett, és gondozta a tehenet. Édesanyja, Zabillet megtanította néhány imára, írásra és olvasásra azonban nem tanították meg. Nem akadt, aki tanította volna, meg idő sem volt rá. A felnőttek sem tudtak írni és olvasni. Jeanne d'Arc álmodozásai hosszú ideig nem jutottak túl a család szerény vágyálmain: hogy mindannyian jóllakhassanak, és úgy-ahogy öltözhessenek.

Egy idő óta azonban Jeanne kezdte figyelmesebben szemlélni a körülötte zajló életet. Észrevett egy furcsa dolgot. Valamennyi pajtása olyan egyforma és mégis más volt. Valamennyien játszadoztak, fogócskáztak, dolgoztak, és beverték egymás orrát. De volt valami olyasmi, ami megkülönböztette őket, miként a szüleiket is. Egyesek valami okból többet dolgoztak, mások kevesebbet, s aki többet dolgozott, az sokszor éhesen maradt.

Jeanne ennek az okát is megértette, amikor egy kissé felcseperedett.

A folyó innenső partján lakó parasztok, köztük Jeanne is, személyükben szabad embereknek számítottak. Megművelték a maguk parcelláját, és fizették az adót a királynak. A Maas másik, déli partján jobbágyparasztok éltek, úgynevezett serfek, akik a Bourlemont

hűbérurak leszármazottainak tulajdonában voltak. Személyi függőségben éltek. Súlyos robotot végeztek, számtalan szolgáltatással tartoztak. Nem költözhettek szabadon, nem köthettek a maguk akarata szerint házasságot, s még a maguk nyomorúságos kis cókmókjával sem mindig rendelkeztek.

Jeanne-t ez mélységesen felháborította és elkeserítette. Miért enged meg az Úr ilyesmit? Hát nem mindenki egyenlőnek és egyformának született az Úr képére és hasonlatosságára?...

S mégsem ez volt a legszörnyűbb. A szabad parasztokat és a serfeket is szinte egyformává tette a mohó és kapzsi urak önkényeskedése. A seniorok vajmi keveset törődtek a joggal. A háború, amely szakadatlanul tombolt Franciaországban, egyformán sújtotta a serfeket és a személyükben szabad parasztokat. Gondolt-e vajon azzal Saarbrücken ura, hogy kinek a vetéseit gyújtja fel és tiporja el, a serfekét vagy a szabadokét? Érdekelte-e a hatalmas burgundi herceget, hogy személyükben szabad vagy függő parasztokat fosztanak-e ki garázda kapitányai a rablóhadjáratok során?

Most, amikor az országban megszűnt a központi hatalom, a seniorok nemcsak saját birtokaikon érezték teljhatalmú uraknak magukat. Mindenre elszánt, hétpróbás gonosztevőkből bandákat toboroztak. Nem féltek sem Istentől, sem ördögtől, raboltak, erőszakoskodtak, gyilkoltak. Különösen gyalázatosán bántak az egyszerű néppel Lotaringia kisebb hűbérurai. Domrémy falva e tartomány határán feküdt.

Jeanne sok szörnyű dologról hallott, amit szájról szájra adtak. Nem tudott elfelejteni egy történetet, amelyet egyik este mesélt egy vándor koldus, aki Jacques d'Arc házában töltötte az éjszakát.

Meaux város közelében élt egy lovag, bizonyos Vauru. Ennek a féktelen, vad várúrnak a kapzsisága nem ismert határt. Miután tönkretette parasztjait, szélnek eresztette őket. Jövedelmei ezért csökkenni kezdtek, mohósága viszont egyre növekedett. S irtózatos gondolat jutott az eszébe. Összegyűjtötte vazallusait és udvari népét, felfegyverezte őket, s útnak indultak. Vauru pribékjei elfogtak mindenkit, aki útjukba akadt, teljesen kifosztották őket, majd az áldozatokat a kastély pincéjébe vetették. Az úr agyafúrt kínzásokkal kényszerítette foglyait, hogy pénzen megváltsák életüket. Ha a váltságdíjat a kijelölt napig nem fizették meg, Vauru saját kezűleg akasztotta fel a rabokat egy hatalmas szilfára, amely a kastély előtt állt. A fa ágai állandóan roskadoztak a szörnyű gyümölcsök terhe alatt...

S egyszer Vauru egy szomszéd falubeli parasztot rabolt el. A szegény embert kegyetlenül megkínozták, és kényszerítették, hogy küldjön üzenetet a feleségének. A paraszt felesége terhes volt. Nagy nehezen, a rokonok és ismerősök segítségével összegyűjtötte a pénzt, s elindult Vauru fészkébe. A rablóvezér azonban megunta a várást. Nem bízott abban, hogy a váltságdíjat kifizetik, s ezért felakasztotta a parasztot. Amikor aztán az asszony megjelent, Vauru nem átallotta elvenni a pénzt; cserébe a kihűlt holttestet adta át... A szerencsétlen asszonyt határtalan bánat töltötte el. Sírva átkozta a gonosztevőt. A feldühödött Vauru megparancsolta, hogy meztelenül kötözzék ahhoz a fához, amelyről az imént emelték le a férjét. A fájdalomtól és a rémülettől az asszonynál idő előtt megindult a szülés... Éjjel az asszonyt és csecsemőjét felfalták a Vauru kastélya körül ólálkodó éhes farkasok...

Igen, a hatalmaskodó hűbérurak és a hős lovagok vajmi keveset gondoltak a godonok elleni háborúra, viszont hét bőrt nyúztak le a saját parasztjaikról.

Minél rohamosabban gyöngült az ország, annál mohóbbak és könyörtelenebbek lettek.

A parasztok a király felé fordították tekintetüket.

A királyt látták pártfogójuknak és atyjuknak.

Az erős uralkodó az egységes állam megtestesítője, az egységes állam pedig gyengíti az urak önkényét.

Csoda-e, hogy a szerencsétlen falusiak, akik egyaránt szenvedtek a külföldi uraktól és a saját gazdáiktól, minden reményüket az Istenbe és az uralkodóba vetették?

Egyre gyakrabban vonultak át Domrémyn menekülők Franciaország északi és nyugati részéből. Megszálltak néha éjszakára Jeanne apjának a házában is. A lány nagyon figyelmesen látta el őket. Ételt adott az utasoknak, s átengedte nekik fekhelyét, maga pedig a padláson aludt. Az alkalmi vendégektől a parasztok új híreket hallottak az ország eseményeiről.

S ezek a hírek igen rosszak voltak.

Az angol király a burgundi herceggel szövetségben sok tartományt és várost hódított meg.

A godonok féktelenül és álnokul viselkedtek. Sok szenvedést okoztak az egyszerű népnek. Jeanne hallott arról, hogy az átkozott godonok

hosszú hónapokon át ostromolták a dicső Rouen városát. Normandia más városait már régen a kezükben tartották, a büszke Rouen azonban megingathatatlanul állt, hűséges maradt a francia királyhoz. V. Henrik fenyegetett, követelőzött, ígérgetett, de hasztalanul. A godonok körülkerítették a várost. Az ostromlottak már minden élelmiszer-tartalékukat felélték. A lovak és szamarak után megették a macskákat, kutyákat, sőt a patkányokat is. Rouen asszonyai felajánlották, hogy az öregekkel és a gyermekekkel együtt kivonulnak a városból. Ezzel megszabadítanák a védőket a felesleges szájaktól, maguk pedig találnának élelmet és menedéket a szomszédos falvakban.

És az éj leple alatt 12.000 fegyvertelen asszony, öreg és gyermek vonult ki a városból. Az angolok azonban nem engedték át őket soraikon. Az éhség kínjaitól és a rideg téltől meggyötört és elcsigázott szerencsétlenek néhány héten át ott éltek az ostromlók és a város falai között. Legtöbbjük elpusztult…

Végül aztán Rouen megadta magát. Győzelmének napját V. Henrik szörnyű mészárlással tette emlékezetessé…

Jeanne megtudta azt is – méghozzá eléggé hamar –, hogy a gyűlölt és könyörtelen V. Henrik meghalt. Majdnem egyidejűleg meghalt azonban a francia király is. A godonoknak pedig eszük ágában sem volt, hogy lemondjanak hódító szándékaikról. A Loire-on túlra vetették vissza Károly herceget, s bár ő királynak kiáltatta ki magát, a lakosság szemében továbbra is csak a trón várományosa, a dauphin maradt. Ahhoz, hogy az állam törvényes uralkodója lehessen, ősi szertartások szerint meg kellett volna koronáztatnia magát Reimsben, ahol őseit, a többi francia királyt megkoronázták. Az északon fekvő Reims városát azonban az ellenség erős seregekkel vágta el a „bourges-i király” területeitől. Károlynak sem elég ereje, sem elég energiája nem volt ahhoz, hogy eljusson oda.

Jeanne sajnálta az ifjú dauphint. A tündérmesék jó és szép hercegének képzelte, akit üldöz gonosz mostohája, s minden oldalról veszélyek és alattomos ellenségek vesznek körül. S a herceg ellenségei – az egész népnek, a szeretett Franciaországnak is ellenségei.

A háború makacsul benyomult az emberek mindennapi életébe. Behatolt még a gyermekek játékaiba is: a játékok valóságos csatákká fajultak.

A Domrémytől keletre fekvő Maxey falva a lotaringiai herceg birtokában volt. A falu lakói Burgundi Fülöp híveinek tartották magukat, akivel hercegük szövetségi szerződésben állt.

Egyszer Domrémy néhány ifja, akik Maxey-ba jártak iskolába, véres ábrázattal tértek haza: elagyabugyálták és armagnacoknak nevezték őket az ottani legénykék. Ez nem maradhatott megbosszulatlanul...

Az ifjú armagnacok megostromolták a Meuse-ön túli vidéket, s úgy megadták az átkozott burgundiaknak, hogy azok alig tudták elhordani az irhájukat.

Fellángolt a „háború", és komoly sebesülésekkel járt. Az iskolában megszűnt a tanítás. A felnőttek is beleavatkoztak a viszályba...

Nem lehet tudni, hogyan végződött volna a história, ha nem köszöntöttek volna be olyan események, amelyek gyorsan kibékítették az armagnacokat és a burgundiakat.

Elmúlt az 1425-ös év: Az angolok elfoglalták Chaumont bailliage-t, s eljutottak a vaucouleurs-i kastélyig.

Az éjszakai tűzvész fénye már nem tűnt különösnek Domrémy lakosainak szemében. A „szigeti erőd" újból menedékhelyül szolgált a megrémült asszonyoknak és gyermekeknek. Nappal a parasztok elrejtették lovaikat és teheneiket, éjjel hajtották ki őket a legelőre. A szolgálatban levők egyetlen órára sem hagyták el az őrtorony lőréseit. Időnként riasztón kongott a harang...

Baudricourt kapitány harcolt de Vergy ellen. Mindkét fél szorgosan gyújtogatta és pusztította a falvakat, elhurcolta a gabonát, bort, háztartási holmit, lemészárolta vagy elhajtotta a jószágot. A burgundi és angol bandák tucatjai avatkoztak bele ebbe a harcba, felkutattak és elraboltak mindent, ami érték még megmaradt a főhadak párharca után. Elérte a szörnyű csapás Jeanne szülőfaluját is...

A „szigeti erőd" Domrémy sok lakosának életét mentette meg, de nem mentette meg a vagyonkájukat. Amikor a banditák elvonultak, magukkal hajtották a jószágot, s elhurcoltak mindent, amit fel tudtak kutatni a parasztok házikóiban. Sírás és jajveszékelés lett úrrá a Meuse fölött. A családok tucatjait fenyegette éhhalál...

S akkor megszületett a szánalom...

Jeanne már régóta nem volt olyan, mint a többi gyerek. Már nem játszott, nem vett részt a körtáncokban, nem kacarászott a barátnőivel; mindig gondolatokba mélyedve, szótlanul látták. Gyakran és sokáig időzött a templomban; hosszan imádkozott. Igyekezett segíteni mindenkin, akin csak tudott: ápolta a sebesülteket és a betegeket, gondoskodott a nincstelenekről. A lányok és ismerős legények néha

gúnyolódtak, de még gyakrabban csodálkoztak rajta. Arról azonban senkinek fogalma sem volt, hogy mi zajlik a lelkében.

Jeanne lelke olthatatlan tűzzel lobogott.

S a szíve vérzett.

Végtelen részvétet érzett mindenki iránt: a szülei és a falubeliek iránt, távoli tartományokból érkezett honfitársai és a magára maradt dauphin iránt is.

S legjobban a drága, agyongyötört Franciaországot sajnálta.

Tágra nyílt szemmel figyelte az életet, az olyan szörnyűséges és mégis annyira szeretett életet. Nem tudta okát adni, de szükségét érezte annak, hogy valami nagyot, valami fontosat cselekedjék, mindenkinek az üdvére. Akkoriban múlt tizenhárom éves...

Jeanne úgy vélte, hogy hőstettekre buzdító hangokat hall. Homályos, de szívének kedves alakok jelentek meg előtte, és szóltak hozzá. Jól ismerte ezeket az alakokat és hangokat. Azokat vélte látni és hallani, akikben mindig hőn reménykedett, akiket képeken látott, akikről legendákban és imádságokban hallott.

Elsősorban Szent Mihályt, vele együtt Szent Katalint és Szent Margitot, az elesettek és elnyomottak védelmezőit. Valamennyien az Isten nevében beszéltek...

A hangok, amelyeket a lány hallott, tulajdonképpen a megkínzott emberek jajveszékelése, a szenvedő haza sóhajai, saját nemes és érző szívének hívó szavai voltak.

Franciaország ébredezett. Az egyszerű emberek látták, hogy az urak nem segítenek rajtuk. A maguk kezébe kellett venniük a haza megmentését.

Beauvais körzetében és Normandiában önkéntes népi csapatok tevékenykedtek. A hazafiak szövetkeztek, mindenféle partizáncsapatok alakultak. Néha nők vezették e csoportokat.

A kislány Domrémyben mohón itta magába ezeket a híreket. Lám, ez a helyes út! A drága Franciaországnak csakis a harc mezején tehet szolgálatot! Oda kell mennie, ahol a legnehezebb a helyzet!

Jeanne mérhetetlen erőt érzett magában. Hitt abban, hogy segíteni tud népén.

A faluban szájról szájra járt az a jóslat, hogy Franciaországot egy asszony tette tönkre, s egy leány fogja megmenteni! A leány Lotaringiából, a Bois-Chenuből érkezik majd...

Hol született meg ez a jóslat? Honnan a pontos részletek? Senki sem tudta. Jeanne-t azonban ez nem érdekelte. Mikor először hallotta e jövendölést, nyomban megdobbant a szíve.

Hát persze! Nem világos, hogy miről van itt szó? A Franciaországot tönkretevő asszony Izabella királyné, aki eladta az országot az ellenségnek, s szembefordult saját fiával – a trón örökösével! S a lány? A lotaringiai végekről, az ősi tölgyerdőből származó lány?

Jeanne szíve lázasan vert.

Hát nem neki küldött jeleket az Úr? Nem ő hallja-e az angyali hangok buzdításait? Nem az ő szívében született-e meg a nagy szánalom?

Igen, kétségtelen, ez az ő sorsa! A haza várja.

S ő megy is!

Mindenben teljesíti a kötelességét.

De hogyan tegye? Hogyan küzdje le ő, a szegény, írástudatlan parasztlány azokat az akadályokat, amelyek útját állják annak, hogy a hazát megmentse?...

Aki szorgalmasan keres, az – talál. A lánynak hamarosan alkalma nyílott arra, hogy kipróbálja a sorsot.

A becsületes és dolgos Jacques d'Arc nagy tiszteletnek és megbecsülésnek örvendett földijei körében. Többször megválasztották bírónak is. Most a közösség azzal bízta meg, hogy tegyen panaszt Vaucouleurs-ban. Az öreg köhécselve fogta be a lovat, s behajtott a városba. Ott magával sire Robert de Baudricourt-ral kellett tárgyalnia. A kapitány nem viselkedett büszkén az egyszerű emberekkel szemben, s szívesen fogadta őket kastélyában. Sire Robert kastélya, akárcsak a tulajdonos, lenyűgözte a parasztok képzeletét. Amikor Jacques d'Arc hazatért, másról sem folyt a szó, mint a nemes vaucouleurs-i kapitánynál tett látogatásáról. Egyébként Jacques megemlítette, hogy a kapitány a dauphin pártján áll, s szoros kapcsolatot tart vele.

Jeanne figyelmesen hallgatta az öregek beszélgetését.

Lám, itt kell kezdeni!

Azonnal el kell mennie Baudricourt-hoz, s meg kell kérnie, hogy juttassa el őt a királyi kastélyba!

Jeanne tudta, hogy szülei nem helyeselnék tervét, ezért egyetlen szóval sem tett említést róla. Engedélyt kért, hogy meglátogathassa a Laxart-családot, amely Burey falvában, a Domrémyből Vaucouleurs-ba vezető út mentén lakott. Apja beleegyezett. Jeanne nagy reményekkel és szilárd elhatározással eltelve indult útnak.

Durand Laxart nagyon távoli rokonságban állt a d'Arc családdal. Mivel azonban tizenhat esztendővel idősebb volt Jeanne-nál, a lány nagybátyjának szólította. A nagybácsi igen szerette névleges unokahúgát. Jeanne ismerte a bácsi jóságát és becsületességét, s ezért kiöntötte előtte a szívét. Amikor azonban a becsületes Durand meghallotta a rendkívüli, szokatlan vallomást és azt a kérést, hogy a lányt kísérje el Vaucouleurs-ba, zavarba jött. És volt is rá oka! Az ilyen hóbortos ötlet mindenkit megzavarna...

Jeanne azonban gyorsan leküzdött minden ellenvetést. Megemlítette a Bois-Chenuből érkező lányról szóló javaslatot, s mivel nagyobb akaratereje volt, mint a „bácsinak", mielőtt a jámbor ember felocsúdhatott volna, már beleegyezését adta, ígéretet tett.

... S lám csak! A jól kitervelt és nagyszerűen induló terv kudarcot vallott...

Az első kísérlet kudarca nagyon elkeserítette Jeanne-t. Durand Laxart, amennyire tudta, igyekezett megvigasztalni. Egyébként látszatra Jeanne teljesen nyugodt maradt. Elhatározása megingathatatlannak bizonyult. Szentül hitt a jóslatban s az égi hangokban...

Sikertelen próbálkozása azonban nem maradt titokban.

Amikor hazatért a falujába, megértette, hogy a hírek elvégzik a magukét. Ujjal mutogattak rá, kinevették. S szülei kérdezősködésére nem válaszolhatott hallgatással. Nem tudott hazudni. Akarva-akaratlanul magyarázatot kellett adnia.

Apja nagyon haragudott. Nem értette meg Jeanne fennkölt gondolatait. Képzeletében szörnyű képek villantak fel. Úgy érezte, hogy a lánya katonák közé akar keveredni, hogy a markotányosnők bűnös életét élje.

– Ha ez valóban így van – dúlt-fúlt az apa –, s ha a fivéreid nem ölnek meg, akkor én fojtalak meg a saját kezemmel.

Anyja tartózkodón viselkedett, de ő is megdöbbent. Ám azonnal döntött afelől, hogy mit kell itt cselekedni. A lány felcseperedett, nagylány lett, azért járnak ilyen bolondságok a fejében. Ideje valami jó vőlegényt keresni neki, azután férjhez adni. Majd jönnek a gyerekek, az új kötelességek, s elmúlik ez az üres önfejűség. S már fel is bukkant a vőlegény a láthatáron. Az egyik jól dolgozó legény, becsületes szülők gyermeke, régen rajta felejtette a szemét Jeanne-on, csak nem tudta, hogyan kezdjen hozzá a dolgához.

Jeanne hallani sem akart a férjhez menésről. Csendes ,,nem"-je olyan határozottan csendült, hogy a szülőknek meg kellett volna érteniük: bele kell nyugodniuk a lány akaratába.

Az anya azonban nem adta meg magát. Túl drága volt neki a gyermeke ahhoz, hogy átengedje a sors kénye-kedvének. Ha a lány nem akarja a maga javát – hát erővel kell kényszeríteni, s majd eltűri, meg is szereti a férjét. Az apa támogatta Zabillet-t. Megegyeztek a vőlegény szüleivel is. Mindent elrendeztek. S közös erővel rávették a félénk legényt, hogy jelentkezzék a bírónál Jeanne ügyével: azt kell mondania, hogy már szavát adta, eljegyezték egymást, most pedig vissza akar táncolni. A legény lelkére vette a bűnt, s úgy tett, ahogy parancsolták neki.

A szülők már a kezüket dörzsölték. A bíróság Toulban, a vaucouleurs-i járástól sok mérföldnyire székelt. Oda Jeanne természetesen nem megy el, a bíróság előtt nem szólhat, s akkor egyszerűen bírói ítélettel kényszerítik, hogy házasságra lépjen.

Az öregek azonban rosszul ismerték a lányukat. Jeanne nehezebb dolgokra készült –, mit jelentett tehát neki néhány napi út az ismeretlen helyre! A szeme sem rebbent, amikor apja megtagadta tőle a lovat. Elment gyalog, elmondta a magáét a bíró előtt, és megnyerte az ügyet!

Mit lehetett itt tenni? Az apja felmarkolta a kötelet, de amikor a lánya szemébe nézett, csak sóhajtott egyet, és kifordult a szobából...

Amikor ezek az események történtek, Jacques d'Arc családja ideiglenesen Neufchâteau-ban élt.

Sire Antoine de Vergy, Champagne kormányzója 1428. június 22-én parancsot kapott a régenstől, Bedford hercegétől, hogy a vaucouleurs-i területet vesse angol uralom alá.

Sire de Vergy nagyon jól tudta, mit jelent ez. Kezdte összetoborozni

szétszóródott bandáit, s rövidesen ezer kopjásból álló osztagot állított fel. Ezzel közeledett Vaucouleurs felé.

Domrémy és Greux lakossága már nem bízott a „szigeti erőd” szilárdságában, s ezért úgy döntött, hogy Neufchâteau falai között húzódik meg a nyájjal és a legértékesebb holmikkal.

Két hét múlva, amikor a parasztok hazatértek, falujuk nem volt többé: a szegényeket csak füstölgő romhalmazok fogadták...

Amikor ugyanis a nemes de Vergy úr emberei látták, hogy a parasztok kicsúsztak a markukból, tehetetlen dühükben elpusztítottak mindent, ami a kezük ügyébe került. Feldúlták a földeket, házakat, kerteket, a templomot – mindent eltapostak, felgyújtottak, leromboltak... Nem úszta meg a „szigeti erőd” sem: már csak kőhalmaz emlékeztetett rá...

E bánat mellett minden eltörpült. Jeanne-nak senki sem alkalmatlankodott házassági ajánlattal. Senki sem tartotta vissza immár.

Közben a lány megtudta, hogy megkezdődött Orléans ostroma. Elhatározása még szilárdabb lett.

Nem, egyetlen percet sem várhat tovább! Ami nem sikerült először, annak feltétlenül sikerülnie kell most!

Amikor Jeanne megkérte apját, hogy engedje el Laxart-hoz, az öreg csak legyintett egyet. De anyját hiába igyekezett a lány megvigasztalni: maga is érezte, hogy többé már nem tér haza.

Így került másodszor Vaucouleurs-ba.

HARMADIK FEJEZET:
AZ UTAZÁS

Baudricourt kapitány már mindent eldöntött magában, de halogatta a dolgot. Múltak a napok, a hetek, s még mindig nem engedélyezte Jeanne elutazását.

Elsősorban arra gondolt, hogy a lány és a kíséret ellátása – márpedig nem kis út állt előttük – nem fillérekbe kerül. Kétes ügyért sire Robert nem akarta kinyitni a bugyellárisát. Nem bízott abban, hogy a király megtéríti kiadásait. Jobbnak látta, hogy ha a lány előbb kicsiszolódik egy kicsit Vaucouleurs-ban. Csak beszélgessen, ismertesse meg a tervét minél jobban a néppel, s akkor talán sikerül összeszedni az útravaló pénzt másoktól...

Ráadásul a kapitányt még egy másik kényes részletkérdés is izgatta. A lány nyilvánvalóan az ég választottjának adja ki magát. Angyali hangokról, az Isten akaratáról és más hasonlókról beszél. S ki mondhatná meg, hogy nem hazudik-e? Lehet, hogy az egész csak ördögi kísértés? Lehet, hogy megszállta a sátán, aki ezt az egész dolgot irányítja? Ördögfiókát pedig nem akart a királyhoz küldeni. Az ilyesmi mindenféle kellemetlenségekkel járhat. A kapitány igazán nem akadt tengelyt akasztani az egyházzal.

Némi gondolkodás után sire Robert egyszerű kiutat talált. Személyesen ment el a Leroyer családhoz, Jeanne szállásadóihoz, s magával vitte a helyi papot is. A pap a kapitány jelenlétében meghintette a lányt szenteltvízzel, s ördögűző szavakat mondott. Jeanne csendesen tűrte a szertartást. Ez azt bizonyítja, hogy nem szállta meg az ördög. A megnyugodott Baudricourt megveregette a lány vállát, és kijelentette, hogy Jeanne álma közelebb áll a megvalósuláshoz, mint eddig bármikor.

Jeanne erre keservesen elsírta magát, s Catherine, Leroyer felesége sokáig nem tudta megvigasztalni.

Nem hisznek neki? Kételkednek benne? Ó, ostoba emberek! Hát nem értik meg, hogy minden tettét egyetlen érzés vezérli – a haza szent szeretete? Hogy vesztegethetik az időt méltatlan és értelmetlen gondolatokra, amikor Orléans-ban a helyzet óráról órára rosszabb lesz?!

Az idő igazolta, hogy Baudricourt nem tévedett.

Jeanne tisztelőinek száma napról napra növekedett. A lány megtalálta a kellő hangot az emberekkel. Közlékenynek bizonyult, szívesen beszélgetett az utcán, a templomban vagy a kapitány fogadószobájában mindenkivel, aki törődött a drága Franciaország sorsával. Jeanne mélységes meggyőződése átragadt a vele beszélgetőkre is. Sokan megértették, hogy ebben a nehéz órában, amikor a királyi hadsereg felbomlott, amikor az idegenek és a rablók tönkreteszik az országot, a helyzetet csak a legcsodálatosabb hősiesség mentheti meg. Vaucouleurs messze esett Orléans-tól, az emberek azonban érezték, hogy a harc ott, a haza szívében dől el.

Sajnálhatta-e a szegény ember akár az utolsó garasát is a közös ügytől? Jeanne világosan látta, hogy a dolog nem az embereken és nem a pénzen múlik.

S valóban, Leroyer kicsiny háza hamarosan valóságos búcsújáróhely

lett. Különféle emberek keresték fel, még néhány katona és lovag is.

Egyszer, amikor Jeanne és Catherine a rokka mellett üldögélt, kopogtattak, majd a küszöbön egy délceg katona jelent meg. Gunyoros meghajlással üdvözölte a „hölgyeket".

Jean de Metz, Baudricourt egyik embere volt.

Amikor először pillantott a lányra, meglepődött.

Milyen fiatal! Még egészen kislány! Vajon igaz mindaz, amit beszélnek róla?

S a harcos első szava ugyanolyan gúnyos volt, mint a meghajlása:

– Mit csinál itt, kedvesem? Igaz-e, hogy a királyt elűzik a királyságából, s nekünk mindannyiunknak angolokká kell válnunk?

Ez a tréfa nem zavarta meg Jeanne-t. Egyenesen a beszélő szemébe nézett. Nyugodtan, a kényeskedés vagy az elfogódottság minden jele nélkül megkérdezte Jean de Metzet, hogy mi célból jött Vaucouleurs-ba. A harcost megzavarta a nyílt és egyenes beszéd. A korábbi gúnyos hangnak nyoma sem maradt. Jean de Metz már sok mindent látott, és nem egy csatában járt. Az angolok a szülőföldjét is feldúlták. Szívből gyűlölte a hódítókat. A vaucouleurs-i szolgálatot már régóta erősen unta: becsületes volt, Franciaországot akarta szolgálni, nem pedig alkalmi gazdákat. A lovag megfogta a lány kezét, Jeanne emelkedett hangulata rá is átragadt.

– Ígérem, Jeanne, hogy Isten segítségével elvezetem a királyhoz. Mondja meg: mikor óhajt indulni.

A leány megismételte azt, amit a kapitánynak mondott. Minden napi késlekedés mázsás súlyként nyomta a szívét.

Jean de Metz megígérte, hogy minden tőle telhetőt elkövet.

Már búcsúzkodott, amikor megkérdezte a lányt, hogy milyen ruhában szándékozik utazni. Franciaország útjain és erdeiben hemzsegnek a rablók. Nézete szerint oktalanság lenne női ruhában utazni. Jeanne egyetértett vele. A férfiruha jobban megfelelt szerepének.

Baudricourt minden kétsége megoldódott. A lányban nem sikerült ördögöt felfedezni, s úgy látszik, pénzébe sem kerül a dolog. Ráadásul most már megelégelte nemcsak a „szentet", hanem sok tucatnyi tisztelőjét is, akik naponta folyton kérnek, könyörögnek, követelnek.

Jó! Befejezi ezt az ügyet.

S Robert úr futárt küld Chinonba, a király ideiglenes szálláshelyére.

A futár értékes levelet visz tasakjában, amelynek végre meg kell oldania a Domrémybe való lány sorsát.

Múltak a napok. Chinonból nem jött hír. Eljutott-e oda vajon a futár? Vagy megölték az úton? Elrabolták tőle a levelet? Vagy talán a király úgy döntött, hogy nem is válaszol a kapitánynak? Bizony sok „talán" akad az ilyen 150 mérföldes, nehéz úton, az eső mosta ösvényeken, a rablóktól hemzsegő erdőkben, az ellenségtől megszállt falvakban és településeken.

Jeanne nem találja a helyét. Elsiet Burey-ba, aztán vissza Vaucouleurs-ba, majd megint Burey-ba. Nem! Tovább nem tud várni! Ha Baudricourt kapitány megtagadja a segítséget, nélküle fog zöld ágra vergődni. Titokban, hogy a benne bízó jó embereket ne nyugtalanítsa és ne izgassa, egyedül próbálja megkeresni a dauphin-hoz vezető utat!

Január végén Jeanne végleg elhatározta magát... Átöltözött Durand Laxart ruhájába, amely úgy lógott rajta, mint valami zsák, s aztán jó rokona kíséretében elhagyta Vaucouleurs-t.

Nem is tudta, hogy milyen útra vállalkozott.

A hideg és borongós nap már estébe hajlott. Ruhájuk és cipőjük átázott, még mielőtt elhagyták a várost. Jeanne nehéznek és bánatosnak érezte a lelkét. Amikor beértek a sötét és ismeretlen erdőbe, megértette bánata okát.

Úgy járt el, mint valami csaló.

Becsapta mindazokat, akik oly figyelmesen közeledtek hozzá, akik készek voltak feláldozni érte az utolsó garasukat is!

Hogyan hagyhatta el szokásos becsületessége, még akkor is, ha másokról akar gondoskodni?

Ha így cselekszik, akkor az utazás úgysem kecsegtet semmi jóval.

Nem, türelmesnek kell lennie, és nyugodtan ki kell várnia a kellő órát.

Mert eljön, feltétlenül eljön!

Az ázott és fáradt Durand Laxart már régóta csendben a lány arcát

fürkészte. Amikor meglátta könnyeit, átölelte. Jeanne erre felzokogott. Visszafordultak. A hazafelé vezető út végtelennek tűnt. Vaucouleurs kapujához már teljes sötétben érkeztek. A kapunál az elcsigázott utasokat majdnem feldöntötte egy lovas, aki nagy sebességgel vágtatott tajtékos lován.

Colet de Vienne, a király futárja volt, aki a régen várt levelet hozta Károlytól...

1429. február 24-én Vaucouleurs főterén olyan sürgés-forgás volt, amilyet a legnagyobb ünnepnapon sem lehetett látni. Különböző rangú és korú emberek, öregek és kicsiny gyermekek sereglettek körül egy lovascsoportot.

Figyelmüket elsősorban egy karcsú, kerekre nyírt hajú, egészen fiatal, lányos arcú apród kötötte le, aki magabiztosan ült erős pejlován.

Jeanne volt az. Arcán visszafojtott öröm, mélységes belső elégedettség tükröződött.

Kivívta, amit akart!

Chinonba megy, a drága dauphinhoz; Bertrand de Poulengy, Jean de Metz, Colet de Vienne királyi futár és még három megbízható útitárs kíséri.

A közel állók azt hajtogatták, hogy az utazás veszélyes lesz, mert az utak és erdők hemzsegnek az útonállóktól.

Jeanne mindezt tudja, de nem fél. A helyes utat választotta, és meggyőződése, hogy azt sértetlenül meg is járja.

Milyen jók az emberek! Hogy gondoskodnak mindenről! Itt van Henry és Catherine Leroyer, Durand Laxart és sokan, sokan mások, akiknek a nevét nem is tudja. Ők vették neki a lovat és a pontosan rászabott férfiruhát is. Ők készítették és látták el sarkantyúval a pompás puha csizmát, amely olyan jól áll a lábán, s így nem kell aggódnia az eső és a sár miatt. Mindnyájan áldó szavakat mondanak, és sok sikert kívánnak tervéhez.

Jeanne alig tudja visszatartani könnyeit. Segítse meg őket az Isten! Mindig emlékezni fog rájuk. A véres csatákban az ő szabadságukért és boldogságukért fog hadakozni s a többiekért, a szerény és névtelen emberek ezreiért.

No de rajta!

Indulni kell!

Jeanne levelet ad át Durand-nak, amelyet szüleinek diktált. A tömegtől kísért kicsiny csapat elindul a Francia-kapu felé.

A kapunál másik lovascsapatba ütköznek.

Maga Baudricourt kapitány érkezett meg kísérete élén. A cinikus öreg nem akarja mutatni megindultságát, összehúzza a szemöldökét. Tetőtől talpig végigméri a fiatal apródot, ráncolja a homlokát, leszáll lováról. Odamegy Jeanne-hoz, lecsatolja a kardját, és átnyújtja a lánynak.

– Nesze, fogd. Kardod még nincsen.

Jeanne hálásan néz a kapitányra. Sire Robert a lány útitársaihoz fordul, s megesketi őket, hogy pártfogoltjára úgy vigyáznak, mint a szemük fényére. Újból ránéz Jeanne-re, s int a kezével.

– Hát jó, indulj. S legyen úgy, ahogy elrendeltetett.

Az út első napja nyugodtan telt el. Colet de Vienne ismerte a lakott helyektől félreeső ösvényeket is.

Szótlanul mentek.

Egész úton szinte senkivel sem találkoztak. Colet kiszámította, hogy hány mérföldet tettek meg, s felsorolta, hogy melyik városokat és falvakat sikerült szerencsésen elhagyniuk. Balról mögöttük maradt Gondrecourt, aztán Montiers-en-Saulx, jobbról pedig a Marne-on túl Joinville következik, a környék legveszélyesebb városa.

Mikor a lovasok elérték a Marne-t, éppen sötétedni kezdett. Szerencsére a jobb parton kellett valahol lennie a Saint-Urbain-kolostornak, amelynek apátja Baudricourt rokona volt. A kolostort nem találták meg egykönnyen. Amikor végre az ágak sűrű hálóján át megpillantották a fényt a toronyban, már erősen az éjszakában jártak. Az utasok fáradtan, de a közeli pihenés boldog tudatában kopogtak az apátság kapuján.

A következő nap rosszabbul telt el.

Igaz, angolokkal és rablókkal továbbra sem találkoztak, de sokat tévelyegtek, s ráadásul semmiképpen sem találtak alkalmas helyet az éjszakázásra. Az erdőben hideg és veszélyes az éj. Rövid fontolgatás után elhatározták, hogy megváltoztatják útirendjüket: nappal

alszanak, és az út nagyobb részét éjszaka, este és reggel teszik meg. A nedves füvön aludtak, legjobb esetben is egy kevés szénán. Jeanne-nak megvolt az a kiváltsága, hogy birtokába vehette az egyetlen takarót, amelybe úgy burkolózott be, hogy nem vette le sem a ruháját, sem a csizmáját.

Mivel éjjel utaztak, gyakran eltévedtek. A legtöbb kellemetlenséget a folyók okozták. Mielőtt a Loire-ig értek volna, át kellett kelniük a Marne-on, az Aube-on, a Szajnán és a Yonne-on. A hidakat kerülték, mivel azok az ellenségtől megszállt városok közelében álltak. A téli esők miatt a folyók megduzzadtak. Szerencsének számított, ha sikerült gázlót találniok; de nemegyszer át kellett úsztatniuk...

Jeanne sztoikus nyugalommal viselte ezeket a kellemetlenségeket. Bár egész testét hasogatta a fájdalom, ruhája és csizmája pedig szinte sosem száradt meg egészen, látszólag fel sem vette a kényelmetlenségeket.

A férfiak kényesebbeknek bizonyultak. Csodálkoztak a lány jó hangulatán, amely néha már ingerelte is őket. Olykor durván gúnyolták a „szentet", így igyekeztek kihozni sodrából, megoldani a feszült légkört. A metzi harcos kételkedett, hogy teljesíteni tudja-e Jeanne azt, amit kitervezett. A fegyverhordozók azzal igyekeztek rémítgetni, hogy angol sereg közeleg. Aztán összekacsintva dicsérni kezdték a godonokat, s azt állították, hogy ők maguk titokban azokhoz húznak.

Jeanne azonban egyszerűségével és szelídségével lefegyverezte az álnok gúnyolódókat. Nem hitt nekik, s szívből nevetett a tréfálkozókon.

Hat végtelen hosszú nap alatt 75 mérföldet tettek meg – az útnak körülbelül a felét. Az előttük álló útszakasz azonban összehasonlíthatatlanul könnyebbnek számított, mint a mögöttük maradt rész. Elhagyták az ellenség által megszállt tartományt, előttük már francia föld terült el. Már nem volt szükség az óvatosságra, bátran törhettek előre a nyílt utakon, és nyugodtan aludhattak éjszakánként.

A hetedik napon a kicsiny csapat eljutott a Loire-hoz, s megérkezett Gien királyi városba. Ott nem sokat időztek, de tapasztalták, hogy a rendkívüli leányról keringő hírek már mindenhova eljutottak.

A nép Szűznek nevezi, és csodákat vár tőle. Orléans lakosai kérték, hogy Jeanne mielőbb siessen segítségükre.

A lány maga is iparkodott volna az ostromlott város felé, annál is inkább, mert az már annyira közel volt.

Most azonban folytatták az utat Chinon felé, s be kellett érniük azzal, hogy biztató üzenetet küldenek az orléans-iaknak: a Szűz nem feledkezik meg róluk, lélekben velük van, s a lehető leghamarabb megérkezik majd oda.

Miután az utasok átkeltek a Loire-on, rátértek a Touraine-ba vezető útra. Jóllakottan és kipihenve, derűs hangulatban haladtak, és mit sem sejtettek arról, hogy mióta csak elindultak Vaucouleurs-ból, most leselkedik rájuk a legszörnyűbb veszély...

Az útkanyar mögötti leshelyen öten várakoztak. Rövidesen a hatodik is csatlakozott hozzájuk. A gyors futástól lihegve, szaporán kapkodta a lélegzetét.

– Nos, láttad?

– Erre tartanak, néhány percen belül a kanyarban lesznek.

– Hányan vannak?

– Azt nem tudtam kivenni, de véleményem szerint hárman vagy négyen lehetnek.

Az útonállók összenéztek. A zsákmány magától sétál a kezükbe.

Károly király katonái voltak, akik az útonállást jobban kedvelték a szolgálatnál. Hiszen a királyi sereg mindenki szeme láttára felbomlott, zsoldot nem fizettek, s nem volt miben reménykedni. Itt pedig – ezernyi lehetőség! Lám, ez a „szent” is... Köztudomású, hogy a király elé vezetik. Tehát: a király nagy váltságdíjat fizet érte...

Nyomban határoztak. Rajtaütésszerűen támadnak, mihelyt csak befordulnak a kanyarban. A lányt megkötözik, s elrejtik az árokban. A többit agyonverni, egy kivételével, aki majd elmegy Chinonba a pénzért.

Lassan múlnak a percek. Hat szempár figyeli feszülten az utat. Aha! Most előbukkantak... Egy, kettő, három... Hm... Bizony, többen vannak, mint kellene – összesen heten! S mind a hét – férfi! Itt valami nincs rendben...

A lovasok közelednek. Kardjuk megcsörren a nyeregkápán. Kettejük kezében – kopja. Elérték a leshely vonalát. Egyikük, egy egészen fiatal

fickó, felemeli a fejét. Tekintete találkozik a bokrok mögül leselkedő gonosz szemekkel. Figyelnek. Társaihoz fordul, és valamit mond nekik. Nyomban mindnyájan megállnak. A lovagok kardjuk markolatához kapnak. Egyikük előrevágtat.

– Hej, ti ott! Azonnal gyertek elő.

Az útonállók sötét tekintettel engedelmeskednek.

– Kik vagytok, és mit csináltok itt?

– Monseigneur, mi őfelsége, Károly király katonái vagyunk. Táplálékot keresünk itt, az erdőben.

A lovag kétkedve néz a beszélőre. Néhány pillanatig hallgatnak.

– Ez az út vezet Saint-Aignanba?

– Igen, monseigneur, Romorantinen és Selles-en keresztül. Saint-Aignan innen másfél-két napi út.

A lovag bólintott, és visszafordult övéihez. Rövid tanácskozás után a csapat újra elindult. A lovagok továbbra is a kardjukat markolászták.

Az útonállók tekintetükkel követték őket, amíg el nem tűntek a távolban.

– Ej, de ostobák voltunk!... – robbant ki az egyikből. – Kitől ijedtetek meg? Elszalasztani ilyen zsákmányt!... Gyorsan és váratlanul kellett volna cselekedni – magukhoz sem térhettek volna...

– Mintha te csináltál volna valamit – vetette oda a másik. A többiek hallgattak.

– S észrevettétek-e – vágott közbe hirtelen a harmadik –, észrevettétek-e, hogy az a fiatal, az... Láttam, hogy férfiruhába öltözött nő!...

A gyanús társasággal történt találkozás kellemetlen utóízt hagyott bennük. Mindnyájan elgondolkozva és nyugtalanul tekingettek jobbra-balra. Jeanne gondolatai nem voltak vidámak. Érezte, hogy nagy veszélytől menekült meg. S ugyanakkor sajnálta is ezeket a csavargókat, ezeket az éhes és az erdőben kóborló, helyüket sehol nem találó embereket.

Micsoda ostobaság! Amikor minden erőt a közös ellenség ellen kellene

összpontosítani, a franciák bandákba verődve egymásra vadásznak. Nem! Ha a dauphin hisz neki, és a csapatokhoz küldi, határozottan felveszi a harcot ezek ellen. Minden erejét arra fordítja, hogy a közös célok és törekvések fölülkerekedjenek az urak önzésén és az egyszerű emberek állandó ínségén.

Az út vége felé járt. Áthaladtak Selles-en és Saint-Aignanon, elhagyták Fierbois zöld lankáit. Fierbois-ból a lány levelet küldött a királynak, s értesítette közeli megérkezéséről.

Az út utolsó napját különösen nehéznek érezte Jeanne. Égett a türelmetlenségtől, s valahányszor megpillantott a láthatáron egy falut vagy tornyot, mindig reménykedve kérdezte meg, hogy megérkeztek-e végre Chinonba?...

...A város este tűnt eléjük az erdő zöldjéből, amikor a kétségbeesett Jeanne már felhagyott a kérdezősködéssel. A leáldozó nap fényénél az utasok váratlanul pillantották meg az alacsony fehér épületeket, a föléjük magasló dombot a kastéllyal, amely a csipkés párkányú falak csodás tarajával, rengeteg bástyával és csúcsos tetővel nyúlt az ég felé!

Jeanne csak rápillantott társaira, s arckifejezésükből mindent megértett. Tizenegy napi nehéz út célját érték el. Chinon várta őket a verőfényes tavaszi nap utolsó mosolyával.

NEGYEDIK FEJEZET:
A „BOURGES-I KIRÁLY”

Amikor a királynak bejelentették, hogy Vaucouleurs-ból futár és két lovag vár fogadásra, határozatlanul megtorpant.

Éppen vacsorázni készült. Az imént folytatott hosszú és unalmas beszélgetést főkamarásával[7], sire de La Trémoille-jal, s örült, hogy a vacsora bejelentése véget vetett ennek a beszélgetésnek. Gyengén és szánalmasan áll ott vékony és görbe lábain. Néhány lépést tesz az asztad felé, majd megtorpan, nem tudja, hogy mit válaszoljon.

Azután elutasítóan int – csak várjanak! –, s leül a kényelmes, puha karosszékbe, háttal a kandallónak. A tűz vidáman lobog. Féltucatnyi fáklya világítja meg egyenlőtlenül az ebédlőt. Az oldalajtón belép a királyné, Anjou Mária, és szótlanul foglalja el a helyét. Ma valami miatt különösen bágyadt az arca. Nyűttnek és öregnek látszik, bár még nagyon fiatal... A király elfordul, és lehunyja a szemét. A házastársak egyetlen szót sem váltanak...

Apródok lépnek a terembe. A király felnyitja fél szemét, és a tálak

mozgását figyeli.

Mit tegyen, kitől kérjen pénzt, amikor már szó szerint mindenkinek tartozik: nemcsak a főkamarásnak, sire de La Trémoille-nak, és nemcsak a kancellárnak, Regnault de Chartres őeminenciájának, hanem katonai parancsnokainak, élelmet szállító tisztviselőinek is...

Mindennek az az oka, hogy nem ura az országának. Tűzvész és rombolás, rombolás és ínség, ínség és éhezés uralkodik mindenütt. A hűbérurak garázdálkodnak meg az angol régens és őkegyessége, a burgundi herceg.

Maga Károly pedig csak a „bourges-i király”...

Igen, csak Franciaország déli része fölött rendelkezik, beleértve Bourges városát, amelyet a Loire és az angol Guyenne szorít harapófogóba. Még az övéi sem tekintik királyuknak: nem kenték fel törvényesen, szigorúan véve továbbra is csak dauphin – a trón várományosa. Zavartan és gyengén utazgat kastélyai között, miközben az angolok elorozzák földjeit.

Természetesen még maradt valamije. Vannak birtokai, jó városai és gazdag adófizetői. De mi haszna az egészből, ha minden jövedelemforrását már régen átengedte sire de La Trémoille-nak és többi hitelezőjének, akik behálózták, s még moccanni sem engedik? Mi értelme van mindennek, ha a ,,bourges-i királyság” napról napra zsugorodik, a hadvezérek pedig tétlenkednek, és ember- meg területveszteségek árán visszavonulnak?

Az ellenség már mindent elragadott, amit csak elragadhatott. Az angol hatalom gigászi íj húrjaként feszül a Loire mentén. A nyílvessző Orléans ellen fordul. Elesik Orléans – s a könyörtelen, biztos kéz által röpített nyílvessző éppen a szívébe talál neki, Károlynak...

Mit tegyen? Várja meg az elkerülhetetlen pusztulást? Vagy meneküljön a határon túlra?

Egyesek azt hajtogatják, hogy még nem veszett el minden.

Csodát várnak.

Udvari csillagásza, Péter magister csodás jeleket olvasott le az égről. A derék Baudricourt jövőbe látó leányt küldött a távoli keleti vidékről, s igen nagy reményeket fűz hozzá.

Ki ez a lány?

Károly apja és nagyapja néhányszor népi prófétákhoz folyamodott, s amint beszélik, nem is minden siker nélkül... Ő maga, Károly, beleegyezett, hogy a parasztlányt Chinonba küldjék. Most visszatért a futárja, s vele együtt valami vaucouleurs-i lovagok is.

Nos, a szerény vacsora véget ért, lehet fogadni őket...

A homály után a hat fáklya fénye nagyon világosnak tűnt. A lovagok hatalmas szobába kerültek, a falakon gobelinekkel és szőnyegekkel.

Az asztal mögött, amelyről éppen a vacsora maradványait szedték le, cingár ember ült. Szerény fekete zekét viselt, fején nagy fekete sapkát. Borotválatlan arca kellemetlen benyomást keltett. A feje homlokban széles volt, lenn pedig elkeskenyedett. Kiálló szemei különböző színűek, és meg sem rebbentek. A vékony nyak mintha nehezen tartotta volna a hatalmas, esetlen fejet. Egész külsején valami szánalmas érződött és ugyanakkor valami mohó, érzéki.

A király nem felelt az üdvözlésre. Magához intette a futárt, s feltörte a levél pecsétjét. Sokáig olvasott, majd még tovább gondolkozott elmélyülten, tenyerébe hajtott fejjel. Amikor végre megszólalt, hangja gyengének, ernyedtnek tűnt; a lovagok csak nehezen értették meg a szavait. A király néhány kérdést intézett a futárhoz, majd ismét hallgatásba merült.

Bertrand úr bátorságot merített, néhány lépést előrelépett, meghajolt az uralkodó előtt, s tolmácsolta Jeanne kérését. A király semmit sem válaszolt. Arcára nyilvánvaló értetlenség ült ki. Hosszas hallgatás után magához rendelte az egyik apródot, és valamit súgott neki. Az apród bejelentette, hogy a kihallgatás véget ért. A lovagoknak másnap meg kell jelenniök a királyi tanács előtt, ahol majd meghallgatják őket. A jövőbe látó lány fogadásának kérdésében külön döntenek.

Az értetlenség csak nem tűnt el a király arcáról aznap este. Megmaradt rajta akkor is, amikor lakájai levetkőztették, s VII. Károly elhelyezkedett a széles ágy sötét függönye mögött.

Baudricourt utolsó leveléből és a futár válaszaiból ítélve az ügyben váratlan fordulat következett be.

Károly, a király egészen másra gondolt.

Azt hitte, hogy a kapitány jövendőmondót küld hozzá, olyan jövőbe látót, aki tanácsokat ad neki. A győzelem reményét vesztő, babonás Károly jövendőmondást várt, s számított is arra. Őseihez hasonlóan néhány mágust és jóst tartott. Miután megkapta az első levelet

Vaucouleurs-ból, azt hitte, hogy hasonló jövendőmondóról van szó. Csak ezért egyezett bele, hogy a lányt eléje bocsássák.

S íme, a jövendőmondó helyett egy megszállott lány érkezett, aki csatába akar rohanni. Férfiruhába öltözött, ami már magában is bűn, s szigorúan bünteti az anyaszentegyház! Ez a parasztlány kijelenti, hogy a seregek élén megmenti Orléans-t, s elvezeti őt, Károlyt Reimsbe, hogy ott megtartsák a koronázás szertartását!

Micsoda hihetetlen, felháborító arcátlanság!

Mit gondolt a nemes kapitány, amikor helyeselte ezt a dolgot?

Ő, a Valois-k örököse egy parasztlány kezéből kapja meg a koronáját! Az egész amolyan vad lázálom. Hallott-e már valaki olyat, hogy fiatal lány vezessen hadsereget?

A király lázasan hánykolódik ágyában. Nehezen lélegzik, zúg a feje. Felesége, Mária már régóta alszik, neki pedig – úgy érzi – reggelig sem jön álom a szemére.

Szeme előtt valami látomás pereg el...

A montereau-i híd. Oh, milyen gyakran látja!... A szél dühödten tombol, a zuhogó eső mindent elborít. A vasba öltözött Tanneguy felemeli a bárdját. A király rokona, Burgundi János görcsösen felrántja a karját, mintha el akarná födni magát... A király látja riadt szemét...

Állj, Tanneguy...

De nem, már késő, a bárd már lecsapott. Újból és újból... Burgundi János nem tudta felfogni a csapásokat... Mindennek vége. A vér széles áradatban önti el Franciaországot...

De mi ez?

A vérből egy arc tűnik elő. Nagyszerűen kivehető. Szép. De miért van rajta annyi tompult közöny és kíméletlenség? Felismeri, Anyjának az arca, a farkasszukáé, aki szembefordult a fiával, s elárulta az ellenségnek...

A király hánykolódik és nyög, igyekszik menekülni a dermedtségből.

A kép változik.

Tágas mező a lemenő nap sugaraiban. Jobbról domb emelkedik, balra út kanyarog. Milyen sok lovag! Hogy ragyognak a vértjeik! Milyen

vakítóan tarkállnak a kicsiny zászlócskák kopjáikon! Kardcsapások zuhognak a páncélzatra! S a menekülők újabb és újabb áradatai! Megállni! Hova rohantok?! Az áradat azonban feltartóztathatatlan. Összekeveredik benne minden: emberek, lovak, vértezet és vér. Egyre közelebb és közelebb kerül, mindjárt ideér, és magával sodor!...

A király artikulátlan kiáltással pattan fel ágyából. Testét elöntötte a hideg verejték. Rémület járja át egész lényét. Pusztulásra ítéltetett, nincs menekvés! Ma vagy holnap az ellenség beveszi Orléáns-t, s széles áradatban özönli el a „bourges-i királyságot".!... Menekülni kell, azonnal menekülni, néhány nap múlva már késő lesz!...

S egyszerre, gyenge, pislákoló reménysugár gyullad ki apró szikraként az agyában. Károly még nem érti, hogy mi az. Igyekszik megragadni a felvillanó gondolatot.

A Szűz... A nép Szűznek nevezi. Beszélik, hogy asszony döntötte romlásba Franciaországot, s egy lány fogja megmenteni...

...A Szűz!... És mi lesz, ha?... De miért ne próbálna szerencsét? Lehet, hogy ez valami jó égi jel? Csak az ostoba és fennhéjázó utasítja vissza a mentő kezet. Persze lehet, hogy az egész dolog másként alakul. Lehet, hogy a lányt az ördög küldte.

S lehet...

Nem, ebben nem tud maga dönteni! Most legalábbis nem!; Össze kell hívni a tanácsot. Ki kell kérni a hittudósok véleményét. Holnap már korán reggel ezt fogja tenni. Holnap? Ma, hiszen már közel a hajnal.

A király kissé megnyugszik...

Chinon borús napra virradt. Rövid megbeszélés után a király elbocsátotta tanácsadóit. Csak kettő maradt vele: a főkamarás és a kancellár.

Sire de La Trémoille nehézkesen szuszogott. Hájas teste alig fért a karosszékbe. Hermelinnel szegélyezett pazar köntösére talán nem lett volna szükség az alaposan fűtött szobában. Egyébként szerette a meleget. Lustán játszadozott drága tőrével, amely brokátövén csüngött, s gyűrűkkel zsúfolt rövid ujjait nézegette.

Sire de La Trémoille-t, mint mindig, most is eltöltötte fontosságának tudata. Hát nem ő a leghatalmasabb ember az államban? Hát nem ő kaparintott meg majdnem minden királyi kastélyt és birtokot, az adósságok törlesztésére? Nemcsak a királyt tartotta erős kezében. La

Trémoille pénzével rabságban tartott sok udvaroncot, ezért volt szilárd a hatalma az emberek felett.

A nehézkes gondolkodású emberek ravaszsága jellemezte. Valamikor a mohó és durva breton, Arthur de Richemont connétable[8], aki egyetlen csatát sem nyert meg, segítette előre La Trémoille-t. A connétable kényszerből tette ezt, hogy szabaduljon a király akkori kegyeltjeitől. La Trémoille pompásan megbirkózott a feladattal. Miután azonban kiütötte de Richemont vetélytársát a nyeregből, nem akart behódolni a kevély connétable-nak. Lassan, de biztosan kivívta, hogy a király mellőzze és elkergesse de Richemont-t.

Ettől a pillanattól sire de La Trémoille lett a legfőbb hatalom az udvarnál. Az egyetlen ember, akivel – leereszkedően bár – de hajlandó volt számolni, monseigneur Regnault de Chartres, a reimsi érsek, VII. Károly kancellárja volt.

A reimsi érsekkel egyébként nehéz lett volna nem számolni. Bár szegényebb volt sire de La Trémoille-nál, felülmúlta őt kifinomult eszével és ravaszságával.

A prelátusra súlyos múlt nehezedett. Három fivére esett el Azincourt-nál, atyját felkoncolták a párizsi felkelők, őt magát börtönbe vetették, és csak véletlenül úszta meg ép bőrrel.

Megpróbáltatásai ezzel nem értek véget. Miután VII. Károly kancellárja lett, állandó támadások érték de Richemont connétable részéről.

E megrázkódtatások nem múltak el nyomtalanul. Megkeményítették a prelátus lelkét, kiélezték értelmét és érzékeit. Terület nélküli egyházfejedelem létére nagyszerűen megértette, hogy csak a főkamarással együtt haladva tarthatja meg befolyását. Regnault úr azonban csak látszólag hátrált meg La Trémoille előtt, majdnem mindig sikerült a főkamarásba beleoltania azokat a gondolatokat, és terveket, amelyeket aztán amaz öntudatlanul magáévá tett, a magáénak érzett. Az érsek tapasztalt kézzel irányította az ideiglenesen felkapaszkodott szerencsefi akaratát, s várta azt a napot, amikor levetheti álarcát. Ha sikerülne visszaszereznie a gazdag reimsi tartományt, ha sikerülne felkenni és trónra ültetni a királyt, akkor... Akkor volna pénz, volna tisztelet, és megvolna a legfelső hatalom is!

A Szűzről szállongó hírek sokkal jobban izgatták monseigneur Regnault-t, mint ahogyan azt mutatni akarta. Jeanne elképzelései legtitkosabb álmainak feleltek meg.

Az érsek azonban érezte, hogy kemény ellenállást kell legyűrnie. Szenvtelen arcot vágott, s rózsafüzérét pergetve, szótlanul hallgatta a főkamarás szavait.

Közben La Trémoille fesztelenül, éles hangon fecsegett. Cinikus ocsmányságok hagyták el a száját. Végül egész látszólagos méltósága elszállt, átalakult durva szószátyárrá, igazi kofává.

Mik ők? Tán meghibbantak vagy nadragulyát ettek? Akármilyen félkegyelmű parasztlány az orruknál fogva vezetheti őket?! Összehívják a tanácsot, megoldást keresnek? A megoldás pedig csak egy lehet. A király talán nem érti meg, hogy ennek az ostoba fecsegésnek azonnal véget kell vetni? Már az is baj, hogy a lánynak megengedték, hogy Vaucouleurs-ból ideutazzék. Ő, La Trémoille úgy vélekedik, hogy a hibbant lányt kutyákkal kellett volna elkergetni, vagy a katonák kénye-kedvének kellett volna odavetni. Mindenesetre őfelségének semmiképpen sem szabad fogadnia őt.

A felhevült szerencsefinek volt oka a háborgásra. Elégedett volt a fennálló helyzettel, nem akart változásokat. Nem szívesen fogadta a királyi seregek esetleges győzelmének gondolatát. Amíg a helyzet ilyen súlyos, a király a kezében van, s az uralkodóval együtt annak földjei és tekintélye is. Tovább kell követni az „egyensúly” politikáját. Minél tovább, annál jobb. Ezért keltett olyan kelletlen érzést La Trémoille úrban a Szűzre, Orléans-ra és a koronázásra vonatkozó beszéd.

A kegyence szavaitól megrémült király teljesen belesüppedt karosszékébe, s félénken pislogott az érsekre. Amint a kancellár elfogta ura pillantását, megszólalt. Arcán émelyítő mosoly ragyogott, amikor a főkamarás felé bólintott.

– Igen, sire de La Trémoille-nak természetesen igaza van, mint mindig. Mindez felháborító, hallatlan pimaszság. Kevés a valószínűsége, hogy a lány szent volna, inkább az ördög fegyvere. Csakhogy – s itt monseigneur Regnault jelentőségteljesen elhallgatott egy pillanatra – csakhogy nem lehet ilyen egyszerűen elintézni őt. Oktalan lépés volna ez, s rendkívül megharagítaná az Úristent – monseigneur Regnault keresztet vetett, és az égre emelte szemét –, ha az Úristennek valami köze volna a sorsához. Mit vesztenek, ha az állítólagos „szentet” próbának vetik alá? Ilyen módon könnyen leleplezhető. Vajon sire de La Trémoille nem szívesen szemlélné-e a szórakoztató látványt? Maga a kancellár teljesen osztja a főkamarás véleményét, mégis úgy véli, hogy az úgynevezett Szüzet fogadni kell az udvarban, és próbának kell alávetni. Aztán, ha feltevéseik beigazolódnak – az érsek sóhajtott

egyet –, átengedhetik a katonáknak, amint azt a nagyrabecsült sire de La Trémoille oly elmésen indítványozta.

A király őszinte megelégedéssel hallgatta e szavakat, hiszen megfeleltek saját gondolatainak. Bármint van is, mégiscsak érdekes lenne megnézni ezt a Szüzet. S valóban, nem kockáztat semmit...

A főkamarás erősebben szuszogott, mint szokott. Pillantása a kancellárról a királyra, a királyról a kancellárra vándorolt. Izzadt és gondolkodott.

Monseigneur érvei meggyőzően hatottak, sokkal meggyőzőbben, mint az ő – Trémoille – kifakadásai. A király kíváncsiságát nyilván felkeltették. Érdekes volna tudni, hogy mi vezette a kancellárt, amikor javaslatát megtette. Egyébként nem vitatkozik a főkamarással, látszólag egyetért vele. Ami pedig a mulatságos látványt illeti... Hát igen, La Trémoille nincs ellene, sőt, hajlandó maga megrendezni azt.

– Őeminenciája bölcsen beszél – összegezte gondolatait La Trémoille úr. – Szavai a mi óhajainknak is megfelelnek. Ahhoz azonban, hogy a látvány valóban szórakoztató legyen, javaslunk egy előzetes próbát. A fogadáson a „szent" maga keresse ki őfelségét az udvarnokok közül, s járuljon egyenesen elébe... – S a saját ötletétől fellelkesült La Trémoille úgy hahotázott, hogy majdnem lefordult a székéről.

Elmosolyodott maga a király is. Monseigneur Regnault hallgatott néhány pillanatig. A főkamarás utóbbi javaslata nem tetszett neki, hiszen nem hitt a csodákban. De nem tehetett semmit. Egyébként bizonyos képzelőerővel nem is olyan nehéz megkülönböztetni az uralkodót más emberektől...

A kancellár támogatta vetélytársát, sőt magasztalni kezdte találékonyságát is.

A király nem leplezte megelégedettségét. Megtalálták a bonyolult kérdés megoldásának útját. A vidám és megnyugodott Károly kegyesen elbocsátotta tanácsadóit, annál is inkább, mert gyomra félreérthetetlenül jelezte az ebéd idejének közeledtét.

ÖTÖDIK FEJEZET:
A PRÓBATÉTEL

A chinoni vendégfogadó kellemetlen és rideg volt. A kályhákat nem fűtötték, mert nem volt fa: tél végére minden tüzelőt elnyelt a kastély.

Jeanne takaróba burkolózott, de nem tudott felmelegedni. Szomorú

gondolatok kerítették hatalmukba.

A lotaringiai lovagok nem értek el semmit. Sire Bertrand komoran hallgatott. A harciasabb Jean de Metz szitkozódott, átkozta VII. Károlyt.

Jeanne-t felháborította az ilyen beszéd. Megtiltotta, hogy szeretett dauphinját becsméreljék, s azt bizonygatta, hogy a sok szenvedés után már nem sokat kell várniuk.

Egyébként neki nehezebben esett a várakozás, mint a többieknek...

Másnap reggel megjelentek a papok. A kastély papságának képviselői voltak, a király tanácsadóinak rendeletére érkeztek. A tisztelendő atyák kíváncsian nézegették a Szüzet. Aztán kérdésekkel kezdték elhalmozni.

Először a lány vonakodott válaszolni. Azt kívánta, hogy vezessék késedelem nélkül a dauphin elé. Értésére adták, hogy ilyen magatartás esetén semmiképpen sem láthatja meg a királyt. Az egyik pap kenetes és behízelgő hangon magyarázgatta, hogy ők VII. Károly küldöttei, s céljuk a lány előkészítése a fogadásra.

Jeanne megenyhült.

Amikor a reverendás fürkészők eltávoztak, igyekeztek olyan arcot vágni, hogy arról semmit se lehessen leolvasni. Mindnek egyazon gondolata volt. Ha a saját akaratuk szerint cselekedhetnének, majd megmutatnák ennek a nyakas parasztlánynak, hogy hol lakik az Úristen... Jól megértették azonban az instrukciót, amelyet őeminenciájától, a reimsi érsektől kaptak...

Elérkezett március nyolcadikának estéje.

A chinoni palota fogadótermében ötven nagy fáklya égett. E fényes megvilágításban még a mennyezet díszítéseit meg a falakra akasztott tarka szőnyegek csodálatos mintáit is jól lehetett látni.

Az udvaroncok ruhája pedig egészen fantasztikusnak tűnt.

A bársonyba és brokátba öltözött hölgyek elkábították az embert hattyúnyakukkal és divatos, szemöldök nélküli arcuk finom bájával. A szarvra vagy mesebeli toronyra emlékeztető magas fejdíszek elrejtették a hajat, s azt a benyomást keltették, hogy a dús fejdísz alatt a fejük simára van borotválva.

Az urak viszont hajtincseikkel tűntek ki. Sokuk haja a drága szőrmével díszített fényűző zeke vagy köntös gallérjára hullott. Lábukat fekete vagy színes harisnya fedte. A gyönggyel díszített cipők mérhetetlenül hosszú orrban végződtek, ami megnehezítette a járást. A lovagok tőrük drágakővel díszített markolatával játszadozva udvarolgattak a hölgyeknek, vagy beszélgettek egymással.

Ott volt az udvar színe-virága, méltó keretet adva a francia királynak.

Az egyetlen sötét folt e ragyogó pompában maga a király volt. Külseje kiáltó ellentétben állt a fényűzéssel és hivalkodó pompával. Nagy feje, amely még nagyobbnak látszott hatalmas fekete kalapja alatt, szánalmasan ingott aránytalanul vékony nyakán. Egyszerű fekete zekéje szerénységről árulkodott. Görbe lába, amelyet fekete harisnya fedett, minden pillanatban megremegett.

A király gyanakodva szántotta végig tekintetével a gyülekezetet, s ide-oda járt az udvaroncok egyik csoportjától a másikhoz. Leggyakrabban a terem közepén állt meg, ahol az általános figyelmet keltő személyek gyűltek össze. Az udvar fő tanácsadói álltak ott: La Trémoille főkamarás, Regnault de Chartres, a kancellár, az öreg de Gaucourt és még néhány idősebb előkelőség.

Georges de La Trémoille különösen kitűnt ruhájának pompájával és fontoskodó magatartásával. Kövér arcán önelégült mosoly ragyogott. Szorosan fűzött, hatalmas pocakja kidomborodott a vörös bársonyköpeny alól. Szótlanul fürkészett mindenfelé, hogy megállapítsa: milyen hatást kelt a személye. Közben lopva arra a beszélgetésre figyelt, amelyet az érsek úr folytatott az Orléans-ból érkezett nemes követekkel. Úgy látszik, a követek azért érkeztek, hogy megtekintsék a Szüzet. Kérni akarják, hogy mielőbb siessen az ostromlott város segítségére. Ostobák! Maguk sem tudják, mit akarnak. Nos, ezek az urak most, pár perc múlva vidám látványban részesülnek, amely majd mindörökre elveszi a kedvüket az ilyesfajta kalandoktól.

A tiszteletreméltó főkamarás mindent pontosan kiszámított. Nem véletlenül követelte, hogy a fogadást különös pompával tartsák meg. Nem véletlenül tanácsolta a királynak, hogy a legnyűttebb ruháját öltse fel. La Trémoille úgy vélekedett: máris látja, hogy hogyan fog a találkozás lezajlani.

A hitvány kis parasztlány perceken belül megjelenik majd a teremben.

Megáll, elkábítja, elvakítja a pompa, meg sem tud mukkanni.

Meg kell találnia a királyt; hosszas kísérletezgetés után zavart félénkséggel odalép majd hozzá, a főkamaráshoz, hiszen ki öltözött volna gazdagabban nála?

Nesze nektek, vége a szórakoztató látványnak!

La Trémoille alig tudja visszatartani a nevetését. Arca belevörösödik az erőlködésbe. Hej, Istenem, mindjárt kitör belőle a kacagás!...

A teremben váratlanul mozgolódás támad, ami arra kényszeríti a főkamarást, hogy elszakadjon gondolataitól. Az udvaroncok seregén suttogás fut végig. Mindenki megmerevedik, és kíváncsian szögezi tekintetét az ajtóra...

Ez ő!...

A küszöbön megjelenik Vendôme grófja. Könnyedén fejet hajt, s jobbra a kandallóhoz megy.

A háta mögött ifjú apród tűnik fel fekete posztóruhában, kerekre nyírt fejjel...

Az apród megáll. Ajkai megremegnek. Szeme végigfut az udvaroncok arcán. Aztán magabiztosan, a zavar legkisebb jele nélkül, gyors léptekkel megindul előre, a terem közepére...

Jeanne jól emlékszik, hogyan folyt le a fogadás.

Amikor Vendôme gróf megjelent a szegényes vendégfogadóban, s közölte, hogy a király érte küldött, Jeanne, bár várta ezt, nevetséges módon megzavarodott. Kísérői bátorították, s így hamar magához tért. Az utcán izgatott tömeg várta, és a kastély kapujáig kísérte.

Amikor a hallgatag gróf és a fáklyás őr mögött felment a kőlépcsőkön, s kinyílt előtte a fogadóterem ajtaja, nyomban hunyorogni kezdett: olyan fényes és szokatlan volt minden.

Istenem, milyen fényűzés, mennyi szín és csillogás! S milyen arcok! Mindenki rá figyel. Egyesek mosolyogva, mások rideg kíváncsisággal, megint mások – leplezetlen rosszindulattal. És sehol egyetlen barátságos, tiszta tekintet!

De hol a király?

Nem az az émelygősen behízelgő tekintetű ember-e? Nem, az reverendát visel. Vagy talán ez, ez a legfontoskodóbb, gonosz képű?

Nem, ez túlságosan kövér és öreg. A király egyáltalán, egyáltalán nem ilyen.

Még sehol sem látható! Nincs itt! E büszke urak gúnyolódnak vele, az egyszerű falusi lánnyal!...

Jeanne érzi, hogy a düh és fájdalom a torkát szorongatja, ökölbe szorítja a kezét. Megfordul és elfut innen, ezektől a pompás ruhába öltözött és rideg szívű csalóktól!

De mi ez? Kinek a merev pillantása követi minden mozdulatát oly rémülten? Kinek a vézna teste húzódik meg a ragyogó urak háta mögött?

Ez ő! Nincs már zavar: és düh, nincs már esetlenség és rémület. A lány meg sem látja az udvaroncokat. Magabiztosan lépked előre, és belenéz a mozdulatlan szempárba...

A tömeg utat enged. Oh, mennyire nem hasonlít álmainak mesebeli hercegére! Milyen csúf!...

De hát szerencsétlen, szánalomra méltó és szegény. Az egyetlen ebben a teremben, aki méltó a nagy szánalomra!...

Jeanne térdre hullik, s feléje nyújtja erős, bátor karjait...

– Légy üdvözölve, dicső dauphin! Áldjon meg az ég boldog élettel!

S akkor egyszerre minden helyreigazodott. Az elegáns úr hájas arcára roppant csodálkozás ült ki, majd az előbbinél még gonoszabb kifejezést öltött ez az arc.

Az émelyítő csuhás nyájasan bólintott Jeanne felé, s elégedettségében csendesen dörzsölte a kezét.

Az előkelő urak körülsereglették őt és a királyt.

Jeanne számára azonban egyikük sem létezett. Megragadta szegény Károlynak a kezét, félrevonta, s meghitt beszélgetést kezdett vele. Tudta, hogy a fiatal herceget elhagyta az anyja, gonosz anyja, aki még rágalmakat is szórt rá. S Jeanne nyájasan, szinte anyásan bizonygatta Károlynak, hogy nincs mitől félnie, ő Franciaország egyetlen törvényes uralkodója. Ő, a Szűz, azért jött, hogy megmentse Orléans városát, s elvezesse Károlyt Reimsbe. Higgyen neki, és adjon csapatokat. A többi már ne nyugtalanítsa.

A lány szava szívélyesen és meggyőzőn hangzott. A király már nem érezte magát elesettnek. A vonásait fürkésző udvaroncok csodálkoztak, hogy mennyire felragyogott az arca.

Sok, sok nap után VII. Károly először mosolygott boldogan...

A király jó hangulata nem sokáig tartott. Alig bocsátotta el a lányt és az udvari népet, régi gondolatai újból úrrá lettek rajta. Nem tudott megbirkózni ezekkel a gondolatokkal, ezért tanácsadóit hívatta.

Az érsek üdvözölte a királyt győzelme alkalmából. Most már nyilvánvaló, hogy a lányt az Isten küldte. A papság általában jó véleménnyel van róla. A lány kiállta a nehéz próbát. Mire várnának még? Ki lehet elégíteni a kérést, s ott, Orléans alatt majd mindenre végleg fény derül.

A kancellárt az öreg de Gaucourt is támogatta. Az utóbbit nem jellemezte különösen éles ész és önálló gondolkodás, de Regnault úr jól előkészítette.

Sire de La Trémoille azonban nem engedte, hogy szövetségesei diadalt üljenek.

Nagy bánatosan ellenezni kezdte az érsek szavait, és felsorolta a maga indokait.

A papság jó véleménnyel van? De hát hogyan! A papok véleménye megoszlik, s általában legalább annyian vannak a lány mellett, mint ellene. Ő, a főkamarás, jól tudja ennek az okát: jó kapcsolatban áll a papokkal, legalább olyan szoros kapcsolatban, mint monseigneur, az érsek... Ami pedig Jeanne-nak a fogadáson tanúsított magatartását illeti, ez egymagában még nem jelent semmit. Mindezt sugalmazhatta neki az ördög is, éppoly sikeresen, mintha az Isten sugalmazta volna. S micsoda szörnyűség, ha ördögi lányt küldenek Orléans-ba! Azzal teljesen kompromittálják a király ügyét, s minden a pokolnak fog kedvezni, a sátán és az angolok örömére!

Az érsek nyugodt és udvarias arccal hallgatta végig a főkamarás szavait, szívében azonban nagy aggodalom lett úrrá. Lopva a királyra pillantott, s látta, hogy az borongós képpel fészkelődik a székében. Szerencsétlen korcs! Bárki megfélemlítheti, s arra beszélheti rá, amire akarja. Csakhogy ez a szerencselovag most túl korán örül. Lényegében jóformán semmit sem bizonyított be.

– S mit tudna tanácsolni, kedves főkamarás uram? – kérdezte behízelgő hangon a prelátus.

La Trémoille azt tanácsolta, amit már előzőleg is: elzavarni a lányt és pont, vége mindennek...

– De hát ha el is fogadjuk a főkamarás úr elképzeléseit, azzal még egyáltalán nincs bizonyítva, hogy a lány az ördög eszköze!

Erre La Trémoille úr csak szuszogással tudott felelni.

Ekkor a beszélgetésbe beavatkozott az öreg de Gaucourt is. Közvetítő javaslattal állt elő. Azt indítványozta, hogy Jeanne-t a vendégfogadóból költöztessék át a kastélyba, s szigorúan ellenőrizzék. Ha éjjel-nappal gondosan figyelik, akkor elkerülhetetlenül kiderül és lelepleződik kapcsolata az ördöggel – amennyiben erről egyáltalán szó lehet.

A király ebbe nyomban beleegyezett. Az érsek is támogatta de Gaucourt-t. A főkamarás természetesen nem nagyon rajongott a gondolatért, de ez a javaslat mégiscsak időhúzást jelentett, s minden időnyerés neki kedvezett. A tanácskozás befejezése előtt újabb ötlete támadt, s mivel el akarta rontani az érsek hangulatát, sietve hangot is adott ennek:

– Ha így áll a dolog, szükség esetén van időnk még. Akkor megbízhatjuk két papunkat, hogy kérésünkkel keresse fel Jacques Gelu érsek urat, aki bölcs és becsületes ember; mondjon ő véleményt erről a parasztlányról.

La Trémoille jól számított. A kancellár arcáról aznap először tűnt el a nyájas mosoly. Jacques Gelu, Embrun érseke, a tanács volt tagja mindig hadilábon állt Regnault úrral. Döntőbírónak való felkérése pontosan kiszámított tőrdöfés volt...

Jeanne élete alaposan megváltozott. El kellett hagynia a kényelmetlen vendégfogadót, s át kellett költöznie a kastélyba, a magas Coudray-toronyba, a királyi hálószobák közelébe.

A torony élénken emlékeztette a lányt a „szigeti erődre” és gyermekkori játékaira. Igaz, itt minden nagyobb szabású és lenyűgözőbb volt. Csakhogy az elhagyatottság nyomai, akárcsak az ősi Bourlemont-kastélyban, itt is lépten-nyomon jelentkeztek: a töredezett kőlépcsőkön és a falak széles repedéseiben egyaránt.

Jeanne-t nagy, világos szobában helyezték el. De Gaucourt két hölgyet költöztetett Jeanne mellé, akiknek éjjel-nappal figyelniök kellett a lányt. Az egyik hölgy fiát, a 15 esztendős Louis de Contes-ot, becenéven ,,Mugot”-t Jeanne személyi apródjává nevezték ki.

A lány gyorsan megszokta az új környezetet. Könnyen megbarátkozott az emberekkel. Két lakótársa hamarosan őszinte vonzódást kezdett érezni iránta. A fiatal Mugot, akit megbűvölt Jeanne nyájassága és lelkesültsége, akár a világ végére is hajlandó lett volna követni a Szüzet.

Külsőleg Jeanne szabadságát semmiben sem korlátozták. Az apród vagy az egyik hölgy kíséretében sétálgatott a kastélyban, gyakran látta a királyt, többször el is beszélgetett vele. Csak az szomorította, hogy el kellett válnia a hűséges lotaringiaiaktól. A király fogadásain azonban néha velük is találkozhatott.

Jeanne-t kezdték látogatni az udvarbeliek is. Néhányan közülük a lányban felragyogó csillagukat látták, s ezért félretették nemesi gőgjüket, és hódolásra siettek hozzá. Kétszer meglátogatta az a prelátus is, akinek az arcára jól emlékezett. Monseigneur-nek szólították. Nagyon szívélyes, nyájas ember volt. Jeanne-ból mégis leküzdhetetlen félénkséget váltott ki.

Az akkori napok egyik találkozása különösen mély benyomást keltett a lányban.

Jeanne a kastély egyik belső termében beszélgetett a királlyal. Az ajtó váratlanul feltárult, s a szobába bejelentés nélkül választékosan öltözött, karcsú fiatalember lépett. Amikor meglátta a lányt, egyenesen feléje tartott.

A király megmondta a lánynak, hogy ki az érkező: unokatestvére, az alençoni herceg. A Szűz erre megjegyezte a fiatal hercegnek, hogy a legjobbkor érkezett, hiszen fontos dolgok előtt állnak.

A herceg a kezét nyújtotta.

A lány helyesen sejtette meg gondolatait. Az alençoni herceg csatákról álmodozott, s azért jött, mert tudomást szerzett a Szűz terveiről; gyűlölte az angolokat, már régóta volt velük elszámolni valója. Fogságba esett, és néhány évet börtönben töltött. Családjának sok pénzébe és erőfeszítésébe került a kiváltása.

A herceg azonban nem tárta fel minden gondolatát Jeanne előtt. A csaták veszélyébe nem csak a bosszú vágya vonzotta, hanem a pénzvágy is. Az alençoni hercegség az angolok kezében volt, s amíg a birtokain a godonok garázdálkodtak, a herceg meg volt fosztva legfontosabb jövedelmeitől. Anyagi érdekek fűzték Orléans-hoz is: veje volt Károly orléans-i hercegnek, aki még mindig angol fogságban

sínylődött.

János alençoni herceg nem volt kiemelkedő képességű ember. Nem jellemezte sem mélyenszántó értelem, sem széles látókör, lobbanékony, hiú és irigy természetű volt. Jeanne-ban azonban nagyon bízott. Nem kételkedett abban, hogy a Szüzet Isten küldte. Az első és szinte az egyetlen volt a nemesek közül, aki őszintén hitt a lány elhivatottságában és küldetésének sikerében.

Jeanne érezte ezt az őszinteséget. Ezért szívélyesen és meleg érzésekkel fogadta a „szép herceget".

Aznap Jeanne elkísérte a királyt és az alençoni herceget sétalovaglásukra a Vienne völgyébe.

A tavasz már beköszöntött. Az üde zöld fű csodás szőnyeggel borította a völgyet. Jobbra és balra felmérhetetlenül hatalmas erdők terültek el.

A kékes párában csillogó távoli láthatár és az illatos tavaszi levegő megrészegítette a lányt.

Megfeledkezett útitársairól.

Szabadjára engedte a lovát, viharként száguldott, árkon-bokron át, nem nézte az utat.

Előre!... Előre!... Orléans-ba!...

Amikor a lánynak az ostromlott város jutott az eszébe, mardosni kezdte a lelkiismeret...

Mit is tesz? Úgy látszik, hogy a rengeteg új benyomás hatására elveszítette emlékezőtehetségét. Átadta magát az ünnepi hangulatnak? Hol a nagy szánalom? Hol a szívében lobogó szent tűz?...

Jeanne hirtelen megfordította a lovát. Még ma, most rögtön megkéri a királyt. Nem! Könyörögni fog neki! Könyörögni fog az alençoni hercegnek is. A Szűz helye a harcosok soraiban van, nem pedig a fényes urak között. Győzelemre kell vezetnie a hazát...

...A király már régen vissza akarta kiáltani maga mellé Jeanne-t, a herceg azonban nem engedte. Gyönyörködött vakmerő útitársában. Milyen kecsesen ül a nyeregben! Hogy irányítja a lovát! Csatákra és győzelemre küldte őt az Isten! Nem kétséges: csoda ez! Unokabátyja kételkedik még talán?

Amikor a lány visszaérkezett, a herceg rámosolygott.

– Pompás lovas maga, kedves Jeannette! Falusi lova nem méltó az ilyen lovashoz. Engedje meg, hogy az én lovamat ajánljam fel magának...

Jeanne köszönetet mondott, majd pedig térdet hajtott a király előtt, s hevesen kérlelni kezdte. A herceg támogatta. A megindult király ígéretet tett, hogy sietteti az indulást...

Monseigneur Regnault de Chartres elégedetten dörzsölgette ápolt, fehér kezét.

Miközben az esetlen La Trémoille háborgott, és kicsinyes aljasságokon törte a fejét, az érsek új szövetségesekre tett szert. Mária királyné, továbbá a király anyósa, Szicíliai Jolánta, az alençoni herceg, de Gaucourt és sokan mások félreérthetetlenül a parasztlány híveinek vallották magukat. Orléans-ból Dunois gróf, Lajosnak, a mostani orléans-i herceg apjának törvénytelen fia gyorsfutárokat küldött, hogy követeljék a Szüzet...

A próba nagyszerű eredménnyel végződött: a Jeanne környezetében levő személyek esküvel jelentették ki, hogy becsületességen és helyes magatartáson kívül semmi mást nem tapasztaltak nála.

A legfontosabb azonban az volt, hogy a király maga is határozott álláspontra helyezkedett. Éppen ma, mindenki füle hallatára kijelentette, hogy nem szándékozik tovább halogatni a dolgot.

Mit ért el a főkamarás, ez a gőgös pulyka?

Semmit, hacsak nem számítjuk Jacques Gelu érsek úr levelét. A régóta várt levél azonban – haha! – ugyancsak egészen mást tartalmazott, mint amire La Trémoille számított. Jacques Gelu agyafúrt ember. Eléggé okos ahhoz, hogy senkinek ne adjon ütőkártyát a kezébe. Levelét igen ravaszul, kétértelműen fogalmazta meg.

Igaz, Embrun érseke óvta a királyt. Nem tanácsolta, hogy befogadják Jeanne-t, és higgyenek neki.

Ugyanakkor azonban nem látott alapot teljes visszautasítására sem. A vén ravasz azt ajánlotta, hogy környezete eleinte érje be jó magatartásának és jó erkölcsének vizsgálatával.

A főkamarás tehát nem aratott valami túl nagy sikert. Ha őeminenciája nem túlságosan körültekintő, követelte volna, hogy a

lányt nyomban küldjék Orléans-ba, s bizony nem ütközött volna ellenvetésbe. De nem, ő nem így cselekedett. Nem mutatkozott türelmetlennek. Ha ütni kell, akkor már nem üt mellé.

Kételkedik a nagyra becsült és jámbor életű Jacques Gelu? Bizonyságot akar Jeanne erkölcsi magatartásáról és isteni elhivatottságáról? Nem elég neki az eddigi próbatétel? Ám legyen! A reimsi érsek többre is hajlandó, mint amennyit ő kér. Küldjék végleges döntés végett a lányt Poitiers városába, ahol a királyság legrangosabb hittudósai találhatók. Vizsgálják meg ott még egyszer a tudós, jámbor atyák.

S döntésük legyen végérvényes.

Ezzel a javaslattal nehéz lett volna szembeszegülni. Nem tiltakozott ellene La Trémoille sem, akit megzavart az érsek látszólagos engedékenysége.

Pedig Regnault úr nagyon jól tudta, hogy mit csinál. A poitiers-i hittudósok az ő emberei voltak. Egyetlen pillanatig sem kételkedett „ítéletük" jellegében.

Elutazása előtt az alençoni herceg meghívta Jeanne-t Saumurba, ahol a családja élt.

A herceg anyja és felesége nagy örömmel fogadta a lányt. Sokat hallottak a „szentről", s azt várták, hogy az majd segít rajtuk.

Ebéd közben a fiatal hercegné fáradhatatlanul csevegett. Nagyon nyugtalanította férje jövője. Elmesélte Jeanne-nak, hogy milyen óriási összegbe került férje kiváltása. A legjobban attól félt, hogy az elővigyázatlan herceg újból fogságba esik.

– Ne nyugtalankodjék, asszonyom – vigasztalta Jeanne. – Épen és egészségesen visszahozom a férjét. Ugyanilyen marad – mosolyogva pillantott a hercegre –, vagy talán még jobb is lesz...

Jeanne korán reggel felkelt. Nem jutott rögtön eszébe, hogy mi áll előtte. Aztán emlékezni kezdett: utaznak! Az álmossága mintha elröppent volna! Búcsúzott az asszonyoktól – a királytól már előző este elbúcsúzott –, s útitársai nyomában elhagyta a kastélyt.

A vezetőhöz igazodott, aztán megeresztette a kantárt, és gondolataiba mélyedt.

– Orléans-ba megyünk? – kérdezte egy idő múlva bizonytalanul a

mellette haladó lovagot.

– Nem, Poitiers-ba – válaszolta az komoran.

– Poitiers-ba? – Jeanne nem hallott még Poitiers-ról. S miért mennek oda? Megint valami újabb ürügy?

A lány az ajkát harapdálta. Istenem! Többé soha nem fog kérdezősködni. Türelmesnek kell lennie. Előbb vagy utóbb úgyis eléri, amit akar.

Célhoz fog érni!

HATODIK FEJEZET:
A TISZTÍTÓTŰZ

Gyermekéveiben Jeanne előtt a lelkész, Front atya gyakran ecsetelte a tisztítótűz és a pokol szörnyű képeit.

A lány elég jól emlékezett ezekre a beszédekre. Most úgy érezte, mintha a várakozásban oly sok napon át gyötrődő lelkét a tisztítótűz kínjaira vetették volna.

Jönnek-mennek ezek a reverendás tisztelendők, mindennap jönnek, s tucatjával, százával teszik fel neki a kérdéseket, amelyek nemegyszer értelmetlenek és mindig fájdalmasak; mintha belevágnának. Mintha elhatározták volna, hogy egész énjéből kiforgatják. Mit akarnak? Mire való ez az egész?

Ó, csak sikerülne innen kivágnia magát! Sokáig nem felejti Poitiers városát!...

Poitiers dicső városa a „bourges-i királyság” egyik ideiglenes főhelye volt.

Ott tartózkodott a párizsi parlament sok Károlyhoz hű tagja, ott tartózkodtak a királyi közigazgatás főbb tisztviselői, s odamentek azok a hittudományi professzorok és kiváló teológusok, akik szakítottak a párizsi egyetemmel, amely továbbra is az angolokhoz húzott.

Mindezek az urak erősen szenvedtek a pénztelenség miatt. Már régóta nem kaptak fizetést, nélkülöztek, és átkozták a sorsot meg a godonokat, akik miatt ilyen siralmas helyzetbe kerültek.

Amikor ezek előtt az egyházi férfiak előtt felolvasták a királyi tanács sürgős levelét, megértően néztek össze.

Valami parasztlány azt állítja, hogy az Isten küldötte. Állítólag megmentheti az országot az angoloktól.

Hm... A dolog eléggé gyanús. Fél mérföldnyire bűzlik belőle a fennhéjázás és az eretnekség.

Ki ne ismerne hasonló eseteket?

Seguin testvér, Turelure testvér, az inkvizítor vagy Bonnet magister már nem egy olyan embert küldött börtönbe vagy máglyára, aki magát szentnek tartotta. Mindenki jól tudja: a katolikus egyház nem engedi, hogy az emberek az egyház megkerülésével érintkezzenek Istennel. Aki azt állítja, hogy személyes kinyilatkoztatást kapott az Úrtól, eretnekség gyanújába keveredik. Különösen akkor, ha az illető nő, méghozzá egyszerű származású nő.

Itt azonban látszólag más a helyzet.

A levél hangneméből arra lehet következtetni, hogy az udvar nem teljesen közömbös a lány sorsa iránt, s a levél szerzői a lány szent voltát illetőleg szívesebben hallanának „igent", mint „nemet".

S még valami!

A lány azt ígéri, hogy véget vet Orléans ostromának, és elvezeti Reimsbe a királyt...

Ez nagyon fontos!

Ott, Franciaország északi részén vannak a Poitiers-ban tartózkodó parlamenti tagok, közigazgatási alkalmazottak és városatyák többségének földjei, szolgálati helyei és jövedelmi forrásai. Ha a fennhéjázó lány valóban segítene megszabadítani Franciaország északi részét a godonoktól, akkor...

Mindenesetre óvakodni kell a túl gyors és meggondolatlan döntéstől. Valamennyien hű szolgái a királynak. Gondolnak az uralkodó érdekeire s egyszersmind a magukéra is. Idejük van éppen elég.

Legjobb lesz, ha teljesítik a királyi tanács kérését, nem sajnálják az erejüket, részletes vizsgálatot tartanak, s úgy cselekszenek, hogy munkájukkal elégedett legyen az udvar.

S a papok és szerzetesek elhatározták, hogy haladéktalanul hozzálátnak kötelességük teljesítéséhez...

Jeanne-t egy magas állású tisztviselőnél, Jean Rabateau-nál szállásolták el. Hamarosan éreznie kellett, hogy éber felügyelet alatt áll. Kérdezősködésére nem válaszoltak. Megtiltották neki, hogy elhagyja a házat. Nem maradt más hátra, mint hogy napokon át buzgón kérje az Istent, hogy világosítsa meg az értelmét az eseményeket illetően.

Egyszerre aztán megjelentek a papok. Öt tisztelendő érkezett.

Jeanne először nem akart szóba állni velük. Minek újból megismételni azt, amit Chinonban már többször elmondott?...

A tisztelendő urak azonban nem akartak távozni. Kényelmesen elhelyezkedtek, s úgy látszott, hogy egész nap és egész éjjel nem szándékoznak tágítani. Jeanne-nak össze kellett szednie magát, hogy legyen türelme.

És válaszolgatni kezdett. Egyiküknek is, másikuknak is... s azok csak kérdezték, kérdezték, olykor ugyanazokat a kérdéseket többször is feltették. A lány beszélt nekik a küldetéséről és utazásáról a királyhoz.

Mit mondjon még?

A papoknak azonban valami másra volt szükségük. Valamit mégiscsak meg akartak tudni.

Néhány kérdés ostobasága egyenesen meglepő volt.

– Azt mondod, hogy az Isten meg akarja menteni a francia népet a rászakadt bajtól. Ha ő meg akarja menteni, Neki nincs szüksége ehhez katonákra!

Jeanne tágra nyitotta a szemét. Gúnyolódik vele ez a pap, vagy valóban nem ért meg semmit? Elfelejtette, hogy háború folyik? Hiszen még gyerek sem tenne fel ilyen kérdést!

– Isten nevében! – válaszolja. – A katonák harcolni fognak, s Isten győzelmet adományoz nekik.

Ez a válasz valóban kifogástalan volt. A tudós doktorok teljesen elégedetteknek látszottak. A lány beszédében semmi olyasmit nem találtak, ami eretnekségre utalt volna.

S így ment ez tovább... A napok egymást követték, a papok pedig folyton a nyakára jártak és kínozták. S újból ugyanazok a kérdések, ugyanaz a leküzdhetetlen, szorongató érzés, hogy bele akarják zavarni

a kérdések özönébe. Jeanne nem tudott aludni, a feje zúgott, időnként nem értette, hogy mi történik.

– Tisztelendő atyák – könyörgött nekik végül –, miért faggattok? Nem értem, mit akartok tőlem! Hiszen tudjátok, hogy nem olvastam a könyveiteket, hogy nem ismerem a betűket, nem tudom, mi az *a*, mi a *b*.

Mennyire megörült, amikor egyszer a papokat kísérő harcosok között felfedezte azt a katonát, akivel korábban már Chinonban is találkozott. Az egyszerű emberben megérezte, hogy az vele érez. Nem volt valami bölcs, inkább harcolni akart. A lány barátságosan a vállára ütött.

– Mennyire szeretném – mondta sóhajtva, és a tisztelendő atyákra nézett –, ha néhány ilyen jóakaratú ember volna körülöttem!...

Már a harmadik hét is vége felé járt. A tudós férfiak Jeanne-t a hallott hangokról kérdezgették, részleteket akartak látomásaiból. Megrótták a férfiruha viseléséért, szemére vetették, hogy a királyt dauphinnak nevezte.

Jeanne igyekezett mindent tehetségéhez mérten megmagyarázni. Néha azonban nagyon türelmetlenül viselkedett. Mit jönnek állandóan a szent könyvekkel, miért tömik a fejét olyasmivel, amit nem tud, és nem is tudhat? A beszédük nehezen érthető. Fitogtatott tudományuk felháborította. Haraggal kiáltotta:

– A Mi Urunk könyveiben több van, mint a ti írásaitokban!

Gérard Machet, a király gyóntatója, aki most Jeanne-t faggatta, majd elharapta a nyelvét. A többi atya hallgatott, és felkapta a fejét.

A lány csapdába esett. Maga sétált be a csapdába! Most már azt tehetnek vele, amit csak akarnak. Maga ismerte be eretnekségét. Mert aki tagadja az egyházi könyvek tekintélyét, becsmérli az egyházatyákat és a kánonokat, az eretnek! Az eretnekek vetik el az egyház hagyományait, a dogmákat és a szertartásokat, egyedül csak az Úristent és az ő szavát, a bibliát tisztelik. Amit a lány most mondott, az nyilvánvalóan ördögi tanítás, amelyért máglya jár!...

Gérard Machet atya jelentősen a többiekre pillantott. A szerencsétlen tudatlan lánynak ezt a felkiáltását nem kell számításba venni. Túl naiv és túl lobbanékony. Értik őt a testvérek?... Lehet tehát folytatni tovább...

Seguin testvér tett fel ezután kérdéseket. Ez a művelt dominikánus

szerzetes, a hittudományok doktora az eretnekek leleplezésében igen nagy jártasságra tett szert. Külsejét nem lehetett megnyerőnek mondani. Rendkívül kövér és esetlen ember volt. Petyhüdt orcái időnként megremegtek. Apró szeme fürkészőn csillant elő sűrű szemöldöke alól.

Jeanne ezt a szerzetest különösen ellenszenvesnek találta. Seguin, mielőtt kérdezni kezdett, hosszan cuppogott csücsörített ajkaival, s valamit némán mormogott az orra alatt. Amikor beszélni kezdett, Jeanne alig értette meg. A dominikánus dél-franciaországi, limousin dialektusban beszélt, s a Domrémyből származó parasztlány előtt teljesen ismeretlen kifejezéseket használt.

Seguin testvér szeretett eljátszadozni áldozataival, akárcsak macska az egérrel.

Olyan kérdéssel kezdte, amellyel véleménye szerint nyomban zavarba hozhatta a parasztlányt.

– Milyen nyelven beszéltek az általad hallott hangok?

Jeanne majdnem elkacagta magát. A hájas pap, aki még a szavakat sem tudja helyesen kiejteni, a hallott hangok nyelvéről érdeklődik!...

– Franciául, tisztelendő atya, mégpedig sokkal szebben, mint Kegyelmed!

Seguin testvér kissé meghökkent Kollégái elrejtették a mosolyukat. Micsoda vakmerő parasztlány! Teljesen megfeledkezett magáról, nem látja, kivel beszél! De majd ő megtáncoltatja!...

– Hiszel-e Istenben?

– Hiszek, Monseigneur, mégpedig jobban, mint Kegyelmed!

Seguin testvér majd megpukkadt dühében. Hej, adna most neki, csak félő, hogy nevetségessé válik a többiek szemében. Nem baj, majd úgy belekeveri a saját szavaiba, hogy ebből a hálóból nem tud ez a pimasz leány kilábolni!

– Tehát azt kéred, hogy állítsanak a seregek élére? Az Úr küldöttjének nevezed magad, s azt akarod, hogy higgyünk neked? Nem tanácsolhatjuk a királynak, hogy pusztán a te szavaid alapján hadsereget bízzon rád, és veszélyeztesse katonái életét, hacsak nem mutatsz jelet! Bizonyítsd be, hogy Isten küldött!

Jeanne gyorsan és határozottan válaszolt.

– Nem azért jöttem Poitiers-ba, hogy jeleket mutassak. Küldjetek Orléans-ba, s ott majd a valóságban mutatom meg, hogy mi végre küldtek.

S bármennyit zaklatták is, mindig újból és újból ugyanazokat a szavakat hajtogatta:

– Küldjétek Orléans-ba, s ott majd a valóságban mutatom meg, hogy mi végre küldtek.

Három hét elteltével a hittudósok elhatározták a kihallgatások beszüntetését. Újat már nem tudhattak meg. Küldötteik, akik Jeanne szülőföldjéről tértek vissza, a legkedvezőbb tájékoztatásokat hozták. A lánynak még egy próbát kellett kiállnia, de most már valóban az utolsót...

Rabateau szép házánál kora reggeltől kezdve megint sokan gyűltek össze. Most azonban nem hittudósok, professzorok, hanem különböző foglalkozású és korú asszonyok, nemes hölgyek és egyszerű városi nők. Valamennyien zajongtak és zsivajogtak, akárcsak a vásárban. Amikor Jeanne megjelent közöttük, nagy kíváncsisággal kezdték vizsgálgatni.

Kiderült, hogy az asszonyokat a hittudósok bizottsága arra kérte fel: győződjenek meg Jeanne érintetlenségéről.

A tisztelendő atyák végleges ítéletüket ettől a vizsgálattól tették függővé. Az érintetlenségnek kellett igazolnia, hogy Jeanne erkölcsileg feddhetetlen, tiszta. A vizsgálat pozitív eredménye az ördöggel való kapcsolat hiányának egyik bizonyítéka.

Elküldték hát a tiszteletreméltó matrónákat és a tapasztalt bábákat, hogy közösen eligazodjanak a kérdésben...

Jeanne nem ellenkezett. Miután megszenvedett a papoktól, már semmit sem tartott szörnyűségnek.

...A vizsgálat sikerrel végződött. A matrónák és a bábák hajlandók voltak esküvel bizonyítani a hajadon érintetlenségét.

A bizottság összegezte véleményét.

Igazság szerint az atyák elég anyagot gyűjtöttek ahhoz, hogy ezekből kiindulva a lányt eretneknek bélyegezhessék, és őrizet alá

helyezhessék. Néhány hittudós meglepetéssel látta Jeanne makacs kitartását és vakmerőségét, különösen a tiszteletreméltó Seguin testvér, s talán nem is bánta volna, ha a leány ellen inkvizíciós pör indul.

A tudós férfiak azonban elsősorban józan politikusok voltak. Kezdettől fogva jól tudták, hogy milyen következtetésre fognak jutni. Az utolsó napokon pótlólag még újabb értesüléseket szereztek. Kiderült, hogy a lányt a király unokatestvére, az alençoni herceg pártfogolja, s hogy Dunois gróf, Lajos orléans-i herceg törvénytelen fia is mögötte áll. Csak tökkelütött ostobák hagyhatták mindezt számításon kívül.

A jámbor papok tudták, hogy a király helyzete rettenetes, így még Seguin testvér sem tiltakozott a bizottság végső döntése ellen. A Chinonba küldött véleményezés a következő szavakkal kezdődött:

„A király számolva a maga és a királyság érdekeivel, valamint szerencsétlen népe és a békét és igazságot szomjazó emberek Istenhez küldött állandó könyörgéseivel, ne utasítsa el, ne vesse el a Szüzet...”

Igaz, hogy ezután mindenféle „azonban” és „csakhogy” következett, különféle köntörfalazások és óvatoskodások, amelyekkel a bizottság tagjai minden eshetőségre számítva biztosítani óhajtották magukat.

Ha nem is szívesen, mégis azt a kívánt és régen várt döntést hozták meg, amely nélkül a lány bátor terve sohasem valósulhatott volna meg.

Diadalmaskodhatott, ha volt elég ereje a diadalra.

Derűs, napsütéses áprilisi napok következtek.

Jeanne úgy érezte magát, mint a súlyos betegségből felépült ember. Erős és megacélozódott fizikuma könnyen viselte az élet nehézségeit. Nem fáradt el a több napos utaktól, nem bágyasztotta el a hőség, és nem szenvedett a hidegtől.

De ez a tisztítótűz...

A lány lelkiismerete, romlatlan lelke nehezen tudott megbirkózni ezekkel az élményekkel. Az ilyen megpróbáltatást nagyon nehéznek érezte az egyszerű, írástudatlan parasztlány, akinek nagy volt a szíve, de kevés az élettapasztalata.

Amikor Jeanne hosszú elzárkózottság után először kiment az utcára, szinte belevakult. Gyermekkorából ismert érzések ragadták magukkal:

mintha a bűzös föld alatti barlangból hirtelen mesés, verőfényes magaslatra emelkedett volna.

De mi ez? Mennyi ember! S mind hangosan kiáltozik!

– A Szűz! Éljen a mi Szüzünk!

Poitiers egyszerű emberei, a városi polgárok, a kézművesek és mesterlegények, a rongyos ruhájú anyák gyermekeikkel s a külvárosok parasztjai körülveszik a lányt. Érinteni akarják a ruháját, a haját. Sokuk szemében könny csillog.

Jeanne megtudja, hogy már régóta várják. Egész napokat ácsorogtak Rabateau házánál, de nem engedték be őket. S végül megláthatták választottjukat, azt, akiben egész Franciaország reménykedik.

A nép! S akárcsak Domrémyben és Vaucouleurs-ban, mély intuíciójával a lány megérti az egyszerű és bölcs igazságot: nem a papok, nem az urak, hanem a nép, az egyszerű nép hisz őszintén benne, s követi mindenben! Igen, csak ezek a szerencsétlen, elnyomott, de erős lelkű emberek menthetik meg az országot! S intrikálhatnak az urak – erőtlenek a néppel szemben. Szőhetnek hálót a papok – a nép széttépi azt. Amíg ő, Jeanne a néppel s a nép vele halad, nem retten meg semmitől. Nagy szánalma, amely az egyszerű emberek ezreit ölelte át és emelte fel, erőt szül, az erő pedig hőstettet; s a hőstett győzelmet eredményez!

MÁSODIK KÖNYV:
A BETELJESEDÉS

Jobban cselekedett másoknál, nem mintha többet tudott volna náluk – nem, kevesebbet tudott. De nagyobb volt a lelke. Amikor mindenki csak saját magával törődött, egyedül ő gondolt mindenkire. Amikor mindenki a maga személyét óvta, ő egyáltalán nem kímélte magát, mert már eleve hajlandó volt feláldozni életét.

Anatole France

ELSŐ FEJEZET:
AZ OSTROMGYŰRŰBEN

Csendesen hömpölyög a Loire Beauce és Sologne között.

Szívélyesen integetnek a zöld partok. A füzek és nyírfák szőlőkertekkel váltakoznak. Mennyi van belőlük! Meg sem lehet olvasni. Kedvező éghajlat, termékeny föld. Nemhiába csillognak olyan büszkén a Loire vidám kastélyainak tetői. Nemhiába szeretik a királyok itt felütni nyári szállásukat. Itt a kastélyok és városok is egészen különlegesek. Itt minden a megelégedettséget és nyugalmat hirdeti, a kiválasztottság nyugodtságát és büszke tudatát. Gien, Sully, Jargeau és Châteauneuf, Meung és Beaugency – mindmegannyi nagyszerű hely.

A legszebb azonban valamennyi között Orléans ősi városa.

Messze földön híresek Orléans gyönyörű palotái és templomai, egyeteme, gazdag műhelyei és áruraktárai. A Sologne útjain bolyongó utas már a távolból láthatja székesegyházának csúcsos tetejét. Az Olivet magaslatairól pedig az egész nagyszerű várost egyetlen pillantással át lehet tekinteni. Több mint háromezer lábnyi a déli fal a Loire jobb partja mentén; a többi falat mély árok veszi körül. Harmincnégy bástya óvja a város nyugalmát. Öt kapu nehéz vasrácsokkal, s két föld alatti járat kapcsolja a külső világhoz.

A Loire széles Orléans-nál. A várost híd köti össze a bal parttal, ahol Portereau elővárosa fekszik. A híd – az orléans-iak büszkesége. Kőből készült tizenkilenc nyílással. Az elsőt és utolsót felvonóhíd köti össze a szárazfölddel. A hidat két több tornyos erőd védi. Az egyik a Saint-Antoine-bástya, amely rögtön a hatodik hídláb után következik; a másik a Tourelles-erőd, amely a híd portereau-i végében áll. Egy harmadik erődítmény – az Augustinusok bástyája a Tourelles közelében épült.

Bárki láthatja, hogy Orléans nagyszerűen erődített hely.

Éber őrként áll ez a város a Loire egész középső folyása fölött Beauce és Sologne környékén. Aki Orléans-t birtokolja, az ura a legrövidebb utaknak és ura a folyóknak, ami akadálytalan közlekedést biztosít délre és északra, nyugatra és keletre.

Az ellenség viszont Orléans-nal a hátában soha nincs biztosítva a váratlan csapások ellen.

Mindezt nagyon erősen mérlegelniük kellett az angoloknak, amikor Franciaország északi részét leigázva olyan terveket kezdtek kovácsolgatni, hogy behatolnak a „bourges-i királyságba”.

1428 július elején Calais kikötőjében népes sereg szállt partra. Beszélték, hogy háromezer harcosból áll; csak a nemes lovagok száma

mintegy négyszázötven. A sereget a franciák azincourt-i legyőzője, Salisbury gróf, az angol király unokatestvére vezette. Salisbury zászlaja alatt sok kapitány gyülekezett, a legelőkelőbb angol családok tagjai. A sereg még ki is egészült a normandiai toborzásokkal, amelyek négyszáz lovast és ezerkétszáz gyalogost eredményeztek.

A sereg rövidesen a Rouen és Párizs közötti nagy úton haladt. Párizsban titkos tanácskozást folytattak, amely után Salisbury kijelentette, hogy Angers városát akarja bevenni, Anjou grófság központját.

Amint azonban hamarosan kiderült, ez nem felelt meg a valóságnak.

Augusztus elején Salisbury Angers-tól jóval keletre érte el a Loire-t, s megkezdte az Orléans két oldalán fekvő városok és várak ostromát.

Szeptember 5-én a godonok Janville-ba nyomultak, mindössze másfél napi járóföldre Orleans-tól. A főparancsnok heroldokat küldött az orléans-i városházára, hogy adják fel a várost. A város lakói ezt visszautasították.

Szeptemberben az angolok bevették Meungöt és Beaugencyt, október elején pedig Jargeau-t és Sullyt; ugyanakkor élcsapataik felbukkantak a folyó bal partján, Sologne-ban, és eljutottak Portereau-ig.

Október 12-én a városban felhangzott a riadó. Az őrszemek a falakról megpillantották az ellenség közeledő seregeit.

Az angol kapitányok lebecsülték Orléans polgárainak eszét, pedig azok sokkal messzebbre láttak, mint ahogy azt Salisbury feltételezte. Nem hittek az Angers ellen hirdetett hadjáratban.

Amikor az angolok erőiket Párizstól délre fordították, az orléans-iak már kezdtek tartós védelemre berendezkedni. Minden környező vidékre és városba segélyt kérő futárokat indítottak. A városban és a város határain túl gyűjtött pénzen gabonát, állatokat és halat vásároltak. A termékeket több hónapos raktározásra készítették elő, a leölt állatok húsát felfüstölték, besóztak több száz hordó halat.

Minden falat ellenőriztek és megerősítettek. Új mellvédeket építettek, kijavították a palánkot, kimélyítették az árkokat. A bástyák lőréseiben és a falak oromcsipkéi között hetvenegy ágyú jelent meg – nehéz- és könnyűlövegek. A pénzt nem kímélve fogadtak fel tapasztalt tüzéreket, árkászokat, az új és veszélyes hadászati ágak igazi mestereit. Megszervezték a lőpor és kőlövedék helybeni gyártását.

A legfontosabbak a város védelmében: a falak. Azokat nemcsak megerősíteni kell, hanem hozzáértéssel védeni is. A falak védelmére az orléans-iak népi polgári-paraszti csapatot szerveztek, amely mintegy háromezer tagot számlált.

Ezenkívül azonban a nyílt mezőn vívott harc, a kitörések és ütközetek is nagy és jól képzett sereget igényeltek.

De a városban csak kisebb királyi helyőrség állomásozott Dunois gróf vezetésével. A közelgő események láttán Dunois és de Gaucourt, a város kormányzója Chinonba és Poitiers-ba ment, hogy katonát szerezzen. A városi tanács felhívást küldött mindenfelé, hogy minél többen vegyenek részt az angolok elleni harcban.

Akkoriban az országban felfegyverzett csapatok bolyongtak, szolgálataikat kínálgatva. E zsoldosok illő bér ellenében hajlandók voltak bárkinek az oldalán harcolni. De a velük való egyezkedés komoly veszélyt is rejtett magában. E martalócok és rablók nemegyszer szörnyű szerencsétlenséget zúdítottak azokra, akiket szolgáltak. Mindezt Orléans lakosai is jól tudták. Gondolkodni és válogatni azonban nem lehetett: az angolok közeledtek. S amellett, amíg volt elegendő élelmük, amíg kezükben tartották a bástyákat és a falakat, a zsoldosok vadsága, fegyelmezetlensége nem nyugtalanította őket különösebben.

S a városban kezdtek megjelenni vakmerő kapitányaik vezetésével a kalandkeresők. Egyeseknek, akik a legyőzhetetlenség hírében álltak – mint például Poton Xaintrailles – jól ismerték a nevét. A hivatásos harcosokból azonban még mindig nem volt elegendő. Nagyon várták, milyen segítséget hoz Dunois és de Gaucourt.

A védelem előkészítésének utolsó aktusát, amely már az angolok szeme láttára folyt le, a bal parti előváros lerombolása jelentette. A védők tudták, hogy az ellenség azt fedezékként igyekezne felhasználni, ezt pedig nem engedhették meg. S október 12-én lerombolták és felgyújtották Portereau-t. Emberek százai maradtak fedél nélkül, s nézték könnyes szemmel az otthonukat felemésztő tüzet. Mindenki megértette azonban, hogy ez elkerülhetetlen lépés.

Salisbury végtelenül egyszerű tervet dolgozott ki.

Előbb tüzérségi tűzzel megrémíti az ostromlottakat, majd miután birtokba vették a híd előtti fő erődöket, elfoglalják vagy lerombolják a hidat. Ezután rohamokkal és tűzzel elcsigázzák a védőket, kitapogatják erődítményeik gyenge pontjait, s csapást mérnek majd az

egyik ilyen pontra, utána pedig meg lehet kezdeni az általános rohamot.

A godonok nem vesztegették az időt, hanem nyomban hozzáláttak tervük végrehajtásához.

Elfoglalták a felgyújtott Portereau-t, majd erős tüzérségi tüzet nyitottak. Szörnyű tűzharc indult. Orléans-t október 17-től október 20-ig szinte megállás nélkül ágyúzták. Ezzel nemcsak a védőket akarták megrémíteni, hanem elő akarták készíteni a híd megbénítását célzó hadműveletet is.

Valóban, alig csendesedtek el október 21-én reggel a fegyverek, amikor néhány gyalogos szakasz dobpergés és parancsnokaik buzdító vezényszavai közben megindult a Tourelles-erőd felé, amely Portereau felől a hidat fedezte.

Az ostromlottak előre sejtették ezt a hadműveletet, s már előbb magas töltéssel, barikáddal erősítették meg a Tourelles-t.

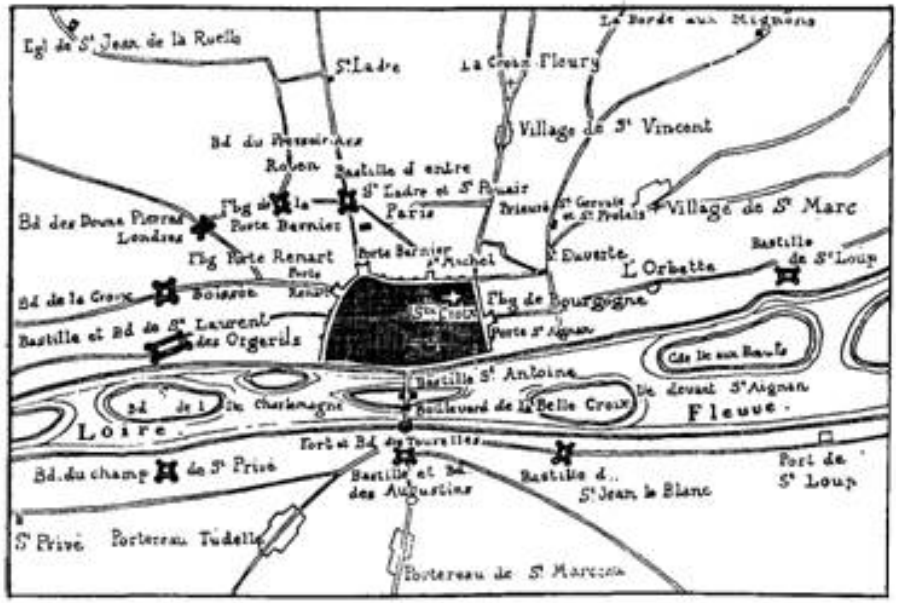

1. Orléans és környéke 1428 körül

bastille – bástya, erőd

île – sziget

porte – kapu

Az angolok ostromlétrákat vetettek a falnak.

A Tourelles-ban levő orléans-i osztag azonban nem engedte diadalmaskodni őket. Ágyú- és puskatűzzel, forró vízzel, forró szurokkal árasztották el a támadókat, s egymás után verték vissza a rohamokat.

Napnyugtakor az angolok kénytelenek voltak nagy veszteséggel visszavonulni. A kitervelt hadműveletről azonban nem mondtak le.

A következő két napot arra használták fel, hogy aláássák a földsáncot.

Amikor a védők ezt látták, megértették, hogy a kis erőd további védelme értelmetlenség: amint a földhányás összeomlik, a fedezéktől megfosztott Tourelles az angol ágyúk célpontja lesz.

A hős harcosok fájó szívvel hagyták el erődítményüket. Más lehetőségük azonban nem volt. Átkeltek a hídon, leromboltak két hídközt, s újabb barikádokat építettek.

Az ostromlók elfoglalták a Tourelles-t, s földsánccal erősítették meg a város felől. Első céljukat elérték: a hidat kivonták a forgalomból, és ezzel megszűnt Orléans közvetlen kapcsolata a Loire déli partjával.

Sir Thomas Montague, Salisbury grófja nagyszerű hangulatban volt.

Eddig minden úgy ment, mint a karikacsapás.

Terve lépésről lépésre megvalósult. A Tourelles bevétele nagy sikernek számított. Még két-három ilyen győzelem, s fel lehet készülni az általános rohamra.

Október 24-én, vasárnap hallgattak a fegyverek, zúgtak a harangok. Borongós őszi nap volt. El lehetett feledkezni a háborúról. Salisbury gróf azonban ilyesmiről sosem feledkezik meg. Még akkor sem ringatja magát ünnepi hangulatba, amikor valamennyi kapitánya iszik és tétlenkedik. A gróf a vasárnapi istentisztelet és a dús ebéd után az elfoglalt erőd átvizsgálására szólította fel tisztjeit. Ez nem keltett különösebb lelkesedést. De a legtöbben mégis felkerekedtek. Köztük Salisbury grófjának kedvence, legvakmerőbb és legkönyörtelenebb beosztottja, a normandiai lovasság parancsnoka, William Glasdale is.

...Az urak megjelentek a Tourelles bástyáján. Salisbury grófja levette a sisakját, és odanyújtotta apródjának. Aztán a védőpártázat egyik nyílásához lépett.

Az eléje táruló látvány magával ragadta.

Pillantása lassan siklott végig a falakon, tetőkön és az ostromlott város bástyáin.

William Glasdale tisztelettel figyelte parancsnoka arckifejezését. Igyekezett kitalálni a gondolatát, hogy aztán a szája íze szerint beszélhessen.

– Nézze, mylord, Kegyelmességed Orléans-ja. Ott terül el Kegyelmességed előtt, és vár Kegyelmességedre.

Ebben a pillanatban ágyútűz villan a Notre-Dame tornyáról. Aztán felhangzik a dörrenés. Hatalmas ágyúgolyó csap fütyülve a rés szélébe. Leomló faldarab hull a grófra, s leveri a lábáról. Egyetlen kiáltást, egyetlen nyögést sem hallat. Bíbor körgallérján alig vehető észre a vér. Amikor a megrémült angolok felemelik Sir Montague-t, szörnyű kép tárul eléjük: a kő súlyosan megsértette a gróf koponyáját, kiverte a szemét, és valósággal lemetszette a fél arcát...

Soha senki nem tudta meg, hogy ki adta le ezt az egyetlen vasárnapi lövést...

Salisbury halála egy másik eseménnyel esett egybe, amely hasonlóan kedvezett az ostromlottaknak. Hétfőn, október 25-én megérkezett a régen várt sereg Chinonból. Igaz, jóval kisebb, mint feltételezték: a király csak nyolcszáz zsoldost küldött, gascogne-i lovasokat és olasz lövészeket, de valamennyi vakmerő harcos, aki nem fél sem ördögtől, sem embertől; egyik-másik kapitányuk már országos hírnévre tett szert.

Ki ne ismerte volna például La Hire-t, a hős La Hire-t, a gascogne-iak csatában megőszült kapitányát? Poton Xaintrailles-nak, a rettenthetetlen harcosnak ez a katonatársa bátor rajtaütéseivel és vakmerő kirohanásaival sokszor megrémítette az ellenséget.

Messze földön ismerték – ha nem is hőstetteikről, de előkelő származásukról – az olyan parancsnokokat, mint például de Boussac marsall, Jacques de Chabannes és Louis de Culant.

Nagy reménykedéssel tekintettek Orléans lakosai magára Dunois grófra, akit nagyszerű stratégának és tapasztalt parancsnoknak tartottak.

A grófot akkor még általában „monseigneur le Bâtard”-nak[9] nevezték.

Jean, a Bâtard Lajos orléans-i herceg házasságon kívül született fia volt. Apja meggyilkolása után magasra csapott a burgundiak és az armagnacok közötti harc lángja. Maga a „Fattyú” az angolok fogságában sínylődő fivérét, Károly herceget helyettesítette Orléans-ban. Fontos szerepet játszott az udvarnál. Ifjú kora ellenére – még nem volt harmincéves – máris jól ismerte az életet. Természetes eszével hamar megértette, hogy zavaros időkben a sikerhez csalafintaság kell. Tudott képmutatóskodni, jó arcot vágni a rossz játékhoz. Óvatossága közismert volt. De rendkívüli bátorság és kitartás is élt benne, ez mindig megmutatkozott, amikor a körülmények megkívánták.

Dunois most nagy figyelemmel követte az ellenséges tábor minden eseményét, féken tartotta kapitányainak hevességét, s türelmesen várta a visszavágásra alkalmas pillanatot.

A főparancsnokuktól megfosztott godonok erősen elcsüggedtek. Egyik vezetőjük sem vállalta a kockázatot, hogy átvegye a kezdeményezést a hadműveletek folytatásában. Közeledett a hideg, csapadékos tél.

Az ostrom kezdetekor hatalmas angol hadsereg napról napra ritkult:

kit megöltek, ki dezertált, hogy hazatérhessen Angliába, ki pedig belépett valamelyik rablócsapatba, s fosztogatta a környező falvakat és településeket.

Az angol kapitányok megértették, hogy tetemes erősítés nélkül Orléans-t nem vehetik be, s ezért csapataik nagy részét a közeli városokba vitték téli szállásra. A Tourelles-ban ötszáz harcosból álló sereget hagytak William Glasdale parancsnoksága alatt.

Sok francia parancsnok azt állította, hogy elérkezett a híd visszahódítására és a bal part megerősítésére alkalmas idő. Különösen kardoskodott a csata mellett La Hire; úgy vélekedett, hogy mindig az győz, aki először sújt le.

Dunois óvatossága azonban eleve féken tartotta ezeket a lelkes nekibuzdulásokat.

Úgy gondolkodott, hogy a Tourelles haladéktalan visszahódítása aligha eredményezne valamit. Amíg az angolok birtokukban tartják a környező városokat és várakat, a portereau-i magános bástya továbbra is védtelen. Közben a godonoknak bármelyik nap újabb erőik érkezhetnek, s akkor minden elfecsérelt harcos jóvátehetetlen veszteségnek számíthat. Ezért nem szabad kockáztatni az embereket.

Sikertelen roham helyett inkább mással kell foglalkozni: fel kell készülni a várható ellenséges sereggel való találkozásra.

Dunois szentül hitte, hogy a godonok most Orléans körülkerítése érdekében a jobb parton fognak felvonulni. Következésképpen haladéktalanul meg kell semmisíteni a jobb part minden elővárosát, amint korábban Pontereau-t is megsemmisítették.

Ezzel foglalkoztak az orléans-iak novemberben.

Monseigneur le Bâtard-t nem hagyta cserben a megérzése. November 30-án az angol erők a tapasztalt Sir John Talbot parancsnoksága alatt megjelentek a Tourelles közelében. Talbot felsorakoztatta a tüzérséget. Újból megkezdődött a tartós és kíméletlen ágyútűz. Ezután Talbot egyesült Suffolk gróf erőivel, átkelt a jobb partra, s északnyugat felől megkezdte Orléans bekerítését.

Sir John Talbot józanabbul nézte az orléans-i ostromot, mint az elhunyt Salisbury.

Lemondott a roham gondolatáról.

Úgy döntött, hogy másképpen jár el.

Erődgyűrűvel, méghozzá minél szorosabb gyűrűvel kell körülzárni Orléans-t, el kell vágni az élelmiszer- és hadianyag-szállítás útvonalaitól, majd pedig megadásra kell kényszeríteni a legyengült várost.

E terv sikeréhez természetesen idő, pénz és tartalékok kellettek. Ideje és pénze volt Talbotnak, a tartalékokat pedig – a hadvezér nyilván jól tudott erről – sietve előkészítették, hogy adott időben rendelkezésre állhassanak.

December és január folyamán az angolok a védőerődök egész rendszerét építették ki. Felhasználták a franciáktól elhagyott erődítményeket, új bástyákat, sáncokat emeltek, s összekötő utakat vágtak. Február első napjaira félig elkészült ez a rendszer.

Az erődítmények láncolata az Orléans-tól nyugatra levő Nagy Károly (Charlemagne)-sziget sáncával kezdődött. Innen északra és északkeletre vonult: itt állt a Saint-Laurent-bástya, a Croix-Boissée-sánc és a London-bástya. A Franciaország északi és nyugati vidékeire vezető fontos utak mentén ezek az erődök a környéknek majdnem egyharmadát felölelő ívben vették körül Orléans-t. A bal parton a Tourelles erődjén kívül megerősítették a Saint-Privé-sáncot és az Augustinusok bástyáját is.

Csakhogy keleten ez a gyűrű megszakadt. Orléans-tól keletre, a Párizsba vezető út és a Loire között az angolok egyetlen megerősített pontot sem tartottak kezükben.

Így a bekerítés nem volt teljes.

Ez sokban az ostromlottak aktivitásán is múlott. A népi csapatok és a zsoldosok nem üldögéltek karbatett kézzel a városban. Ki-kicsaptak, és gátolták az angolok munkálatait, ágyútűzzel árasztották el a félig felépült erődöket.

A lassú párviadal február első hetének végéig tartott. Azután olyan események játszódtak le, amelyek rendkívül megnehezítették a város védőinek helyzetét.

Február 9-én futár verekedte be magát Orléans-ba. Clermont gróftól, az auvergne-i hercegség urától jött. Amikor monseigneur le Bâtard elolvasta a gróf levelét, gondolatban hálát adott az égnek saját óvatosságáért. Igen, amint előre látta, a godonok újabb erői nyomulnak a város felé. A párizsi úton mintegy másfél ezer harcos

közeledik Sir John Fastolf parancsnoksága alatt. Fastolf hatalmas élelmiszer-szállítmányt hoz a több hónapos ostromra. Ezt a sereget nem szabad tovább engedni, meg kell semmisíteni, az élelmet pedig zsákmányul kell ejteni.

Bármilyen óvatos volt Dunois, egyetlen perc késedelem nélkül útra kelt, hogy Clermont-nal találkozzék. Nyomában az éj sötétjének leple alatt másfél ezer főnyi sereg vonult ki La Hire, Xaintrailles és de Boussac marsall vezetésével.

...Ez a sereg két nap múlva tért vissza, majdnem a felére csökkenve.

Február 12-én zajlott le a csata, amely keserű és szégyenletes sorokat rótt a francia történelembe.

Délben a gascogne-i La Hire és Xaintrailles elsőnek látta meg a lassan Étampes felé vonuló angol oszlopot. Váratlanul törtek rá a találkozásra nem számító godonokra. Az első sorok megtorpantak, a hátsók pedig nyomták őket, ami mérhetetlen zűrzavarral fenyegetett. A franciák pompás állásokat tartottak kezükben, és övék volt a váratlan rajtaütés minden előnye.

La Hire már éppen rohamot akart fúvatni, s előre élvezte, hogy a legényei hogy ellátják majd az elképedt angolok baját, de hirtelen szomorúan kellett emlékeznie arra, hogy Clermont gróf engedélye nélkül a harcot nem kezdheti meg.

Sietve futárokat küldtek a grófhoz, akinek a serege valamivel hátrább helyezkedett el.

Így bosszantó halasztást szenvedett a rajtaütés.

A meglepetésükből magukhoz térő angolok kezdték átrendezni soraikat. Sietni kellett, egyetlen percet sem lehetett elvesztegetni. Milyen nagy lett a derék gascogne-iak csodálkozása és dühe, amikor a gróftól megérkezett a parancs: nélküle semmi szín alatt sem kezdhetik el a harcot!

A felháborodott La Hire olyan hevesen szorította kardja markolatát, hogy az majdnem eltört.

A meggondolatlan, tapasztalatlan Clermont, akit nemrég ütöttek lovaggá, magának akarja a dicsőséget, s kudarcba fullasztja az egész ütközetet!

S igen, amíg a franciák álltak és vártak, a godonok befejezték

előkészületeiket. Szekértorlaszt építettek, s azok mögé lovasságot rejtettek. A szekerek elé, éllel az ellenség felé, karókat ástak be. A karók között lövészek helyezkedtek el felhúzott íjjal.

Hogyan lehet ezt végignézni? Clermont mégsem érkezett meg...

Végül az egyik kapitánynak elfogyott a türelme. Előrerontott, lovasai közel jutottak az ellenfélhez, de majdnem valamennyiüket lelőtték az angol íjászok. Ugyanilyen sors érte a második osztagot is, amely csak alig mozdulhatott el a helyéről. Ezután az angol lovasság előtört rejtekhelyéről, s megsemmisítő csapást mért a franciák megrendült szárnyaira...

...A vereség teljessé vált. A becsvágyó Clermont elrontotta az egész vállalkozást, s bele sem avatkozott a csatába. Amikor látta, hogy mi történik, nyomban visszafordult. Dunois megsebesült, alig menekült meg a fogságtól. Csak a bátor La Hire és Xaintrailles hősiessége mentette meg a sereget a megsemmisüléstől. Fedezték a futást, feltartóztatták az angolokat, s arra kényszerítették őket, hogy lemondjanak az üldözésről.

Mindez Rouvray falunál, Angerville közelében játszódott le. Ezt a francia harcosok szempontjából oly siralmasan végződött ütközetet „heringcsatának", a „heringek napjának" nevezték el, mivel a szekéroszlop élelmiszerkészletében a legtöbb a sózott hal volt.

A rouvray-i csata kimenetele gyökeresen megváltoztatta az erőviszonyokat. Az angolok élelmet és tartalékokat kaptak, a franciák viszont nagy presztízs- és embervesztéseget szenvedtek. A feldühödött orléans-iak átkozódva fogadták Clermont-t, s ő embereivel együtt sietve elhagyta a várost. Nyomában más kapitányok is elvonultak; úgy menekültek az ostromlott városból, mint patkány a süllyedő hajóról. Elment de Boussac, aki menekülését azzal indokolta, hogy nehézségei támadtak birtokain, elment Culant és La Hire; s Xaintrailles is útra készen állt. Igaz, az utóbbiak a város polgárainak kérésére megígérték, hogy rövidesen visszatérnek, de nem nagyon hittek nekik.

Márciusban és április első felében az angolok befejezték Orléans bekerítését. Számos újabb erődöt és védelmi berendezést építettek; ezek a korábbi építményekkel együtt minden oldalról körülzárták a várost.

A London-bástyától északkeletre született meg a Rouen-sánc és a Párizs-bástya. Keleten a gieni utat ellenőrizte, és az átkelésre legalkalmasabb övezetet védte a Saint-Loup-bástya. Végül a bal

parton, Toiles szigetével (Île-aux-Toiles) szemben megszilárdították a régi Saint-Jean-le-Blanc-bástyát, amely lehetetlenné tette az átkelést az Újtoronynál.

Nehéz napok következtek. A lovagok, akiket az orléans-iak hosszú hónapokon át itattak és etettek, a sors kényére hagyták a várost.

A godonok egyre szorosabbra vonták az ostromgyűrűt.

Már nem volt miben reménykedni.

A módos polgárok annyira elgyávultak, hogy az árulás útjára léptek. Tárgyalni kezdtek a burgundi herceggel, s felajánlották neki, hogy a kezére játsszák a várost, ha megszabadítja őket az angoloktól.

Orléans egyszerű lakosai azonban nem hajlottak az ilyesfajta egyezkedésre. Élesítették fegyvereiket, és edzették a szívüket. Készek voltak inkább meghalni, mintsem a hazát elárulni.

Akkoriban egyre gyakrabban jutottak el hozzájuk a Szűzről szóló hírek.

A felröppenő hírek terebélyesedni és terjedni kezdtek. Házról házra, csapatról csapatra, erődítményről erődítményre jártak.

– A lotaringiai szent lány Gienbe érkezett. Testvérünk ő, a szegény emberek közül való, nem olyan, mint az áruló urak! Elmegy a királyhoz, és megkéri, hogy adjon neki katonákat. Megjelenik seregével, és véget vet az ostromnak. Segít rajtunk! Megment bennünket! Áldja meg az Úristen!

Dunois gróf, aki az ostromlott városban maradt, felfogta, hogy a nép hite milyen erőt jelent. Elküldte követeit a királyhoz Chinonba, hogy siettesse a Szűz érkezését. Az orléans-iak szenvedélyes buzgósággal figyeltek mindent, ami a lány tevékenységével állt kapcsolatban.

Meglepte a nemességet, amikor megjelent a király fogadásán... Poitiers-ba vitték... Poitiers-ban jól megfelelt a papoknak – talpraesett lány!... Tours-ba és Blois-ba megy, hogy megkezdje csapatai szervezését... Nemsokára köztünk lesz a mi Szüzünk!...

S Orléans népe újból felbátorodott. Nem rémítették már az angol erődítmények és katonák. Várta Domrémyből Jeanne-t, a parasztlányt, és sorsát szilárdan a bátor hajadon sorsához kötötte.

MÁSODIK FEJEZET:

KARD ÉS ZÁSZLÓ

– Szeretem a kardomat – mondta Jeanne –, de százszor jobban szeretem a zászlómat.

A kard a háború és a halál előhírnöke, Jeanne fehér zászlaja pedig a békét és az életet jelképezte. A Szűz gyűlölte a hódítókat, izzón szerette volna eltörölni nyomukat a hazai földről, s ezért kardot ragadott. A zászlót azonban százszor drágábbnak tekintette. Nem akarta vérrel megfesteni a kardját, igyekezett Franciaország fölött a béke zászlaját kibontani. S a béke megteremtésének ügyéért nem kímélte erejét. Jeanne csak akkor emelte fel csillogó kardját, amikor világossá vált, hogy a békét csak fegyverrel lehet megteremteni.

A kardot és a zászlót Tours-ban szerezte, a vásárok és céhek városában, a kézműiparáról és pompás mestereiről híres városban.

Április közepén vitték át Poitiers-ból Tours-ba Jeanne-t. Ott sok barátjával találkozott, többek között Jean de Metzcel és Bertrand de Poulengyval is. Mindkét harcos a királyi sereggel érkezett, hogy felfegyverkezzenek, és vértezetet rendeljenek maguknak. Jeanne-nak is szüksége volt felszerelésre. Kijelölték azt a fegyverkovács műhelyt is, amely királyi parancsra rövid idő alatt teljes lovagi öltözetet készít neki.

Amikor Jeanne-nak megmutatták a kész vértezetet, sugárzott az arca az örömtől. Volt ott minden: sisak, felcsapható rostéllyal, a mellet és a hátat védő páncél, vállvédők, kesztyűk, térdvédők, lábszárvért és cipő. A mellvért fehér színű volt.

Mindezt fel kellett próbálnia, ami elég bonyolult dolog volt. Le kellett feküdnie a földre, s néhány ember egyenként, meghatározott sorrendben rárakta a vértezel egyes részeit; erős zsinórokkal és szíjakkal rögzítették azokat. Aztán felemelték, talpra állították Jeanne-t. Első pillanatban úgy érezte, hogy nem tud elmozdulni a helyéről. Csak erőlködve tudta behajlítani a térdét. A vért pántjai szörnyen csikorogtak, s húsába vágtak. A mester ellenőrizte a sebezhető helyeket, megjelölte, hol kell meghajlítani vagy lereszelni a fémet, s figyelmeztette a lányt, hogy az egymással érintkező részeket mindenütt zsírral kell kenni. A lovagok megnyugtatták Jeanne-t, hogy fokozatosan hozzászokik majd a vértezethez, annál is inkább, mert csak keveset kell benne járnia: olyan harci ruházat ez, amelyet főként lovaglásnál használnak.

Jeanne-nak nagyon megtetszett a fehér posztóból készült pompás

köpeny, amelyet a tours-i szabó készített. Az ilyen rövid köpenyt a parancsnokok vértjük fölött viselték. Elöl nyitott ruhadarab volt ez; szép rojtok szegélyezték.

A lovagok elővezették Jeanne lovát – erős és kitartó állat volt, amely hozzászokott a zablához és a harchoz.

Hátra volt a kard és a zászló. Ebben a lány már nem hallgatott senkire, csakis a maga ízlésében bízott.

Volt kardja, amit a vaucouleurs-i kapitány ajándékozott neki. De olyan pengét akart, amely hírében felveszi a versenyt a Durandallal[10].

A lány visszaemlékezett rá, hogy amikor Chinonba érkezésük előtt Fierbois-ban pihentek, a helyi kápolnában sok ott őrzött fegyvert látott. Levelet intéztetett a fierbois-i templom papjaihoz, azzal a kéréssel, hogy küldjék el a kápolna oltára alatt fekvő egyik kardot. Rövid idő múlva meg is érkezett a kard. Ősi, rozsdás penge, rajta öt kereszt. A rozsdát letisztogatták, szép markolatot és hüvelyt készítettek neki. Azt beszélték, hogy az a kard volt ez, amellyel Martell Károly 700 évvel azelőtt legyőzte az arabokat a poitiers-i csatában...

A zászlóra Jeanne különös gondot fordított.

Akkoriban minden szakasz parancsnokának volt zászlaja. Ez rendszerint a tulajdonos címerét ábrázolta. A csatában a katonák a zászló szerint igazodtak, mert ahol a zászló lengett, ott harcolt vasba öltözött parancsnokuk.

Jeanne-t senki nem nevezte ki parancsnoknak, ő azonban érezte, hogy milyen szerep vár rá. Népvezér lett, és nagy zászlóra volt szüksége, amely menet és harc közben mindenhonnan jól látható. E zászlón a maga „címerét” akarta ábrázolni, amely egyszerű és kifejező, jól érthető minden katonának, parasztnak és városi polgárnak.

Felkeresett egy mestert, a skót Powert, aki megértette és meg is valósította a lány gondolatát. Nagy, fehér zászlót készített fehér rojtokkal. A zászló arany liliomokkal telehintett oldalán a mester az Úristent ábrázolta. A zászló másik oldalára egy galambot festett.

A zászlót magas rúdra erősítették. Jeanne megcsókolta, s megesküdött, hogy soha nem válik meg tőle.

Most már minden rendben volt. Befejezték az előkészületeket az útitársak is, a lány is. Gyülekezni kellett és indulni Blois-ba, az

Orléans-hoz közel fekvő nagy városba, ahol alakulóban voltak az ostromlottak megsegítésére szánt egységek.

Blois szűk utcái zajosak, sok az ember. Marhacsordákat, juhnyájakat terelnek. Lőporos hordókat, halomnyi gerelyt és dárdát hurcolnak ide-oda. Nehézágyúkat és könnyű ostromágyúkat vonszolnak. Mindez a jövendő orléans-i seregé.

A sereget lassan, de gondosan egészítették ki. A város falai alatt mindennap új osztagok jelentek meg. Különböző helyekről érkeztek, olyan parancsnokok vezetésével, akik közül sokan már jártak Orléans-ban, és jól ismerték egymást. Összetalálkoztak a régi ismerősök – La Hire, Poton de Xaintrailles és de Boussac marsall. Általános figyelmet keltett a Laval-családból származó ragyogó arisztokrata, a fiatal Gilles de Rais. Megérkeztek a király legfőbb tanácsadói – monseigneur Regnault de Chartres, Franciaország kancellárja és de Gaucourt parancsnok. Csatlakozott hozzájuk az alençoni herceg is. VII. Károly ezeket a nagyurakat bízta meg a hadjárat előkészítésének ellenőrzésével.

Az orléans-i hadsereg, amely zsoldosokból állt ugyan, erősen elütött a martalócok megszokott bandáitól. Sok olyan ember gyűlt benne össze, aki őszintén kívánta a haza fölszabadítását. Jelenlétük nemzeti felszabadító sereg jellegét kölcsönözte az egész hadnak. S ennek a seregnek a lelke egy leány lett, aki a béke fehér zászlaját vitte a hadsereg élén.

Blois-ban Jeanne nem élt egyedül. Kisebb kísérete alakult ki hűséges és odaadó emberekből, akik szilárdan hittek a Szűzben, és hajlandóknak mutatkoztak vele együtt harcolni utolsó csepp vérükig.

A két lotaringiai lovagon kívül e csoporthoz tartozott Jean d'Aulon fegyvernök, a Szűz írnoka és fegyverhordozója, továbbá két apród és két herold. Csatlakozott hozzá Jean és Pierre, Jeanne két fivére is, akik nővérük után indultak Domrémyből.

Jeanne sokoldalú tevékenységet fejtett ki az orléans-i sereg előkészületeiben. Megismerkedett az emberekkel, igyekezett megismerni hangulatukat, megosztotta velük gondolatait és reménységeit. A lány óriási jelentőséget tulajdonított a katonai fegyelemnek. Igyekezett beleoltani a kapitányokba és a katonákba, hogy csak szilárd vezetés s a féktelen életről való lemondás esetén arathatnak győzelmet. Rákényszerítette a harcosokat, hogy tartózkodjanak a durva verekedésektől és tivornyáktól, könyörtelenül elkergette a seregből a rosszerkölcsű nőket, tiltotta a tábori életben

szokásos lopásokat és rablásokat.

A kapitányok csodálattal nézték a fehér vértezetű, nem mindennapi hadvezért, s csak a fejüket csóválgatták. Sok mindent megértek, ilyet azonban még nem láttak...

Micsoda nagyszerű vezér ez a lány! Milyen bátran cselekszik, milyen magabiztosak a szavai és a tettei! Rettenthetetlenül megy magánosan a leghírhedtebb fenegyerekek és a legtrágárabb martalócok társaságába, egy cseppet sem fél tőlük, s majdnem mindig kiharcolja azt, amit akar. Hallgatnak rá! Végrehajtják a rendelkezéseit! Még az ősz La Hire, ez a javíthatatlan káromkodó is tartózkodik jelenlétében az ocsmány szavaktól! Vannak természetesen egyes csavargók, akiket még ő sem tud megfékezni. Egyesek iparkodnak dévajkodni, mások gúnyolódnak „katonái tudásán", de a gúnyolódások nem bántják a lányt, s a vigyorgókkal hamar elbánik.

Mellette de Boussac, de Gaucourt, sőt maga az alençoni herceg is csak másodrendű parancsnoknak tűnik. A katonák senkit sem akarnak elismerni rajta kívül. Bizony, az ilyen vesződségekkel és kellemetlenségekkel amazok nem birkóznának meg!...

Jeanne levelet diktál. Nagyon nehéz munka ez. A homlokát ráncolja. D'Aulon tolla gyorsan szántja a pergament. Jeanne csak kigondol és kimond néhány szót, Pasquerel atya, a káplán pedig kijavítja fordulatait, s megadja a gondolatoknak a szükséges árnyalatot...

E levelet a godonoknak küldi! Jeanne már Poitiers-ból rövid felhívást intézett az angol katonai parancsnokokhoz. Az új levél részletesebb, tartalmasabb. Fő célja: meggyőzni az ellenséget, hogy a béke jobb a háborúnál!

Jean d'Aulon csak ír és ír. Szép egymásutánban veti a sorokat a sárgás pergamenre.

„...Anglia királya és te, Bedford hercege, aki a francia királyság régensének nevezed magad; te William Pole, Suffolk hercege; John Talbot úr és te, Thomas, Scales lordja, akiket a bedfordi herceg hadnagyainak neveznek...

Így! most a legfontosabb követelményt...

„...adjátok át Isten, az Égi Király által küldött Szűznek minden általatok Franciaországban elfoglalt és szétdúlt jó város kulcsát... Ő hajlandó létrehozni a békét, ha hallgattok rá..., és megfizettek mindent, amit Franciaországban magatokhoz ragadtatok..."

Jeanne felszólítja az Orléans alatt álló íjászokat és lovagokat, hogy térjenek vissza hazájukba. Mi dolguk Franciaországban? Menjenek haza a maguk ügyes-bajos dolgaihoz, hiszen akad éppen elég. Menjenek békével! Ha pedig nem teszik, ha nem akarnak felhagyni sötét ügyeikkel, hamar megkapják méltó bérüket...

„...Ha te, Anglia királya, nem teszed ezt meg, akkor én, aki katonai vezér lettem, arra kényszerítelek, hogy akarva, nem akarva elvidd embereidet Franciaországból, bárhol találjak is rájuk; s ha nem akarnak engedelmeskedni, akkor megparancsolom, hogy mindannyiukat öljék meg!...

„...Igen, így lesz, tudjátok meg! Aki kardot ránt, kard által vész el!" Jeanne azonban nem akarja a halálukat. Türelmesen magyarázza VI. Henriknek, hogy a francia korona úgysem fog a birtokába kerülni. A trón törvényes örökösét meg fogják koronázni, s aztán majd bevonul Párizsba. VII. Károly ügye igaz ügy, az egész nép ügye. Így ez az ügy győzni is fog. Ezért semmiféle erő nem menti meg a hódítókat, bármilyen nagy is a számuk. S minek ez a háború, minek értelmetlenül hullatni az angol és francia vért, mikor Európa déli részén megjelentek a könyörtelen és kegyetlen törökök? Nem kellene-e összefogni és segíteni a délkelet-európai népeket a közös ellenséggel szemben?...

S a befejezésben még egyszer a legfőbb:

„...Válaszoljatok, akartok-e békét Orléans városában? Ha nem akarjátok a békét, hamar megbánjátok majd, mert igen nagyok lesznek a veszteségeitek..."

Jeanne a levelet egyik heroldjával közvetlenül az angolok táborába küldte. A levélnek meg kell előznie a francia hadsereg megjelenését az ostromlott város alatt.

Április 27-re minden együtt volt. Az élelmiszert és a fegyvereket becsomagolták és felmálházták. Útra lehetett kelni. Akkor azonban újabb nehézség támadt: milyen utat válasszanak?

Blois-ból két út vezetett Orléans-ba. Az egyik a folyó jobb partján, Beauce-on keresztül, a másik a bal parton, Sologne-on át. A két út között távolság tekintetében jóformán nem volt eltérés: itt is, ott is két napot vett igénybe.

Az első útnak az volt az előnye, hogy egyenesen a Loire jobb partján álló Orléans-ba vezetett. Ott azonban a sereget és a karaván az

angoloktól megszállt erődök előtt kellett elvezetni, majd a városnál áttörni az angol állásokat.

A Sologne-on áthaladó út veszélytelenebb volt, hiszen francia birtokokon vezetett, a godonok nem láthatták. Orléans-nál viszont csónakokon kellett átkelni a széles Loire-on.

A Dunois utasításaihoz igazodó kapitányok a veszélytelenebb, bal parti utat választották. Megegyeztek, hogy a részekre osztott hatalmas szekéroszlop két csoportban kél útra.

Jeanne nem vett részt a kapitányok tanácskozásán. Csak zavaros elképzelések éltek benne arról, hogy hol fekszik Orléans, s milyen utak vezetnek oda. Az egyetlen, amit szilárdan követelt: vigyék közvetlenül Talbot állásai elé. Ezt meg is ígérték neki.

Szerdán, április 27-én, lovak patái dübörögtek azután át a blois-i hídon. A hatalmas sereg a part mentén vonult. A katonák mögött hatszáz szekér haladt élelmiszerrel és fegyverrel megrakodva, a szekerek után pedig négyszáz szarvasmarhát hajtottak. A csapat élén ott lovagolt a lány, fehér lovon, fehér vértezettel, fehér zászlóval a kezében.

Jeanne élesen elütött a többi lovastól. A lovagok, mint rendesen, könnyedén, teher nélkül lovagoltak tartalék lovaikon. Súlyos vértjeiket fegyverhordozóik vitték, harci lovaikat pedig az apródok vezették. A lány viszont teljes fegyverzetben haladt. A tapasztalt katonák javasolták neki, hogy szokja meg a vértet, ne vegye le néhány napig.

Amikor beköszöntött az alkony, s a mintegy nyolc mérföld utat megtett sereg éjjeli pihenőre tért, Jeanne vértezetében maradt. Sokáig nem tudott elaludni. Néha úgy rémlett neki, hogy szűk koporsóban fekszik, máskor pedig, mintha hóhérok csavarnák ki kezét és lábát.

...Amikor felébredt, egy ideig nem értette, mi történt vele. Az egész teste elzsibbadt és hasogatott. Teljesen összetörtnek és betegnek érezte magát. Nem, nem tud felállni, nem megy már sehova, minden mindegy...

De aztán erősen összeszorította a fogait, s a hűséges Mugot segítségével feltápászkodott. Arcát és kezét megmosta a patakban. Felmászott a lovára, s kezébe vette zászlaját. A fiatal apródon kívül senki sem sejtette, hogy mit érez.

Teljesen egészséges már! Semmije sem fáj. Előre, előre, Orléans-ba!...

S a sereg újból útra kelt.

A fehér vértezetű lány ütemesen ringott a nyeregben. A békét jelképező fehér zászló a feje fölött lobogott. Bíbor bársonytokjában a nehéz kard tompán verdeste acéllal borított oldalát.

HARMADIK FEJEZET: A TALÁLKOZÁS

A sereg lassan kocogott a sűrű fűvel és bozóttal benőtt egyenetlen úton.

A reggel hűvösét a nappal tikkasztó hősége váltotta fel.

A nap áthevítette Jeanne vértezetét, s a lány nagyon rosszul érezte magát. Szomjúság gyötörte, szeme majd leragadt az álmosságtól. A zászlót át kellett adnia az apródnak, mert a keze minden pillanatban görcsbe szorult.

Nem vette észre, hogy az út emelkedni kezd. Az élen haladó osztag felért az Olivet magaslataira.

Gyenge hangot hozott a szél: a sereget megpillantó őrök jelt adtak a város lakosságának.

Zöldes lankán ereszkedtek le, s eljutottak a Bouchet-révhez.

S ott a lány olyan felfedezésre jutott, amely villámcsapásként hatott rá: a sereg és a város között széles folyó hömpölygött...

Az álmosság egy csapásra elszállt. Jeanne elfeledkezett a fájdalomról és a gyengeségről. Düh és keserű sértődöttség lett úrrá rajta.

Tehát becsapták!

Azt ígérték, hogy a sereget Talbot állásaihoz vezetik, s ehelyett a Loire túlsó partján lyukadtak ki! Azt hitte, hogy még ma választ kap levelére az angoloktól, s ehelyett most esetleg még napokig kell várakoznia! Szeretné látni, hogy ezek a bölcs urak hogyan szállítják át a sereget és a szekéroszlopot a folyón!

Kisebb osztag sietett a lányhoz. Élén gazdag ruhába öltözött fiatal férfi: Dunois gróf, néhány katona kíséretében. Amikor tudomást szerzett a sereg közeledtéről, személyesen akarta fogadni a Szüzet.

Jeanne sejtette, hogy ki jött elébe. Bevárta Dunois-t, s összehúzott szemöldöke alól haragosan pillantott rá.

– Kegyelmed tehát az orléans-i Fattyú?

Dunois könnyedén fejet hajtott.

– Igen, én. S őszintén örülök megérkezésének.

A lány mintha meg se hallotta volna az üdvözlést. Hevesen folytatta:

– Tehát a Kegyelmed tanácsára vezettek engem a part mentén, nem pedig egyenesen oda, ahol Talbot és az angolok állomásoznak.

Dunois magyarázni kezdte, hogy miért választották a bal partot. Jeanne azonban semmi mentegetőzést nem akart hallani. Szemébe vágta a grófnak:

– Kegyelmed be akart csapni, de saját magát csapta be!

S a sokat tapasztalt, óvatos és bölcs hadvezérnek és stratégának el kellett ismernie, hogy a fiatal parasztlánynak igaza van.

Valóban, abban a pillanatban, hogy Dunois a Burgundi-kaput átlépte, s a hatalmas sereget menet közben meglátta, nyomban megértette, hogy nem gondoltak mindent jól végig. Természetesen az út a bal parton összehasonlíthatatlanul veszélytelenebb, mint a jobb parton. De hogy szállítsanak át a folyón most hatezer katonát, mintegy ezer szekeret és több száz felfegyverzett, felvértezett lovast? A hídon lehetetlen átmenni, mivel a hidat lerombolták, s a bal parti hídfőt a godonok tartják a kezükben. Az ostromlottaknak csak néhány halászladik és kisebb bárka áll rendelkezésükre. Ezek segítségével ekkora tömeget csak hetek alatt lehet átszállítani. Az átkelés az ellenség szeme láttára történik. A godonok ezt kihasználnák, s erődítményeikből előtörve szétvernék a francia egységeket az átkelés közben.

Dunois kétségbeesetten csóválta a fejét, és szeme sarkából Jeanne-ra pillantott. Érti vagy nem érti, az mindegy, a tény azonban tény: a lánynak feltétlenül igaza van, okosabbnak bizonyult, mint sok tapasztalt katonai parancsnok.

Dunois rövid tanácskozást folytatott de Rais, de Boussac és La Hire urakkal, aztán felemás döntést hozott.

Csák a szekéroszlopot és néhány kisebb egységet kell azonnal átszállítani. A sereg éjszakára a Bouchet-révnél marad, majd visszatér Blois-ba. Ott felveszi a kapcsolatot a szekéroszlop visszamaradt részével, s újból elindul Orléans-ba, de most már a jobb parton...

Jeanne – kardoskodott Dunois – hagyja el a sereget, s vele együtt menjen a városba. Tudta, hogy a nép várja a Szüzet. Félt, hogy komoly zavargás tör ki, ha nélküle tér vissza.

Eleinte Jeanne kategorikusan visszautasította ezt. Nem válhatik el a seregtől, miután oly nagy lelkesedéssel vett részt a megszervezésében. Nem akarta elhagyni a hű embereket a nehéz és veszélyes helyzetben. Úgy vélte, hogy nélküle a katonák elveszítik lelkesedésüket, s közönséges zsoldosokká sekélyesedve szétszélednek.

A Bâtard-nak minden ékesszólását elő kellett vennie. Meggyőzően bizonygatta, hogy a csapat nem kerül veszélybe, a Szűzre pedig Orléans-ban olyan szükség van, mint a levegőre. A hosszú ostromtól kimerült nép egyedül csak benne reménykedik. Nem hallgatja meg az egyszerű emberek könyörgését, és védtelenül hagyja a várost?

A grófot a kapitányok is támogatták, s de Rais úr az egész sereg előtt ünnepélyesen megígérte, hogy megtartják Jeanne utasításait, és gyorsan csatlakoznak az ostromlottakhoz.

Jeanne fájó szívvel tett eleget a kérésnek.

A csónak nesztelenül siklott a szigetek közötti keskeny csatornákban, a füzesben. A csónakban Jeanne, Dunois, La Hire és de Boussac ült. Távolabb egy második, nagyobb sajka haladt, amelyben a két lotaringiai lovag, Jeanne két testvére és néhány harcos foglalt helyet. A nap már elbújt az Olivet magaslatai mögött. Hűvösödött.

A csónak minden baj nélkül kerülte meg a Bourdons-szigetet, majd Orléans-tól néhány mérföldnyire keletre, egy kis városkánál, Chécy-nél kötött ki.

Jeanne érdeklődött a bal parton hagyott szekéroszlop sorsa felől. Dunois azt mondta, hogy azt másnap reggel néhány csónakon egyenesen Orléans-ba szállítják. Ez megnyugtatta a lányt.

Csakhogy éjjeli szállásról is gondoskodni kellett. Guy de Cailly gazdag városi polgár, aki Jeanne-t és társait a kikötés helyén fogadta, felajánlotta, hogy háljanak az ő birtokán, Raillyban...

Az éjjel gyorsan repült.

Railly kora reggeltől úgy zsongott, mint a méhkas. Az orléans-iak százai életüket veszélyeztetve áttörtek az angol állásokon, és látni akarták a Szüzet. A tömeg a szó szoros értelmében megostromolta Raillyt. A birtok tulajdonosa már szinte megbánta, hogy szállást adott

a „szentnek”...

Jeanne néhányszor kiment az orléans-i küldöttekhez, beszélt velük, és megígérte, hogy órákon belül megérkezik az ostromlott városba. A tömeg azonban nem oszlott szét. Egyesek elmentek, újak érkeztek helyettük, mindenki zajongott, követelőzött...

Ez nyugtalanította az óvatos Dunois-t. Arra gondolt, hogy ha itt ilyesmi történik, akkor mi lesz Orléans-ban! Elhatározták, hogy megvárják az estét, amíg a város némileg elcsendesedik és megnyugszik.

Délután hat órakor Jeanne és társai elhagyták Raillyt. Lassan, óvatosan kellett haladniuk. A lány később is jól emlékezett erre a pénteki napra, április 29-re.

Jeanne akkor érkezett meg Orléans-ba, amikor már beesteledett. A Burgundi-kapun keresztül értek a városba. Elöl a zászlóvivő apród haladt. Jeanne mellett Dunois lovagolt. Mögöttük haladtak a fivérei, a marsall és a kapitányok, a lotaringiai lovagok, a harcosok és a város polgárai. A főút mentén a Burgundi-kaputól két sorban állt az őrség, égő fáklyákkal. Közöttük vonult be a Szűz csapata.

A bevonulás rendje hamarosan megbomlott. Az utcákon szorongó több ezres tömeg áttörte az őrség láncát. Jeanne-t elszakították a lovagoktól. Az emberek egymást lökdösve és öklözve igyekeztek minél közelebb kerülni a Szűzhöz. Diadalittasan néztek a kiválasztottra. Mindannyian kiáltoztak. Akárcsak Poitiers-ban, sokan igyekeztek megérinteni a ruháját vagy legalább fehér lovát. Az asszonyok feléje nyújtogatták gyermekeiket, hogy áldja meg őket. Látszott, hogy elfeledkeztek mindenről, egyedül csak őt látták, egyedül csak rá gondoltak.

Jeanne lassan haladt a felemelt kezek és fedetlen fejek viharos tengerében. Szeme elködösödött, ajkáról nem tűnt el a boldog mosoly. Életében még soha nem érzett ilyesmit. Örömmel, mégis furcsa érzéssel figyelte az eseményeket.

Miért köszöntik ilyen melegen?

Miért szeretik ennyire?

Hiszen még semmit sem tett, a hőstettek ezután következnek...

Talán érzik a szegények, hogy közülük való, hogy elszakíthatatlan szálak fűzik az egyszerű néphez?!

Sejtik talán, hogy az egész nehéz utat csak értük tette meg?

S az emberek nem tágítottak, vele mentek, kísérték a régen várt Szüzet az egész városon keresztül, a Burgundi-kaputól a Renard-kapuig. Nem fáradtak bele a magasztalásába.

S valóban, minden oly csodálatosnak látszott: fehér vértezete, boldog arca, magabiztossága, amellyel a nyeregben ült. Mennyire elütött a büszke és dölyfös uraktól! Milyen egyszerű és mesterkéletlen, mennyire talpraesett!...

Különösen meglepett mindenkit az az eset, amely a nyugati Renard-kapu közelében játszódott le.

Az üdvözlő kiáltások közé hirtelen rémült sikoly hasított. A tömeg megdermedt. Kiderült, hogy az egyik fáklyás óvatlan mozdulatától meggyulladt a zászló. A tűz gyorsan terjedt ekkoriban, mert sok ház fából épült, s félő volt, hogy tűzvész támad. Rossz jel! Vészjósló előjel!

Mielőtt azonban a nézők felocsúdhattak volna, a veszély már elmúlt. Milyen pompásan ragadta meg Jeanne a zászlórudat! Milyen ügyesen és talpraesetten oltotta el a tüzet!

A Szűz erős karjával elhárította a veszélyt!

Igen, csoda ez a lány, s e csodának meg kell mentenie Orléans-t! Ki kételkedhetnék ebben?

A Renard-kapunál az út véget ért. Ott állt Jacques Boucher városi kincstárnok háza, ott jelölték ki Jeanne szállását. A lány még egyszer végignézett az őt körülvevő tömegen, búcsút intett, s állandó kíséretéhez tartozó társaival belovagolt az udvarra.

Boucher házában bőséges és ízletes vacsora várta. Az élményektől fáradt Jeanne azonban nem tudott enni. Kérte, hogy vegyék le vértezetét, aztán hamarosan mély álomba merült.

Jacques Boucher a város egyik leggazdagabb emberének számított. Pompás házát választották ki az orléans-iak szállásul Jeanne-nak. A falakat szép szőnyegek borították. Az asztalon drága ezüstedények csillogtak.

Jeanne korán ébredt, felverte az utca zaja. Kissé félrehúzta a függönyt, kinézett az ablakon – s nem hitt a szemének. Az utcán hemzsegett a nép. Az emberek az őröket lökdösve igyekeztek a házhoz jutni. Sokuknál fegyver volt.

Jeanne nem tudta, hogy a városban valóságos felkelés kezdődött előző este, és tombolt egész éjszaka. A város védői hallani sem akartak többé a kapitányokról, katonai vezetőkről, akikben már nem hittek. Ott volt már a Szűz, és ők csak a Szüzet követelték. Az ő vezetésével akartak haladéktalanul az angol erődítmények ellen vonulni.

Jeanne nagyon óvatosan viselkedett.

Kellemesen érintette a tömeg lelkesedése, de azt is megértette, hogy az elhamarkodott hadműveletektől vissza kell tartani a népet.

Amíg a sereg meg nem érkezik Blois-ból, addig a város védői nem rendelkeznek kellő erőfölénnyel. Kockáztatni pedig nem szabad. Emellett a lány reménykedett, hogy az angolok válaszolnak békejavaslataira.

Jeanne egész nap érdeklődött, hogy érkezett-e hír Talbottól. Amit megtudott, az nem hangzott nagyon vigasztalóan. A godonok fittyet hánytak a levelére, s még a heroldot is fogva tartották.

Erre a lány újabb heroldot küldött a Saint-Laurent-táborba.

A küldönc késő este, szomorú hírrel tért vissza. Az angolok láncra verték társát, s elevenen meg akarják égetni, mint a „boszorkány” segítőjét.

Jeanne megpróbált maga egyezkedni az ellenséggel. Végigment a hídon, felmászott a Saint-Antoine-bástya sáncára. Hangos szóval hívta az angol kapitányokat. A tourelles-i sáncon maga William Glasdale jelent meg. Kíváncsi volt a „boszorkányra”.

Jeanne követelte, hogy az angolok adják vissza a heroldot, s távozzanak Orléans alól.

Glasdale kinevette.

– Te takarodj, te szajha, és legeltesd tovább a teheneidet, míg el nem fogunk, és meg nem égetünk!

A harsogó kiáltozástól és kurjongatástól kísért válasz mélységesen felháborította Jeanne-t. Nem tudta visszatartani könnyeit. Őt, az ég küldöttét nevezik szajhának és boszorkánynak? Őt nem akarják meghallgatni? Annál rosszabb következményei lesznek ennek rájuk nézve.

– Mindegy, akkor is mindnyájan hamarosan tágultok innen – kiáltotta

könnyein keresztül –, de te istentelen – s Jeanne Glasdale-hoz fordult –, te aligha leszel tanúja ennek!...

Jeanne minden hősiessége, csodálatos tulajdonságai ellenére, annak ellenére, hogy rettenthetetlen harcos és vezér volt, nő maradt; dühöngött, amikor útját keresztezték, és sírt, amikor fájt neki valami...

Jeanne másnap újra és utoljára kísérletet tett a megegyezésre, ugyanolyan sikertelenül. Ezután megértette, hogy békejavaslatai kőfalba ütköznek. Az ellenség nem akar békét. Készülni kellett a harcra.

Továbbra is emberek tengere övezte a Szűz szállását. Jacques Boucher nyugtalankodott, hogy a nép betöri házának ajtaját. Jeanne a blois-i sereg megérkezését várta, s igyekezett elterelni a heveskedő harcosok figyelmét. A néptömeg kíséretében megtekintette a várost, megvizsgálta a falakat, és felkereste a templomot.

Hétfőn, május 2-án a lány elhatározta, hogy megismerkedik az angol erődítmények elhelyezkedésével. Kiment a Renard-kapun, messzire a földekre, aztán félkör alakban megkerülte a város falait, egészen a Burgundi-kapuig. Ez lehetővé tette, hogy jól megismerje a jobb part valamennyi bástyáját, erődjét, tornyát és sáncát, s emlékezetébe vésse azokat.

Kedden, május 3-án a helyzet válságosra fordult.

A sereg még mindig nem jelent meg. Hírek kezdtek keringeni arról, hogy árulás történt. A nép azt hajtogatta, hogy de Boussac marsall megszökött, Regnault de Chartres érsek úr pedig szélnek eresztette valamennyi zsoldosát. Valaki azon aggodalmaskodott, hogy nem verték-e szét, nem semmisítették-e meg az angolok a francia sereget, miután Blois-t elhagyta, az Orléans-ba vezető úton.

Jeanne igyekezett eloszlatni a kételyeket és cáfolni a rémhíreket. Úgy beszélt a polgárokkal, mint a kis gyermekekkel, bizonygatta, hogy a sereg sértetlenül fog megérkezni. Biztosan komoly oka lehet a késedelemnek. Nyugodtan várni kell és védeni a falakat. Egy nap, legfeljebb kettő, s minden aggódás véget ér.

A lány nem tévedett. A következő nap hajnalán az őrszemek csapatokat vettek észre, amint a Beauce völgyében közeledtek.

Jeanne a sereg elé ment. Vele tartott La Hire és ötszáz harcos. A kapitányok aggódtak, hogy az ellenség rajtaüt a francia osztagokon, amikor azok erődítményeikhez közeledtek, de ez nem következett be.

A godonok nem akartak harcba keveredni a számbeli fölényben levő sereggel. Újból, a gyakorlatban bizonyosodott be, hogy helyes gondolat volt Orléans-t a jobb parton megközelíteni.

Hál' Istennek, minden előzetes művelet befejeződött! A szekéroszlop és a sereg Orléans-ba ért! Az úttól elcsigázott kapitányok és katonák rövid pihenőre térhettek.

Megkönnyebbülten lélegzett fel Jeanne is. A blois-i sereggel érkezett hűséges d'Aulonnal ebédelni indult.

Amikor az asztalt leszedték, Dunois lépett a szobába. Udvariasan meghajolt, s néhány mondatot mondott. Többek között megjegyezte, hogy az angolok szintén erősítést várnak, amelyet sir John Fastolf, a „heringek napjának" diadalmas hőse vezet.

Jeanne rögtön felélénkült.

– Bâtard, Bâtard – mondta –, az Isten nevében megparancsolom, hogy tüstént közölje, amikor hírt szerez ennek a Fastolfnak a megérkezéséről. Ha megjön, s erről nem szerzek tudomást – ígérem, hogy leüttetem a fejét!

Ez tréfa volt, s Jeanne elnevette magát. Elmosolyodott Dunois is, aki egyébként nem mutatkozott túlságosan víg embernek.

A Szűz nyers tréfájában azonban az igazság magva rejlett.

Jeanne igyekezett eloszlatni a polgárok kételyeit, de maga is kételkedett. Nem tudott teljesen hinni ezeknek az uraknak, még az udvarias és barátságos Dunois-nak sem. Úgy érezte, hogy azok a háta mögött tervezgetnek és tevékenykednek, s valamit állandóan titkolnak előtte, valamit nem mondanak el neki. Igyekezett elütni ezeket a gondolatokat, de hasztalanul. A gyanú újból és újból visszatért.

A közeljövő megmutatta, hogy a lány nem oktalanul gyanakodott.

NEGYEDIK FEJEZET:
AZ ÖSSZEESKÜVÉS

Dunois korántsem víg hangulatban távozott Jeanne-tól. Valami marta a lelkét. Úgy látta, hogy a lány sejti azt, amit titokban tartanak...

Jeanne ellen összeesküvés készült. S maga Dunois is részese lett ennek.

Hogy történt?

Azok az urak, akik VII. Károly közvetlen környezetében Jeanne-t támogatták, ezzel – úgy gondolták – a maguk jól felfogott érdekében cselekszenek. Legtöbbjüknek birtoka az angolok kezén volt, helyzetük javulását csak az uralkodó tekintélyének emelésétől várhatták. A „szent" lányt igen alkalmas eszköznek tekintették. Úgy gondolták, hogy Jeanne-t mintegy a király ügyének jelképéül lehet majd felhasználni, s ezzel a népet a kellő oldalra állíthatják. Eszük ágába sem jutott, hogy az írástudatlan parasztlány esetleg többre tarthat igényt, mint akaratuk vak végrehajtójának a szerepére. Ezeknek az uraknak, akik mélységesen megvetették az egyszerű embereket, Jeanne csak báb volt, mit sem érő gyalog a nagy játékban, amit ide-oda tologathatnak sakktáblájukon, s el is dobhatnak, ha már nem bizonyul hasznosnak. Ez a gondolat, amely elsősorban a reimsi érsek agyában fogamzott meg, s amelyet az érsek közvetlen környezete is helyeselt, eredményezte, hogy a Szüzet elküldték Blois-ba és Orléans-ba.

Az érseket azonban már Jeanne első lépései óvatosságra intették. A legkevésbé sem tetszett neki a lány Poitiers-ban tanúsított makacs magatartása. Az, amit Blois-ban személyesen tapasztalt, s az, amiről Orléans-ból hírt kapott, megdöbbentette a prelátust. Minél többet gondolkozott, annál inkább kételkedni kezdett régebbi elgondolásának helyességében.

Úgy látszik, hogy az a felfuvalkodott borostömlő, La Trémoille nem is volt olyan ostoba, amikor a lány azonnali megsemmisítését javasolta. Maga az érsek teljes mértékben engedett a kísértésnek, és mit sem törődött a mellékes körülményekkel. Egyébként nehéz is lett volna törődnie velük. Ki gondolhatta volna, hogy ez a tizenhét éves parasztlány, aki még az ábécét sem ismeri, ilyen tetterőt tanúsíthat? Kinek juthatott volna eszébe, hogy ez a lány beavatkozik a katonák dolgába, rendet teremt, követelésekkel áll elő, s haditerveinek megvalósításáért fog küzdeni? S a nép? A tömeg, az egyszerű katonák? Jelképből politikai tényezővé, engedelmes eszközből hadvezérré tették ezt a lányt, aki még a nemes és előkelő urakat is elhalványítja.

Mindez nagyon szomorú. A zsák megtalálja foltját. A söpredék felismerte a lányban a maga vezérét. S hova vezethet az ilyen vezér? Még jó, ha a godonok ellen! És ha?... Az érsek megrettenve szakította meg gondolatait. Jól ismerte a francia Jacquerie-t, az angol Wat Tyler vezette felkelést, jól emlékezett a párizsiak átkozott Caboche-felkelésére, amely majdnem az életébe került... Hiszen mindez megtörtént, méghozzá nem is olyan régen...

Regnault úr hátán a hideg futkosott. Nem, akkor inkább az angolok, mint az ilyen dolgok!...

De akkor is szomorú, ha nem is gondol a legrosszabbra. Minden rendnek jól kell tudnia, hol a helye. Mindenkinek el kell látnia a maga feladatát. A papságnak az a hivatása, hogy imádkozzék, a birtokos uraké, hogy harcoljanak és támogassák a trónt, a népnek pedig az a kötelessége, hogy fizesse az adót, és engedelmeskedjék urai akaratának... Orléans-ban pedig most minden megbomlott. A lány felborította a szent, hagyományos rendet. Az adófizetők fegyvert forgatnak és parancsolgatni kezdenek. Az előkelő urakat kezdik háttérbe szorítani. Ez nem vezet jóra. Mindenki győzelmet vár. A nép által kivívott győzelem azonban felér a vereséggel, a lehető legsúlyosabb vereséggel. Haladéktalanul mindent el kell követni, hogy meghiúsítsák a rongyosok szándékait.

Intézkedni? De hogyan? Félreállítani az útból a lányt, ahogy azt a főkamarás javasolja? Ez persze nagyon egyszerű volna. Akad bérgyilkos éppen elég. De nem lehet megtenni. Legalábbis most nem. Most nagyon drágán kellene fizetni ezért. A nép szenvedélye magasra csapott, hatalmas hullámmá dagadt, s ezt egy gyilkossággal nem lehet megfékezni. Csak mindent meghiúsítanának, mindent elrontanának. Nem, nem kell a lányt eltenni láb alól, már azért sem, mert mégiscsak hasznot hajthat. De korlátozni kell cselekvési körét, hogy az urak ügyének szolgálatára kényszerüljön. Azonnal elejét kell venni annak, hogy bármiképpen beavatkozhasson a hadvezetésbe. Maradjon csak meg jelképnek. Szórakozzék csak vele a nép, mint valami szenttel. De ez minden! Ezzel ártalmatlanná teszik a csőcseléket, a kapitányok és a lovagok pedig majd megteszik azt, amit tenniük kell. Akkor a győzelmet majd azok vívják ki, akiknek ki kell vívniuk: az urak. Akkor az uralkodó majd azok kezéből kapja a koronát, akiktől kapnia kell: az uraktól. Akkor majd mindenki a maga helyére kerül. Az egyszerű nép megmarad a járomban, a császár megkapja azt, ami a császáré, az Isten pedig, ami az Istené.

Az urak, akik az érsek körül csoportosultak, teljesen egyetértettek annak minden érvével és következtetésével, az öreg de Gaucourt pedig magára vállalta a tervek megvalósítását. Amikor előkészítették az újabb sereg elindulását Blois-ból, titkos tanácskozást hívtak össze. A nemes kapitányok – de Rais úr és a többiek – megegyeztek a fődologban. Ez is hátráltatta néhány nappal a sereg megérkezését az ostromlott városba.

Így az érseket árulással gyanúsító orléans-i polgároknak igazuk volt a maguk módján, csak nem tudták, és nem is tudhatták az egész ügy

lényegét.

Amikor Dunois és de Boussac, akik Jeanne-nál előbb indultak a sereg elé, összetalálkoztak a kíséret parancsnokaival, ezek beszámoltak a blois-i eseményekről. Elhatározták, hogy még aznap értesítik a városban levő kapitányokat. S miközben a sereg pihenőre készült, Jeanne és d'Aulon pedig szállásukra tértek vissza, a nemes urak Cousinot-nak, az orléans-i herceg kancellárjának Rose utcai házában gyülekeztek tanácskozásra.

A tanácskozás rövid ideig tartott. Elhatározták, hogy haladéktalanul kitörnek a városból a Saint-Loup-erőd bevételére, amely a hasonnevű szigettel átellenben, a többi angol erődtől elkülönülve állt. Erről a vállalkozásról nem értesítik sem Jeanne-t, sem a városi népi csapatok vezetőit. Ha sikerül gyorsan és titokban végrehajtani a kigondolt tervet – vélték a kapitányok –, az záloga, lesz a további sikereknek. Ha Jeanne látja, hogy a hadműveletekben nélküle is dűlőre jutnak, bele fog nyugodni helyzetébe, s ez a népet is megnyugtatja majd.

Minden úr egyetértett. Dunois ugyanazt a nézetet vallotta, de a többiekkel ellentétben szorongás és kételkedés töltötte el. Előbbre látott, mint a többiek. Jól megfigyelte Jeanne-t, s kételkedett abban, hogy a lányt olyan könnyen félre lehet állítani. Súlyos gondokba merülten ment Boucher-hoz. A Szűzzel folytatott beszélgetés még fokozta rossz hangulatát. Mégis azt tanácsolta Jeanne-nak, hogy feküdjék le, pihenjen; majd nyugtalan szívvel távozott, mert tudta, hogy közben a lovagok már ütközetre készülnek.

Így kezdett kibontakozni ez az összeesküvés. Az előkelők esküdtek össze az egyszerű emberek ellen, az urak az adófizetők ellen, a papok és feudális urak a nép hőse ellen. Az urak szinte már hajlandók lettek volna fegyverszünetet kötni a godonokkal, mint annak idején, a Jacquerie napjaiban. Most azonban a nép ezt nem engedte. A sok ezernyi paraszt és városi polgár lelkesedéstől fűtve nem hagyta, hogy félrevezessék, és elárulják a haza ügyét.

ÖTÖDIK FEJEZET:
A SAINT-LOUP

A természet bőkezűen felruházta Jeanne-t olyan különleges belső képességekkel, amelyek kiegészítették hiányos tudását. Maga a lány és a környezetében levők e képességeket csodásaknak, Isten különleges adományainak tekintették. A végletekig célratörő és nagyszerű eszméinek megvalósításáért odaadással harcoló Jeanne sok mindent megérzett, ami nagy célja megvalósítását közvetlenül vagy közvetve

veszélyeztette. Az egyébként hiszékeny és minden ravaszságtól mentes lányt ezen a téren nemigen lehetett becsapni. Megvolt az a ritka képessége, hogy sok mindent helyesen előre meglátott és megsejtett. Úgy vélekedtek róla, hogy a jövőbe lát, prófétai adottságokkal van megáldva. Valójában csak egészséges értelemmel és sajátos hatodik érzékkel, intuícióval rendelkezett. Az egzaltált és vallásos parasztlány úgy fogta fel az intuitív megérzéseket, mint felsőbb akaratot, mint szeretett szentjeinek hangját. Jeanne most, Orléans-ban egyre gyakrabban és figyelmesebben ügyelt ezekre a hangokra.

Lám, ma sem talált nyugtot...

Észrevette a kapitányok tartózkodó viselkedését. Találkozásukkor igyekeztek elkerülni a tekintetét. Világosan érezte az öreg de Gaucourt ellenséges magatartását. És Dunois látogatása? A furcsa beszélgetés Fastolfról, ami mögött mintha valami egészen más, valami közelebbi bújna meg?...

A lány gondolatai egymást kergették. Nem volt senki, akivel tanácskozzék. Rendkívül kifárasztotta reggeli útja, s elhatározta, hogy lefekszik, megpróbál aludni. D'Aulon, aki legalább annyira elfáradt, a földön készített pihenőhelyet magának, de alig hunyta le a szemét, érezte, hogy keltegetik. Jeanne állt előtte, és kétségbeesetten rázta a vállát.

– Keljen fel! Meggyőződésem, hogy valahol csata folyik. Nem tudom, hogy hol, talán Fastolffal csatáznak, talán a godonok erődjeit ostromolják, de haladéktalanul készen kell állnom.

Félálomban D'Aulon semmit sem értett meg.

Csak az utca zaját fogta fel. Nyomban felpattant a helyéről, nem szólt egyetlen szót sem, csak kezdte felsegíteni Jeanne-ra a vértezetét.

A háziasszony és a lánya rontott be.

D'Aulon rájuk bízta a lány felöltöztetésének befejezését, maga pedig rohant ki, s kiáltott a lovászoknak, hogy hozzák a fegyvereket és a lovakat. Az utcákon emberek futkostak. Tőlük tudta meg, hogy Saint-Loup-bástyánál ütközet folyik, s hogy a franciák nagy veszteségeket szenvedtek.

Az első, akit Jeanne meglátott, fiatal apródja volt. A lány szemrehányást tett neki tétlenségéért, s megparancsolta, hogy tüstént hozza a zászlót, maga pedig lóra pattant.

Mugot, hogy ne vesztegesse az időt, közvetlenül az ablakból nyújtotta neki a zászlót. Mielőtt a többiek felocsúdtak volna, a lány már teljes sebességgel vágtatott a Burgundi-kapu felé.

– Rohanjatok utána! – kiáltotta izgatottan a kincstárnok felesége.

...Az apród és a titkár kíméletlenül sarkantyúzta a lovát, de csak közvetlenül a kapunál érték utol Jeanne-t.

Ott nagy fejetlenség uralkodott.

Miközben a Jeanne-t körülsereglő népi seregek igyekeztek kijutni a városból, szembetalálkoztak a csatamezőről menekülő franciákkal.

Sietve hozták a sebesülteket.

Jeanne az egyik sebesült arcába nézett, majd Mugot-hoz fordulva halkan így szólt:

– Nem tudok irtózat nélkül francia vért látni...

De nyomban ezután szorosan megmarkolta a zászló rúdját, és útját állta a menekülőknek:

– Megállni! Ne a hátatokat mutassátok az ellenségnek! Előre!

A város felett megszólalt a riadó elnyújtott hangja...

Az ütközet két órával előbb kezdődött.

A kapitányok kitörésre a Saint-Loup-bástyát választották, mert ez a Loire partján a legalkalmasabb átkelőhely közelében állt. Az erőd állandó veszélyt jelentett a Sologne-on keresztül Orléans-ba tartó seregeknek. Ugyanakkor úgy látszott, hogy ezt könnyebb bevenni, mint bármelyik másik angol erődöt. A godonok főállásaitól külön, teljesen elszakadva álló bástyát sikeres roham esetén előbb bevehetik, mint ahogy az angolok a megsegítésére siethetnek. Mindez nyilvánvalónak látszott, csupán az volt fontos, hogy jól átgondolják és megszervezzék a támadást.

Csakhogy a kapitányok éppen ezt nem tudták véghezvinni.

De Gaucourt és a többiek elhatározták, hogy titokban, a Szűz és a városi népi csapatok tudta nélkül cselekszenek, s úgy gondolták, hogy tervüket villámgyorsan valósítják meg. Ezért, anélkül, hogy tartalékokról gondoskodtak volna, de Rais úr, akire a hadművelet

vezetését bízták, szinte lélegzetvételnyi pihenő nélkül vezette csapatait az angol erőd ellen.

Ez a körülmény végzetesnek bizonyult.

Az elfáradt francia gyalogosok nem tudtak elég gyorsan és észrevétlenül az erődhöz jutni. Az angolok felfedezték őket, és riadót fújtak.

A francia kapitányok nem vártak ilyen gyors választ. A második roham ugyancsak eredménytelennek bizonyult. Sőt, a támadó, de szervezetlen erők, az erődbeliek váratlan kitörésétől félve, rendetlen sorokban menekülni kezdtek. Hiába buzdították a parancsnokok harcra őket. Úgy látszott, hogy megismétlődik a „heringek napja”.

Éppen ebben a pillanatban, amikor az egyes csapatok menekülése kezdte az általános pánik képét ölteni, megpillantották Jeanne zászlaját.

A városi polgárokból és katonákból álló sereg élén haladó lány fehér angyalhoz hasonlított.

A kitörésre és a franciák szétverésére készülő angolok sietve bezárták a kapukat, s újból elfoglalták harci állásaikat az erőd falain.

Jeanne szíve hevesen dobogott. Íme, az első hadi cselekedete! Az első igazi csata, amelyet feltétlenül meg kell nyernie!

Körös-körül felfegyverzett emberek sürgölődtek. Távolról kicsinek tűntek, mint a hangyák. Lövések dördültek.

Szörnyű-e mindez? Nem, a lány a legkisebb félelmet sem érezte. Csak szokatlanul nagy izgatottságot. S még valamit – szilárd hitet a sikerben.

A fiatal hadvezér gyorsan felmérte a csatatér helyzetét.

A dombon álló erődnek nincsenek magas falai – csak kettős karókerítés övezi. Ez jó. Ha tehát feljutnak a dombra, az erőd bevétele már nem lesz olyan bonyolult.

Mire való hát a megtorpanás?

Csak bátorság, csak egységes lelkesedés! – gondolkozás és késlekedés nélkül előre, mit sem törődve a nyilakkal és golyókkal, előre, hiszen többen vagyunk, mint ők, hiszen velünk az igazság, hiszen bennünket

az a szenvedélyes akarat vezérel, hogy visszaszerezzük szülőföldünket!...

Jeanne siet. Körültekint, kiált embereinek, hívja őket, s lázas iramban lendül előre, felfelé.

Mintha varázs venné körül: a nyílvesszők körülötte hullanak le, egyetlen golyó sem tesz kárt benne.

Varázsereje – a rettenthetetlensége.

A lány feljut a magaslatra. A kezében csak a zászló. Ezt lobogtatja, lobogtatja és kiáltozik, mindig ugyanazt a szót:

– Előre!

S a megriadt kapitányok szeme előtt csoda játszódik le. Elfáradt katonáik, akik már semmire sem akartak hallgatni, akiket a halálfélelem kergetett – vajon ők-e azok? Megszégyenülten és lelkesen, tizenhét éves vezérükre büszkén, szinte újjászülettek; már nem félnek semmitől, már hisznek a győzelemben! Még egy lépés, egy és még egy!... Ez az utolsó földhajlat, amely mögött már meghúzódhatnak.

Még egy nekilendülés!... S az emelkedő véget ért!

Aha, angol urak, hová lett dicső kitartástok? Eldobáljátok íjaitokat és puskáitokat, felgyújtjátok a palánkot, nem bíztok benne, hogy tovább is tartani tudjátok?...

– Előre!...

Jeanne körülnéz, hogy még egyszer bátorítsa az övéit, s egyszerre megdermed.

Mi az ott lenn, jobbról? Nem kétséges, a godonok! Az orléans-i erdő felől érkeztek. Az ütközet annyira elhúzódott, hogy sikerült értesíteni Talbotot, az összegyűjtötte a csapatokat a nyugati erődökből, s most siet a bástya őrségének megsegítésére!

Jeanne tudja, hogy az ostromlottak nem láthatják állásaikból Talbot csapatait. Igaz, már csak egy szempillantás, és akkor észreveszik. Ezt azonban a Szűz nem engedi meg.

Nyomban megérlelődik benne az elhatározás.

Kiadja a parancsot:

– A városból jött gyalogos katonák azonnal sorakozzanak fel a godonok vonalával szemben, s zárják el előlük a bástyához vezető utat! Egyetlen pillanatot sem szabad elvesztegetni!

S néhány száz ember gyorsan átrendezi sorait. Dárdáik most az erdő felé fordulnak. A városi és paraszti katonák egyre újabb csoportjai csatlakoznak hozzájuk.

Talbot serege egy darabig mozdulatlanul áll.

A híres hadvezér gondolkodik.

Látja a dombon fellobbanó lángokat.

Látja maga előtt a rettenthetetlen sorokat.

Mindent megért. Tehát elkésett... Az ellenséget már nem szórhatja szét, az erődöt már nem mentheti meg.

Rövid parancs – és Talbot serege északnyugat felé fordul...

A harc mezeje a bátraké.

...Háromórás roham után az erődöt bevették. Az őrség egy része elmenekült a domb keleti lejtőjén át. Százhatvan angol elesett, negyven fogságba került. A támadók mindössze néhány harcost vesztettek. Estére az Orléans-ból küldött emberek a föld színével tették egyenlővé a bástya maradványait.

Így végződött ez a nap, 1429. május 4.

Nagy nap volt ez, s joggal tekintették Jeanne napjának. A Saint-Loup-bástya bevétele fontos eseménynek számított. Az angolok elvesztették egyetlen erődjüket a Loire jobb partján, Orléans-tól keletre.

Ez az ostromgyűrű megszakadását jelentette.

Azt jelentette, hogy a franciák ellenőrzésük alá vonták a Loire felső folyását, hogy lehetőségük nyílt akadálytalan átkelésre a folyón.

Jelezte ez a Tourelles közeli felszabadítását s nyomában az egész városét is.

A legfőbb azonban az volt, hogy az erőd bevétele a franciák első győzelme a sok hónapja tartó ostrom, sok vereség és sok kétségbeesett nap után.

S a győzelmet az urak akarata ellenére, az egyszerű emberek erejével, a rettenthetetlen parasztlány bátorságával és találékonyságával vívták ki.

Most már történhetett bármi, Jeanne-t joggal nevezték a nép hősének. Igazolta a hazafiak várakozásait.

A jég megtört. Újabb csaták következtek.

HATODIK FEJEZET:
A TOURELLES

– S bármit mondotok is, urak, ez a fiatal parasztlány megnyitotta nekünk az utat a Tourelles felé.

Ambroise Loré úr ravaszul elmosolyodott, s a társaira nézett. Az asztalfőn ülő de Gaucourt elhúzta a száját és hümmögött. A többiek hallgattak. Mindenki tudta, hogy Lorénak igaza van, de minek ezt emlegetni?

Május 5-én este gyűltek össze tanácskozásra, szokásukhoz híven Cousinot kancellár házában. Ott volt Dunois és de Boussac, de Rais, de Graville, La Hire és sokan mások.

A tanácskozás gyászos hangulatban kezdődött. Senki sem akart elsőnek megszólalni. De Gaucourt úr dorgálta a kapitányokat, mivel az előző napi csatában a kezdeményezést kiengedték a kezükből.

Loré replikája után Dunois emelkedett szólásra.

Azzal a megjegyzéssel kezdte, hogy nem a szemrehányások és viták idejét élik. Ami megtörtént, az megtörtént. S hála Istennek, hogy így történt, nem pedig rosszabbul. Le kell vonni a következtetéseket, s a jövőre kell gondolni.

Loré úr a legfontosabbat mondta ki – folytatta Dunois –, a Tourelles-ba valóban megnyílt az út. Szabad-e ezt kiaknázatlanul hagyni? Ő, Dunois, akit mindenki az óvatosság megtestesüléseként ismer, úgy véli, hogy ez alkalommal határozottan kell cselekedni, hiszen a helyzet rendkívül kedvező, s hasonló nemigen akad egyhamar. Csapást kell mérni a Tourelles-ra, mielőtt az angolok ezt megakadályozhatnák.

Mi történhet? Siker esetén – döntő győzelem. Hiszen a keleti és déli erődjeiktől megfosztott, a hídtól és a bal partról kiszorított godonok elvesztik egymással a kapcsolatot, s tehetetlenekké válnak. Ezután még az érkező erősítés sem változtathat a helyzeten. Vagy el kell

hagyniuk a nyugati erődcsoportokat, vagy döntő ütközetbe kell bocsátkozniuk, amelyben a franciák jelentős fölényben lesznek.

De hogyan biztosítsák a hadművelet végrehajtását?

Ehhez a legfontosabb az ellenség figyelmének elterelése.

Amíg a Loire alsó folyása az angolok kezén marad, mindig átdobhatják csapataikat a jobb partról a Tourelles-hoz. Hogy ezt ne tehessék meg, le kell kötni erőiket a jobb parton...

Dunois szünetet tart, s végighordja pillantását a kapitányokon. Egyelőre még nem értik. Nem baj, majd megmagyarázza.

Az urak tudják, hogy a népi csapatok hogyan vetik magukat a harcba. Ez a söpredék azt képzeli magáról, hogy a föld sója, hogy már ért a hadviseléshez. Tegnap leckét adtak a nemesi rendnek. Ám legyen, holnap használják fel ezt a leckét maguk.

A nép előtt titkolni kell a hadművelet igazi tervét. Közhírré kell tenni, hogy az egyik jobb parti erőd – tegyük fel a Saint-Laurent-bástya ellen kell támadni, ahol Talbot fő erői állnak. A csőcselék bekapja ezt a csalétket. A Szűzzel együtt reggel a kijelölt erőd ellen fog indulni!...

Most már értik az urak? Mikor a nemes lovagok megkezdik a harcot a Tourelles-ért, a plebejusok magukra vonják az ellenfél fő erőit a Saint-Laurent-bástyánál. Az angolok természetesen eldöngetik a városiakat és a parasztokat, s lehet, hogy egy szálig szétverik őket. Sebaj! Mindenesetre megteszik a magukét, elvonják az ellenséget.

Így egyszerre két fontos feladatot oldanak meg. A nemes lovagok minden fennakadás nélkül beveszik a Tourelles-t, és biztosítják – hála és dicsőség nekik! – az orléans-i hősi eposz betetőzését, az aljanép pedig megkapja a magáét a godonoktól, akik egyidejűleg a nép istenített Szüzének is ellátják majd a baját!

Dunois befejezte, és szerényen lesütötte szemét. A kapitányok összenéztek. Ez tényleg ördögi terv! Lám csak, mit tud ez a szemforgató!...

Hosszú szünet után de Gaucourt szólalt meg. Összegezte a hallottakat.

A tanácskozás nagyon eredményesnek bizonyult. Dunois tervén nem lehet kivetnivalót találni. Már holnap meg kell valósítani. A hadművelet részleteit majd a helyszínen vitatják meg. Most a legfontosabb: féken tartani a nyelvet, is nem engedni, hogy a csőcselék

bármit is megneszeljen a tanácskozás határozataiból.

A kapitányok felálltak, távozni készültek. Egyszerre La Hire ugrott de Gaucourt-hoz.

– És a Szűz?... Elfelejtettük meghívni a Szüzet.

Kirobbanó hahota volt a válasz ezekre a szavakra. Az ősz harcos végletekig együgyű és ostoba. Éppen jókor gondolt a Szűzre!

Dunois azonban váratlanul támogatta La Hire-t. Az adott esetben a derék kapitány kérdése nem is olyan együgyű. Az urak nem számoltak azzal, hogy a népnek tudnia kell a Saint-Laurent-bástya elleni hadműveletről. Ki értesítené erről, ha nem ez a parasztlány? Hívni kell őt. Magától értetődik, a hadművelet igazi értelméről, a Tourelles-ról egyetlen szót sem szólnak neki.

Ebben mindenki egyetértett.

A fáklyák imbolygó fénnyel világították meg Cousinot házának nagytermét. A kapitányok mozdulatlanul, szobormereven ültek. Jeanne gyors, ideges léptekkel járt fel-alá a szobában. Arca borús és feszült volt. Igyekezett eligazodni mindabban, amit hallott.

Nem, hiába vették elő ezek az urak minden ékesszólásukat! Semmit sem tudtak megmagyarázni neki. A lány nem tudja, hogy ostobák-e vagy képmutatók.

Kijelentették, hogy másnap korán reggel meg kell kezdeni a Saint-Laurent-des-Orgerils-erőd ostromát, ahol Talbot fő erői állnak. De mit eredményezhet ez, ha a Tourelles a godonok kezén marad? S miért kell neki pusztán a népi haderővel harcba indulnia? Nem értik meg a kapitányok, hogy a népi hadak egymagukban minden jóakaratuk ellenére sem tudnak megbirkózni ilyen feladattal? S hol lesznek közben a lovag urak? Jobbnak látják, hogy pihenjenek, és csak távolból szemléljék az eseményeket? Ez természetesen kedvükre való volna, de ilyen komoly ügyben nem helyénvalók az ilyenfajta „tréfák". Nem szabad elfeledkezniük arról, hogy mégiscsak a város tartja el őket!

Nem, sületlenség, ostobaság az egész. Nem hihet bennük.

Jeanne megáll, végigméri a dermedten ülő alakokat, s hirtelen toppant egyet a lábával:

– Mondják meg Kegyelmetek: mit terveznek? – kiáltja dühösen. –

Tudom, hogy sokkal többről volt itt szó, mint amit nekem elmondtak!

Dunois kertelni igyekszik.

– Ne türelmetlenkedjék, Jeanne. Egyetlen pillanat alatt nem lehet mindent elmondani. Nem hallgatott végig bennünket. Valóban csak azt határoztuk el, amit magának is elmondtunk. Egyébként – folytatta hanyagul –, ha az ellenség a bal partról a Saint-Laurent-bástya segítségére akarna sietni, mi a magunk részéről átkelhetnénk a folyón, s valamit tehetnénk az Augustinusok bástyája vagy a Tourelles környékén...

Jeanne hallgatja, és éppen az a rész ragadja meg a figyelmét, amelyet a ravasz diplomata kendőzni igyekszik.

Aha!... Már kezdi érteni! Kettős játékot terveltek ki... De nem úgy lesz, uraim! Még a gyerek is világosan láthatja, hogy nem a Saint-Laurent-bástya ellen kell támadni, hanem a Tourelles ellen! Az ellen irányítjuk a fő csapást!

Jeanne arca egyszerre felragyog. Dunois mosolyára mosollyal válaszol. Tudni akarja a tanács a véleményét?

Igen, most már mindent megmagyaráztak neki! Teljesen érti a terv lényegét. Úgy látja, hogy jobb tervet, legalábbis a Tourelles-t illetően, nehéz volna kigondolni. De nem gondolják-e a kapitány urak, hogy már nagyon későre jár, s a másnap reggelre való tekintettel aludni kellene térni?

A valóságban azonban éppen Jeanne az, aki nem gondolt alvásra. Sietve elhagyta a tanácsot, mivel az új hír túlságosan is fontosnak tűnt. Sürgősen fel kellett keresnie a városi osztagok parancsnokait. A lány tudta, hogy hol találja meg őket. Végigjárta a bástyaőrségeket, hogy elsősorban az ügyeleteseket értesítse.

A Saint-Samson-toronynál, ahol a lőszerraktár is volt, Jeanne fekete köpenybe burkolózó, tagbaszakadt férfival találkozott. Bár nagyon sötét volt, a lány megismerte, és örömmel csapott a vállára:

– Jó estét, barátom!

A férfi összerezzent, megfordult, majd barátságosan elmosolyodott. Jean Montesclčre, a vidám kedélyű tűzmester volt az. Pontosságával és ügyességével szerzett hírnevet. Az angolok úgy féltek ettől a tréfás embertől, mint a tűztől. S méltán, mert igen sok kellemetlenséget szerzett nekik. Néha a harc hevében Montesclčre halálos sebesültnek

tettette magát, az ágyútalp mellé roskadt. Az örvendő ellenség ujjongó kiáltással rontott a lehetséges áttörés színhelye felé. S akkor a „halott” egyszerre „feltámadt”, s olyan fogadtatásban részesítette az angolokat, hogy már csak a csontjaikat lehetett összekotorni...

Jean Montesclčre rögtön rokonszenvet érzett lánydruszája iránt. A Szűz az őt jellemző előrelátással nyomban felismerte a tüzérség fontos szerepét. Hamar megszerette Jean mestert, a nagyszerű tüzért és jó embert. Most különösen örült a lány a váratlan találkozásnak. Nem merült el a részletekben, csak ennyit mondott:

– Holnap hajnalban légy az embereiddel a Burgundi-kapunál.

– A Burgundinál?

– Igen. S igyekezz a városi katonaság minden parancsnokát értesíteni.

Jean mester megvakarta a tarkóját.

– A Tourelles-ról van szó?

A lány igenlően bólintott.

Most végre nyugodtan hazaindulhatott, hogy aludjon néhány órát, amíg elérkezik a hajnal.

Május 6-án kora reggel Jeanne a Burgundi-kapuhoz vágtatott. Furcsa kép fogadta.

Az egész utat zajos tömeg töltötte meg. A kopjáikkal és íjaikkal dühödten hadonászó városi és paraszti katonák valamit kiáltoztak. A kapu előtt szótalan őrök járkáltak fel-alá acélvértezetükben. Ugyanott, kardjára támaszkodva, kelletlen arckifejezéssel álldogált maga de Gaucourt parancsnok is. A kapu zárva. Jeanne megkérdezte, hogy mi történik ott.

– Hát a parancsnok úr nem akar engedélyt adni, hogy a kaput kinyissák. Itt akarnak tartani bennünket, mint az egeret az egérfogóban. Nyilvánvaló, hogy csak a lovag urakat akarják kiengedni.

A lány haragra lobbant.

– Kegyelmed nagyon rossz ember! – vágta sire de Gaucourt arcába. – De akár akarja, akár nem, ezek a katonák kitörnek, és győzni fognak, mint ahogyan már a minap is győztek.

A Jeanne szavain felbátorodott polgári és paraszti katonák fenyegetően közeledtek az őrökhöz.

De Gaucourt érzi, hogy engednie kell. Hangos parancsszóval elrendeli a kapu kinyitását. Letörli a verítéket az arcáról, s az őt szorongató emberekhez fordul:

– Utánam! Magam leszek a kapitányotok!

Az átkelés sok időt vett igénybe.

A folyót az Újtoronynál elérő városi és paraszti katonák és íjászok a csónakokhoz siettek. Az egész meglevő „flotta" viszonylag kevés harcost tudott befogadni. Mivel féltek attól, hogy a bal parti erődök felől váratlan támadás éri őket, az átkelést két részben bonyolították le. Előbb Toiles szigetére szállították az embereket. A csónakoknak többször meg kellett tenniük oda-vissza az utat. Amikor már mindenki a szigetre ért, a lapos fenekű csónakokat szorosan egymás mellé sorakoztatták fel, egészen a túlsó partig. Ezen az összeeszkábált hídon kelt át a csapat Sologne-ba.

Alig léptek partra, Jeanne máris kibontotta zászlaját.

– Előre!

A Jean-le-Blanc-bástyánál meglepetés várt rájuk: nem volt kit megrohanni. Az angolok úgy vélekedtek, hogy a bal parti erődítmények egész vonalát lehetetlen megvédeniük, s mivel megsejtették az ellenfél tervét, elhagyták a bástyát, s az Augustinusok bástyájához vonultak, amely a hidat és a Tourelles-t védte.

Jeanne néhány harcossal előrenyomult, hogy kellően szemügyre vegye az angolok állásait.

A napfénytől pompásan megvilágított Augustinusok bástyáját minden részletében jól láthatták. Az angolok az Ágoston-rendiek volt monostorában rendezkedtek be. A védekezésre felhasználták a szilárd monostorfalakat, s árkokkal és földhányásokkal vették körül azokat. Az erőd legénysége alaposan megnövekedett a Jean-le-Blanc-bástyából visszavont emberekkel.

S az Augustinusok sáncai mögött a kék ég felé törtek a Tourelles erős tornyai.

Jeanne rögtön látta, hogy előző napi gondolata helyesnek bizonyult. Külön sem a népi haderő, sem a lovagok nem tudnának ilyen

erődítményt bevenni. Mindannyiuknak közösen kell cselekedniük. Nagy szükség volna a tüzérségre is. A lovagok azonban nem jelentkeztek, s Jean tűzmester valamiért szintén késlekedett.

A lány elhatározta, hogy visszatér a városba a kényelmeskedők megsürgetésére.

Orléans-ban kellemetlen fogadtatás várta. A nemes kapitányok dühöngtek. Többen azt hangoztatták, hogy ha a csőcselék a maga feje szerint jár el, majd megtanítják kesztyűbe dudálni: megfosztják minden támogatástól. A Szüzet durva szitkokkal halmozták el.

Jeanne-t azonban nem nagyon bántották ezek a kirohanások. Tudta, hogy a paraszti-polgári katonák és a szegényebb lovagok mégis vele tartanak. Ezért magabiztosan viselkedett.

Dunois lépett a lányhoz. Nagyon letörtnek látszott.

– Mit tett, Jeanne? – mondta csöndesen. – Az egész tervünk összeomlott, és nem is tudunk kimenni a városból.

– Miért?

– Azért, mert az angolok a Saint-Laurent-bástyából, ahol a fő erőik vannak, meglátnák, hogy mi a Tourelles ellen indulunk, s rögtön rohamra indulnának Orléans ellen.

Jeanne elgondolkodott egy pillanatig, majd hirtelen felkacagott. Dunois csodálkozva vonta fel a szemöldökét.

– Szamárság! Aki a farkastól fél – nem megy az erdőbe! A Saint-Laurent-bástya godonjai meg sem fognak moccanni!

– Honnan ez a nagy magabiztosság?

– Nagyon egyszerű! Ha Kegyelmed fél a godonoktól, akkor elhiheti, hogy azok még jobban félnek tőlünk. Az ellenség nem ismeri minden erőnket. Nem kockáztatják meg a jobb parti erődök elhagyását, mert félnek, hogy tüstént elfoglaljuk azokat, mihelyt kitették a lábukat.

A gondolat határtalanul egyszerű és... helyes volt. Dunois-nak ezt el kellett ismernie. Nem válaszolt semmit. Dühöngött, hogy megint – ki tudja, hányadszor már! – ostoba helyzetbe került.

Közben a kapitányok összegyűjtötték és rendezték csapataikat.

Montesclčre mester, akinek a lány szemrehányást akart tenni, megmagyarázta késlekedésének okát. Bár már kora hajnalban talpon volt, és a többi tüzér is csak alig valamit aludt, az általános zűrzavar közepette mégis sok idejüket és erejüket kellett elfecsérelniük arra, hogy előkészítsék a tűzfegyvereket, összegyűjtsék és szekerekre rakják az ágyúgolyókat és a lőport. Az emberekről csak úgy dőlt a veríték. Egyébként már minden elkészült, s meg lehet kezdeni az átkelést.

A lány La Hire-hez ment.

– Együtt haladunk az élen. A többiek – s itt azok felé fordult – csak kövessék monseigneur le Bâtard-t.

Közben a bal parton váratlan fordulat következett be.

A de Gaucourt által vezetett katonák, miután semmi csábítót nem találtak az elhagyott erődben, átadták magukat a henyélésnek.

Az idő múlott. Dél lett. A Szűz és az erősítés nem érkezett meg. De Gaucourt mogorván zsörtölődött a polgárokkal. Végül a városi katonák elvesztették türelmüket, s a maguk erejéből kezdtek rohamot az Augustinusok erődje ellen.

Ez nagy hiba volt.

A godonok nyomban észrevették, hogy a franciák milyen kevesen vannak.

Amikor a rendezetlen csapat az úton az erőd felé lendült, íjjal lőni kezdték, majd az erődből kitörve, nyílzáporral árasztották el őket.

Nehéz volna megmondani, hogyan végződik ez a kaland, ha az átkelőhelyen egyszerre meg nem jelenik egy kisebb csoport élén La Hire és Jeanne.

Jeanne már Toiles szigetén meglátta a menekülőket. Nyomban mindent megértett.

Az átkelés most is elhúzódik, akárcsak reggel.

A szigeten igen kevés a katona. Mégis kockáztatni kell. A helyzetet csak bátor és váratlan támadás mentheti meg.

Jeanne La Hire-re pillant. A bátor kapitány feléje bólint. A kis csapat a csónakokból épült hídon átkel a partra.

Jeanne megállítja a menekülőket.

– Utánam, aki szeret engem!

S már száguld is előre. Mellette – La Hire.

A godonok értetlenül megtorpannak.

Mi történt? Honnan ez a forgatag? Mitől váltak a nyulak oroszlánokká? Ó!... Már megint ez a boszorkány! Viharként tör előre a zászlajával. Nyilván nagy erő követi!...

S a godonok gondolkodás nélkül megfordulnak. Eszükbe sem jut, hogy az az osztag, amely elől meghátrálnak, jóval kisebb az övékénél, s jóval rosszabbul felfegyverzett.

Az angolok csak közvetlenül az erőd előtt álltak meg.

Újabb nyílzápor!

Jeanne a rendelkezésére álló elenyésző erővel nem akarta röptében bevenni az erődöt. Csak az volt a fontos, hogy az erősítés megérkezéséig megvessék a lábukat. A lány egyre sűrűbben kémlelt az átkelőhely felé. Végre megpillantotta a lovagok fekete tömegét, fejük fölött Dunois zászlajával. A lovagok nyomában a tüzérség vonult.

Hála istennek! Sikerült újabb próbát kiállniuk!

Az Augustinusok erődjét napnyugtakor vették be.

Montesclčre mester néhány sikeres lövéssel megtisztította az ostromlók útját. Jeanne az elsők között hatolt fel a földhányásra, s ott kitűzte zászlaját. Az árkok közötti átjárókban kíméletlen harc lángolt fel. Az erőd sorsa azonban már eldőlt. A godonok nem tudtak sokáig ellenállni a támadók féktelen rohamának. Az erők túlságosan egyenlőtlenek voltak. Az udvar elfoglalása után a népi csapatok és a lovagok rohamozni kezdték a monostor épületeit. Az angolok igyekeztek kitörni, és a Tourelles-ba húzódni. Ez csak kevésnek sikerült. A többség elesett vagy fogságba került.

A sötétség beálltakor a volt monostor fölött óriási máglya lobbant fel. A felkelők Jeanne parancsára felgyújtották az erődöt, hogy útját állják a győzelemtől megittasult katonák fosztogatásának.

Éjjelre a kapitányok Portereau-ban hagyták lovaikat és fegyverhordozóikat, s visszatértek a városba. A városi katonák és

íjászok viszont a meghódított területen akartak éjszakázni.

Jeanne habozott. Nagyon szeretett volna a népi katonákkal maradni, hogy korán reggel megkezdhesse a Tourelles ostromát.

Ámde végtelenül elfáradt. A támadás során megsebesült a lába, s a beteg láb most folyton jelt adott magáról: kötést és pihenőt követelt. A lány úgy vélekedett, hogy erejére másnap nagyobb szüksége lesz, mint aznap éjszaka, amelyet álmatlanul töltene az állásokban. Ráadásul ismerte a kapitány urak rossz szokását, s félt, hogy reggel, a mai naphoz hasonlóan, mégiscsak vissza kell térnie Orléans-ba, hogy harcra késztesse azokat, akik jobbnak látják, ha babéraikon pihennek.

Jeanne-t nem csalta meg az előérzete. Mialatt befejezte szerény vacsoráját, kopogtak az ajtón. Egy nemes úr lépett be. Kijelentette, hogy a vezéri tanácstól küldték.

– A kapitányoknak meggyőződésük, hogy ezt a győzelmet csak Isten kegyelméből arattuk. Most azonban az angolok már tudják, hogy milyen kis létszámú a franciák serege. Mivel a város tele van élelemmel, a sereg kitűnően tarthatja magát, s nyugodtan várhatja a király segítségét. Ezért a hadvezéri tanács feleslegesnek tartja, hogy a közeljövőben támadásra vállalkozzunk.

Jeanne megrökönyödött. A falat a torkán akadt. Időbe tellett, amíg visszanyerte beszélőképességét.

Szóval így állunk! Az urak mindent tönkre akarnak tenni! Bosszúból azért, mert Jeanne kiragadta kezükből a vezetést, készek még az árulásra is, a legszörnyűbb bűnre az országgal és a néppel szemben!

S milyenek az érveik! A francia sereg kicsiny létszáma! De hiszen a francia sereg a városi polgárokkal együtt legalább kétszerese a godonoknak! Igen, „a város tele van élelemmel”; ezek szerint ezt az élelmet mind fel kell falni, a várost tönkre kell tenni, a szegényeket pedig szélnek ereszteni! Gyönyörű gondolat! Az urak várni óhajtják „a király segítségét”! Micsoda ostobaság! Milyen segítséget küldhet a dauphin, hiszen itt már mindenkit összegyűjtöttek, akit csak összegyűjthettek! Emellett egy-két napon belül megjön Fastolf serege, s akkor minden megváltozik. Akkor aztán ég veled, Tourelles, ég veled győzelem! Talán csak nem ezt várják és akarják a kapitány urak?

Jeanne összeszedi magát. Hangja nyugodt és magabiztos.

– Kegyelmeteknek megvan a maguk tanácsa, nekem pedig a magamé. A kapitányoknak az a véleményük, hogy a mostani győzelmet csak

Isten kegyelméből értük el? Hát ne kételkedjenek: ez a kegyelem továbbra is ránk árad. Ha pedig megkísérlik a támadás meghiúsítását, ez a törekvésük kudarcot fog vallani.

Az éjszaka sürgés-forgással telt el.

Mintha a fél várost álmatlanság gyötörte volna. Az emberek a sötétséggel mit sem törődve futkostak az utcákon, élelmiszert, takarmányt, hadianyagot szállítottak. A Saint-Samson-bástya feltárta méhét. Mi minden nem volt ott: nyílvesszők kötegszámra, ládák ólomgolyókkal és lőporos hordók, dárdák, buzogányok, kelevézek, rőzsekötegek, ágyúk, nyilak, íjak és ostromlétrák. Mindezt a kikötőbe hurcolták. A két part között állandóan közlekedő csónakok súlyos terheket szállítottak.

Korán reggel pedig olyan hír érkezett, amely megdöbbentőn hatott: az egész munka hiábavalónak bizonyult. A nemes kapitányok azt közölték, hogy a támadást elhalasztják.

Mit tehettek? Hová mehettek? A városiak csak egy helyet ismertek, ahol tanácsot, vigaszt kaphattak, bánatuk enyhítését várhatták: Boucher kincstárnok házát, ahol Jeanne lakott. Csak a Szűz zúzhatta szét a kapitányok ármánykodását.

S az emberek a Szűz elé járultak...

Jeanne megnyugtatta az érkezőket. Végrehajtják azt, amit eltervezett. A rohamot azonnal megindítják. Késlekedés nélkül! A kapitányok? Nem sikerül a tervük.

Hiába kérte háziasszonya a lányt, hogy reggelizzen, hiába kedveskedett neki imént hozott friss hallal.

Jeanne csak mosolygott:

– Tegye el estére. Majd hozok magammal egy éhes godont, hogy ő is megkapja a részét.

Már lement a lépcsőn, amikor még hozzáfűzte:

– Este a hídon át jövünk haza.

A lány még egyszer szemügyre veszi a csatamezőt. Száz-százötven lépésnyi sík, egyenes terep, egyetlen bokor, egyetlen dombocska nélkül. Aztán az árok. Mögötte – magas földhányás. A földhányás után deszkapalló következik. S csak a palló után a Tourelles...

A támadóknak három szakaszt kell leküzdeniük, mielőtt az erődhöz érnek.

Először – az árok lejtőjéig. Közben az ostromlottak ágyútűzzel áraszthatják el a sík terepet.

A második szakasz – az árok. Ott még rosszabb. Az ellenség úgy célozhat e kis távolságra, mint valami céltáblára.

Végül – a földhányás. A legnehezebb valamennyi közül. A földhányás nagyon meredek. Létrát kell felállítani, azon kell felkapaszkodni. Közben nyílzáport és köveket, forró vizet, szurkot és olajat zúdíthatnak az emberekre...

Bizony, ez nehezebb dolog, mint a Saint-Loup vagy az Augustinusok bástyája. A Tourelles aggodalommal tölti el az embert, bevehetetlennek látszik. Az orléans-iak még jól emlékeznek rá, hogy az angolok sem tudták közvetlen rohammal bevenni.

S mégis be lehet venni!

A támadók számbeli fölényben vannak. Csak bátorság és a cselekedetek összehangolása kell. Ha azonban egyes csoportok külön törnek előre, a többiek, a többség pedig csak áll és vár, akkor nincs értelme a dolognak. Szükséges, hogy mindannyian összhangban, egyidejűleg csapjanak le. S az is szükséges, hogy az emberek megértsék a Tourelles helyzetének fontosságát. Hiszen az erőd két tűz között fekszik: a támadók és a város között. A népi haderő egy része s majdnem az egész tüzérség Orléans-ban maradt. Az orléans-iak éberen figyelik a bal partot. Mihelyt megindul az általános roham, nyomban lecsapnak az ellenkező oldalról. E kettős csapásnak valószínűleg nem tudnak ellenállni a godonok.

Jeanne-t azonban nyugtalanítja a kapitányok magatartása.

Meg is mondta nekik a véleményét. Azt várja, hogy mindegyik talpra állítja a maga osztagát. Ők azonban hallgatnak és tétlenkednek. Még rosszabbul viselkednek, mint tegnap. Köztük és közte – nagy a szakadék.

A lány végigjárja a sorokat, igyekszik bátorságot önteni a katonákba. Igyekszik meggyőzni a lovagokat és a városi erők parancsnokait. Hallgatnak rá, megértik őt.

Csakhogy példát kell mutatni.

Lelkesíteni kell ezeket az embereket, tettekkel kell őket meggyőzni arról, hogy a bátraknak nem is olyan félelmetesek a nyílvesszők és az ágyúgolyók. Jeanne vállára veszi az ostromlétrát.

– Utánam, aki szeret engem!

Nem néz körül, de érzi, hogy mennek, aztán futnak utána.

– Előre!

Itt az árok. Aztán a földhányás. Még egy erőfeszítés...

Jeanne felállítja a létrát, s az első fokra teszi a lábát.

Ebben a pillanatban nyílvessző fúródik a testébe, a jobb válla alatt hatol be a vért résén át.

Az erős ütéstől a lány elveszti egyensúlyát, s egy odafutó katona karjaiba hanyatlik.

...A füvön fekszik. Vértezetét levették róla. Mellette a hűséges Mugot, Pasquerel atya és d'Aulon. Körben lovagok és városi katonák. A lány keservesen sír, zokog, amúgy nő módjára. A fájdalomtól? Nem, bár a seb nagyon fáj: a nyílvessző a lapockája alatt fúródott a testébe. Elkeseredésében, mérgében, aggodalmában sír, hogy a roham elakad, mégpedig miatta akad el.

S hogy történt mindez? Hiszen alig egy perce a franciák még felülkerekedtek volna! A hátsó sorok tüstént előre törtek volna, s Orléans-ban megszólalnak az ágyúk. S akkor vége lett volna a godonoknak.

Miután azonban a földre hullott, a támadás megakadt. Kivitték őt a harc forgatagából, s a katonák és a lovagok nem jutottak el a Tourelles-hoz.

Most, hogy itt fekszik, hallja, hogy mit beszélnek. Az egyik kapitány azt meséli, hogy mennyire nekibátorodtak az angolok. Boszorkánynak tartják őt, köztudomású, hogy a vérét vesztett boszorkány az erejét is elveszti.

Jeanne ezt nem tudja hallgatni. Bal karjára támaszkodik, és felül. Könnyei felszáradnak. Megragadja a behatolt nyílvesszőt, s bár a fájdalom eltorzítja az arcát, gyors mozdulattal kirántja a nyilat a sebből. Tapasztalt katonák tépést csinálnak egy darab tiszta rongyból, só és olaj keverékével szórják be, majd ráhelyezik a sebre. Sikerül a

vérzést elállítani. Ezután gondosan bekötözik a vállát.

S már talpon is terem. Megparancsolja, hogy adják rá a vértezetet és a sisakot. Azonnal vissza kell térnie a csatába. A támadást folytatják!

A kapitányok nem hisznek a szemüknek. La Hire helyeslőn bólogat...

Monseigneur le Bâtard lép ekkor a lányhoz. Kéri, hogy figyeljen rá egy kis időre.

Ma példátlan hősiességet tanúsított –, ehhez tiszta szívből gratulál. Mindenki el van ragadtatva tőle. Mindenkit meglep a bátorsága, kitartása és halálmegvetése.

De nem elég-e ennyi egy napra?

Nézze csak meg a nap állását: két-három óra múlva már alkonyodik. Jeanne alig áll a lábán, az emberek is elfáradtak és megéheztek –, nem szabad elfeledkezni arról, hogy sokan álmatlanul töltötték az éjszakát. Ezért ő, Dunois, elrendelte, hogy fújjanak visszavonulót.

Vissza kell vinni az embereket Orléans-ba, s pihenőt kell adni nekik. A rohamot holnap kell folytatni, esetleg holnapután vagy valamelyik más alkalmas napon.

Amíg Dunois beszél, Jeanne fülel, s valóban meghallja a kürt hangját. Igen, visszavonulást fújnak! Hiába volt a fáradság, a szenvedés és az aznap ontott vér. A halottakat nem bosszulták meg! A vállalkozást nem hajtották végre!

Nem, jobb, ha meghal, de ezt nem engedi! Minden kész, az embereket áthatja a vágy, hogy befejezzék azt, amit elkezdtek, s be is fejezik, akármit beszél monseigneur le Bâtard és a többi úr!

Jeanne válaszra sem méltatja Dunois-t, hanem a kürtöshöz ront, s megragadja a karját.

– Állj! Várj! Néhány szót akarok szólni az emberekhez!

Aztán az elfáradt harcosok soraihoz fordul.

– Isten nevében hamarosan bejuttok az erődbe! Még egy nekilendülés! Ne féljetek semmitől: az angolok nem győzhetnek le bennünket! Nézzétek! Már elhagyta őket az erejük! Fogytán a lőporuk és a golyójuk! Fegyvereik hallgatnak! Lövedékeik nem repülnek idáig!

Beszél, de közben Dunois szavaira gondol. Óh, sok mindenben igaza van, a lány tudja ezt. Természetes, hogy az emberek kimerültek. Természetes, hogy éhesek. De pihenhetnek majd holnap is. Most azonban sietni kell!

Szánalom szorítja össze a torkát. Rövid beszédét halk hangon fejezi be:

– Most pedig pihenjetek egy keveset. Az időből még nem futottunk ki. Egyetek és igyatok is valamit...

S újra megkezdődött a roham. Az emberek szótlanul nyomultak előre. Estére az angolok ellenállása valóban gyengébb lett. Elfogyott a hadianyaguk. Csak ritkán, elbizonytalanodva lőttek.

Az árokig akadálytalanul eljutottak. Megálltak. Az ellenségnek nyilván kevés golyója volt, de bőviben lehetett a köveknek és a szuroknak.

Le kell küzdeni az utolsó akadályokat. Az utat a Szűz zászlajának kell mutatnia. A sorok közül egy lovag lép elő – d'Aulon. Gyorsan leereszkedik az árokba. Utána a zászlóvivő katona halad.

Jeanne a harcosokhoz fordul:

– Figyeljétek a zászlót, s szóljatok, amikor a lobogó eléri a földsáncot!

Ezernyi szempár követi a két bátor harcost.

– Jeanne, a lobogó elérte a földsáncot!

– Akkor rettenthetetlenül előre! Győzünk!

...Mint az áradat zúdultak le a magasból. A feltartóztathatatlanul hömpölygő embertömeg elözönlötte az árkot.

Emberek százai lepték el a földsáncot.

Mi ez?... Sem kő, sem szurok! A godonok nem tartottak ki! Elhagyták a sáncot, és rendezetlen sorokban iparkodtak a palló felé. Sokan szörnyülködve mutogattak a Szűzre, akinek az alakja élesen kivált, amint ott állt a földhányás gerincén.

– A csodatevő él! Bár elfolyt a vére, varázslatos ereje megmaradt!

Magas megfigyelőállásából Jeanne mindent látott. Már nem csata folyt, hanem mészárlás. Az angolok teljes és végleges szétzúzása.

Amíg a godonok lövöldözve a palló felé vonultak vissza, hogy a

Tourelles-ba húzódjanak, az orléans-iak a város felől törtek az erőd felé. A lerombolt hídközökön gerendákat vetnek át, s a népi katonák százai nyomulnak előre a hídnak az angolok által elfoglalt részére.

A városi polgárok felgyújtottak egy olajjal, szurokkal és kóccal megrakott bárkát. Az égő hajót a folyó levitte pontosan a palló alá, amely a partot a Tourelles-lal összekötötte.

Mielőtt az angolok megértették volna a helyzetet, a híd deszkái és szarufái már lángban álltak.

A godonok között pánik lett úrrá. Fegyvereiket elhajigálva és egymást taszigálva iparkodtak lejutni a lángoló hídról. Sokat közülük nyílvessző vagy golyó terített le, mások a lángok martalékai lettek, vagy a vízbe vetették magukat.

Néhány kapitány fedezte a menekülést. Köztük a híres William Glasdale, ez az egyszerű származású ember, aki könyörtelenségével és bátorságával vívta ki magas rangját. Kezében régi harci zászló – régi győzelmek tanúja.

Jeanne jól látta a híd előterét, a hídfőt.

Nem tudta levenni szemét a félelmetes látványról, a szörnyű halálra ítélt emberek elszánt arcáról. Ellentétes érzések ragadták magukkal a lányt...

Az utolsó menekülők átengedése után az angol kapitányok a hídra léptek. Büszkén, emelt fővel nyomultak előre az izzó lángtengerben. A menetet Glasdale zárta le...

Jeanne hangosan elkiáltotta magát:

– Állj meg, Glasdale! Rágalmak özönét zúdítottad rám, én mégis sajnállak téged és embereidet! Adjátok meg magatokat, amíg nem késő! Másképpen mindnyájan elpusztultok!

Glasdale megfordult, s gyűlölködve nézett a Szűzre.

Ebben a pillanatban a szarufák átégtek, s a palló összeomlott.

Glasdale és a többi kapitány a Loire hullámaiban lelte halálát.

A csata este hatkor ért véget, jóval a sötétség beköszöntése előtt.

Azt a hatszáz angolt, akinek sikerült a Tourelles-ig jutnia, a hős orléans-iak várták ott. Ezek a híd helyreállított pallóin törtek be oda.

Kézitusa kezdődött, de nem tartott sokáig. Négyszáz godon elesett, a többi kegyelemre megadta magát.

Tíz órakor Jeanne fáklyák fényénél, mint azt reggel megmondta, a hídon át bevonult a városba. Mögötte a kapitányok haladtak. Utánuk a lovagok, a lövészek, a városi katonák, majd a foglyok.

Jeanne elrévedezett, mintha álmodna.

Nem tudta a helyzetet teljesen felfogni, nem tudott örülni neki. Ezeket az órákat csak hihetetlen akaraterővel tudta talpon tölteni. Most végképpen kimerült az ereje. A feje égett, a lába hasogatott, sebesült válla erősen fájt.

Mi történik körülötte? Valamit kiáltoznak, valakit éltetnek... Boldog, örömtől sugárzó emberek ezrei, a szemükben csillogó könnyekkel...

S még valami:

Donn-donn, donn-donn, donn-donn...

Miért harangoznak minden templomban? Milyen ünnep van ma?

Elvezették Boucher házához, levetkőztették és ágyba fektették. Az öreg orvos kibontotta a kötést, s elkomorodott. Az egész váll és mell gyulladásba jött és elkékült. Gondosan bekente gyógyírral a seb feltépett széleit, majd újabb kötést helyezett a sérülésre. Aztán hívta a házigazdát, s megmondta neki, hogy a lánynak teljes nyugalomra van szüksége. A legjobb, ha néhány napra nem kel fel. Vértet mindenesetre nem ölthet semmi szín alatt.

Jeanne mindezt nem hallotta. Álomba merült, amely halálhoz hasonlított, elborította, mint valami sötét hullám.

S csak valahol, tudatának legmélyén érezte alig hallható gyenge zsongással az egyenletes, szűnni nem akaró zúgást: Donn-donn, donn-donn, donn-donn...

A harangok zúgtak Orléans városában egész éjszaka.

HETEDIK FEJEZET:
AZ ORLÉANS-I SZŰZ

Jól lehetett hallani a harangzúgást Talbot táborában, a Saint-Laurent-des-Orgerils-erődben is.

Az angol kapitányok tanácsa nem volt vidám hangulatban. Az utóbbi napokban az őrök nem hagyták el a tornyokat, maga Talbot is szinte szünet nélkül a figyelőállásban tartózkodott.

Néhányszor oly görcsösen markolta a korlát fáját, hogy a körmei majdnem beletörtek, s már-már parancsot adott a sorakozóra és az erődből való kitörésre, hogy megsegítsék a Tourelles harcosait.

Ezt a parancsot azonban mégsem adta ki.

Talbot elég okos és elég tapasztalt ember volt.

Körülbelül fel tudta mérni az ellenség erejét.

Tudta, hogy a Tourelles-t semmiképpen sem tudja megmenteni, seregeinek maradványai pedig menthetetlenül elpusztulnak, ha végrehajtja a kitörést.

Már csak csodában vagy Fastolf váratlan megérkezésében reménykedett.

A csoda azonban nem következett be. Fastolf sem jelentkezett. Minden úgy végződött, ahogyan végződnie kellett.

S most, az éjszakai tanácskozáson csak egyetlenegy kérdés merült fel: mit tegyenek a továbbiakban?

A választ az utolsó két nap eredményei előre meghatározták. Orléans ostroma véget ért. Az ostromlókból ostromlottak lettek. Ha holnap a franciák megkísérelnék, hogy az utolsó jobb parti erődítményekkel ugyanazt tegyék, mint amit a bal partiakkal tettek, akkor az angol hadsereg megsemmisülne.

Tehát szedniük kell a sátorfájukat.

S Talbot el is határozta ezt.

A harangzúgás másnap is folytatódott. Nem szűnt meg május 8-án egész nap. E vasárnap nagy ünnep lett Orléans számára.

Korán reggel a városi tornyok őrei szokatlan eseményt vettek észre. Az angolok kivonultak az erődítményekből, s kezdtek csapatonként szép rendben felsorakozni. Minden csapat feje fölött zászlók lengedeztek. Mindez igen ünnepélyesnek és vészterhesnek látszott.

A városiak nyugtalanok lettek. Az utcákon megint fegyveres emberek

kezdtek rohangálni. Csak nem arra készülnek a godonok, hogy megostromolják a várost?

Egyesek a harcot várva kezüket dörzsölgették. Ez az összecsapás könnyebbnek ígérkezik, mint a tourelles-i csata volt! A kapitányok arra számítottak, hogy itt, a sík terepen számbeli fölényükkel maguk alá gyűrik az angolokat, és sok foglyot ejtenek.

De Boussac marsall elsőnek vezette ki csapatait a városból. Nyomában kivonult a többi kapitány is.

Végül megjelent Jeanne.

A lány még sápadt volt, de magabiztosan viselkedett. Vértezet helyett könnyű páncélinget viselt.

A katonák rögtön istenített vezérük köré sereglettek. Úgy tekintettek rá, mint valami égi küldöttre.

Az egyik lovag megkérdezte, hogy harcolhatnak-e vasárnap?

Jeanne elmosolyodott...

– Még nem tudhatjuk, hogy szükség lesz-e harcra.

E szavakat sokan rejtélyesnek találták.

De nem volt bennük semmi rejtélyes. Jeanne mérlegelte a körülményeket, s szinte nem is kételkedett abban, hogy a godonok nem bocsátkoznak harcba. Miért szánnák most rá magukat... Csak arra gondolnak, hogy elvonulhassanak.

Hát menjenek!

Ne árnyékolja véres csata ezt az örvendetes napot!

S megmagyarázta gondolatait:

– Nem kell harci cselekményeket kezdenetek. Ne támadjátok meg az angolokat, ha azonban ők támadnak – védekezzetek bátran! Ne féljetek semmitől, s újból győzelmet arattok!

A papok zsoltárokat énekeltek. A godonok csapatai továbbra is csak álltak. Jeanne egyszerre mozgást észlelt soraikban.

– Figyeljétek a godonokat! – kiáltott fel az őröknek. – S mondjátok meg, hogy arccal vagy háttal felénk állnak-e?

Azt felelték, hogy az angolok háttal állnak és elvonulnak.

Az angolok körülbelül egy órányit ácsorogtak, hogy elvonulásuk ne tűnjön menekülésnek, majd harci rendben elvonultak nyugat felé. La Hire és de Loré mintegy száz lovassal utánuk indult, hogy megfigyeljék, milyen úton vonulnak.

Az angolok Meung felé meneteltek.

– Az Úrnak nem kedves, hogy ma harcoljunk – mondta Jeanne. – Majd legközelebb csapunk össze velük.

A katonák, parasztok és városiak seregestül özönlöttek az angolok által elhagyott erődítményekbe.

S végül mégiscsak kiderült, hogy az angolok elvonulása szégyenletes menekülés volt. Otthagyták ágyúikat, ágyúgolyóikat, ostromgépeiket. Gyáván cserbenhagyták sebesült és beteg bajtársaikat, s nem vitték magukkal a francia foglyokat sem.

A foglyokat kiszabadították, az ágyúkat és ágyúgolyókat beszállították a városba, az erődítményt pedig lerombolták.

Orléans utcáin diadalmenet vonult végig, a templomokban misét mondottak.

Orléans szabad!

A háborúban határozott fordulat következett be!

Aznap a kapitányok utolsó tanácskozásukra gyülekezetek Cousinot kancellár házában. Megjelentek mindnyájan: Dunois és de Gaucourt, de Boussac és Culant, Graville és de Loré, La Hire, Xaintrailles és sokan mások.

Csak Jeanne-t felejtették el meghívni, mint rendesen.

A kapitányok emelkedett hangulatban voltak. Lám, mégiscsak győzteseknek érezhetik magukat! Véget vetettek Orléans ostromának! Elűzték az angolokat!

De Gaucourt azt indítványozta, hogy szövegezzenek sürgős levelet a francia királyhoz, s értesítsék a győzelemről. Az indítványt nagy lelkesedéssel fogadták. A levél szövegezését Dunois-ra bízták.

A levélben írtak VII. Károlynak a dicső parancsnokok nehéz és forró

napjairól, álmatlan éjszakáiról és harci gondjairól.

Ismertették a győzelemhez vezető utat és annak döntő szakaszait, megvilágították az egyes kapitányok szerepét a győzelemben, különösen kiemelték Dunois és az öreg de Gaucourt tevékenységének jelentőségét.

Megmagyarázták, hogy a győzelem csak azért olyan ragyogó és teljes, mert az egyes hadműveleteket részletesen kidolgozott tervek szerint bonyolították le, amelyeket a tanács monseigneur le Bâtard indítványai szerint állított össze.

Nem felejtették el megjegyezni, hogy a győzelem fő biztosítéka az Úr akarata volt, aki továbbra is kegyesen intézi a franciák sorsát.

A levél azzal ért véget, hogy a kapitány urak hűségükről biztosították szeretett uralkodójukat. Megígérték, hogy továbbra sem kímélik erejüket a trón és az ország boldogulása érdekében.

A levél kétségtelenül nagyszerűen sikerült.

Ennek a véleményüknek mindnyájan hangot adtak.

Egyszerre azonban félénken megszólalt egy hang, amelynek korántsem félénk ember volt a tulajdonosa. La Hire kapitány kérdezte meg:

– Nem kellett volna említést tenni a Szűzről is?

Mindenkinek megnyúlt az ábrázata. A tiszteletre méltó de Gaucourt arca elsötétedett, és olyan ráncos lett, mint a sült alma.

– Jóval állt elő!

Monseigneur le Bâtard azonban, aki élő megtestesülése volt a lovagiasságnak és a nemes érzéseknek, megjegyezte, hogy természetesen a Szűzről is említést lehet tenni.

S említést is tettek róla.

Ezt a mondatot javasolták:

„Részt vett a harcokban a Szűz is...”

Monseigneur le Bâtard az igazság kedvéért javasolta e mondat pontosabb megszövegezését:

...Néhány csatában részt vett a Szűz is...”

A javaslatot helyesléssel fogadták.

A tanács ülését ezzel befejezettnek nyilvánították. Távozás előtt de Loré úr odalépett Dunois-hoz, aki jó emlékezőtehetségéről volt híres.

– Nagyuram, nem tudná megmondani, hogy összesen hány napig tartott Orléans ostroma?

– Dehogynem, monseigneur: összesen kétszáz napig.

– S a Szűz megérkezése után hányadik napon ért véget az ostrom?

Dunois csodálkozva nézett a kapitányra.

– A kilencediken.

De Loré epésen megköszönte a választ. Több kérdése nem volt.

A történelem és az egyszerű emberek emlékezőtehetsége azonban kiigazította a nemes kapitányok levelét.

Május 8-a a francia nép első nemzeti ünnepe lett.

Orléans városában kezdték minden évben megünnepelni ezt a dicső évfordulót. S ennek az évfordulónak a hőse, legfőbb szereplője nem Dunois, nem de Gaucourt és nem VII. Károly lett, hanem Jeanne, az egyszerű parasztlány, aki szánakozó szívével, bátorságával, találékonyságával és vérével megmentette hazáját a megpróbáltatások nehéz napjaiban.

S „orléans-i Szűz” néven került be a történelembe.

NYOLCADIK FEJEZET:
HADJÁRAT A LOIRE MENTÉN

Az orléans-i győzelem fellelkesítette egész Franciaországot. Nem volt olyan város, olyan falu, olyan eldugott kis település, ahová az örvendetes hír el ne jutott volna. Az angolok és a burgundiak által megszállt területek lakossága ugyanúgy ujjongott, mint a többi francia. Suttogva adták szájról szájra a részleteket, feléledtek a reményeik, titokban harcra készültek.

A francia nép felemelte a fejét.

Az orléans-i események szertefoszlatták azt a legendát, hogy az ellenség legyőzhetetlen.

A diadalmas godonokat, akik előtt a legválogatottabb lovagseregek sem tudtak megállni, Jeanne, az egyszerű parasztlány verte szét és kergette el!

Agyba-főbe verték, karddal és dárdával ölték halomra, százával vetették fogságba az angolokat a hadviseléshez mit sem értő parasztok, iparos legények és mesteremberek!

Nem kell tehát csüggedni! Fokozni kell inkább az ellenállást! Előre kell haladni!

S a népi önkéntes csapatok harca újból megélénkült. Lendülete meghökkentette az angolokat és a velük szövetséges burgundiakat. A népi csapatok ellenőrizték az utakat, szétverték az ellenséges seregeket, elfogták az angol élelmiszer-szállítmányokat, sőt Normandiában várakat, városokat és egész kerületeket is elfoglaltak!

A mozgalom széltében-hosszában egyre terebélyesedett.

Hogy megszilárdíthassák a győzelmet, és előkészíthessék a hadjáratot észak – Reims és Párizs – felé, elsősorban a Loire középső folyásának birtoklását kellett biztosítani, fel kellett számolni az angolok erődítményeit és helyőrségeit, amelyek még a megboldogult Salisbury ideje óta álltak szétszórva a folyó két partja mentén. Meg kellett tisztítani Meung, Beaugency és Jargeau városát, amelyek Orléans-tól nyugatra és keletre feküdtek. Kívánatosnak látszott, hogy megelőzzék a régen várt John Fastolf seregeinek megérkezését is, hogy ne egyesülhessenek az ellenséges seregek, amelyeknek vezérei kétségtelenül visszavágásra készültek.

Jeanne elhatározta, hogy haladéktalanul a királyhoz megy újabb seregért.

A találkozás Tours közelében történt meg, és igen szívélyesnek látszott. VII. Károly levette a kalapját a fiatal parasztlány előtt, átölelte és megcsókolta. A hadsereg fenntartásához szükséges pénzt azonban megtagadta.

De hála az orléans-iaknak, Jeanne nem szűkölködött pénzben. Selles-en-Berry városába ment; itt már gyülekezni kezdtek a katonai egységek. A lány hamarosan meggyőződhetett arról, hogy az új hadsereg megalakítása nem lesz olyan nagyon bonyolult feladat.

Emberek ezrei várták a jelt.

S mihelyt megkapták, valamennyien elindultak, úttalan utakon, zúgó

erdőkön és bővizű patakokon át – a sokat szenvedett Franciaország minden részéből.

Elindultak a parasztok sovány földjeikről és omladozó vityillóikból.

Elindultak a kézművesek, elhajítva szerszámaikat, elhagyva műhelyeiket.

Mentek vézna gebéiken a félig koldusbotra jutott nemesek, zálogga terhelve meg vagyonuk maradványait, hogy páncélt és kardot vásárolhassanak maguknak.

Mindnyájan a Szűzhöz siettek.

Május végére mintegy 12.000 ember gyűlt össze.

Az új hadsereg valóban népi hadsereg volt. Tudta, hogy miért kell megküzdenie. A Szűz harcosai nem kívánták húzni-halogatni a dolgokat, mint a nagyurak. Érdekükben állt a gyors és határozott siker.

Ebben a hadseregben meghonosítottak minden olyan jó szokást, amelyet Jeanne már áprilisban be akart vezetni blois-i első csapatában.

Névleg a sereg élén az alençoni herceg állt, de ez a nagyúr mindenben a Szűzre bízta magát, mert hitt Jeanne küldetésében.

Június 11-én a felszabadító hadsereg elhagyta táborát, s megindult Jargeau irányában. Ez volt az angolok legfőbb erődítménye a Loire középső folyása mentén.

Amikor Jargeau város kapitánya, Suffolk gróf megtudta, hogy a támadók milyen erővel közelednek, nyomban elcsüggedt.

Ilyen körülmények között még csak gondolni sem lehetett győzelemre. Nehezen lehetett reménykedni abban is, hogy a város tartani tudja magát az erősítés megérkezéséig. Igaz, a Szűz szabad elvonulást ajánlott az angoloknak. Az ajánlat csábító volt, de a büszke Suffolk gróf válaszra sem méltatta a parasztlányt. Egészen másra gondolt.

Mi volna, ha haladékot kérne a franciáktól? Ő, Suffolk gróf, ünnepélyesen megígéri, hogy két héten belül átadja a várost. Kijelenti, hogy ki kell dolgozni és meg kell vitatni a kapituláció tervét, ehhez idő szükséges. S ki merészelné kétségbe vonni az ő lovagi szavát? A gróf jól ismerte a francia kapitányokat, tudta jól, hogy kedvelik a

halogatást.

Ha Suffolk grófnak sikerülne kieszközölnie ezt a két hetet, az erőd megmenekülne. Fastolf, aki már elindult Párizsból, megérkezhetne, s a franciáknak akkor nyomban abba kellene hagyniuk az ostromot, mert különben otthagynák a fogukat Jargeau alatt.

Suffolk grófnak azonban nem sikerült megvalósítania ezt az ötletét, mert a fáradhatatlan Szűz keresztülhúzta számítását.

Jeanne kibontotta a zászlót, s gyorsan leereszkedett az árokba. Királyi katonaság és a városok, falvak fegyveres csoportjai vették körül. A gyalogosok és lovagok harci kedvének fokozása érdekében a lány rábírta az alençoni herceget, hogy kövesse őt. A herceg jól megülte a lovát, de még soha nem ostromolt erődítményt gyalogosan, méghozzá az első sorokban.

– Előre, nemes hercegem, előre!...

Jeanne csodálkozva vette észre, hogy a herceg egyáltalán nem iparkodik a nyomában.

– Ó, nemes hercegem, fél talán? Talán elfelejtette, hogy megígértem a feleségének: élve és egészségesen hazaviszem?

Az efféle vigaszok nem hatottak a hercegre. Egyre rosszabbul és rosszabbul érezte magát, a lövedékek pedig egyre sűrűbben hullottak.

Amikor a lány meggyőződött arról, hogy ,,a szép herceg" nagy veszélyben forog, erőteljesen rákiáltott:

– Menjen, hercegem, menjen innen gyorsan; ne kockáztassa szükségtelenül drága életét; ne várja meg, amíg megölik!

Alig távozott a herceg, a helyére álló nemesurat valóban halálra sújtotta egy kő.

Jeanne a falakhoz ért.

Közben fenn kiáltás hallatszott. Suffolk gróf parancsára az angol herold jelentette, hogy ura a franciák főparancsnokával akar beszélni.

A nemes gróf már előre látta az elkerülhetetlen pusztulást, s ezért beleegyezett az erőd elhagyásába és a Szűz feltételeinek elfogadásába.

Túlságosan későn!

A heroldra ügyet sem vetettek. A létrák tucatjait támasztották a falakhoz.

Jeanne gyorsan felkapaszkodott, s már majdnem felért, amikor egy a toronyból lehajított kő fején találta. Megingott, és visszazuhant az árokba.

Elszörnyedt kiáltás harsant fel az ostromlók soraiban. Megölték hősnőjüket, megölték a Szüzet!...

De nem, nem olyan könnyű megölni ezt a rettenthetetlen lányt! A sisak megóvta, lecsökkentette az ütés erejét.

Fellelkesítette a közeli győzelem; talpra ugrott, s feje fölé emelte az előbb leejtett zászlót.

– Előre, barátaim, ne torpanjatok meg! Az angolok a kezünkben vannak!

A godonok összevissza futkostak, de hiába iparkodtak a hídhoz, amelyen a partra juthattak volna. A franciák a sarkukban voltak, ütötték, vágták, kaszabolták őket, a gazdagabban öltözötteket pedig foglyul ejtették.

Az egyik ragyogó vértezetbe öltözött lovag végre elérte a hidat. Maga Suffolk volt az. Átkozta a sorsot és be nem teljesedett reményeit, s már csak arra gondolt, hogy megmenekülhessen.

Francia lovas érte utol, megragadta a gróf lovának zabláját, s felszólította a nagyurat, hogy haladéktalanul adja meg magát.

Suffolk látta, hogy nem menekülhet. Hátul már mások is nyomulnak feléje. A hidat körülvették.

Suffolk gróf keserű szívvel megadta magát...

Jargeau alatt három és fél óráig tartott a csata. A franciák körülbelül húsz embert vesztettek. Az angolok vesztesége ötszáz fő volt, nem számítva a foglyokat. A nemes foglyok között Suffolk grófon kívül ott volt még fivére, John Pole is. A szerencsétlen hadvezér másik fivére a folyóba fulladt.

Amikor John Fastolf megtudta, hogy mi lett Jargeau sorsa, megváltoztatta hadának vonulási irányát.

Most a Loire középső szakasza Orléans-tól keletre teljesen felszabadult

az angolok alól.

A következő napokban a felszabadító hadsereg elfoglalta a meungi hidat, amely a Loire két partját kötötte össze, majd pedig megindult Beaugency felé.

Június 15-én délben, amikor Jeanne serege Beaugency alatt állt, érdekes esemény zajlott le: két breton nemes érkezett, akik közölték, hogy magának a connétable-nak a serege kíván csatlakozni az ostromlók seregéhez.

Arthur de Richemont, Franciaország connétable-ja e sötét kor egyik legsötétebb embere volt.

A bretagne-i herceg fiaként de Richemont 1424-ben kapta meg a connétable kardját VII. Károlytól. A durva és mohó zsaroló, a kemény szívű egoista még a kisebb célok esetében sem riadt vissza a bűntől; méltó társa volt La Trémoille úrnak, akit maga juttatott az uralkodó környezetébe, s aki aztán kitúrta őt a király kegyéből.

De Richemont, aki akarata ellenére az udvar ellenzékébe kényszerült, mégis megőrizte magas rangját s azt a reményét is, hogy valamikor sikerül majd bosszút állnia a főkamarás on. A nagy hűbérurak többségéhez hasonlóan maga is csak a saját hasznát nézte, s hol az armagnacokat támogatta, hol a burgundiakat.

Az orléans-i eseményekből de Richemont megértette, hogy a godonok egykori sikereinek vége szakadt. A connétable elhatározta tehát, hogy kísérletet tesz VII. Károly megbékítésére. Ez vezette válogatott lovagi seregével Beaugency alá.

A kegyvesztett connétable váratlan megérkezése nagyon nehéz helyzetbe juttatta a kapitányokat. Sokan közülük lekötelezettjei voltak La Trémoille úrnak. Jól ismerték az udvarban uralkodó hangulatot. A kilátás azonban, hogy az ostrom küszöbén friss lovagi erőket kaphatnak, szintén nagyon csábító volt. Ráadásul a nemes connétable-t szembe lehetett állítani a Szűzzel és híveivel.

Az alençoni herceg előbb dühösködött, s kijelentette a követeknek, hogy ha de Richemont a seregéhez mer jönni, akkor a királyi sereg és a Szűz felveszik a harcot ellene.

Környezete rábeszélésére azonban lassan lecsillapodott a herceg. Jeanne is igyekezett meggyőzni.

– Segítenünk kell egymást – mondta.

A herceg, mint rendszerint, hallgatott a Szűzre, s annak kíséretében elindult a connétable fogadására.

Rövidesen lovascsapatot pillantottak meg, amelynek élén alacsony, barna képű, vastag ajkú, morc külsejű ember lovagolt.

De Richemont ügyet sem vetett a hercegre, hanem egyenesen a Szűzhöz fordult.

– Jeanne, azt mondták nekem, hogy maga ellenem akar harcolni. Nem tudom, hogy maga tényleg az Isten küldötte-e. Ha igen, akkor nincs mitől félnem, hiszen végrehajtom az Isten akaratát. Ha viszont az ördög küldötte, akkor még kevésbé félek magától.

Jeanne tartózkodóan és egyszerűen válaszolt a connétable-nak:

– Nagyuram, Kegyelmed nem az én akaratomból jött ide, de ha már idejött, akkor jó szívvel fogadjuk!

Beaugency kapitulációjára enyhe feltételeket szabtak a franciák. Az angoloknak szavukat vették, hogy miután elvonulnak, tíz napon belül nem nyúlnak fegyverhez; magukkal vihették lovaikat és személyi holmijaik egy részét is. A helyőrség parancsnokát és a városkapitányt túszként visszatartották.

S aztán mégis kiderült, hogy a godonok túlságosan elsiették a város feladását. Alig távozott a helyőrség Beaugencyból, a francia őr jelentette, hogy északkeletről, Patay falu felől hatalmas sereg közeledik.

John Fastolf, a legendás John Fastolf közeledett, akiről annyit beszéltek, és akitől annyira féltek.

Most végre megjelent a bátor Talbottal együtt s legalább ötezer főnyi válogatott hadsereg élén.

A Loire menti hadjáratot a Patay falva mellett vívott csata fejezte be. Az egyik legvéresebb ütközet volt ez, kétségtelenül a francia fegyverek egyik legragyogóbb győzelme ebben a háborúban.

Első pillantásra a Patay mellett vívott ütközet eredménye vagy csodának vagy érthetetlennek tűnik.

Valóban, bár a csatában angol részről legalább ötezer harcos vett részt, s alig másfélezernyi francia,

bár az angolokat olyan harci tapasztalattal rendelkező kapitányok vezették – Talbot, lord Scales, Falconbridge és Fastolf –, akik már nem egy csatát nyertek meg,

bár az angol hadvezérek nagyszerű állásokban voltak, jól helyezték el seregeiket, s a harcot olyan terv alapján vették fel, amely már nemegyszer ragyogó sikert biztosított,

bár a francia kapitányok legtöbbje gyáván viselkedett, s készen állt arra, hogy embereivel együtt kitérjen a határozott akciók elől,

– a csata az angol hadsereg teljes szétzúzásával és megsemmisítésével ért véget; két és félezer angol vesztette életét, mintegy másfél ezer fogságba esett, s ezren futásban kerestek menedéket; a franciák vesztesége pedig halottakban és sebesültekben... mindössze néhány ember volt!!!

Ezek az eredmények minden látszólagos hihetetlenségük ellenére is teljesen törvényszerűek.

Egyik megnyilvánulása ez annak a hatalmas fordulatnak, amelyet az orléans-i ütközet indított meg.

Világos bizonyítéka volt ez annak, hogy a hódítók teljesen demoralizálódtak, nem hittek saját erejükben, valósággal rettegtek a felszabadító hadseregtől és az orléans-i Szűztől.

Cáfolhatatlan bizonyítéka volt ez annak, hogy Franciaország népe saját kezébe vette hazája sorsát.

Nem szabad elfelejtenünk azt sem, hogy az anyagi előny már szintén a franciák oldalán volt.

Bár francia részről a csatában nem egészen kétezer harcos vett részt, mintegy tízezer ember állt készen arra, hogy szükség esetén elfoglalja a helyét a harcolók soraiban.

Ez a hatalmas sereg az orléans-iak és más városok lakóinak áldozatkészsége folytán jó felszereléssel, jó fegyverzettel volt ellátva, minden rendelkezésére állt a győzelemhez. Otthon, saját hazájában harcolt, az angoloknak viszont rossz volt az élelmiszerellátásuk, elégtelen a tüzérségük, s idegen földön kellett harcolniuk, amely égett a talpuk alatt.

Röviden: ekkor már szemmel láthatóan érvényesülni kezdtek azok az anyagi és erkölcsi feltételek, amelyeknek összességükben meg kellett

határozniuk a háború további menetét, és amelyek teljesen a franciáknak kedveztek.

S mindebben óriási érdeme volt Jeanne-nak, a domrémyi parasztlánynak.

A Patay mellett vívott csata, bár abban a lány személyesen nem vett részt, második nagy győzelme volt az orléans-i csata után.

Az ütközet előestéjén az angol táborban nyomott hangulat uralkodott.

– Maroknyi a seregünk a franciákkal szemben – mondta Fastolf Talbotnak. – Ha rajtavesztünk, elvész minden, amit a boldogult Henrik király olyan nehezen és olyan hosszú idő alatt hódított meg Franciaországban.

Ugyanakkor a francia táborban a következő párbeszéd zajlott le:

– Harcolunk-e, Jeanne? – kérdezte az alençoni herceg.

– Van-e jó sarkantyúja? – felelt a lány kérdéssel a kérdésre.

A herceget komolyan elfogta a félelem. Olyan sarkantyúkra gondolt, amilyenekre a franciáknak a „heringek napján” volt szükségük...

– Mit beszél, Jeanne? Talán menekülnünk kell?

A lány elmosolyodott.

– Nem, hanem üldöznünk kell a godonokat. S hercegséged is kénytelen lesz erősen sarkantyúzni a lovát, hogy utolérje őket.

A csata szombaton, június 18-án, a nap második felében zajlott le. Lefolyása nagyon egyszerű volt.

Az angol sereg széles sávban állt fel Beaugency és Janville között.

A válogatott harcosokból álló, John Talbot vezette élcsapat elsőnek szerzett tudomást a franciák közeledéséről. Talbot megparancsolta embereinek, hogy siessenek, s kedvező állást foglalt el az erdő szegélyén, Patay közelében. A godonok kezdtek felkészülni a harcra.

A franciák azonban felderítőiktől már előbb megtudták, hogy hol tartózkodnak az angolok. Ez alkalommal nem késlekedtek. Mielőtt az íjászok elhelyezkedhettek volna a harcosok között, Poton de Xaintrailles, Dunois és de Boussac csapatai viharként törtek rájuk és szétzúzták őket.

Magát Talbotot is foglyul ejtették.

A fő erőket vezető John Fastolf arra készült, hogy az élcsapathoz csatlakozzék. Amikor meglátta a harc rosszra fordulását, megfordította lovát, és kíséretével együtt elmenekült.

Ez általános pánikot robbantott ki. A godonokon rémület lett úrrá. Zászlóikat, fegyvereiket elhajigálva menekültek, ki merre látott. A franciáknak csak üldözniük kellett őket, lekaszabolni vagy foglyul ejteni az angol harcosokat.

Az üldözést elsősorban a legtalpraesettebbek, Xaintrailles és La Hire végezték.

A franciák fő erőit be sem vetették a harcba.

Jeanne-t minden tiltakozása ellenére tartalékban tartották. Az alençoni herceg Jargeau után féltette a bátor lány életét.

A csata végén Jeanne látta, amint egy francia úgy rávágott angol foglya fejére, hogy az összerogyott. A lány leszállt lováról, odasietett, igyekezett magához téríteni és megvigasztalni a szerencsétlent. Nem tudott megbékélni a kegyetlen és értelmetlen vadsággal, amelyet mindenütt tapasztalnia kellett, a könyörtelenséggel, amely mindenütt várt az egyszerű és szegény emberekre, azokra, akikért mindig fájt a szíve...

A Patay mellett vívott csata csodálatos trófeákat hozott. Se szeri, se száma nem volt a zsákmányolt fegyvernek, zászlónak és lónak. Úgy látszott, hogy az angol hadsereg nem áll lábra többé. Lovagjainak színe-virága a franciák kezébe került. Talbot, Thomas de Scales és sok más kapitány kényszerült osztozni másfél ezernyi katonájának sorsában és várni a kiváltását. Csak a csatából elsőnek menekülő és hihetetlenül gyorsnak bizonyuló John Fastolfnak sikerült eltűnnie. Ezért gyávasággal vádolták – és talán joggal.

Az alençoni herceg nem tudott lemondani arról az élvezetről, hogy a legfontosabb fogollyal, a rettenthetetlen Talbottal elbeszélgessen.

– Hitte volna ma reggel – kérdezte a herceg –, hogy az események Kegyelmetek szempontjából ilyen fordulatot vesznek?

Az angolnak nem akaródzott beszélnie. Komoran nézett a hercegre, s csak fogai között sziszegte:

– A hadiszerencse forgandó.

A Patay mellett aratott győzelem majdnem olyan nagy visszhangot keltett az országban, mint az orléans-i csata.

A harangok megint zúgtak minden székesegyházban és minden templomban, s megint áldották a Szüzet, aki győzelemre vitte a francia zászlót.

Most már ingadozni kezdett néhány olyan nagyobb hűbérúr is, aki eddig megvetéssel kezelte a ,,bourges-i királyt".

A hatalmas bretagne-i herceg, az egyik legnagyobb úr, aki sokáig kettős játékot játszott, az armagnacokhoz pártolt.

Maga Burgundi Fülöp is egyre jobban és jobban kiábrándult az angolokból, s komolyan gondolkozni kezdett a VII. Károllyal kötendő fegyverszüneten.

Egyes feudális urak igyekeztek tárgyalási lehetőséget keresni közvetlenül a Szűzzel.

Ezeknek az eseményeknek a hatására még az udvari kancellária is más nyelven kezdett beszélni.

Most a győzelmet kihirdető királyi közleményekben már Jeanne neve állt az első helyen. A többi kapitányt csak futólag említették meg, sőt a nemes connétable neve nem is szerepelt.

De Richemont lovagjai valóban jóformán részt sem vettek az utolsó vállalkozásban. A connétable nem bízott abban, hogy haladéktalanul kibékülhet a királlyal, ezért úgy döntött, hogy elhagyja a francia sereget, s visszatér birtokaira. Távozása előtt azonban megkísérelte végrehajtani régen tervezett ötletét.

A connétable nem véletlenül figyelt fel Jeanne-ra, nem véletlenül beszélt vele. Látta, hogy a lány értékes, s értéke minden győzelemmel tovább emelkedik. De Richemont pedig főként abból a szempontból nézte az embereket, hogy mennyit érnek aranyban. Ez a nagyúr nem riadt vissza az emberrablástól sem. Kitervelte, hogy elrabolja a Szüzet, mint ahogy régebben már elrabolta Franciaország kancellárját, Regnault úr elődjét, s csak hatalmas váltságdíj ellenében adta ki.

Már mindent előkészítettek. Külön embert választottak ki, az ilyen ügyek nagy szakértőjét, bizonyos André de Beaumont-t, akinek a lány elrablását végre kellett hajtania.

A dolog az utolsó pillanatban hiúsult meg. André de Beaumont

megijedt, hogy széttépik őt a Szűz katonái. Inkább elviselte ura haragját, minthogy elveszítse életét.

S Jeanne újból kedves dauphinjának a színe elé került.

A király a Loire partján álló saint-benoît-i kastélyban fogadta a Szüzet.

Milyen sok minden megváltozott első találkozásuk óta! Mintha egy örökkévalóság választotta volna el egymástól azokat az eseményeket, amelyek között a valóságban mindössze három és fél hónap múlt el.

Akkor szegény lányként érkezett, akit bolondnak vagy megszállottnak tartottak. Akkor nem akarták fogadni, kigúnyolták, nem hittek neki.

Ma dicsőséggel övezetten, az egész ország által istenítve jelenik meg, miután tervének igazságát a valóságban bebizonyította. Ma – a nép hőse, legyőzhetetlen hadvezér, a haza megmentője. Próbálnák csak ma gúnyolni, próbálnának csak ma kételkedni a szavaiban! Ma mindenki megsüvegeli, olyan mélyen meghajolnak előtte, mint a legnagyobb úr előtt.

S valóban, ilyen ember előtt meg is kell hajolni.

Aligha ismerné fel ma benne valaki a kicsiny és fáradt, hosszú fekete zekébe és nyűtt csizmába öltözött apródot, ahogy a chinoni fogadáson megjelent.

A kíváncsi udvaroncok előtt napbarnított ifjú halad könnyed és kecses léptekkel, példás ízlésű öltözetben.

Fekete selyemharisnyája pompásan feszül karcsú lábán. Bársony félcsizmája, amelyet külső oldalán paszományok díszítenek, a legújabb divat szerint készült. Rövid brokátzekéje kék, arannyal hímezve; derekánál keskeny övvel fogja össze, az övön kicsiny tőr csüng málnapiros tokban. Arannyal átszőtt köpenye pompás redőkben hull alá, s látni engedi a kék, a zeke színével egyező atlaszbélést.

De minden hihetetlen változás, az új és a régi minden meghökkentő ellentéte mellett valami egyáltalán nem változott meg: a lány tiszta lelke, fennkölt és ragyogó törekvései, igazságszeretete, hite a győzelemben.

S nem azért érkezett, hogy diadalával kérkedjen vagy kitüntetésért könyörögjön, nem azért, hogy előnyös udvari méltóságot kapjon vagy az uralkodó rokonszenvét megnyerje.

Csak azért jött, hogy emlékeztesse a királyt: küldetése még nem ért véget.

Sürgetni jött Károlyt, hiszen a komor előérzet súlyos kőként nyomta a szívét.

A király átölelte a lányt, s ezt mondta neki:

– Sajnálom, Jeanne, hogy olyan nehéz megpróbáltatásokat kellett kiállnia.

Jeanne-nak könnyek szöktek a szemébe.

De nem engedte érzéseit szabadjára. Emlékezett a legfontosabbra, amiért jött. Térdre ereszkedett Károly előtt, és ezt mondta neki:

– Ó, dauphin! Nem késlekedhet tovább. Most Reimsbe kell mennie, hogy megkoronázzák, és törvényes uralkodó legyen.

A lány mélyet lélegzett, és csendesen hozzáfűzte:

– Siessen, dicső dauphin, hiszen az idő múlik, és soha nem lesz több ilyen kedvező pillanat. Siessen, mert nem élek sokáig, s még olyan sok dolog vár rám!

KILENCEDIK FEJEZET:
FÉNY ÉS ÁRNYÉK

Az 1429. május-júniusi események kisebb forrongást idéztek elő VII. Károly udvarában.

Amikor az első hullám elült, a trón tanácsadói erősen gondolkozni kezdtek. S volt is miről gondolkozniuk. El kellett dönteniük, hogyan értékeljék a jelent, s mit tegyenek a legközelebbi jövőben. Mindaz, ami Orléans-nál és a Loire középső folyása mentén történt, szinte hihetetlennek tűnt.

Sürgős intézkedésekre volt szükség. De milyenekre? Ezt nem olyan könnyű eldönteni.

Mint mindig, a legegészségesebb ötletekkel mindig őeminenciája, a reimsi érsek állt elő.

Régebben célszerűnek tartották a parasztlány kirekesztését vagy legalábbis azt, hogy sikereinek ne támadjon széles körű visszhangja. Most – s ezt még az engesztelhetetlen La Trémoille-nak is meg kellett értenie – ilyesmire gondolni sem lehetett. Nem lehetett tovább

hallgatni a Szűzről, hiszen legendákat szőttek köréje; már nemcsak Franciaországban írtak és beszéltek róla, hanem más országokban is.

Hát beszéljenek! Hát írjanak! Az még jó is!

A fontos csak az, hogy *hogyan* beszélnek, és hogyan írnak.

Ha már az egész világ tudja, hogy a győzelmeket a Szűznek köszönhetik, akkor minden erővel be kell bizonyítani, hogy a Szüzet valóban az Isten küldte, mert az Úrnak kedves Franciaország.

Tudja meg mindenki, hogy a lány csak eszköz. Minden az Úr bölcsességének köszönhető, mivel a Szüzet választotta akaratának végrehajtójául, s ezért minden cselekedetében csak az isteni kinyilatkoztatás, az isteni kegyelem nyilvánul meg.

Mindennek a csoda a magyarázata. A csodát pedig Isten hajtotta végre.

Tehát mindenkinek le kell borulnia Isten és akaratának végrehajtója – az anyaszentegyház előtt. Az Isten küldöttét pedig, az írástudatlan parasztlányt fel kell emelni azokhoz – az előkelőkhöz –, akiknek a kedvéért az Úr a győzelmeket küldte.

A Jeanne hőstetteiről szóló elbeszélések kezdtek megtelni hihetetlen, csodás részletekkel. Kiderült, hogy az orléans-i csodás győzelmet, Franciaországnak a Szűz által történő megmentését már régen megjövendölték. Beda Venerabilis krónikaíró, Merlin varázsló és jövendőmondó és sokan mások a neves tekintélyek közül már több évszázaddal előbb mindent megmondták, mindent megjövendöltek!...

Franciaországot elárasztották az ilyesfajta, csodával tele írások.

Tollat ragadtak a skolasztikus „tudomány” képviselői is. Az embruni érsek, monseigneur Jacques Gelu, aki nemrégiben még kételkedett a Szűzben, és Jean Gerson neves párizsi hittudós, aki az armagnacokat támogatta, vaskos tudományos értekezéseket írt az udvar által megkívánt szellemben.

A Szűzről írott műveket terjedelmüktől, a szerző tekintélyétől és a mű formájától függetlenül, egyetlen azonos törekvés hatotta át. Leszögezték, hogy sem a nép, sem a katonák, sem a Szűz nem tehetnek a csodás győzelmekről. Mindez kizárólag Isten keze műve.

Jeanne-nak most már megvolt a tisztsége, több teljes fegyverzete és lovai. Az udvari szabók készítették ruházatát.

Röviddel az orléans-i győzelem után a király címert adományozott Jeanne-nak. Kék pajzs közepén kard, két arany liliommal.

Jeanne szívesen vette az udvari mesterek szolgálatait. Maga választotta ki ruhaanyagát, – szerette a szépet és a pompásat.

Az új címert Jeanne testvérei használták, a nemesség kérdését pedig egyelőre levették a napirendről.[11]

A legfontosabbat megtették.

Őeminenciája teljesen elégedett lehetett.

Igen, nehéz perceket kellett átélnie, sok mindent kellett átgondolnia és átértékelnie, végeredményben azonban igaza volt, amikor nem lépett a La Trémoille által javasolt útra! Helyes magatartás esetén kifizetődik mindaz a nyugtalanság, amit a lány okozott, s politikai hasznot is hajt. S nemcsak politikai hasznot...

A ráérő megfigyelők, akik ezekben a napokban pompás ruhájában láthatták a magabiztos ifjú lovagot, sok mindenen elgondolkozhattak.

Micsoda mesés emelkedés! Szinte már hihetetlen!

Ez az egyszerű parasztlány, aki tegnap még tehenet legeltetett az isten háta mögött, lám, mennyire előretört!

Az Úr útjai valóban kifürkészhetetlen ék!

Milyen boldog lehet!

Soha helytelenebb vélemény még nem született.

A lány nagyon boldogtalannak érezte magát. Ekkor kezdett először foglalkozni a halál gondolatával, tizenhét éves korában, ereje és egészsége teljében.

Gondolatait borús árnyak sötétítették. S a komor előérzet éppen azokban az órákban jelentkezett, amikor külsőleg minden túlságosan is pompásnak látszott.

A tábori élet nehéz, nélkülözésekkel terhes napjaiban, roham vagy véres támadás idején, sebesülten vagy végtelenül elcsigázva Jeanne sohasem csüggedt el. Ellenkezőleg, bátorítani és lelkesíteni tudott mindenkit. Éppen rettenthetetlensége, halálmegvető bátorsága és a sikerekbe vetett rendíthetetlen hite volt a legfőbb fegyvere, erejének

forrása, amellyel megnyerte bajtársai szívét.

Mihelyt azonban a nemes kapitányok társaságába vagy az udvarba került, a papok és arisztokraták körébe, a helyzet merőben megváltozott.

Jeanne elhagyatott és végtelenül magányos kislánynak érezte magát, mintha sűrű, sötét erdőbe tévedt volna. Minden idegen, kellemetlen, visszataszító lett. Egymással versengő gőgbe és képmutatásba ütközött. Nagyon jól tudta, hogy sokan irigylik, és rosszat kívánnak neki.

Nem tévesztette meg a látszólagos figyelmesség és az udvarias bókok.

Emellett – s a lány nem kételkedett benne – sokan továbbra is boszorkánynak tartották.

Jeanne mindig egyszerűen és közvetlenül viselkedett, magabiztosan fejtette ki nézeteit, a félénkségnek még az árnyéka sem mutatkozott nála.

Erre szüksége is volt. Ezt követelte a küldetése.

S a küldetés maradéktalan végrehajtása érdekében el kellett vinni a dauphint Reimsbe, hogy koronás uralkodó legyen.

A koronázás megszilárdítja a győzelmet. Kicsúszik a talaj a megszállók lába alól.

És azután?...

Azután... Ha válaszolni tudna erre a kérdésre! Ha tudná!...

Az árnyak egyre sűrűsödtek. A jövő hallgatott.

Csak egy volt világos: a legközelebbi út Reimsbe vezet, s erről az útról nem térhet le!

TIZEDIK FEJEZET:
AZ ÉSZAKI ÚT

Az udvar nagyon hűvösen fogadta a reimsi útnak és VII. Károly megkoronázásának ötletét.

La Trémoille úr, a király legfőbb hitelezője és tanácsadója egyenesen ellenezte ezt a tervet. Az északi út nem sokszorozta volna meg gazdagságát és birtokait: minden birtoka az ország délnyugati

részében feküdt, Poitou-ban. Champagne és Île-de-France visszatérte erősen növelte volna más urak gazdagságát és tekintélyét, akik most a főkamarástól függtek. Igen, a fölkent uralkodó is jobban érezné az erejét, s aligha maradna olyan félénk, engedelmes ifjú, amilyen most.

S még egy személyes természetű dolog is megkeményítette La Trémoille szívét.

Az előírások szerint a koronázás idején a király kardját a connétable-nak kellett tartania. Ha VII. Károly kibékülne a félelmetes de Richemont-nal, a főkamarásnak leáldozna. Nagyon jól tudta, hogy a bosszúálló és könyörtelen breton nem bocsátotta meg, és soha nem is fogja megbocsátani azt, ami a múltban történt.

La Trémoille-jal részben az alençoni herceg is együtt érzett. A fiatal herceg egyáltalán nem igyekezett növelni uralkodó unokabátyja hatalmát. Sokkal jobban izgatta saját hercegségének a sorsa, amelyet még mindig nem sikerült visszahódítania. Ezért az alençoni herceg azoknak az uraknak az élére állt, akik nem északkelet, hanem északnyugat felé, Normandiába és a szomszédos területekre akartak előretörni.

Nem állt érdekükben a reimsi út olyan nagyuraknak sem, mint Dunois vagy de Gaucourt.

A félénk és határozatlan VII. Károly a koronázás nyilvánvaló előnyei ellenére szintén ingadozott.

Az udvar általában nem mondott le a háborúról, de jobbnak látta a lassú, körülményes küzdelmeket, amikor minden nagyúr realizálhatja a maga igényeit, az uralkodó nem túlságosan erős, a nép pedig nem hallat túl sokat magáról.

Csak egyetlen vezető udvari méltóság akadt, aki ebben a kérdésben egyáltalán nem értett egyet a többséggel: monseigneur Regnault de Chartres.

A kancellár meglepő világossággal értette meg, hogy a kérdés így vetődik fel: most vagy soha!

Már régen előre látta azt, amin a többiek nem gondolkoztak. A hadjárat menete miatt rendkívül lehangolt angol kormányzat – tekintélye erősítése érdekében – most átküldheti Franciaországba VI. Henriket, a gyermekkirályt, hogy Reimsben megkoronázzák a francia koronával.

Ha ez sikerülne nekik, VII. Károly súlyos erkölcsi csapást szenvedne, ő, az érsek pedig mindörökre kénytelen volna feladni azt a reményét, hogy ismét gazdag és hatalmas legyen.

Regnault úr mindezt világosan látta, és sok mindenre készen állt, csakhogy biztosítsa és siettesse a mindent megmentő utat. Sürgött-forgott La Trémoille körül, anyagi előnyöket juttatott neki, s a connétable menesztését ígérgette. Nyomást gyakorolt a félénk uralkodóra, s telebeszélte az államtanács tagjainak a fejét is.

Mindez azonban csak keveset ért volna, ha a kancellár úrnak nincs olyan szövetségese, aki erősebb az udvari klikknél és a király kegyencénél.

Ez a szövetséges a Szűz volt.

A Szűz mögött pedig ott állt a nép.

Jargeau és Patay után a felszabadító hadsereg nem széledt szét. Ellenkezőleg, napról napra növekedett, mint a hatalmas folyammá áradó patak.

Gien városában, a gyülekezés helyén június végére már mintegy harmincezer ember állt fegyverben.

Ezek az emberek tudták, hogy hova vezet az útjuk.

Látták maguk előtt a kimerítő és veszélyes utat, a sok száz mérföldet az ellenség által végigpusztított országban.

Nem reménykedtek magas jutalomban és katonai kitüntetésekben.

A népi harcosok, Franciaország egyszerű emberei égtek a vágytól, hogy befejezzék azt, amit olyan sikeresen megkezdték.

Úgy vélték, hogy a felszabadított haza el sem képzelhető törvényes uralkodó nélkül.

Vágyaik megegyeztek a Szűz gondolataival. A Szűz küldetése az ő küldetésük is volt.

S ez a hatalmas áradat feltartóztathatatlan lavinaként elsöpörhetett minden útjába kerülő akadályt.

Megállhatott volna vele szemben La Trémoille úr vagy az alençoni herceg?...

Így a Szűz és a nép egysége, amelyet az agyafúrt prelátus oly makacsul és hiába igyekezett szétrombolni, most a történelem akaratából az érsek úr szándékát segítette.

A reimsi hadjáratnak a háború egyik legfontosabb hadműveletévé kellett válnia. Amellett, hogy VII. Károly megkoronázásának tényével csapást mér az angolokra, helyes végrehajtása komoly stratégiai előnyökkel is kecsegtette a győzteseket.

A Loire menti hadjárat után Franciaországban csak kisebb angol erők maradtak, főként Normandiában. A Champagne-ba bevonuló franciák siker esetén elvághatták Normandiát a burgundi herceg birtokaitól. Burgundia elszigetelésével, és a csapatok gyors Reimsbe dobásával egyenesen Párizs ellen lehetett fordulni, a győzelem majdnem teljesen bizonyos reményével. A főváros visszaszerzése pedig meghozhatta a háború gyors befejezését.

A hadjárat természetesen rengeteg nehézséggel járt. A valamikor virágzó és gazdag Champagne a háború folyamán sok vért vesztett. Állandó élelmiszer- és takarmányhiány fenyegetett. A városokban, amelyeken a franciáknak át kellett vonulniuk, az ellenség helyőrségei állomásoztak.

Voltak azonban olyan tények is, amelyek sikerrel kecsegtettek, ezeket az udvar is jól ismerte.

Champagne lakossága nem hajlott sem az angolok, sem a burgundiak felé. Az egyszerű emberek, parasztok és városiak tömegei türelmetlenül várták a felszabadító hadsereget, s készek voltak annak támogatást nyújtani. A patríciusok, a gazdag vállalkozók és kereskedők között, akik gazdaságilag Franciaország déli részével álltak kapcsolatban, szintén sok híve volt VII. Károlynak. Igaz, valamennyien féltették jövedelmező állásaikat és vagyonukat, s ezért erősen ingadoztak, mert féltek szembekerülni bármelyik harcoló féllel. A franciák túlereje és az az ígéret, hogy minden kiváltságukat érintetlenül meghagyják, meggyőzően hatott ezekre az urakra, s arra késztette őket, hogy megszegjék az esküt, amit az angol régensnek és a burgundi hercegnek tettek.

Végül a király meghajolt a kényszerítő körülmények előtt, s beleegyezett a hadjárat megkezdésébe. La Trémoille leszerelése érdekében őt állították a hadsereg élére. Jeanne útmutatása szerint leveleket küldtek Champagne városaiba; ezekben megmagyarázták a hadjárat céljait.

Június 27-én a csapatok kezdték elhagyni Gien városát, és megindultak északkelet felé.

Gienből Reimsig az út mindössze húsz napig tartott.

Az első nem várt akadályba Auxerre városánál ütköztek. A burgundi herceghez hű városi vezetők nem akarták beengedni a falak közé a királyi hadsereget. Jeanne azt indítványozta, hogy rohamozzák meg a várost. La Trémoille azonban más módot talált. Megegyezett a város vezetőivel; a franciák kötelezték magukat, hogy nem lépnek be Auxerre városába. Ez a megegyezés a városiaknak tízezer aranyukba került, amely nyomban eltűnt a leleményes főkamarás feneketlen zsebében.

Sire de La Trémoille megelégedetten simogatta hájas pocakját. A hadjárat határozottan kezdett tetszeni neki!...

A felszabadító hadsereg tovább nyomult előre.

Troyes-ban újból meg kellett állni. Most komolyabbnak látszott a helyzet, s úgy tűnt, hogy sokáig megrekednek.

Troyes városa emlékezetes hely az armagnacok számára. Valamikor éppen ott kötöttek szégyenletes békét az angolokkal, amely a jelenlegi királyt megfosztotta trónjától. Izabella, az aljas királyné éppen itt mondotta fattyúnak a fiát...

Azóta Troyes-t állandóan az ellenség tartotta kezében. Ez a nagy ipari központ gyapjúszövet készítésével vetette meg gazdagsága alapját. A gyapjúszövők hatalmas testülete szoros kapcsolatban állt az angolokkal és burgundiakkal. Angol nyersanyag és burgundi vásárok nélkül nehezen boldogulhattak volna a troyes-i vállalkozók és kereskedők. Ezért VII. Károly váratlan megérkezése nagyon nehéz probléma elé állította őket.

A franciák nem kerülhették el Troyes-t. Nem kockáztathatták meg, hogy a várost megkerüljék, s csapataik hátában hagyják.

Július 5-én reggel a Troyes-ba vezető úton a király levelet intézett a városi tanács tagjaihoz. Elküldték Jeanne levelét is, amelyben a lány igyekezett rábeszélni a magisztrátust, hogy engedelmeskedjék törvényes uralkodójának, s nyissa meg a város kapuit.

A városháza nagytermében fojtott volt a levegő. Ma, a szokással ellentétben, a város egész vezetősége összegyűlt. A patríciusok fényűző, gyöngyökkel kirakott, gazdag szőrmével díszített

brokátmentéikben pompáztak.

Egymás után szólalt fel Jean Laiguisé, Troyes püspöke, és sok más úr.

A vezetőség körében nem volt véleményeltérés. Világos ügy. Nem adják fel a várost. 1420-tól őrzik hűségüket a burgundiak és angolok iránt. Ha ezt megszegik, könyörtelen bosszú vár rájuk és ami a legfontosabb, teljes pénzügyi csőd is. S tulajdonképpen mit akar ez az úgynevezett „dauphin"? Talán nem tudná kikerülni őket? Vigye az irháját jó egészséggel. A város erős, élelmiszerrel el van látva, több hónapos ostromot is kibír. Csak nyomban katonát kell kérni a burgundi hercegtől, s írni kell Champagne más városainak is, hogy egységesen cselekedjenek. A dauphinnak pedig diplomatikusan kell válaszolni – utalni kell arra, hogy a város polgárainak nincs más választásuk:

„...Minden kívánságunk és jóakaratunk ellenére is kénytelenek vagyunk számolni a városban állomásozó csapatokkal, amelyek sokkal erősebbek nálunk..."

Ekkor az egyik tanácsos figyelmeztette a többieket a Szűz levelére. A levelet felolvasták. Harsány hahotát keltett.

– Ebből a levélből az egész világ láthatja, hogy az esztelen lány az ördög megszállottja, – jegyezte meg az egyik tanácsos.

A polgármester jóízűen elnevette magát.

– Itt nem esztelenségről van szó. Egyszerűen buta tyúk, amely kakast akar szerezni magának.

Mind csak úgy dőltek a nevetéstől.

Elhatározták, hogy Jeanne levelét válaszra sem méltatják. Széttépték és a tűzbe hajították.

Július 8-án, pénteken a király rendkívüli tanácsülést hívott össze. Meghívták a vérbeli hercegeket, az állandó tanácsadókat és a katonai vezéreket. Az urak igen borongós hangulatban voltak. Vigasztalan képet vázoltak fel.

Már négy napja vesztegelnek Troyes előtt. Golyókkal fogadták őket. Arra gondolni sem lehet, hogy a városba békésen bevonuljanak. Rohamozzanak? Ez esztelenség lenne. A város falai egykönnyen nem vehetők be. Vegyék körül ostromgyűrűvel? Készleteivel a város több hetet is kibírhat. Ráadásul Troyes levelezésben áll Châlons-nal és

Reimsszel – valóságos koalíció alakult ki. Ha ezek a városok együttműködésre lépnek, ha a godonok vagy a burgundiak friss erőket vetnek be, akkor az armagnacokra pusztulás vár. S amíg a hadsereg éhezik, nincs miben reménykedni. Félre kell tenni a büszkeséget, s visszafordulni Gienbe. Aki ezzel most nem ért egyet, az később meg fogja bánni, de akkor már késő lesz.

Végül hívatták a Szüzet.

Jeanne sápadtan és nyugtalanul jelent meg. Szíve megsúgta, hogy itt dől el a hadjárat sorsa.

A királyhoz lépett, s térdet hajtott.

– Dicső dauphin, ne bánkódjék. Legkésőbb három napon belül bevonul a városba.

A tanácsadók meglepődtek. Nagy kő esett le a reimsi érsek szívéről. Lám, itt a váratlan megmentő! Ezek azok a szavak, amelyekre most szükség van!

Amikor a városházán megjelenő kapitány közölte a vezetőséggel a legutóbbi eseményeket, azok nem hittek neki.

Laiguisé püspök és még néhány úr a város falaira ment, hogy saját szemükkel győződjenek meg az eseményekről.

Lám, a kapitány nem csapta be őket. Az armagnacok elhatározták Troyes megostromlását. Már ide-oda rohangásznak, rőzsenyalábokat és gerendákat cipelnek, készítik elő a tüzérséget. Esztelenek!...

De mennyien vannak! Mindenütt feketéllenek a harcosok! Ezrével vannak!

S az ott ki, ott elöl az ároknál, fehér zászló alatt? Ah, ez a hírhedt Szüzük! Nézzétek, rendelkezik, mutogatja a parancsnokoknak a falak gyenge pontjait, s maga is rőzsekötegeket dobál az árokba!

Nézzétek a tyúkot!...

Most már egyáltalán nincs kedve nevetni Laiguisének. Társaira sandít. Leverten hallgatnak, nem szólnak egy szót sem, csak bámulnak egymásra. Mindegyik ugyanarra gondol...

...A város ostromát a vezetőség nem engedhette meg. Nagyon bátrak voltak, amíg abban reménykedtek, hogy az armagnacokat sikerül jobb

belátásra bírni. De azt is nagyon jól tudták, hogy az egész városi szegény nép, a kézművesek, mesterlegények, gyapjúkártolók, nem az ő oldalukon állnak. Napról napra várták a felkelést. Ha a városi szegények egyesülnek az ostromlókkal, akkor nem menti meg a vezetőséget semmiféle helyőrség. Akkor mindnyájuknak vége, annál is inkább, mert a feldühödött armagnacok a város bevétele után feltétlenül vissza fognak emlékezni a régi árulásra.

Nem, akkor már jobb feláldozni a hasznot, mint végképpen elbúcsúzni az élettől. Az ördögbe a burgundi herceggel, ha nem küld segítséget! Az ördögbe Bedford régenssel, ha hallgat és vár! Ők, Troyes vezetősége nem tudnak tovább várni.

Miután Laiguisé püspök úr leereszkedett a falakról, megparancsolta, hogy a kapitányok azonnal jelentkezzenek a városházán.

Jeanne-nak nem kellett megostromoltatnia a várost. Átadták azt a királynak azzal a feltétellel, hogy a helyőrség szabadon elvonulhat, s a gazdag polgárok megtarthatják minden kiváltságukat.

Vasárnap, július 10-én korán reggel íjászok és parasztok kíséretében Jeanne bevonult a felszabadított városba.

Jeanne Troyes utcáin lovagolt. Az imént állította fel az őröket a sorompónál és a főutcán, amelyen a király kíséretének végig kell haladnia. Figyelmét egyszerre hangos kiáltozás és jajgatás vonta magára. A zaj a Châlons-i-kapu felől érkezett, ahol a városból való kivonulásuk előtt az angolok és burgundiak gyülekeztek. A kapitulációs egyezmény értelmében magukkal vihették fegyvereiket és vagyonukat is. Milyen nagy lett a lány csodálkozása, amikor összekötözött franciák tömegét pillantotta meg, akiket az ellenséges katonák botokkal és alabárdokkal tereltek a kapu felé. Kiderült, hogy a helyőrség tisztjei elhatározták: magukkal viszik a fogoly francia harcosokat, mint tulajdonukat...

Amikor a foglyok meglátták Jeanne-t, könyörögni kezdtek neki, hogy mentse meg őket.

Jeanne nagy dühvel követelte az angoloktól, hogy engedjék szabadon zsákmányukat.

A godonok és a burgundiak azonban nem akartak ráhallgatni.

– Ez álnokság, csalás! – kiáltozták. – Nem engedjük az egyezmény megszegését!

A lány kardjához kapott.

– Az embereink itt maradnak, ti pedig vagy lemondtok róluk, vagy nem mentek el innen!

Megparancsolta, hogy zárják be a kapukat, s azonnal küldjenek futárt a királyhoz.

VII. Károly nem akarta megszegni a „lovagi” egyezményt, de attól is félt, hogy Jeanne-nal szembeszegüljön. Bánatos szívvel parancsolta meg kincstárnokának, hogy fizessen váltságdíjat a fogoly franciákért.

Jeanne Troyes-ban tanúsított bátorsága és a város kapitulációja döntőnek bizonyult az egész reimsi vállalkozás szempontjából.

Mindeddig Châlons városának vezetői azt gondolták, hogy szembeszállnak a felszabadító hadsereggel. Tartós ostromra készültek, s írtak Reimsbe, felhívták annak magisztrátusát, hogy kövesse példájukat.

Troyes eleste után a châlons-iak megváltoztatták szándékukat. A harc értelmetlen és veszélyes lett volna. Látták a nép hangulatát, s érezték, hogy úgysem tarthatják magukat, ezért a vezetők, élükön a püspökkel, átadták a királynak a város kulcsait, s a város nevében teljes engedelmességet fogadtak.

Július 14-én a hadsereg bevonult Châlons-ba.

Július 16-án reggel a sereg már csak négy mérföld távolságra állt Reimstől.

Ott, Sept-Saulx régi várában fogadta VII. Károly a reimsi polgárok küldöttségét, amely meghívta a városba.

Napnyugta felé az élcsapatban lovagló Jeanne meglátta a gyönyörű, gótikus székesegyház körvonalait.

Az út véget ért.

A leeresztett hídon, a déli kapun át a felszabadító hadsereg a néptömeg üdvözlése közben bevonult Franciaország koronázó városába.

TIZENEGYEDIK FEJEZET:
A BETELJESEDÉS

Reims lakosai egész éjjel díszítették a várost az ünnepélyes szertartásra: gondosan megtisztították az utcákat, a házak homlokzatát, virágokból és falevelekből készült füzérekkel ékesítették az ablakokat.

A székesegyházhoz vezető Parvis utca ünnepi külsőt öltött.

A reimsi érsek és a király fő tanácsadói szintén alig aludtak valamit: sok mindenen kellett gondolkozniuk, sok mindent kellett megvizsgálniuk.

A koronázás hagyományos rendje egész sor szertartást foglalt magában, amelyeknek teljesítése az adott helyzetben rendkívül nehéznek bizonyult.

A francia uralkodókat nemzedékről nemzedékre Nagy Károly koronájával koronázták meg. Ez azonban, akárcsak a híres Karoling-kard és az aranyjogar, Saint-Denis kincseskamrájában, az angolok kezében volt.

Meg kellett elégedni azzal, ami volt.

A reimsi székesegyház sekrestyéjében aranykoszorút őriztek, amely beillett koronának.

Július 17-én, vasárnap korán reggel négy nagyúr de Boussac marsall vezetésével a Saint-Rémy apátságba indult. Az apátúr díszes ruhában fogadta őket, kezében egy ládikóval, amely galambot ábrázolt, a ládában egy ampullával. Ebben az ampullában volt a kenet – a szent olaj. A hagyományok szerint valamikor ezzel kenték fel az első francia királyt, Klodvigot.

A szent ampullát a négy nagyúr ünnepélyesen elvitte a reimsi érseknek.

Pontosan tíz órakor megkezdődött a szertartás.

A menet lassan haladt a Parvis utcában. Orgona lágy zenéje hallatszott. Jeanne tágra nyílt szemmel nézte a lenyűgöző építészeti csodát.

Távolról a székesegyház mérhetetlenül nagy csipkeépítménynek látszott.

Ez a hatalmasság azonban nem volt fojtogató. A homlokzat boltívei, az óriási tornyok és az angyallal díszített égbetörő tető mintha

elszakította volna a szemlélőt a földtől.

Jeanne lelke ujjongott.

Láthatatlan szárnyak ragadták meg, s szállt fel a mérhetetlen kékségbe, az angyalokhoz, az égbe, a nap felé...

Már régen nem töltötte el ilyen szárnyaló érzés.

Mintha gyermekkorában Bourlemont ősi várának őrtornyába kapaszkodna fel, mintha az ábrándképek ragyogóan fényes világának királynője volna, a tündérmesék kicsiny tündére...

Ez azonban már nem mese volt.

Nagy küldetése közel áll a beteljesedéshez.

A lányt lenyűgözte a székesegyház külseje, benn pedig minden másról elfeledkezett.

Ilyen csodálatos szépséget eddig még soha nem látott.

A templom magas bolthajtásait karcsú oszlopsorok tartották. Szelíd fény hatolt át a színes üvegű sok ablakon. Egyes ilyen üvegeket órákig is lehetett bámulni. A csodálatos díszítések és arabeszkek között Jeanne észrevett néhány gyermekkora óta ismert alakot. Az ott fő védőszentje, szent Mihály... Amott szent Katalin és szent Margit... S mennyien vannak még! Megszámolni sem lehetne őket!

A lány a főoltárhoz lépett, s észrevette, honnan érkezik a legerősebb fény. Az oltár fölött közvetlenül hatalmas kerek ablak, bonyolultan egymásba fonódó díszítések keretében. Ez az ablak méreteiben jóval túlszárnyalta a többit, csodás virághoz hasonlított, amelynek különböző színű szirmai vannak. Az ablakokon betörő napfényt megsokszorozta a földön álló és a kőboltozatokról lecsüngő nagy, áttört gyertyatartókban elhelyezett viaszgyertyák aranyos ragyogása.

Jeanne szívét mérhetetlen lelkesedés töltötte el. Milyen csodákat is élt át!

Mennyi csodát tett az Úr általa, az egyszerű, írástudatlan parasztlány által!

Visszaemlékezett egész útjára. Milyen nehéz is volt! Milyen hihetetlen erőfeszítésekbe került, hogy legyűrje az akadályokat, legfőképp a rosszindulatot!

Valois Károly a főoltár felé haladt. Szokása ellenére nem remegett a térde, a háta nem görbült meg. Méltóságteljesen lépkedett: érezte az események jelentőségét.

A szertartásmester dörgő hangon mondta a tizenkét francia pair[12] nevét és címét.

A hat világi pair közül a felhívásra egyetlenegy sem válaszolt. A hat egyházi pair közül három felelt.

A távollevőket a vér szerinti hercegek és a trón legfőbb tanácsadói helyettesítették.

A királyi kardot a connétable helyett sire Charles d'Albret-re bízták, La Trémoille féltestvérére.

Az oltár előtt álló király hangosan, érthetően mondta el az eskü szavait. Ünnepélyesen megfogadta, hogy megőrzi az egyház kiváltságait, nem terheli adókkal a népet, igazságosan és könyörületesen fog uralkodni.

Behozták az aranyozott lovagi fegyverzetet, s az alençoni herceg felöltöztette az uralkodót. A vért fölé világoskék mentét adott a királyra, amely hermelinnel volt szegélyezve és arany liliomokkal kihímezve.

Ezután VII. Károly térdet hajtott, az érsek pedig felkente homlokát a szent kenettel.

Az orgona újból felcsendült. Láthatatlan kórus éneke zengett végig a templom hajóján.

Monseigneur Regnault de Chartres lassú mozdulatokkal, nagy hozzáértéssel végezte a szertartást. Ott állt az emelvényen a király előtt, s jól látta a templomot megtöltő ezreket. Drága palástja csillogott a ferdén aláhulló fénysugaraikban. Magas süvege jól kiemelte merev arcának nyugodt méltóságát.

Az érsek magabiztos mozdulattal emelte le a bársonyvánkosról a koronát, s a király feje fölé emelte.

Az ének egyre hangosabb és hangosabb lett.

A prelátus vértelen ajkai hangtalanul suttogtak, morzsolták az ima szavait.

Szinte megittasodott. A legnagyobb diadal pillanatát élte. Életének legfontosabb pillanatát.

Felteszi a koronát ennek az ifjúnak a fejére, s ez az ifjú ettől Franciaország törvényes uralkodója lesz. Uralkodója? Hát tud ez uralkodni? Nem, Valois Károly szánalmas statiszta..., az igazi uralkodó ő, monseigneur Regnault, a királyság kancellárja, a reimsi érsek, herceg és pair. Ki merne most már ujjat húzni vele? Csak nem az a felfuvalkodott kegyenc? Nem, La Trémoille úr rövidesen pihenni megy. Hát még ki állhat az útjába? De Gaucourt?... Dunois?... De Trčves? Nem, uraim, mától kezdve mindnyájan egy nótára fogtok táncolni! Az egyetlen veszélyes versenytárs – de Richemont – kegyvesztett. Ezek a kis, fogatlan kutyák, ezek a tanácsosok, udvari talpnyalók természetesen szóba sem jöhetnek.

Az érsek pillantása végigfut a nagyurakon, akik az oltár körül állnak. Ajka szögletében alig látható finom mosoly vet ráncot.

Nem, neki nincs és nem lesz versenytársa. Nem lesz hozzá fogható ember. S nem véletlen, hogy itt, ebben a templomban egyedül ő áll büszkén, felemelt fejjel. A többiek, beleértve az uralkodót is, csak csúszó-mászók, akik hajlonganak az ő szerencséje előtt.

A mosoly azonban egyszerre eltűnik a prelátus arcáról. Pillantása megáll azon a fiatal lovagon, aki fehér zászlót tart a kezében. A lovag magasra emelt fejjel áll ott.

A Szűz!

Lám, ez vetélytárs!

Mit vetélytárs? Ellenség!

A legszörnyűbb, a legengesztelhetetlenebb, állandó ellenség.

Az érsek gondolatainak folyama a másodperc egy tört részére megakad. Aztán érzi, hogy lelke mélyéről a gyűlölet néma hulláma csap magasra, egyre nő, terebélyesedik, s elárasztja egész lelkét.

Valamikor az érsek Jeanne kártyájára tette fel egész tétjét. Akkor az helyesnek bizonyult. De istenem, mennyi bajt, mennyi nehéz megpróbáltatást okozott ez a lány! Milyen szörnyű kockázatot vállalt vele! Szó szerint borotvaélen táncolt!

S most a lány hősnek képzeli magát.

Előretör, igyekszik elhomályosítani őt, a királyság első emberét!

S ami a legszörnyűbb – erő áll mögötte!

Rá figyel az egész nép.

Nem, nem ő, a pair és herceg áll ma az általános figyelem középpontjában.

Hiába igyekezett az udvaroncokkal együtt, hogy megszelídítse. Hiába vitte közelebb az uralkodóhoz. Kígyót melengetett...

De most már elég! Vége! Elég volt a kétségből és ingadozásból! Megtett ez a lány mindent, amit megtehetett. Most már ideje, hogy eltűnjön a színről. Menjen! Minél előbb, annál jobb! Az érsek majd biztosítja neki az utat. Segítségére lesz az egész udvar. Szövetségese lesz a király kegyence is. Nem, La Trémoille háttérbe szorításától még korai volna beszélni. Ő alkalmas az ilyen ügyek lebonyolítására.

Jeanne érzi, hogy valaki kitartóan nézi, s arra fordul. Szeme találkozik a prelátus gyűlölködő pillantásával.

Az egész szertartás mintegy öt órát vett igénybe.

A vége felé a résztvevők és a nézők elfáradtak, s alig álltak a lábukon. A gyertyák csonkig égtek a gyertyatartókban. A tömjén bódító illata az égett viasz szagával keveredve megfájdította a fejet.

Jeanne már régen megvált a zászlótól. Átadta az egyik apródnak, maga pedig lelépkedett az emelvényről. Emelkedett lelkiállapotának nyoma sem maradt.

Hirtelen felzúgtak a harsonák.

A kórus üdvözölte a királyt.

Valois Károly kiegyenesedett, felszegte a fejét, amelyen már a korona díszelgett, s palástjával a földet söpörve távozott az oltártól.

Ekkor Jeanne térdre ereszkedett előtte.

– Dicső királyom – mondta –, most már teljesítettem küldetésemet. A haza dicsőségére véget vetettem Orléans ostromának, s idehoztam Felségedet, hogy méltó módon felszenteljék, s ezzel bebizonyosodjék, hogy Felséged Franciaország törvényes uralkodója, Felségedet illeti meg az ország.

A hangja rekedtes, halk. A szeme megtelt könnyel.

Nyomban a koronázás után a király megkezdte hűséges vazallusainak megjutalmazását.

La Trémoille úr grófi címet kapott.

De Rais urat Franciaország marsalljává nevezték ki.

A birtokok, tisztségek és címek csak úgy záporoztak az uralkodó kezéből, akárcsak valami bőségszaruból. Igaz, sok tisztséget egyelőre nem lehetett a valóságban betölteni, sok birtokot pedig vissza kellett még hódítani, de most mindenki tudta, hogy mindennek elkövetkezik majd az ideje. A boldog király nem feledkezett meg egyetlen udvari emberről sem.

Megemlékezett a Szűzről is.

Kegyes és bőkezű akart lenni, s ezért megkérdezte Jeanne-t, hogy milyen jutalmat akar fáradozásaiért. Ha volna kérése, elmondhatja.

A lánynak azonban csak egyetlen kérése volt.

Azt akarta, hogy a király mentse fel az adózás alól szülőföldjét, az ellenség által többször végigpusztított Greux és Domrémy falvát.

A Szűz kívánságát teljesítették.

Hej, folyt a mulatozás aznap Reims városában!

Palotájában az érsek úr ünnepi ebédet adott a király és kísérete tiszteletére.

S mi volt az utcán!

Mindenütt asztalokat, padokat, fatuskókat, ládákat állítottak fel. Ponyvák alatt és a szabad ég alatt, konyhákban és máglyákon, nyárson és serpenyőkben sütötték az ökrök tucatjait, birkák százait, tyúkok és nyulak ezreit.

De mit ér az evés ivás nélkül? A száraz falatot nehéz lenyelni!

Erre is gondoltak.

Mindenütt hordókat görgettek, kancsókat és korsókat cipeltek. Az érseki palotából hatalmas bronzszarvast vonszoltak ki, színültig töltve burgundi borral. A szarvas mellén csap volt, s mindenki kívánsága

szerint ihatott a nemes italból.

A vigalom késő éjjelig tartott. Alig akadt olyan polgár, aki aznap éjjel az ágyában aludt volna. Teljes öntudatlanságig ettek és ittak, aztán a padokra vagy az asztalokra roskadtak.

Igen, a reimsiek számára emlékezetes nap volt 1429. július 17-e, a koronázás napja!...

Az érseki ebédnél Jeanne igyekezett vidámnak és fesztelennek mutatkozni. Ez azonban elég rosszul sikerült neki. Nem tudta elfelejteni azt a pillantást, amelyet a templomban véletlenül elfogott. Ez pontosan megerősítette minden korábbi megfigyelését és sejtelmét. S most, az asztalnál újból látta ezt a szemet, de már változott formában, hidegnek és nyájasnak – mint rendszerint.

A becsípett udvari emberek egyébként ügyet sem vetettek a lányra. Ezért, amikor a herold csendben közölte vele, hogy az apja várja, észrevétlenül elhagyhatta az asztalt.

Az apja!... Az első pillanatban nem hitt a fülének. Oly rossz szemmel nézett rá, szinte már meg is átkozta. Anélkül jött el a házától, hogy elbúcsúzhatott volna. S most mégis itt van!...

Jeanne igyekezett felidézni magában apja markáns arcát, csendes, fojtott hangját. Jacques d'Arc nem volt beszédes ember. Inkább nagyon szigorú; gyakran tanította móresre a gyermekeit ököllel vagy kötéllel. Szótlan szeretetét és leplezett gondoskodását azonban állandóan érezhette Jeanne.

Milyen nagy szüksége van erre most!...

Nem véletlenül gondolt Jeanne majdnem egész nap a templomban, majd utána a palotában a múltra, szülőfalujára, a tölgyerdőre, a Bois-Chenure, a tündérek fájára. Nem véletlenül történt, hogy amikor a király a kívánsága felől kérdezte, szülőföldjére emlékezett. Hogy szeretett volna most otthagyni csapot, papot, s elmenni az apjával haza, nyájas édesanyjához, az egyszerű emberek közé, a barátok és gyermekkori játszótársak közé!...

Mikor meghallotta, hogy az apja várja, azt sem tudta, hová legyen örömében.

Sokáig nem kellett keresgélnie. Jacques d'Arc ott állt a Parvis utcában, a „Csíkos szamárhoz" címzett öreg vendégfogadó előtt. Jeanne nagy örömmel pillantotta meg mellette fáradhatatlan jó barátját, Durand

Laxart bácsit.

A beszélgetés lassan indult. Nem volt miért sietniük: az egész éjszaka előttük állt. Jeanne apródonként értesült az apjától mindenről, amit hallani akart: híreket kapott az anyjáról, a pajtásairól, a faluról.

Jacques d'Arc nagyon megörült, amikor megtudta, hogy lánya gondoskodása nyomán szülőfalujukról levették az adóterheket. Pompás dolog! A falu újjáépítése sok pénzt felemésztett, s igen nagyra nőtt az adósság a királyi adószedőnél is – a parasztok el sem tudták képzelni, miből fedezzék mindezt.

Az öreg lassanként beszédesebb lett. Elmondta, hogy a környéken mindenkit nagyon megleptek Jeanne hőstettei. A földiek nagyon büszkék rá. Büszke a lányára ő, Jacques d'Arc is, bár ezt kevés embernek ismeri be.

Az öreg nem titkolta, hogy mikor lányát a koronázáson csillogó vértben és pompás ruhájában meglátta a király oldalán és a legnagyobb urak között, bizony alaposan elcsüggedt. Megijedt, hogy nem lett-e gőgös a kis Jeannette, s hajlandó-e még szóba állni az apjával. Nagyon örül – mondotta –, hogy a lány ugyanolyan maradt, mint amilyen valamikor volt: egyszerű, becsületes és szerény. Ezt el is meséli majd, amikor hazatér a falujába.

Durand Laxart tágra nyílt szemmel nézte a hőst, s valamin gondolkozott. Végre reggel felé, amikor a beszélgetés már lankadni kezdett, nem bírta tovább, s feltette azt a kérdést, amely már régen ott ült a nyelve hegyén.

– Jeannette, kislányom, mondd meg nekem becsületedre, ugye, te nem félsz semmitől?

Jeanne sokáig hallgatott.

Aztán halkan, kényszeredetten ezt felelte:

– Nem félek semmitől, csak az árulástól.

A hajnali pirkadatban a lány megint jól látta a reimsi érsek úr pillantását.

HARMADIK KÖNYV:
A JUTALOM

„…Most kimegyek az egyszerű nép közé, az ő szemükben szeretet csillog majd felém, az megvigasztal és kárpótol a gyűlöletért, amit a ti szemetekből kiolvashattam. Ti mindnyájan szívesen veszitek majd, ha megégetnek; de ha máglyára kell mennem, a tűzből a nép egyenesen befogad a szívébe, és ott élek majd tovább mindörökre…”

G. B. Shaw: Szent Johanna

ELSŐ FEJEZET:
A WINCHESTERI BÍBOROS

A canterburyi apátság tornyának hatalmas órája tízet ütött.

A bíboros alig észrevehető kézmozdulattal elbocsátotta az udvari embereket, s csak két titkárát tartotta vissza. Őeminenciája rendkívül kimerültnek érezte magát. A mai nap sok kellemetlenséget és zűrzavart hozott, s álmatlan éjszaka várt rá: végig kell gondolnia az eseményeket, gondolkozni, diktálni s elküldeni a levelet Franciaországba.

Az utóbbi napok hírei erősen nyugtalanították a bíborost. Lényegében sok évtized politikája vallott kudarcot. Ha V. Henrik király hirtelen kilépne a sírjából, bizony alaposan elszörnyülködne. A kardinális azonban mindent más szemmel nézett, mint a megboldogult uralkodó. Az elkeseredés mellett valahol a lelke mélyén gonosz örömöt is érzett. A körülmények összejátszása folytán újabb lépéssel került közelebb céljához. A kontinensen elszenvedett kudarcok elsősorban a vetélytársait sújtották. Most azok természetesen nem vergődhetnek zöld ágra nélküle. Most a kéréseket majd könyörgés váltja fel – ehhez kétség nem férhet. S ha már így van, akkor keményebb feltételeket szabhat.

A winchesteri bíboros végigfutott az elmúlt évek eseményein, s el kellett ismernie, hogy az idő az ő nagyravágyó terveinek dolgozott.

Amikor V. Henrik lehunyta a szemét, s a két királyság tízhónapos gyermekére maradt, a kormánykerékhez három legközelebbi rokona állt, az uralkodó Lancaster-ház egyenes ági leszármazottai.

Egyikük, a mai winchesteri bíboros, aki akkoriban még csak püspöki rangot viselt, az elhunyt király nagybátyja.

A két másik – a gloucesteri és a bedfordi herceg – V. Henrik öccsei.

A jövendő bíboros Anglia leggazdagabb emberének számított. A legfontosabb helyet töltötte be a királyi tanácsban. Gloucestert lordprotektornak nevezték ki. Bedford pedig régensi címet kapott, s Franciaországba indult a hadműveletek irányítására.

S akkor megkezdődött a játék...

A ravasz winchesteri püspök lassan, de biztosan vezette a maga pártját. Felhasznált minden lehetőséget, versenytársainak minden ballépését.

A tét a legfelső hatalom volt.

A játék nem bizonyult túlságosan nehéznek, mert a püspök versenytársai ügyetlenül vagy szerencsétlenül lépegettek.

A lordprotektor, ez a könnyelmű gondolkodású és feslett életű ember nyomban politikai és szerelmi intrikákba keveredett. De azok a kísérletei, hogy megnyerje a nép rokonszenvét, s a nagybácsi ellen hangolja a parlamentet, nem jártak sikerrel.

Gloucestertól eltérően Bedford okos és tehetséges embernek, tehetséges diplomatának és tapasztalt hadvezérnek bizonyult. A kontinensen elért első győzelmeit azonban nem tudta megszilárdítani. Jeanne d'Arc megjelenése megállította sikeres útján, a Loire mentén és Patay mellett elszenvedett vereségek pedig megsemmisítették hadseregét.

Közben Winchester püspöke megkapta a bíborosi kalapot. Ez növelte befolyását és jövedelmeit. A főpapságra támaszkodva magához ragadta a hatalmat a tanácsban, elnyomta Gloucestert, s majdnem teljesen kiszorította az állam kormányzásából.

Ezután Bedford került sorra.

Patay után a kardinális kancelláriáját elárasztották a Franciaországból érkező panaszos levelek. Az elbátortalanodott régens pénzt és katonákat kért a prelátustól.

A winchesteri kardinális ujjongott örömében. Már csak néhány jól kiszámított lépés kell, s megszerzi azt, amire oly sokáig és oly állhatatosan törekedett.

Azonnal nagy sereget kell gyűjteni, hogy Franciaországba küldhesse. A

sereg élén a kicsiny VI. Henriknek s neki, a kardinálisnak kell állnia. Gyors meneteléssel, az ellenséget megelőzve kell Reimsbe mennie, hogy ott megkoronázzák Henriket a francia koronával.

Ha ez sikerülne, a bíboros végképpen háttérbe szoríthatná balszerencsés versenytársait, egyetlen régens és a két királyság legfőbb kormányzója lehetne.

Közben a római pápa keresztes hadjáratra készülődött az eretnekek, a husziták ellen. Az angol bíboros – a katolikus egyház buzgó fia – többször dörgedelmes hangon prédikált a szekták ellen, s a pápa, aki rábízta a hadjárat megszervezését, búcsúcédulák árulásából gyűjtött pénzt küldött neki, hogy „Krisztus harcosait" Csehországba vigye. A bíboros több ezer íjászt fogadott zsoldjába. A királyi tanáccsal történt megegyezése alapján azonban – a tanács a maga részéről hatalmas pénzösszeget bocsátott rendelkezésére a hadviselés vezetéséhez – a bíboros úgy döntött, hogy a „kereszteseket" nem Csehországba küldi, hanem... Franciaországba! Így kétszeresen szerzett pénzt, jövedelmeiből egyetlen garast sem költött katonákra, s a becsületesség álarcában hadsereget kovácsolt össze, hogy az a hatalom tetőpontjára segítse.

Látszólag minden ment, mint a karikacsapás. De éppen ekkor, a lázas előkészületek csúcspontján a winchesteri püspök újabb levelet kapott, amely roppant dühre gerjesztette. Bedford azt közölte, hogy a franciák megelőzték az angolokat, s a legendás Szűz segítségével Károly dauphint törvényes szertartások szerint megkoronázták Reimsben.

Ez kegyetlen csapás volt. Eddig a bíboros nem tulajdonított túlzott jelentőséget a Szűzről szóló meséknek. Sőt, szinte szövetségesének tekintette: Jeanne Bedford gyengítésével közvetve segítette a kardinális terveit. Most azonban minden megváltozott. A bíboros először értette meg a helyzet igazi állását, s heves gyűlöletet érzett az „átkozott boszorkánnyal" szemben.

De egyáltalán nem esett kétségbe. Egész nap udvari emberekkel tárgyalt jelentéktelen ügyekről, de mindig csak egyre gondolt feszülten, hogy a feje is belefájdult. S minél többet gondolkodott, annál inkább megkönnyebbült.

Mikor leszállt az est, mindenkit elbocsátott, s amikor egyedül maradt akaratának csendes végrehajtóival, már teljesen nyugodtnak érezte magát.

Nagy léptekkel járkált fel-alá a gyenge fénnyel megvilágított

teremben.

Sűrű szemöldökű, csúf és aszott arca olyannak látszott, mintha kőből faragták volna.

Diktált.

Egyik titkára rögzítette azokat a gondolatokat, amelyeket a bíboros meg óhajtott jegyezni, a másik pedig azt, ami Bedfordnak szólt.

Lényegében semmi szörnyű nem történt. Hiszen Párizs – Franciaország fővárosa – az angolok kezén maradt! Csak az útirányt kell megváltoztatni, s VI. Henriket egyenesen Párizsba vinni, ahol a gyönyörű Notre-Dame-ban ugyanolyan jól meg lehet koronázni, mint Reimsben, annál is inkább, mivel a legfontosabb koronázási jelvényeket Saint-Denis-ben őrzik!

Hogy újabb kellemetlenség ne következzék be, csak néhány óvatossági rendszabályt kell megtartani.

Azonnal csapatokat kell átdobni Franciaországba, hogy körülvehessék és megvédhessék Párizst.

Bármi áron meg kell tartani a burgundi herceg szövetségét. Mindenki tudja, hogy a burgundi gonosz ember, és megrövidítettnek érzi magát. Oda kell neki vetni a legzsírosabb falatokat, minden áron tele kell tömni a bendőjét, nehogy ebben a válságos pillanatban elárulja a kardinálist.

S még egy...

A bíboros karosszékébe ereszkedett, s fejét a tenyerébe hajtotta.

A legfontosabb, ami csaknem elkerülte a figyelmét!...

Tervei teljes sikere érdekében rontani kell a reimsi koronázás hitelét. Minden áron be kell bizonyítani, hogy VII. Károly felkenése törvénytelenül, az ősi szabályokkal ellentétesen történt. Hogyan tegyék ezt meg? Nincs annál egyszerűbb! Segít ezen az anyaszentegyház, mégpedig nem másként, mint a francia papok felhasználásával!...

Mindkét titkár egyszerre rezzent össze; csodálkozva néztek egymásra. Mi történt Őeminenciájával? Csak nem vesztette el az eszét a nyugtalanító gondolatok terhe alatt?

A kardinális hahotázott, hahotázott, mintha hisztérikus rohama lenne. Az asztalba kapaszkodott, s majdnem lerántotta a bársonyterítőt. Homlokát kiverte a veríték, a szeme pedig majdnem kiugrott üregéből...

Hej, Istenem, ezt zseniálisan kigondolta! Egyszerű gondolat, méghozzá gyilkosan egyszerű. Ha sikerül valóra váltani, akkor nincs többé miért nyugtalankodni.

Az utóbbi hónapokban állandóan csak erről a Szűzről duruzsoltak a fülébe. Sok kapitány úgy vélekedik, hogy boszorkány, aki a sátán segítségével aratja sikereit.

Ebből kell kiindulni!

Ő, a bíboros haladéktalanul a szent inkvizícióhoz fog fordulni segítségért. Annak az emberei majd pert indítanak. Segít majd az inkvizíciónak a párizsi egyetem hittudományi fakultása is. Sok olyan embert fog találni, aki részt kíván venni ebben az ügyben. Csak pénz legyen! Pénzt pedig, hála Istennek, lehet sajtolni a francia parasztokból.

Nem lesz nehéz elítélni a Szüzet.

Csak meg kell vizsgálni a dolgokat, s feltehetőleg annyi eretnekséget találnak benne, amennyit csak akarnak. S ha a lányt eretnekként megbélyegezték, akkor bebizonyosodott, hogy VII. Károly megkoronázása az ördög műve, tehát hajítófát sem ér!

Ez azonban kevés. A Szűz hitele megrontásának fenekestül fel kell forgatnia a közvéleményt, s meg kell fordítania a csapatok hangulatát. A franciák menthetetlenül elcsüggednek, az angol harcosok viszont fellelkesülnek, ha megtudják, hogy kudarcaiknak csak egy boszorkány vagy eretnek volt az oka.

E boszorkány eltávolítása után a háború menete végérvényesen megváltozik.

Az angolok újból győzelmeket aratnak majd, kikergetik a „dauphint” a lakájaival együtt Franciaországból, a győzelmek minden babérját pedig ő, a winchesteri bíboros fogja learatni! Akkor aztán valóban ő, egyedül ő dönt majd a két királyság sorsáról, s ki tudja, talán egész Európa sorsáról is...

A kardinális már régóta nem nevetett. Teljesen hatalmába kerítette az új terv. Igen, csakis így lehet cselekedni...

Igaz, egyelőre valami még hiányzott hozzá: maga a Szűz.

Amíg a franciák élén áll, az egész ötlet értelmetlen, az egész per hiábavaló.

A winchesteri püspök azonban szentül hitte, hogy ha minden lehetőt megtesz, kezébe kerül a Szűz. A bíboros úr nagyszerűen ismerte az emberi lelkeket. Nem kételkedett abban, hogy akadnak olyanok, akik segítenek neki. Sejtette, hogy magában a francia táborban is vannak a hatalmasok között sokan, akik a Szűz ellenségei és megfelelő feltételek esetén a bíboros szövetségesei lesznek.

Csak pénz kell hozzá!...

A kardinális arca megint kővé vált. Lediktálta az utolsó mondatokat, s követelte, hogy a kész kéziratokat mutassák be neki ellenőrzésre. A titkárok zajtalan léptekkel távoztak.

Az apátság toronyórája négyet ütött.

A bíboros szeme szórakozottan pihent meg a homályos ablaküvegen.

A hajnal sápadt fénye terjedni kezdett a ködös Britannia felett.

MÁSODIK FEJEZET:
FURCSA HÁBORÚ

A királyi menet lépésben haladt. Az első sorban VII. Károly, mögötte Dunois, Jeanne és a reimsi érsek úr lovagolt.

Az üdvözlő kiáltások nem akartak csendesedni. Az emberek „hosszú életet” kívántak az uralkodónak, dicsőítették az orléans-i Szüzet és a Szűz győzelmeit.

Jeanne lelke örvendezett. Izzó szeretetet érzett ezek iránt az emberek iránt. Nem tudta magába fojtani kitörő örömét.

– Milyen jó nép ez – fordult szomszédjához –, mennyire örül dicső királyának! Oh, hogy szeretném, ha életem végén itt temetnének el!

Az érsek rövid, éles pillantást vetett a lányra. Pillantása szúrt, mint a tőr.

– Talán te sejted, Jeanne, halálod helyét?

Valami az érsek kérdésében kínosan érintette a lányt. Lassan a kancellár szemébe nézve, minden szót külön tagolva válaszolt:

– Ahol Istennek tetszik! Nem tudom sem az órát, sem a helyet jobban, mint Kegyelmed.

Aztán elfordult, és csendben, szinte önmagának hozzáfűzte:

– Adná az Úr, az én Teremtőm, hogy letehessem a fegyvert, visszatérhessek a szüléimhez, s testvéreimmel együtt legeltessem a juhokat. Boldogok lennének, ha viszontlátnának.

Senki sem mondott ellent Jeanne-nak.

A menet tagjai az egész további úton hallgattak. Mindegyik a maga gondolataival volt elfoglalva.

VII. Károly megrészegült a saját diadalától. Hogy megváltozott minden a koronázás nyomán! Milyen örömmel fogadják és üdvözlik a jó városok, hogy igyekeznek újból az alattvalói lenni! Most, úgy látszik, harc nélkül elveheti már az angoloktól egész zsákmányukat!...

Egyébként Károly már kezdett belefáradni a diadalba és a felvonulásokba. Egyre gyakrabban és gyakrabban emlékezett vissza vidám kastélyára a Loire mellett. Úgy vágyott a csendre, a nyugalomra, mint még soha...

Jeanne imént kimondott szavain gondolkozott.

Igazat mondott vajon? Vagy talán egyszerűen nem akart válaszolni az érsek tűszúrására?

Nem, igazat mondott.

Ez volt minden álma.

Szülőfaluja, a csendes Meuse, a sűrű, olyan jól ismert, de mégis mindig titokzatos Bois-Chenu, a szívének kedves emberek...

Ez volt végső törekvése.

Mégis szilárd meggyőződés élt benne, hogy mindezt soha többé nem látja viszont.

Tudta, hogy álma nem válik valóra.

Miért?

Erre a kérdésre a lány minden nehézség nélkül tudott válaszolni.

Igen, teljesítette a kötelességét, bevégezte azt a küldetést, amelyre az Úr kiválasztotta. Megszüntette Orléans ostromát, s elvitte VII. Károlyt Reimsbe.

De ez még nem a vég.

Még nehéz és elszánt harc vár rá.

A fővárost is fel kell szabadítani az angolok és a burgundiak uralma alól.

Teljesen ki kell űzni az ellenséget a haza földjéről.

Be kell gyógyítani a sebeket.

Félreállhat-e, amíg a harc nem ért véget?

Megbocsáthatatlan közömbösség volna ez! Mit közömbösség! Egyszerűen árulás!

Nem, az ő nagy szánalma és nagy szeretete erősebb, mint személyi nyugalmának gondolata, a nyugalomé családi körben, szeretett emberek között.

Az ő sorsa az, hogy mindvégig harcoljon! Vagy győz, vagy elesik az egyenlőtlen harcban, de meg nem hátrál, amíg a küzdelem véget nem ér.

Regnault de Chartres úr szintén Jeanne szavain gondolkozott.

S körülbelül ugyanolyan gondolatai támadtak, csak némileg más formában.

Haza akar térni Jeanne a falujába? Ostobaság, álcázza magát! Ki távozik önként a boldogságtól és szerencsétől, a sikertől és dicsőségtől? Ő, az érsek már régóta figyeli, s teljesen határozott következtetésekre jutott. A lány szakadatlanul halad előre, s haladni fog továbbra is, hacsak meg nem gátolják ebben.

Egyébként, ha feltételezzük is, hogy valóban falura akarna menni, azt nem szabad megengedni. Most túlságosan veszélyes. Most ő a nép zászlaja. Ezt a zászlót semmiképpen sem szabad az aljanép kezébe adni.

Igen, kedves lányom, túl sokat tettél, túl sok dicsőséget szereztél. Nem lehet téged sem itt hagyni, sem elengedni. Most már csak egy út vár

rád: amelyik a sírba vezet. S erről az útról nem térithet le semmiféle fondorkodás, semmiféle ravaszkodás.

A királyi menet végigjárta a várost, s visszatért a főkapuhoz. A tömeg pedig még mindig ugyanolyan sűrű sorokban állt, s még mindig lelkes kiáltások remegtették meg a levegőt.

Jeanne rögtön a koronázás után Párizs alá akart vonulni.

Minden a kigondolt terv sikerét ígérte.

Az Orléans-nál megtört és Patay-nál majdnem teljesen megsemmisített ellenség Reims után szinte levegővé foszlott. Angolokat sehol sem lehetett látni. A burgundi kapitányok sietve visszahúzódtak keletre. Champagne és Île-de-France városai egymás után küldték el kulcsaikat Valois Károlynak. A nyert értesülések szerint Párizs alatt a godonok helyzete erősen megrendült. Bedford kétségbeesetten üzent a winchesteri püspöknek és a burgundinak, s csapatokat követelt tőlük. Az angolok azonban messze voltak, Jó Fülöp pedig megjelent ugyan Párizsban, de katonák nélkül.

Ilyen körülmények között nem nehéz a főváros bevétele, szinte egy csapásra meg lehetne szállni Párizst!

Csak egy a fontos: a gyorsaság.

Senki előtt sem volt titok, hogy a winchesteri bíboros nagy hadsereget készített elő, amelyet bármelyik nap átdobhat a kontinensre.

Meg kell előzni az angolokat.

Ezt a gondolatot a lány minden eszközzel igyekezett beleoltani királyába. Eleinte VII. Károly mintha egyetértett volna Jeanne-nal. A koronázást követő napon megparancsolta, hogy készüljenek fel a hadjáratra.

Később aztán hirtelen minden megváltozott. A király visszavonta parancsát.

La Trémoille szélnek eresztette a hadsereg egy részét. Az udvarnál sokat emlegették a békét.

Béke!...

Milyen csodálatosan hangzott ez a szó! Milyen drága volt Jeanne-nak! Nem azért emelte-e országa fölé fehér zászlaját, hogy a békét

megteremtse? A béke – zöldellő erdők és mezők, ének a Ribiszkés-pataknál, virágzó szőlőskertek, kövér nyájak, bevetett föld és a szántóvetők örömteli élete!

A béke – a boldogság.

Jeanne képzeletében azonban a „béke” szó elszakíthatatlan kapcsolatban állt két másik szóval: szabadság és függetlenség.

Nélkülük ez a szó elhalványodik, semmivé foszlik. Nélkülük nincs semmi értelme.

Béke csak akkor virulhat Franciaországban, ha az utolsó ellenséges katona is elhagyja az ország határait.

Az ellenség azonban nem megy el önként.

Már régen elmúlt az az idő, amikor a lány naiv módon hitt abban, hogy a godonokat rá lehet erre beszélni. Az élet megtanította az igazságra. Az igazság pedig az, hogy a békét, a szabadságot és a függetlenséget könyörtelen csatákban kell kiharcolni.

Most Jeanne kardja jól szolgálta zászlajának dicsőségét. Szavára egy emberként kelt fel a haza védelmére az egész francia nép. S a lány többször elmondta a gyáváknak és kicsinyhitűeknek: „Kopjáink hegyén visszük a békét az ellenségnek!”

Milyen békéről beszélhetnek hát mostanában az udvari urak, amikor minden erőt össze kell szedni az ellenség leverése érdekében?

A diadalmenet folytatódott.

VII. Károly négynapos reimsi tartózkodása után a szomszédos területekre utazott. A király továbbra is fogadta városainak hűségnyilatkozatait. Megengedhette magának ezt a fényűzést, miközben teljhatalmú megbízottjai a békéről tárgyaltak.

Útját Vaillyban kezdte a király, ahol megkapta Soissons és Laon kulcsait. Július 23-án megérkezett Soissons-ba; onnan dél felé fordult; Château-Thierrybe és Provins-ba ment. Milyen kellemes volt elfogadni azt, ami magától hullott az ölébe!

Közben az angolok nem vesztegették az időt. Július 25-én Bedford megkapta a winchesteri kardinálistól a régen várt csapatokat. Az új hadsereg ötezer főből állt. Ezt a számot a régens a kétszeresére növelte; fegyverbe szólította Normandia és Île-de-France hűbérurait is.

Így már szilárd védelmet teremtett Párizsnak. Jeanne minden balsejtelme valóra vált.

De mit érdekelte mindez a francia udvart, amikor a reimsi érsek úr ezekben a napokban sikeresen tárgyalt Fülöp herceggel!

Szigorúan véve azonban a tárgyalások nem folytak olyan nagy sikerrel. Minden kívülálló világosan látta, hogy a burgundi herceg ravaszkodik. Világos volt az is, hogy az angolok nem egyeznek bele a békébe. Időt nyertek, s most elég erősnek érzik magukat ahhoz, hogy a maguk játékát játsszák.

Végül nem született meg a béke.

De elterjedt a hír, hogy fegyverszünetet kötöttek a burgundi herceggel, igaz, hogy mindössze tizenöt (!!!) napra.

A herceg teljhatalmú megbízottjai azonban állítólag azt bizonygatták, hogy ez csak előzetes fegyverszünet, hogy a tárgyalásokat mindaddig folytatják, amíg a felek nem érnek el komoly egyezményt, s ami a legfőbb – nagy ígéretet tettek: a burgundi megígérte, hogy Párizst 15 nap leforgása alatt átadja Károlynak!

Ez viharos örömet keltett az udvarnál. Ez aztán a kancellár! Kiharcolta a magáét! Háború nélkül, pénz nélkül megkaphatják a fővárost a burgundi kezéből. A király tanácsadói úgy vélekedtek, hogy most már nyugodtan visszatérhetnek a Loire túlsó partjára.

A franciák többsége azonban nem osztozott ebben a diadalmas hangulatban. A népi hadsereg tagjai már régóta unták a tétlenséget. Nem volt ínyükre az a gondolat, hogy a „bourges-i királyságba” menjenek. Ami pedig a „burgundi szemfényvesztőt” illette, neki egyáltalán nem hittek.

De hittek Jeanne-nak, aki továbbra is azt tervezte, hogy Párizs ellen vonulnak.

A király az általános elégedetlenség ellenére is a Loire mögé vonult volna, ha az angolok ebben meg nem akadályozzák.

Bedford hercege, aki jelentős erőkkel rendelkezett, kivonult Párizsból, és megindult a francia sereg ellen.

Augusztus 5-én összecsaptak az angol sereggel, s miután az angolok megpróbáltak átkelni a Szajnán, a királyi hadsereg éles fordulattal északnak, majd északnyugatnak fordult.

A hadműveletek felújultak.

Valóban furcsa háború folyt. Nem volt egyetlen csata sem, de számtalan mérföldet tettek meg. Mindegyik fél igyekezett túljárni a másik eszén, s jobbnak látták, ha nem bocsátkoznak nagy, nyílt ütközetbe, hanem ide-oda vonulgatnak, kisebb csetepatékban mérik össze erejüket.

Közben Regnault úr tovább vesződött a burgundi diplomatákkal, Bedford hercege pedig ugyanakkor levelet küldött VII. Károlynak. Ebben kifejezte: mennyire sajnálja a „szerencsétlen népet", s ocsmány sértésekkel illette az uralkodót, így igyekezett végül is döntő csatára bírni.

A franciák néhányszor bele is mentek a harcba. Ámde minden alkalommal kiderült, hogy az angolok mesteri csapdát állítottak, s a Crécynél, Azincourt-nál és Rouvray-nél is kipróbált régi taktikai eszközökkel győzelmet arattak az ellenség felett. A francia kapitányok néhány újabb vereség után nem akartak többé nyílt ütközetbe bocsátkozni. Beérték jelentéktelen lövöldözgetésekkel vagy kisebb összecsapásokkal.

Ez a taktika azonban elcsigázta a hadsereget, és semmi hasznot nem hajtott. A hangulat egyre romlott a francia táborban.

S közben Jeanne állandóan Párizsra gondolt...

VII. Károly követeket küldött Beauvais-ba és Compičgne-ba, felszólította e városokat, hogy hódoljanak meg. Beauvais püspöke, Pierre Cauchon a winchesteri bíboros bábja volt. A nép azonban felkelt a püspök ellen, s a város elhagyására kényszerítette.

Augusztus 17-én a Crépyben tartózkodó király megkapta Compičgne kulcsait.

Compičgne városa fontos stratégiai pont volt a burgundi és a francia birtokok határán. Észak kulcserődjeként többször is gazdát cserélt. Compičgne lakosai azonban franciáknak tartották magukat, s nem akartak más hatalmat maguk felett királyukon kívül.

Compičgne kapitányává VII. Károly kegyencét, La Trémoille-t nevezte ki.

A támadás állandó veszélyétől fenyegetett polgároknak azonban tevékeny és erőskezű vezetőre volt szükségük. Jól tudták, hogy a gőgös La Trémoille-nak a kapitányi tisztség csak pénzszerzésre kell,

ezért felkérték a királyt, hogy hagyja meg régi kapitányukat.

A kapitány helyi születésű ember volt, a reimsi érsek rokona, Guillaume de Flavy, mohó és kíméletlen férfi, de híres a bátorságáról és katonai szakértelméről, s már szolgált La Trémoille keze alatt.

Mindennek számbavételével kompromisszumos megoldást találtak, amely ellen a kegyenc sem tiltakozott. La Trémoille megelégedett a kapitányi ranggal és a jövedelmek egy részével, Flavy pedig megőrizte tisztségét és hatalmát.

A főkamarás jó szemmel nézte helyettesét, engedékenyen bánt vele. Látta, hogy a jövőben ez az ember több jó szolgálatot tehet neki.

Compičgne-ba hamarosan követek érkeztek monseigneur Regnault vezetésével, akit korábban Arrasba küldtek, hogy tárgyalásokat folytasson a burgundi herceggel. Megérkeztek a burgundi teljhatalmú megbízottai is. Mivel a tizenöt napos fegyverszünet lejárt, Károly Compičgne-ba vonulását pedig a burgundi veszélyesnek találta, felújították a tárgyalásokat.

Jeanne mindent látott, és mindent értett. Biztosra vette, hogy a „jó burgundi hercegnek” az az ígérete, hogy Párizst átadja, nem más, mint üres ígéret, így is lett. S most kezdhettek újból mindent elölről. Mit eredményezhetnek az új tárgyalások? A lány nem várt semmi jót. Bánatos szívvel töltötte a múló napokat. Nem tudta tovább elviselni ezt a furcsa háborút. Most természetesen már nehezebb Párizst bevenni, mint egy hónappal ezelőtt, de mégiscsak lehetséges. Pedig Párizs nélkül az északon aratott győzelmek nem érnek semmit. Mi az értelme annak, hogy a királyt olyan sok város elismerte, ha a legfontosabb, az ország ősi központja az ellenség kezében marad?

Augusztus 23-án Jeanne végképp elhatározta magát. A király beleegyezésével a leghatározottabb hangon felszólította az alençoni herceget:

– Szép hercegem, készítse fel a maga és a többi kapitány embereit. Végre látni szeretném Párizst.

Jeanne jól tudta, hogy milyen a hangulat a hadseregben. A harcosoknak nem kellett sok rábeszélés. A Szűz és a király unokatestvére hatalmas sereggel kivonult Compičgne-ból. 26-án már Saint-Denis-ben voltak.

Saint-Denis-től alig két mérföldre pedig ott feküdt Párizs, az ígéret városa.

HARMADIK FEJEZET:
A KELEPCE

A Párizs elleni támadás időpontját szerencsésen választották meg. Néhány nappal előbb az angol régens, akit fellelkesítettek a normandiai eseményekről érkező hírek, összegyűjtötte seregeinek legnagyobb részét, s Rouenba vonult. Párizsban mindössze körülbelül kétezer godon és burgundi maradt. Jeanne hadseregéhez viszonyítva ez elenyésző erőnek számított. Mégsem lehetett arra gondolni, hogy a főváros megrohamozása könnyű dolog lesz.

Párizsban néhány év óta a burgundi párt volt túlsúlyban. A megtollasodott mesteremberek és kereskedők, a tisztviselők és hűbérurak, a parlamenti tagok és az egyetem tanárai általában ellenséges magatartást tanúsítottak az armagnacokkal szemben. A hatóságok minden lehetőt elkövettek, hogy szítsák ezt a hangulatot.

De a párizsiak körében mégsem uralkodott teljes összhang. A városban sok armagnac is volt, s bár nem mertek nyíltan tevékenykedni, a roham sikere esetén ez a párt eléggé megbízható segítséget nyújthatott a Szűznek.

Augusztus 28-ának borús, esős reggelén Jeanne a Montmartre magaslatáról figyelte az eléje táruló pompás kilátást. Az alençoni herceg magyarázgatta neki a látottakat, s megnevezte a legfontosabb pontokat.

A lány sohasem gondolta volna, hogy Párizs ilyen nagy. Ilyen hatalmas várost még életében nem látott.

A főváros két hatalmas épülettömeggel nyúlt el a Szajna két partja mentén. A jobb parti részt köd borította ezen a reggelen, szinte játékszernek látszott. Középen sziget húzódott, itt székesegyház magas tornyai törtek az ég felé. A Notre-Dame volt az. A bal parti városrészt lehetett jobban látni. Mennyi magas ház, mennyi palota és templom! Ott a Saint-Eustache-templom, arrébb a Saint-Germain-l'Auxerrois-temploma, s amott a híres Louvre! S milyen hatalmas, milyen erős falak és mennyi bástya!

Különösen megfigyelte Jeanne a kapukat és a hidak előtti erődítményeket.

Közvetlenül előtte állt a Montmartre-kapu, balról a Saint-Denis-, jobbról a Saint-Honoré-kapu.

A lány állhatatosan figyelte a Saint-Honoré-kaput. Úgy vélte, hogy az

a legalkalmasabb az ostromra. A Montmartre-ról sűrű bokrok húzódtak lefelé, majdnem egészen a falakig. Közvetlenül a halmoknál álltak az előváros lakóházai. Ha ezeket az épületeket elfoglalják, veszteség nélkül juthatnak a kapuig.

De mennyire meg volt erősítve maga a kapu! Hatalmas, három bástyás erőd, aztán a felvonóhíd, majd két négyszögletes bástya és újabb híd!

Mindegyik bástyán rengeteg lőrés, s mindegyik lőrésben ágyúk!

Nem, arra gondolni sem lehet, hogy ezt a kaput bevegyék. Miután átkeltek a széles árkon, meg kell ostromolni valahol a falakat, a bástyáktól legtávolabb eső ponton. Nehéz lesz, de nem lehetetlen.

Szótlanul tértek vissza Saint-Denis-be. A hangulatuk ugyanolyan borongós volt, mint az ég.

S még borongósabb is lett volna, ha Jeanne megtudja, hogy Compičgne-ban aznap írták alá azt a szerződést, amely végzetes az ő tervei szempontjából.

Mielőtt a hadműveleteket megkezdték volna, Jeanne igyekezett békésen kiegyezni.

Párizs ágyúlövésekkel válaszolt.

Néhány napig lövöldözés folyt a Saint-Denis és a Saint-Honoré-kapunál. Jeanne minden előzetes hadműveletben részt vett. Egyre világosabban látta, hogy melyik hely a legalkalmasabb a rohamra. A tartalékok biztosítása érdekében azonban össze kellett gyűjtenie az egész hadsereget. A csapatok jelentős részét még mindig a király tartotta magánál. Ki kellett harcolni, hogy elküldje azokat.

Károly az új fegyverszüneti szerződés aláírása után nyomban Senlis-ba utazott, szeptember 7-én pedig már Saint-Denis-ben ebédelt. A királlyal érkezett a sereg többi része is.

Aznap különösen heves lövöldözés folyt. A burgundi lövészek teljesen kimerültek. Az angol kapitányok valamennyi északi kapunál erős osztagokat tartottak készenlétben, hogy bármelyik percben kitörjenek. A város falairól átkokat és fenyegetéseket szórtak az „armagnac szajhára”. Mindenki világosan tudta, hogy a roham ideje közel van.

A támadásra Jeanne a következő napot jelölte ki.

Szeptember 8-a a naptár szerint nagy katolikus ünnep volt. Több

kapitány aggódott, hogy szabad-e ezen a napon fegyvert fogni. A Szűz azonban eloszlatta a kétségeket. Hát nem kedves a győzelmük Istennek? S nem vasárnap kergették-e ki Orléans-ból a godonokat? A dolog lényege nem az, hogy melyik nap csinálják, hanem az, hogy miként készültek fel. Ha az embereket, fegyvereket és ostromgépeket rendben előkészítették, a hangulat pedig harcias, akkor bele kell vágni, s minden sikeresen megy majd.

A sereg hajnalban hagyta el a tábort. Jeanne két csoportba osztotta a katonákat. Az egyiknek be kell vennie a falak egy részét a Saint-Honoré-kapunál. Ezt a sereget maga Jeanne vezette. Az alençoni herceg vezette másik sereg tartalékban marad. Ezt a csoportot Jeanne a Montmartre alatt, megbízható fedezékben helyezte el. A második seregnek figyelnie kellett az ellenség műveleteit, hogy kellő pillanatban rohamra indulhasson.

A Szűz serege sikerrel jutott át az elővároson, s megérkezett az árokhoz. Az árokban nem volt víz. Jeanne és katonái a burgundi ütegek tüzével mit sem törődve, az árokba vetették magukat, s feltörtek a nagy kettős földhányásra.

Ott szörnyű csapás várta a Szüzet.

A földhányás mögött másik széles árok húzódott, tele vízzel.

Jeanne tudta, hogy harcosai figyelik. Még csak nem is mutatta, hogy az események meglepték. Zászlajának rúdjával megmérte a víz mélységét, s parancsot adott, hogy minden lehető eszközt vigyenek oda az átkelés biztosítására.

Végtelenül nehéz órák teltek el.

Mivel a vizesárok akadályával senki nem számolt, nem készítették elő az átkeléshez szükséges eszközöket. Lótás-futás kezdődött. A harcosok ide-oda rohangásztak, gerendákat és deszkákat cipeltek, farönköket görgettek. S mindezt szakadatlan tűzben! Különösen jó célpontot nyújtottak a kettős földhányáson tevékenykedő emberek. Szinte minden lövés talált. Nehéz volna megmondani, hogy hány ember feküdt már ott...

Előkészületekkel telt el az egész nap. Az emberekre ráborult az alkony. Rettenthetetlenül és zúgolódás nélkül hajtották végre a Szűz minden parancsát. Lassan, de pontosan, lankadó erővel, de bátorságukat megőrizve végezték munkájukat.

A falon szolgálatot teljesítő angolokat és burgundiakat félelem fogta

el. Ágyúkkal, puskákkal és íjakkal lövöldöztek, látták, hogy az ellenség hullik, a támadók száma azonban mégsem csökkent. Igen, ezek maguk az ördögök! Nem hiába áll boszorkány az élükön! Már cipelik is az ostromlétrákat! Mindennek vége!...

Néhány kapitány és lövész elhagyta a falakat, rohant a templomba. A párizsi kereskedők sietve bezárták üzleteiket. Itt-ott felütötte fejét a hír, hogy az armagnacok már a városban vannak...

Jeanne az első pillanatban nem érzett fájdalmat. A nyílvessző olyan helyen fúródott a bordái közé, ahol nem védte vért. Ostobaság! Kis karcolás az egész! Már van tapasztalata az ilyesmiben!...

Összeharapta a fogát, kirántotta a nyílvesszőt, majd felemelte páncélingét, s kezével összeszorította a seb széleit. A szörnyű fájdalomtól földre roskadt. A vér kibuggyant az ujjai között.

Nem, csak nem csüggedni! Csak nem abbahagyni!..

Néhány harcos lépett oda hozzá. Jeanne csupán ekkor vette észre, hogy már teljesen besötétedett. Szeptemberben gyorsan köszönt be az alkonyat...

A lány tudta, hogy akárcsak akkor a Tourelles alatt, már csak egy kis, egészen kis kitartásra van szükség, némi erőfeszítésre, s az övék a győzelem. Végére értek az átkelésnek, már vitték is az első létrákat. A város védői abbahagyták a mocskos káromkodást, amellyel Jeanne-t egész nap elárasztották. Kimerültek és elcsendesedtek. Még lövöldöztek, de már erőtlenül, a korábbi biztonság nélkül.

Akárcsak ott, a Tourelles alatt...

Az esti szürkületben a kürt is ugyanúgy harsant, mint akkor.

A kürt? Jeanne megremegett.

Ki merészel visszavonulót fúvatni? Milyen jogon?

A kürt azonban könyörtelen. Egyre harsog és harsog. Már más kürtök is csatlakoznak hozzá, különböző helyeken.

A fáradt harcosok értetlenül bámulnak egymásra. Sokan elhajítják a létrát, a földhányásról a száraz árokba ugrálnak, s rohannak a kürtösök felé.

– Álljatok meg! Hiszen a csatamező a tiétek! Még egy kis erőfeszítés, s

a falat bevesszük!

A Szűz kiáltása szinte alig hallható. Aznap már túlságosan sokat kiáltozott.

Egyszerre körülsereglik. Mondanak neki valamit. Megragadják a karját, s igyekeznek felemelni. Ellenáll, mint valami megszállott. Azok azonban sokan vannak, ő pedig sebesült. Megpillantja de Gaucourt kaján arcát. Az elmosolyodik. Nyilván most úgy érzi, hogy megtorolta orléans-i szégyenét.

A lány kéri, hogy várjanak, mindössze csak néhány percet, esküszik, hogy sikerre viszi a dolgot.

Az alençoni herceg elfordul. A lányt felemelik, hogy átvigyék az árkon, s lóra ültessék.

Az alençoni herceg semmit nem mondott el Jeanne-nak. Nem vallotta meg neki, hogy előző nap, amikor egyfolytában tíz órát állt a Montmartre-on, erőt vett rajta a kishitűség. Nem mondta meg azt sem, hogy az álnok kígyóhoz hasonló, ravasz de Gaucourt folyton azt hajtogatta, hogy a hadműveletet be kell szüntetni, mert becstelenül kezdték azt meg, ünnepnapon; addig hajtogatta a magáét, amíg elérte a célját. Az ifjú herceg könnyen hitt, gyenge volt, s most rettenetesen szégyellte magát Jeanne előtt.

Ezért, amikor kora reggel Jeanne belépett a herceg sátrába, és sürgetően követelte, hogy gyűjtsék össze a csapatokat, a herceg nem vitatkozott, hanem nyomban a kapitányok keresésére indult.

A lány olyan keménynek mutatkozott, mint a kő. Ami nem sikerült az előző napon, az sikerülni fog ma. így volt ez a Tourelles-nél is. A legfontosabb – a szilárdság és a kitartás. Ember van elég, a tegnapi tapasztalatok sok mindenre megtanították őket, ma gyorsabban fog menni a dolog.

S valóban, minden gyorsan ment. A herceg fél óra alatt összegyűjtötte a sereget, az emberek bátran és elszántan indultak. Jeanne elfelejtette sebét. Könnyedén pattant fel lovára, megfordult, intett, és hangosan kiáltotta:

– Nem térek vissza a város bevétele nélkül.

E szavakat jó előjelnek tekintették.

Párizs alatt a támadókat kellemes meglepetés várta.

Szembe velük nagyobb embercsoport jött, az élen vasba öltözött délceg férfi. Ki az? A város küldötte talán?

A dalia Jeanne-hoz és az alençoni herceghez lovagolt. Sire de Montmorency volt, Île-de-France egyik legnagyobb hűbérura. Harcosok seregével érkezett, francia zászló alatt kívánt harcolni. Közölte, hogy Párizsban, különösen az egyszerű nép körében sok a hívük, akik üdvözletüket küldik a felszabadító hadseregnek, és sok sikert kívánnak.

Jeanne könnyekkel a szemében erősen átölelte Montmorency urat. Nem csalódott számításaiban! Ma győztesként térnek vissza!

A parancsnokok rendezték az ezredeket. Minden készen állt a támadásra. S egyszerre, akárcsak az előző napon, hirtelen megint felharsant a kürt.

Valaki elkiáltotta magát:

– A király nevében!

Az ostromlókhoz két lovas vágtatott.

Clermont gróf és kísérője sietett lélekszakadva az alençoni herceghez.

Írást húzott elő, s hangosan olvasni kezdte.

...Őfelsége, VII. Károly megparancsolta, hogy minden parancsnok és katona haladéktalanul térjen vissza Saint-Denis-be...

Az ég elsötétült Jeanne szeme előtt. Mondani akart valamit – de nem tudott. Szinte megdermedt.

Az alençoni herceg sápadtan és zavartan adott parancsot a kapitányoknak. Montmorency semmit sem értett, s Clermont grófra bámult...

A királyi paranccsal nem lehetett szembeszegülni.

Minden összeomlott. A mérhetetlen erőfeszítések, sok száz ember pusztulása, napok és hetek izzása – mindez hiábavaló volt, porrá omlott...

Néhány nappal korábban Saint-Denis-nél Jeanne parancsára hidat vertek. A lány ezt tekintette az utolsó reménynek: ha a bal part ostroma nem sikerül, megkísérelhetik, hogy átkeljenek a jobb partra, s

gyors csapást mérjenek olyan helyen, ahol az ellenség nem is várja.

Most kiderült, hogy a híd nincs többé. A király parancsára éjszaka szétszedték.

Minden világos. A szavaknak és panaszoknak nincs jelentőségük, mit sem érnek. Jeanne nem is szólt egyetlen szót sem, de őt sem kérdezte senki semmiről.

VII. Károly szeptember 13-ig maradt Saint-Denis-ben. Aznap körlevelet küldött a nagyobb északi városokba, s e levélben megmagyarázta, hogy azért utazik el olyan váratlanul, mert a Loire túlsó partján nagy sereget akar gyűjteni. Nyomban el is indult dél felé.

Szeptember 21-én a felszabadító hadsereg három hónapos hadjárat után újból visszaérkezett Gienbe.

NEGYEDIK FEJEZET:
ELÁRULVA ÉS ELADVA

S egymás után múltak a borús, vigasztalan napok...

1429 őszének szürke hétköznapjai.

Úgy látszott, hogy a szerencse elpártolt Franciaországtól.

Röviddel Gienbe való visszatértük után a király tanácsadói szélnek eresztették a hadsereget. Az udvar kastélyról kastélyra vándorolt, majd megtelepedett a Loire középső folyása mentén. Jeanne szomorúan, nyomott hangulatban követte a királyt.

Azokban a napokban mindörökre megvált tőle sok hadjáratának társa, az alençoni herceg. A párizsi hadművelet kudarca után az ifjú herceg hazautazott Beaumont-ba, amelynek vicomte-ja volt. Arra számított, hogy a későbbiekben megszervezi a Normandia ellen régóta tervezett hadjáratot, hogy visszaszerezze földjeit és jövedelmeit.

Időközben a király unokatestvére elhidegült a Szűztől. A párizsi kudarc arra a gondolatra juttatta a herceget, hogy az isteni erők elfordultak Jeanne-tól; ha pedig így áll a dolog, akkor a lány már elvesztette szemében korábbi értékét.

A hadjárat megindulása előtt mégis írásban hívta meg a Szüzet, hogy vegyen részt a vállalkozásban. A király tanácsadói, La Trémoille és de Gaucourt urak azonban elutasították a herceg meghívását. Más terveik voltak. Nem akarták kiengedni a lányt a kezükből, mert úgy

döntöttek, hogy kisebb hadműveletekre használják fel a „bourges-i királyság” területén.

A május-júniusi erélyes csapások eredményeként a Loire középső folyásának vidékét sikerült teljesen felszabadítani az ellenség alól, a folyó felső folyásának vidéke azonban továbbra is a burgundiak kezében maradt. Birtokukban tartották többek között a jól megerősített Saint-Pierre-le-Moustier-t s La Charité-t. Ez a körülmény eddig nem nagyon idegesítette VII. Károly tanácsadóit, most azonban, hogy az udvar megvetette a lábát a Loire-tól délre, jónak látták, hogy megszabaduljanak a kellemetlen szomszédtól, aki állandóan fenyegette őket.

Jeanne egy esős októberi napon átlovagolt Bourges-ba, ahol a hadseregnek fel kellett készülnie. Jelentősebb hadat nem sikerült összegyűjteni. A Szűz november elején elenyésző erőkkel jelent meg Saint-Pierre-le-Moustier alatt. Ott újabb „csodát” tett.

...A roham elérte tetőpontját. Az emberek úgy hullottak, mint ősszel a legyek. Sokan úgy látták, hogy minden elveszett, s futásban kerestek menedéket. D’Aulon, aki a lábán sebesült meg, szintén a csatatér elhagyására készült. Amikor körülnézett, szinte megdermedt a rémülettől: az erőd falánál Jeanne hadakozott maroknyi csapatával.

A harcos fájdalmát leküzdve irányította lovát a kétségbeesetten küzdő lányhoz.

– Azonnal fúvasson visszavonulót! Nem látja, hogy szinte senki sem maradt itt!

Jeanne levette sisakját, s letörölte arcáról a verejtéket.

– Senki sem maradt? Nem igaz! Ötvenezer főnyi hadsereg harcol mellettem! Nem tágítunk, amíg be nem jutunk az erődbe!

A rettenthetetlen példa újból megtette a magáét. A Szűz harci kiáltása eljutott a megrendült szívekbe. A menekülők megálltak.

Az erődöt pedig bevették.

La Charité alatt azonban minden másképpen fordult. Amikor Jeanne látta, hogy nincs serege, erősítésért Riom, Bourges és Orléans városához fordult. A magisztrátusok hallgattak a lány kérő szavára, de nagyobb segítséget nem tudtak nyújtani.

Az élelmet és az ostromhoz szükséges eszközöket nélkülöző, az

ellenség által alaposan megcsonkított, éhségtől és hidegtől gyötört kicsiny sereg a szeme láttára olvadt el, s november végén a Szűz minden eltökéltsége ellenére kénytelen volt beszüntetni a támadást.

Ez volt a második kudarca Párizs után.

Közben egész Franciaország figyelmét megint az északi rész kötötte le, elsősorban Compičgne városa.

Mielőtt a francia seregek elhagyták Île-de-France és Champagne területét, a Szajna és az Oise medencéjében erődvonalat hoztak létre a felszabadított területek fedezésére. Olyan városokból állt ez, amelyek augusztusban hűséget esküdtek a francia királynak: Creil, Senlis, Pont-Sainte-Maxence, Compičgne és Soissons.

A burgundi herceg komolyan nyugtalankodott. Vajon mit jelentene számára Île-de-France és Champagne kormányzójának tiszte, amelyet Bedfordtól szándékozott elragadni, ha nem tudja gyakorolni az e tisztséggel járó reális jogokat? Magasröptű tervébe, hogy egységes államot alakít ki az Északi-tengertől Savoyáig, éket vert Jeanne. Ezt az éket mindenképpen, semmitől vissza nem riadva el kell távolítani.

Fülöpben a legnagyobb nyugtalanságot az erődítmények közül Soissons és Compičgne keltette.

Hamarosan kiderült, hogy Soissons-nal zöld ágra vergődhet. A város kapitánya – kétszínű és mohó ember – szívesen kezdett tárgyalásokat a burgundi herceg ügynökeivel. Világosan látszott, hogy pénzért még az árulástól sem riad vissza.

Rosszabbul állt a helyzet Compičgne-nyal.

A herceg tudta, hogy a város VII. Károlyra feleskü dött lakossága egy emberként gyűlöli a burgundiakat, a kapitány pedig nem kockáztatja meg, hogy a városiak akarata ellenére cselekedjék.

Pedig Compičgne megszerzése különösen fontos lett volna. Ez az erős város uralkodott Franciaország északi részének fő útjai fölött, s addig, amíg az armagnacok kezében marad, a burgundiak területébe hatoló ék megmozdíthatatlan.

Az angol kormányzat hajlandónak mutatkozott, hogy a burgundi hercegnek mindenre kiterjedő támogatást nyújtson. Az Aisne és az Oise mentén álló armagnac erődök az angolokat is legalább annyira nyugtalanították, mint a burgundi herceget: amíg ez a veszély fennáll, a winchesteri püspök nem tudja eljuttatni a kiskorú VI. Henriket

Párizsba.

Miközben a burgundiak és az angolok terveket szőttek, és a szükséges megoldáson törték a fejüket, váratlan helyről érkezett segítség: a francia királyi tanácstól.

Ez a segítség a Franciaország szempontjából olyan szerencsétlen augusztus 28-i fegyverszüneti szerződés.

A fegyverszünet nyilvánosságra nem hozott cikkelyei tartalmazták azt a kötelezettséget, hogy „ideiglenesen" átadnak a burgundi hercegnek a Szajna és az Oise vidékén néhány erődítményt, többek között Compičgne városát is.

Jó Fülöp diadalt ülhetett. Már csak a szerződés gyümölcseit kellett learatnia.

Ez azonban nem mutatkozott könnyűnek. A tanácsos urak a szerződés megkötésekor nem egyeztették össze ígéretüket a compičgne-iak véleményével. Azok pedig nem akarták a burgundiak uralma alá kerülni.

Compičgne polgárai rendkívüli bátorságot és elszántságot tanúsítottak. Igyekeztek rábeszélni őket, fenyegetőztek is, de semmi nem tudta megingatni eltökéltségüket. Igaz hazafiakként inkább készen álltak a halálra, de nem akartak meghódolni az ellenségnek.

A „jó herceg" elégedetlenkedett és követelőzött. Regnault úr ravasz cselhez folyamodott. Tanácsára Clermont gróf, a király teljhatalmú megbízottja azt javasolta a compičgne-iaknak, hogy a város védelmére fogadjanak be erős királyi helyőrséget. Clermont úgy számított, hogy ezután könnyen átadhatja a várost a burgundiaknak. A városiak azonban megsejtették a gonosz szándékot, s kategorikusan visszautasították a „segítséget". Igyekeztek hatni rájuk szeretett kapitányuk, Guillaume de Flavy felhasználásával is. A kapitány óvatos formában megpróbálta észre téríteni az engedetleneket. Amikor azonban megértette, hogy közbenjárása úgysem jár sikerrel, felhagyott a próbálkozással. Flavy kapitány legalább olyan ravasz volt, mint amilyen bátor. Mint az érsek embere és kegyence hajlott arra, hogy teljesítse az udvar bármilyen előírását, de nem úgy, hogy aláássa népszerűségét és tekintélyét, melyeket mindennél többre becsült a világon.

Ekkor Clermont, aki a „békés" eszközöket megunta, és nem tudta, hogy mit tegyen, elhatározta: ő a maga részéről mossa kezeit. Üzenetet küldött a burgundi hercegnek, s abban burkoltan

felszólította: jöjjön és vegye be a várost. A compičgne-iak magukra maradtak. A francia király teljhatalmú megbízottai a kívülálló megfigyelők szerepét vették fel.

Csak erre várt a ragadozó burgundi. Most már semmi sem tartotta vissza a közvetlen hadműveletektől. Gyorsan értesítette az angolokat, s kezdte előkészíteni a csapatait Compičgne ostromára.

Így az 1430-as év kezdetén Compičgne-ra az a sors várt, hogy Franciaország második Orléans-ja legyen. Az Oise menti erőd most elfoglalta a Loire-parti erőd helyét. Compičgne sorsa természetesen nem dönthette el a háború kimenetelét. Bizonyos mértékben azonban megszabta mind az angol-burgundi, mind a francia-burgundi viszony jövőjét. Ez pedig gyorsíthatta vagy lassíthatta a végleges megoldást. A helyzetet világosan megértették a végleges győzelem hívei és ellenségei egyaránt. Éppen a Szűz ne értette volna? Tétlenül és közömbösen nézhette-e ilyen körülmények között az eseményeket?

Beköszöntött az új tavasz. A nap ragyogóbban sütött, a nappalok hosszabbak lettek. Gyakori utazásai során a többiektől elszakadt Jeanne fáradhatatlanul járta a mezőket, mohón szívta magába a részegítő tavaszi levegőt. A mindig beszédes és közlékeny lány azokban a napokban zárkózott lett, magába mélyedt.

A kora tavaszi képek önkéntelenül is előcsalták emlékeit. Mi is történt egy évvel ezelőtt?

...A Coudray-torony. Március...

Visszaemlékezett a királlyal és az alençoni herceggel megtett útjára.

Aztán a tisztítótűz...

Majd Tours, Blois és Orléans. Már áprilisban...

Most ismét április következik. S lelkében ugyanolyan kínlódások. Ugyanaz a szenvedélyes lelkesedés hajtja előre, mindig a veszély felé, ahol a legnehezebb, ahol a legnagyobb szükség van rá...

Minden pontosan ugyanúgy van.

S még sincs úgy semmi.

Most már minden részletében tudja azt, amit régebben csak sejtett. Gyűlölik. Üldözik. Igyekeznek elválaszthatatlan fallal elkülöníteni a néptől. A néptől, amelyből erejét és bátorságát meríti, amelytől

rettenthetetlenségét és harci sikereit nyerte. Eltávolítanak tőle mindenkit, aki szintén hisz benne, s akikben ő is megbízik. Hol vannak a bátor lotaringiaiak?... S az ősz La Hire?... S Pasquerel?... Az alençoni herceg?... Az urak minden lépését figyelik, minden gondolatát igyekeznek ellesni. Addig nem nyugszanak, amíg el nem pusztítják.

Ugyanúgy bánnak vele, akárcsak Compičgne-nyal.

Csakis Compičgne-ban lehet a helye!

...Jeanne egy vakítóan szép áprilisi reggelen hagyta el az udvart. Sikerült magával vinnie néhány száz katonát. A kapitányok közül a régi ismerősök mentek vele – Ambroise de Loré és Poton de Xaintrailles. Az utolsó pillanatban csatlakozott hozzá az olasz lövészek százada is, Baretta kapitány vezetésével.

A kis csapat észak felé vette az útját.

A hír, hogy a Szűz visszatért a harc mezejére, gyorsan bejárta a városokat és falvakat. Az önkéntes futárok nem kímélték a lábukat, a lelkesítő hírek szájról szájra jártak.

Most Melunben van... Most már Lagnyban... Győzelem!

Jeanne kicsiny serege Lagnynál szétverte az angolok hetyke bandáját, amely már hetek óta pusztította a környező vidéket. Franquet d'Arras, ez a könyörtelen gonosztevő a győztes lány fogságába került, s ő az igazságszolgáltatás kezére adta.

Île-de-France és Champagne egyszerű népe ujjongott örömében.

A Szűz nem hagyta cserben őket, megint velük van!

A városok felajánlották segítségüket és támogatásukat. Mindenfelől özönlöttek az önkéntesek osztagai, és Jeanne kicsiny csapata hamarosan kétezer főnyi sereggé duzzadt.

Az ellenség nyugtalankodott. A burgundi herceg levele nyomán megnyugodott winchesteri bíboros, amikor hírül vette, hogy Compičgne bevétele már csak napok kérdése, hozzákezdett terve megvalósításához. Április 23-án Calais-ban nagyobb angol sereg szállt partra VI. Henrikkel, akit a prelátus Párizsba akart vitetni. Hiába! Jeanne újabb fellépése gátat vetett ezeknek a terveknek. A párizsi út el volt zárva. Compičgne hosszabb védelemre készült fel, Normandia északi részén újból megkezdődtek a partizánharcok. Bedford nem garantálta a veszélytelen utat a fiatal uralkodónak. S az angol katonák

sem kívántak összetalálkozni az „armagnac boszorkánnyal”. A feldühödött kardinális rendeletet adott ki „azok ellen, akik félnek a Szűz varázslataitól”. De hiába igyekezett felkelteni a harcosok becsvágyát, hiába fenyegetőzött börtönnel, a kellő hatást semmiképpen sem érte el. A tűzkeresztségen még át sem esett újoncok, akik hallottak az orléans-i és patay-i „csodáról”, és tudták, hogy régi társaik közül mennyi nem tért haza, minden újabb Franciaországból érkező hírre remegni kezdtek.

VI. Henrik sokáig ott maradt Calais-ban.

A bíboros csak egyet tehetett: erősítést küldött Jó Fülöpnek. A hercegnek nagy erőkre volt szüksége. Most már mindenki tudta, hogy Compičgne-nál a dolgok nem oldódnak meg napokon belül. Csakis szabályos ostromról lehetett szó.

Május 13-án Jeanne megérkezett Compičgne-ba.

Az első ismerős arc, amelyet a városban meglátott, a reimsi érsek arca volt.

...Az érsek Jeanne előtt hét nappal érkezett Compičgne-ba. Várta a lányt, s nem vesztegette hiába az idejét...

A compičgne-iak nagy lelkesedéssel fogadták, megmentőjükként üdvözölték a Szüzet. A város legjobb házában szállásolták el, s megérkezése örömére hálaadó misét mondottak. Jeanne azonban nem maradt a városban. Sietett, hogy a Compičgne-ba vezető utakon ellenőrizze a helyzetet, s kapcsolatot teremtsen a szomszédos helyőrségekkel. Kisebb csapata élén tíz napig járta az Oise és az Aisne völgyét, hogy megelőzze az ellenséget.

Kiábrándulás várta.

A legfőbb szövetséges, amely Compičgne körülzárását megakadályozhatta, Soissons volt. Soissons azonban megtagadta a francia sereg bebocsátását. Guichard Bournel városkapitány már régóta titkos tárgyalásokat folytatott Fülöp herceggel, s most nyíltan az ellenség mellé állt. Ez komoly csapást jelentett. Az angolok és burgundiak ezzel egyidejűleg Compičgne-tól északkeletre számos megerősített helyet elfoglaltak, s gyorsan nyomultak előre dél felé.

A kör bezárult.

Amikor Jeanne látta, hogy a város körülzárását nem tudja megakadályozni, megváltoztatta szándékát. Május 23-án reggel, az

ostromlók orra előtt – száguldó osztaga újból betört Compičgne-ba.

Monseigneur Regnault közben elhagyta a veszélyes övezet határait.

Flavy kapitány elmagyarázta Jeanne-nak a távollétében kialakult helyzetet.

Az ellenség elfoglalta az Oise szemközti, északi partját, s katonai erőket vonultatott fel a négy legfontosabb ponton.

A burgundi herceg főhadiszállását Coudunban, Compičgne-tól egy kilométernyire ütötte fel.

Jean de Luxembourg, a herceg főkapitánya északkeletre, Clairoix-ban, az Aronde és az Oise találkozásánál helyezkedett el.

Nyugaton, Venette-nél az angolok tábora állt.

Compičgne közvetlen közelében, a jobb parti híd előtt álló erődítményekhez közel, Margnynál külön burgundi hadtest állt Baudon de Noyelles vezetésével.

Jeanne rögtön látta, hogy hol az ellenség sebezhető pontja. Nem szabad bevárni, amíg a herceg és az angolok megváltoztatják állásaikat, hanem csapást kell mérni a Margnynál levő hadtestre. Siker esetén – márpedig Baudon de Noyelles csekély létszámú seregét számításba véve, a sikerhez nem férhetett kétség – tovább kell folytatni ezt a támadást, s a Clairoix-ban állomásozó burgundiakra kell lesújtani. Ha ez a hadművelet is sikerrel jár, az angolok harapófogóba kerülnek, a város, a folyó és a hátuk mögött álló győztes sereg harapófogójába.

A tervet a váratlan támadásra építették. A siker legfőbb biztosítéka az volt, hogy a szövetségesek ne ocsúdhassanak fel, és ne hangolhassák össze hadműveleteiket.

Flavy kapitány helyeselte a Szűz tervét. Jeanne nyomban cselekedni akart. A kapitány azzal érvelt, hogy elő kell készítenie az embereket, s néhány óra haladékot kért.

A kitörést délután öt órára határozták el.

A reggeli istentisztelet idején történt, a Saint-Jacques-plébániatemplomban.

Jeanne a templom mélyén állt, az egyik oszlophoz támaszkodva. Alig

figyelt oda a pap monoton hangjára. Riadt gondolatok űzték egymást fáradt agyában. S egyszerre szörnyű, vigasztalan bánat fogta el. A szíve fájdalmasan összeszorult.

Ilyen érzések máskor is elfogták Jeanne-t. Most azonban különösen rosszul érezte magát. Mi történt? Fél a vereségtől? Nem hisz a sikerben és a maga erejében? Az ilyen gondolatok távol álltak a rettenthetetlen lánytól. Nem ilyesmi aggasztotta. Hát akkor mi? Nem tudott válaszolni rá. Talán Flavy kapitány marcona és hideg tekintete, ami oly csodálatosan emlékeztetett az érsek úr ravasz szemére?...

A mise véget ért. Amikor a hívek meglátták a Szüzet, mindnyájan köréje sereglettek. Valamennyien észrevették a lány szokatlan hangulatát. Mind hallgattak. S akkor Jeanne hangosan kimondta azt, amit addig magának sem akart elhinni:

– Drága barátaim!... El kell mondanom: biztosan tudom, hogy eladtak és elárultak engem. Tudom, hogy kik tették. Nem szolgálhatom tovább hazámat, mert rövidesen a halál martaléka leszek...

A következő pillanatban Jeanne már megbánta szavait. Minek kell ilyesmiről beszélni? Miért rémisztgeti a szegény emberek lelkét, akiknek elég a maguk bánata is? Ki enyhíthetné az ő sorsát?

Nem! El kell űzni a nyomasztó gondolatokat! Most nincs ideje az elernyedésnek! Mindent meg kell tennie, ami csak az erejéből telik. S legelőször sikerrel végre kell hajtani a tervezett hadműveletet.

A kitörés, amint tervezték, pontosan öt órakor kezdődött.

Elöl almásderes lován Jeanne vágtatott. Fehér vértet viselt. Selyemköpenye lobogott a szélben. Fivérei, Pierre d'Aulon, az olasz Baretta és Guillaume de Flavy kapitány követte. A kitörésben mindössze körülbelül hatszáz ember vett részt.

Eleinte minden jól ment. Miután a francia csapatok áradata elhagyta a nagy felvonóhidat, Margny felé tört. Csata kezdődött, s az ellenség hátrálni kezdett. Flavy kapitány azonban egyszerre kurta parancsot adott embereinek, s visszafordult a város felé.

Mi történt? A Szűz körülpillantott, s jobbról nagy porfelhőt vett észre. Csak a burgundiak lehettek Clairoix-ból. Miért hagyták el egyszerre a táborukat? Ki figyelmeztette őket? Az eredeti tervre természetesen most már gondolni sem lehetett. Habozás nélkül vissza kell térni a városba. Ha a francia sereg nem mozog elég gyorsan, az a veszély fenyegeti, hogy maga kerül harapófogóba.

A Szűz egy pillanatra megdermedt. Villámként hasított belé a gondolat: miért nem szólt neki Flavy semmit? Az ő serege már a hídon jár, már majdnem bejutott a városba!

Az ellenség közeledett. Egyetlen pillanatig sem lehetett késlekedni. A franciák soraiban fejvesztettség lett úrrá, s az előbb még bátran rohamozó harcosok rendezetlen tömegben menekültek.

Jeanne megértette, hogy mi a feladata: tervszerű visszavonulássá enyhíteni a pánikszerű menekülést. Megértették ezt legközelebbi fegyvertársai is. A bátor férfiak közös erőfeszítéssel fedezték egységeik visszavonulását. Úgy verekedtek, mint az ördögök, s hamarosan megállították a támadók erőteljes rohamát. Jeanne reménykedve fordult az erőd felé! Hála Istennek. A franciák legnagyobb részének sikerült elérnie a hidat. Nem lesz nagy a veszteség!

S egyszerre a lány olyasmit vett észre, amitől a vér is meghűlt az ereiben...

A lihegő Flavy néhány lovag kíséretében felment a falakra. Onnan úgy láthatta a csatamezőt, mint a tenyerét. Éber tekintettel figyelte a lebegő köpenyes, fényes vértű kis alakot. Az, mint mindig, most is túlfeszíti a húrt. Valaki azonban, talán d'Aulon, nem engedi. A fegyverhordozó megragadja a Szűz lovának zabláját, s magával húzza a lovat. Már el is szakadtak a burgundiaktól, s most lassan közelednek a híd felé. Már el is értek oda. Itt az idő...

A kapitány ajka megremegett. Egyik alárendeltjéhez hajolt, s valamit mondott neki. A lovag értetlenül felrántotta a szemöldökét, s hátrahőkölt. Erre Flavy a falon a főkapu tornyához futott, s harsogva adott parancsot a szolgálatos őrnek. A következő pillanatban a rozsdás láncok megcsikordultak, s a híd emelkedni kezdett...

Szörnyű kép volt! Azok a harcosok, akiknek sikerült felugrálniuk a hídra, most borsóként potyogtak le onnan. Mások, akik nem érkeztek idejében, a hátsó sorok nyomására az Oise hullámaiba zuhantak, ahol a pusztulás várt rájuk.

A kapitány azonban mindezt nem vette észre. Tekintete továbbra is a világos alakra szegeződött.

Most nem menekül meg! Már körülvették. Még hadakozik, forgatja kardját a feje fölött. Valaki most ügyesen mellésodródik, s megragadja a köpenyét... Lerántja a lóról... Mindennek vége!...

Guillaume de Flavy mélyet sóhajtott, s rá sem pillantva a közelében

állókra, lesietett a falról. Fiatal tiszt futott vele szembe. A tiszt arca ólomszürke volt.

– Sire, a kaput bezárták, s a hidat felvonták!

– Az én parancsomra.

– De hiszen kívül rekedtek...

– Tudok mindenről, de nem kockáztathatom a rám bízott erőd sorsát.

A kapitány félrelökte az őt zaklató embert, s tovább akart menni. A tiszt azonban utána futott.

– Uram, még nem veszett el minden! Újabb kirohanást kezdhetnénk! A Szűz megmentése érdekében minden polgár részt vállalna benne!

A kapitány körülnézett, aztán jeges pillantással végigmérte a tolakodót. Micsoda hülye! S ilyen emberekkel van körülvéve! Az első adandó alkalommal megszabadul ettől a pimasztól.

Most azonban nem ez a fontos: késlekedés nélkül futárt kell indítani az udvarhoz...

Amikor a király megtudta, hogy a Szüzet a burgundiak elfogták, hirtelenében nagyon rosszul érezte magát. Az uralkodóban valami olyasféle érzés támadt, mint a lelkiismeretfurdalás.

– Talán tárgyalásokat kezdhetnénk a kiváltásáról? – kérdezte félénken a főkamarást.

– A kiváltásáról? – La Trémoille kövér arca rendkívüli csodálkozást tükrözött. Félig kinyitotta a száját, majd gúnyos mosolyra torzult az arca.

– Ennyire meggazdagodott volna Felséged? Csak nem kapott valahol újabb birtokokat? Akkor talán inkább adósságai egy részét kellene törlesztenie.

A király nagyot nyelt és elhallgatott. Pedig még szeretett volna valamit mondani. Szerette volna odavetni, hogy a franciáknak vannak nemes foglyaik, s megkísérelhetnék azok kicserélését a lányért, anélkül, hogy pénzt kellene kiadniuk. Egyszerre azonban minden iránt mélységes közöny fogta el. Mi az ördögnek kellett a lánynak odamennie! Végül is mi neki a Szűz? Már régóta csak kellemetlen teher. Nem akart hallgatni senkire. Mindenben a maga feje után ment.

Most megfizethet a makacsságáért. Ha a király minden parasztjáért emészteni kezdené magát, még lélegzetvételre sem jutna ideje!

Monseigneur Regnault gondosan figyelte a királyt, pontosan kiolvasta annak minden gondolatát.

– Ne nyugtalankodjék Felséged! Jeanne csak azért pusztult el, mert nem akarta alávetni magát a tapasztaltabb embereknek, és a maga feje után cselekedett. Ez az Isten ujja! Felséged nem bűnös semmiben. S ráadásul jó helyettesre is akadtam: fiatal pásztor keresett fel bennünket Gévaudanból, aki csodás jeleket látott. Meggyőződésem, hogy ez a pásztor hamar elfeledteti Felséged alattvalóival a nyakas kis parasztlányt.

Monseigneur Regnault úgy beszélt Jeanne-ról, mint aki már meghalt.

A lány azonban még élt. A lelke tele volt szeretettel és bátorsággal. Hitt a győzelemben, és nem kételkedett saját erejében.

Még várt rá az utolsó hőstett.

ÖTÖDIK FEJEZET:
„A MAGAS POLITIKA”

Fél év múlt el, amíg döntöttek a burgundiak foglyának sorsáról. Hat hosszú hónapon át hurcolták egyik kastélyból a másikba, egyik tömlöcből a másikba, s hagyták, hogy kétségek gyötörjék: kiszabadul-e, visszatartják-e túszként? Átadják hóhérainak? vagy kiszolgáltatják az angoloknak?

Közben Jeanne viszályok középpontjában állt.

Az íjász, aki Jeanne-t elfogta, parancsnokának, a Bâtard de Wandonne-nak adta át foglyát. A wandonne-i Fattyú továbbküldte a lányt hűbérurának, Jean de Luxembourg-nak. Ez pedig közvetlen vazallusa volt Jó Fülöp hercegnek, aki a feudális rend szokásai szerint magának követelhette a foglyot, hogy saját őrizetébe vegye. Ezt azonban Jó Fülöp nem tette meg. Jobbnak látta, ha a Szűz hűbéresénél marad, mert azzal időt nyerhet, s szabadon felmérheti a kialakult helyzetet.

A „jó hercegben” azonban feltámadt a kíváncsiság. Látni akarta a legendás Szüzet, s ezért, amikor hírt szerzett az eseményekről, nyomban Margnyba sietett.

Sötét, homályos terem alacsony boltívekkel s kikopott kőpadlózattal. A keskeny ajtótól balra megrepedezett domborművekkel kirakott

kandalló. Mellette durván ácsolt asztal és összecsukható ülőzsámoly. A szoba szomorú egyhangúságával éles ellentétben állnak az összesereglett emberek, a tarka bársonyba és selyembe öltözött urak. Élénken, hangosan fecsegnek egymással, nevetgélnek. Érdekes látványt várnak. Ki az asztalnál foglal helyet, ki a kandalló oldalának dől, mások pedig egyenesen a kőpadlóra ülnek. A legpimaszabb és leggőgösebb udvaroncok, Európa egyik legragyogóbb udvarából.

S köztük van uruk is.

A többiektől külön áll. Bal kezét behajlítja, jobb kezével pedig botra támaszkodik. Mint mindig, most is pózol. Ruházata hangsúlyozottan egyszerű és választékos. Az Aranygyapjas Rend széles lánca pompásan csillog hosszú bársonyköntöse bíborszínű szövetén. Arca az öregedő Caesar antik portréjára emlékeztet: ugyanolyan éles és mély ráncok a keskeny ajkak mentén, ugyanolyan egyenes orr, fölötte a magas homlok, mély barázdáival, s ugyanolyan beesett szem. S ugyanúgy semmi szőrzet az arcon, semmi haj a fejen: ostoba betegség irtotta azt ki, amelyet a vénuszi örömök közepette szerzett... Egyébként Burgundi Fülöp nem sokat törődik a betegségekkel. Karcsú és fiatalos, akárcsak tíz évvel ezelőtt. Most is átdőzsöli az egész éjszakát, reggel pedig tüzes paripán száguldozik, és pontosan célba talál íjával.

„Jó hercegnek” nevezték el. Különösen a nőkhöz volt „jó”: beszélték, hogy minden burgundiai faluban volt gyermeke. Sok ágyast és két hites feleséget fogyasztott el. Nemrégiben ülte nagyszerű lakodalmát, amely fényűző pompájával és gazdagságával mindenkit ámulatba ejtett: harmadik házasságát ünnepelte, a távoli Portugália egyik hercegnőjét vette feleségül, akit rokoni szálak fűztek az angol Lancaster-házhoz. A herceg „jósága” érzékenységében nyilvánult meg. Szentimentális ember volt, sűrűn ontotta könnyeit. S legalább ugyanolyan bőségesen ontotta – a vért is.

Gáncs nélküli lovagnak és példás katolikusnak tartották. Védnöke volt a lovagi rendnek, a hagyományos lovagi szokásoknak. Keresztes hadjárat gondolatával foglalkozott, s még arról is ábrándozott, hogy valamikor szentté avatják. Az égiektől azonban nagyon messze állt. Kapzsi nyerészkedő volt, aki a világon mindennél többre becsülte a fényűzést és a világi javakat. Ravasz diplomataként rászedte barátait és ellenségeit egyaránt; machinációinak közvetlen céljául a királyi korona megszerzését tűzte ki.

A herceg sorsa furcsa módon egybefonódott a Szűz sorsával. Fülöp először Orléans alatt hallott a Szűzről. Akkor Jeanne közbelépte kitépte a burgundi kezéből „Franciaország szívét”, s majdnem

szembefordította az angolokkal is. Másodszor a reimsi hadjárat során botlott az „armagnac boszorkányba”; ez a hadművelet majdnem katasztrófával végződött számára. Igaz, hogy Regnault érsek úr váratlan segítségével sikerré változtatta ezt a készülő katasztrófát. A Szűz azonban Compičgne alatt harmadszor is hallatott magáról. S ki tudja, hogy mi lett volna, ha a francia táborban nem akadnak a hercegnek titkos barátai.

S most hatalmában van a lány!

A vas tompán zörög a kőpadlón. Az ajtóban egy lovag jelenik meg, majd egy másik. Meghajolnak a herceg előtt, s előre lökik a lányt. A fogoly keze hátrakötve. Rövid fekete haja erősen kuszáit. Tépett rövid köpenye alól kilátszik a vértezete.

Hirtelen csend szakad a teremre.

A herceg elmélyülten mustrálja végig foglyát.

Ez tehát a hírhedt Szűz! Szűz? Lány! Vértbe öltözött kölyök! Ostoba maskara! S ez rémisztgette hosszú hónapokon át a tapasztalt harcosokat és hadvezéreket? Bizony, nagy ostobaság az egész!

A herceg nem tudja, hogy dühöngjön-e vagy nevessen.

Ajkai önkéntelenül mosolyra rándulnak.

Harsány hahota csendül. Valaki vaskos tréfát ereszt meg, egy másik furcsa fintort vág...

A herceg int, s csend támadt.

Beszélték, hogy szép lány. A herceg nem úgy látja. Nem talál benne semmi női bájt. Koszos, mindenütt véraláfutások és zúzott sebek. Borzas kis verébkölyök! Egyszerűen szánalmas!

Hirtelen azonban találkozik a tekintetük.

Elcsodálkozik.

Érzi, hogy testén egyszerre kellemetlen remegés fut végig.

Micsoda tekintet! A lélek legmélyére hatol! Felébreszti a lelkiismeretet!

A herceg elveszti a fejét. Szeretne elfordulni és eltávozni. De nem! Még csak az kellene!... Majd rákényszeríti, hogy lesüsse a tekintetét!

Eleinte csendesen beszél. Aztán egyre hangosabban és hangosabban. Végül ordítozni kezd. Mocskos káromkodások hagyják el a száját. Olyan szavakat mond ki, hogy még a mindenhez hozzászokott udvaroncok is elpirulnak bele...

A csörgősipkás, púpos törpe titokban meglöki egy sötét köpönyeges úr könyökét.

– Sire Monstrelet[13], ügyeljen arra, hogy mit mond ő hercegi fényessége. Kegyelmednek, mint udvari történetírónak mindenről be kell számolnia az utókornak!

Monstrelet utálkozva fordítja félre a fejét e tréfa hallatán. Nem, jobb, ha elfelejti, amit hallott. S mindenkinek jobb volna, ha elfelejtené...

...A herceg tajtékzik a dühtől.

A szemek továbbra is beléhatolnak. Most azonban könnyek csillognak ezekben a szemekben...

A herceg dühe hirtelen elszáll. Egyszerre úgy érzi, hogy kicsiny és fáradt lett.

Lehorgasztja a fejét, s csendesen így szól az udvaroncokhoz:

– Menjünk, uraim!

Az események gyorsan fejlődtek. A párizsi egyetem, amely a burgundi herceg pártján állt, azt követelte, hogy Jeanne-t mint eretnekgyanús személyt állítsák egyházi törvényszék elé. Az egyetem véleménye alapján ünnepélyesen bejelentette jogát az „eretnekre” Pierre Cauchon, Beauvais püspöke mint inkvizítor, mert Jeanne-t az ő egyházmegyéje területén fogták el.

A burgundi herceg gondolkozott.

Nagyon valószínűnek látszott, hogy mindezek a követelések egy valakitől indultak el. S nem volt nehéz kitalálni, hogy ez a valaki csakis a mindenható bíboros lehet. Ha pedig így áll a dolog, akkor nincs ok a sietésre. A „jó herceg” tudta, hogy a winchesteri püspöknek milyen nagy szüksége van a Szűzre. Itt alkudni kell, amíg csak ki nem sajtolja a lehető legtöbbet. Azonkívül a burgundi nem akart dönteni a Szűz kérdésében, amíg el nem dől Compičgne sorsa.

Jeanne értékes drágakőnek számított, amelynek a segítségével hatni lehet a makacs városiak szándékaira; amíg a város engedetlenkedik, az

ilyen zálogtól nem lehet megválni.

Így aztán az első puhatolózások válasz nélkül maradtak.

Jó Fülöp nem sokat tévedett, amikor úgy számolt, hogy a francia egyházi férfiak háta mögött az angol kormányzat vezetője áll. De az igazság sokkal bonyolultabb volt. Mindegyik igénylőnek megvoltak a maga indokai.

Az inkvizíció már régóta titkolt félelemmel figyelte, hogy mi történik Franciaországban. Volt is erre éppen elég oka.

A nyugtalan XV. századot élték.

Három pápa küzdött egymással. Az egyházellenes eszmék dudvája mindenütt elterjedt. Az angol lollardok után a cseh husziták is felléptek. Husz János magister támadta Róma tekintélyét, és tagadott bizonyos egyházi tanításokat. S a magisternek nemcsak Prágában tapsoltak... A katolikus világnak csak nagy nehézségek árán, a világi és egyházi hatóságok erejének összefogásával sikerült visszavernie az eretnekek támadásait. A konstanzi zsinat elítélte Huszt, s megszüntette az egyházszakadást: újból egy pápa állt az egyház élén. Ezzel azonban az ügy nem ért véget. A felkelő Csehország a forradalmi fertőzés tűzfészke lett. A megégetett magister tanítványai megverték „Krisztus harcosait", s székében terjesztették eszméiket. Németország... Lengyelország... Magyarország... A huszita röpiratok a messzi Pireneusi-félszigetig is eljutottak. Veszélyeztették a papok és a szerzetesek tekintélyét, hatalmát, vagyonát, létét. Kétségbe vonták az egész fennálló rendet.

Amikor pedig Franciaországban hirtelen megjelent a Szűz, az egyházi hatóságok nem tudták leplezni riadalmukat. S a riadalom nem is volt alaptalan: a poitiers-i kihallgatáson Jeanne mindenki füle hallatára kijelentette: Isten akarata és szava nemcsak a papság közvetítésével juthat el a hívőkhöz!

„A Mi Urunk könyveiben több van, mint a ti írásaitokban!"

Nem véletlen, hogy e szavak hallatára úgy megzavarodtak a tisztelendő atyák: az isteni kinyilatkoztatás az egyház dogmáival szemben – de hiszen ez a szekták alaptétele! Ha minden hivő közvetlenül az Istennel kezd érintkezni, akkor a katolikus egyház feleslegessé válik, s pusztulás vár rá! Magától értetődik, hogy maga a Szűz nem jutott ilyen következtetésekre. Nem tartotta magát a husziták hívének. Távol álltak tőle az egyházi viták.[14] Nem gondolt a

hittudományi finomságokra, hanem csak a maga nagy küldetésére. A következtetések azonban önmaguktól adódtak.

Az inkvizíció nem volt sem vak, sem süket.

Figyelte a lány tetteit, minden lépését. Az első gyanúk igazaknak bizonyultak. A lány mit sem törődik a papság gyámkodásával! A szegényekkel cimborál, azokból állította össze seregét! Kijelentette, hogy Isten nevében cselekszik! Bálvány lett, amely előtt éppen úgy hajlonganak, mint az Isten előtt!...

Nem csodálkozhatunk tehát, hogy az inkvizíció és az egyetem az első lehetséges alkalommal bejelentette jogát az „eretnekre".

A párizsi egyetemi teológusok hosszú éveken át az angol-burgundi párt bőkezűségéből éltek és gazdagodtak. A doktorok és magisterek jó fizetést húztak, sok beneficiumot[15] kaptak. Éppen ezért nagy rémületet keltett bennük Jeanne megjelenése Párizs alatt!...

Ezt nem lehet elfelejteni. „Jámbor" lelkükben vad gyűlölet támadt azzal szemben, aki miatt rettegniük kellett. Aki kezet emelt az ő jólétükre, annak el kell pusztulnia!

Nem kevésbé földi indokok vezérelték Cauchon püspököt sem. Kénytelen volt elhagyni előbb Reimst, majd Beauvais-t is. Csak azért vesztette el a püspökségét, mert hívei az armagnac Szűz oldalára álltak, s őt, a püspököt elűzték, megfosztották minden vagyonától és jövedelmétől. Megbocsáthatja-e ezt az ember? Pierre Cauchon korántsem a krisztusi igék szellemében élt, s amikor megütötték a jobb orcáját, nem tartotta oda a balt is. Milyen nagy volt az öröme, amikor megtudta, hogy Jeanne-t az ő egyházmegyéjében fogták el! Nem kételkedett benne, hogy neki, csakis neki van joga elítélni veszélyes ellenfelét, aki egyben eretnek is.

Egyébként csatlakoztak ezekhez az elképzelésekhez más, nem kevésbé nyomós szándékok is. A körülmények összessége alkalmasnak mutatkozott arra, hogy Cauchon hamarosan „a nagy politika" egyik központi alakja legyen.

Akkoriban Winchester püspöke még Londonban tartózkodott, s különös figyelmet fordított kíséretének egyik tagjára.

Hatvanéves, erőteljes, mozgékony ember volt ez. Francia, aki jól beszélt angolul. Magas egyházi rangot viselt, de nem idegenkedett világi megbízatásoktól. A bíboros finom érzékével kiszimatolta ennek az udvaroncnak, Pierre Cauchonnak – aki mindig olyan szívélyesen és

szolgálatkészen viselkedett – bizonyos különleges sajátságait. Értesüléseket gyűjtött róla, s látta, hogy nem tévedett, olyan emberrel van dolga, aki alkalmas a főszerepre a kigondolt misztériumjátékban.

Pierre Cauchon tárgyilagos üzletember volt. A siker és a pénz kedvéért hajlandónak mutatkozott feláldozni mindent, még a lelkiismeretét és a becsületét is.

Már kora fiatalságában megtanulta a képmutatás és csalás művészetét. Számító és rideg emberként magabiztosan haladt a karrier útján, miközben hajlongott az erősek előtt, s elnyomta a gyengéket. Harminckét éves korában rektora lett a párizsi egyetemnek, negyvenéves korában már több jövedelmező tisztsége, beneficiuma volt, negyvenkilenc éves korában pedig elnyerte a püspöki süveget.

Vagyonát a XV. század első évtizedeinek zavaros vizeiben halászta össze. A burgundi párthoz csatlakozott, sikeresen tevékenykedett Párizsban, s élére került az armagnacokkal leszámoló „bíróságnak". „Ítéletei" alapján a hóhérok az emberek százait végezték ki, s ezek vagyonának jelentős része a bíró úr zsebébe vándorolt.

Cauchon később is hűséges szolgája maradt a haza ellenségeinek. Részt vett a troyes-i szerződés megszövegezésében, 1429 nyarán és őszén többször felszólalt a burgundi herceg nevében a Franciaország szempontjából oly kedvezőtlen tárgyalásokon.

E tárgyalások közben Cauchon többször is találkozott a reimsi érsekkel. Monseigneur Regnault közvetlen főnöke volt: a beauvais-i egyházmegye a reimsi egyházi tartományhoz tartozott. Annak ellenére, hogy ellenséges feleket képviseltek, a két rokon lelkű ember hamarosan közel került egymáshoz, s megtalálták a közös nyelvet. Ez mindkettejüknek megkönnyítette a ravasz játékot.

Beauvais elvesztése Cauchont teljesen a winchesteri bíboros karjába kergette. Az bátorította őt, s szította bosszúvágyát. A püspök magas jövedelmet húzott. A mindenható kardinális célzott arra, hogy az elvesztett egyházmegyét pótolhatná a roueni tartomány... Az ilyen bőkezű adományt azonban természetszerűleg meg kellett érdemelni. Ám ez nem riasztotta el Cauchont. Tudta, hogy mit követelhetnek tőle. Ugyanolyan jól tudta azt is, hogy urainak kívánságai egyeznek az ő óhajaival.

Az idő múlott. A szenvedélyek fellángoltak. A párizsi egyetem újból és újból zaklatta Jeanne fogvatartóit. A „jámbor atyák" igen erős kifejezésekkel követelték, hogy a burgundi herceg és vazallusa

teljesítsék kötelességüket, s adják ki végre a foglyot.

Mire várnak az urak? Talán nem értik, hogy az ilyen ügyet nem lehet halogatni? Talán el akarják veszíteni jó katolikus hírnevüket?

Az ilyen érvek azonban nyilvánvalóan nem nagyon izgatták a burgundit. A követelések továbbra is válasz nélkül maradtak.

Erre a winchesteri püspök nyíltan kezébe vette a dolgot. Legelőször is igyekezett kidolgozni a pontos tervet.

Igényt tart a Szűzre az inkvizíció? – Jó!

Egyházi törvény elé akarja állíttatni az egyetem? – Nagyszerű!

Jogot formál rá Cauchon püspök is? – Annál jobb!

De nem szabad elfelejteni azt sem, hogy ki támogatja és biztosítja mindannyiukat – őfelsége, Henrik, Anglia és Franciaország királya. A király nélkül, vagyis pontosabban – a winchesteri bíboros nélkül nem érnek el semmit. S a burgundi herceg és vazallusa sem véletlenül játssza meg a süketnémát. Ingyen nem adják ki a zsákmányukat. A Szűz elsősorban hadifogoly. Tehát mint ilyenért, váltságdíjat kell érte fizetni. A váltságdíjat pedig csak az angol kormányzat fizetheti meg: az egyházi hatóságok az ilyesmiben nem illetékesek. A pénznek „a jó herceg” természetesen nem tud ellenállni. S amikor a fogoly az angolok kezében lesz, akkor majd át lehet adni az egyházi hatóságoknak.

Különleges egyházi bíróságnak kell ítélkeznie felette.

Annak a „szent inkvizíció” képviselője is tagja lesz.

A bíróság tagjai pedig az egyetem legrangosabb hittudósai, professzorai.

Elnökké Cauchon püspököt kell kinevezni.

Így aztán igazságosan kielégítenek mindenkit, beleértve a burgundi herceget is, s a vádlott mintaszerű bíróság elé kerülhet.

Mit lehetett volna felhozni ez ellen?

A fekete reverendás, barázdált arcú öreg könnyedén szállt le lováról. A kamarás a herceg lakosztályába vezette. Jó Fülöp a külső tisztelet minden jelével fogadta a püspököt, s miután az megáldotta, helyet

mutatott neki maga mellett.

A két politikus vizsla szemmel méregette egymást.

Egyik sem tudta visszafojtani a mosolyát.

Már régi ismerősök voltak. Cauchon a burgundi jóvoltából lett püspök, a burgundi pedig hosszú éveken keresztül megbízható ügynökeként használta fel őt. Mennyire kiismerték közben egymást! Nem sokat kellett beszélniük és kertelniük. Szavak nélkül is mindent világosan értettek. A herceg tudta, hogy a prelátus milyen céllal érkezett, a püspök pedig sejtette, hogy mit fog neki válaszolni a herceg.

A fogadás ceremóniája mégis a szabályoknak megfelelően zajlott le, sietség nélkül. Mindketten megőrizték méltóságukat, s megadták egymásnak a tiszteletet.

Cauchon hosszú, ékes beszédbe kezdett a hitről és az istenfélelemről. Bókokat mondott a hercegnek, magasztalta az egyháznak nyújtott támogatását, istenfélelmét és szent életét. Őfensége nyilván e boszorkány kérdésében is jól tudja kötelességét, s azt kétségtelenül teljesíteni is fogja.

A herceg nem sietett a válasszal. Beszélt a nehéz időkről, a szörnyen terhes kiadásokról, amelyeket folytonosan vállalnia kell angol szövetségeseiért... Ami a Szüzet illeti, ebben a kérdésben tehetetlen. Vajon a püspök nem tudja, hogy a lány Luxembourg úr hadizsákmánya?

Dehogynem, a püspök ezt igen jól tudja. Tudja azt is, hogy a lányt Jean de Luxembourg-nak a Bâtard de Wandonne adta át. Persze, mindennek utánanéztek. Őfelsége kormánya nem is hátrál meg a költségek elől. A kormány úgy döntött, hogy méltányolja a szövetségesek igyekezetét. A Bâtard de Wandonne néhány száz livre járadékot fog kapni, Luxembourg úrnak pedig hatezret fizethetnének...

A herceg hallgat. Arcáról nem lehet semmit leolvasni. A püspök is hallgat egy darabig, aztán folytatja.

Hatezer livre – hatalmas összeg! Egész vagyon! S kiért? Egy közönséges parasztlányért! Gondolkozzék csak ezen őfensége! Ha nem volna az angol kormánynak különleges elképzelése, soha senki nem ajánlott volna fel ekkora összeget...

A herceg elmosolyodik. Igen, természetesen, a pénz az pénz. Ő, a herceg, jól ismeri a mélyen tisztelt kardinális úr „különleges

elképzeléseit". A jelenlegi helyzetben a lánynak különös jelentősége van. Nem kisebb érték, mint valami vérbeli herceg...

Cauchon kivédi a támadást. Kijátssza utolsó kártyáját is.

Őfelsége kormánya hajlandó nagyon nagy áldozatokra. Ő, Cauchon, olyan értelmű felhatalmazást kapott, hogy a legvégső esetben tízezerig elmehet. Tízezer!... Ez több, mint egy vérbeli herceg ára! Ez már egy király váltságdíjának felel meg! Ilyen hatalmas összeg beszedéséhez őfelségének a normandiai parasztok utolsó ruhadarabját is le kell húznia...

A hercegnek a szempillája sem rezdül. A normandiai parasztok sorsa szemmel láthatóan nem érdekli. Cauchon azonban túlságosan jól ismeri őfenségét. A püspök alig észrevehető jelekből, a herceg kezének könnyed megrezdüléséből s a szokásosnál hosszabb hallgatásából érzi: már pedzi a horgot! Úgy folytatja, mintha mi sem történt volna.

Tízezer – roppant sok pénz! Óriási szerencse annak, aki ezt a pénzt kapja. Ez azonban már a végső határ. Egyetlen livre-rel sem mehet tovább. Ha a herceg makacskodik, őfelsége inkább lemond tervéről, semhogy a tárgyalásokat folytassa.

A herceg feláll. A kihallgatás véget ért. Az ajánlat természetesen csábító, de ismétli, hogy itt nem sok függ tőle. Nem gazdája annak a parasztlánynak. Beszéljen a püspök úr Luxembourg úrral.

S már búcsú közben hirtelen hozzáfűzi:

– Kérem, közölje őeminenciájával, hogy gondoskodjék a pénzről. Lehetséges, hogy talán semmi sem lesz a dologból, de a pénznek mindig készenlétben kell lennie. Ilyen tönkretett országban egyáltalán nem könnyű dolog összeszedni tízezer livre-t.

...Miután a lány néhány napot Margnyban töltött, átvitték Beaulieu várába, amely szintén Luxembourg nagyúr tulajdonában volt. Jeanne gazdája azonban továbbra is nyugtalankodott foglyának sorsa miatt: Beaulieu közel feküdt a hadműveletekhez, s nem számított különösebben erősnek.

Nemcsak az ellenség miatt kellett nyugtalankodni, hanem a szövetségesek miatt is: az angoloknak semmibe sem került volna, hogy titokban elrabolják a lányt. Egyszer Jeanne majdnem elmenekült a kastélyból. Sikerült elhagynia szobáját, s kijutott a belső udvarból is. A kapus csak az utolsó pillanatban vette észre, és fordította vissza. Mindez arra kényszerítette Jean de Luxembourg-t, hogy

veszélytelenebb helyet keressen. Végül aztán állandó székhelye, Beaurevoir mellett döntött; augusztus elején odaszállították a lányt.

A Pikardia és Cambrésis határán fekvő Beaurevoir, mélyen bent a burgundi tartományban megbízható erődnek látszott. A magas és szilárd falak mögött hatalmas donjon állt – négyszögletes, többemeletes kőtorony. Ott élt Luxembourg nagyúr családja; a felesége, Jeanne de Béthune és agg nénje, aki szintén a Jeanne névre hallgatott.

Népes szolgahad is élt a kastélyban. Jeanne börtönéül a donjon egyik emeleti szobáját jelölték ki.

Egyébként Jeanne beaurevoiri tartózkodását szinte nem is lehet börtönnek nevezni. Hosszas fogsága során a leány először élvezhetett viszonylagos szabadságot és emberi bánásmódot. Először villant fel benne a remény halvány sugara.

Beaurevoir úrnői figyelmesen kezelték Jeanne-t. Ezt nemcsak a személyes rokonszenv okozta, amelyet Jeanne rendszerint keltett maga iránt. Mindkét hölgy gyűlölte az angolokat, s titokban az armagnac párthoz húzott. Jól ismerték a Szűz hőstetteit. Őszintén örültek sikereinek. Jeanne de Béthune azt kérte a férjétől, hogy kezdjen azonnal tárgyalásokat a franciákkal. A foglyot a papok és az angolok követelik. Viszont a Szűz francia, a Valois-trón meg-mentője. Az armagnacoknak sokkal több joguk van hozzá, mint az inkvizítoroknak és az idegeneknek! Jean de Luxembourg úr mint lovag és nemesember nem hagyhatja mindezt figyelmen kívül. Azonnal kapcsolatba kell lépnie a francia hatóságokkal, s Jeanne asszony, Jean de Luxembourg nagynénje, VII. Károly keresztanyja hajlandó a közvetítő szerepét vállalni.

...A tárgyalások nem jártak sikerrel. Igaz, a francia kormányzat tett egyet s mást. Kiváltottak néhány foglyot, akik Jeanne-nal együtt estek fogságba, többek között Jeanne bátyját, Pierre-t és d'Aulont is. A Szűz kiváltásáért azonban semmit sem tettek. Ehelyett a reimsi érsek levelet küldött Franciaország északi részébe, s abban azt közölte a „jó polgárokkal", hogy a Szűz több súlyos bűnt követett el, fényűzően élt, gőgös lett, nem engedelmeskedett a tapasztaltabb embereknek, s ezért az Úristen elfordult tőle.

Beaurevoirba mindig sok ember tért be. Megálltak ott a vándorkereskedők és hírnökök, s néha hetekre is megszálltak ott a szívélyes házigazda barátai.

Jeanne gyakran beszélt a vendégekkel, s mohón hallgatott minden hírt, amely a szabadság honából érkezett. Figyelmét különösen egy fiatal lovag, sire Aimond, seigneur de Macy kötötte le, aki egy ideje valamilyen okból gyakorta megfordult a kastélyban...

Sire Aimond-nak Beaurevoir környékén feküdt a birtoka. Amikor Jeanne-t először megpillantotta, kellemesen meglepődött: a „vérszomjas boszorkány" helyett szép és kedves lányt látott, akinek csillogó szeme és kellemes hangja volt.

De Macy sokat beszélgetett Jeanne-nal, s szívesen válaszolt minden kérdésére.

Később már majdnem mindennap találkoztak.

A lány újra erőre kapott. Úgy érezte, hogy a lovag rokonszenvez vele, megérti. Remélte, hogy számíthat a segítségére. Sire Aimond-ban szinte már pártfogóját és megmentőjét látta...

Az illúzió azonban nem tartott sokáig. Az ifjú léhűtő, aki biztos volt a szép fogoly védtelenségében, hamarosan felfedte gyakori látogatásai célját...

Olyan megsemmisítő visszautasításban volt része, hogy nyomban abbahagyta próbálkozását. Micsoda büszke fruska! Helyesebben: micsoda kis bolond! Ilyen helyzetben adni a nebáncsvirágot, s megsérteni, a nemes lovagot!...

Ezután sire Aimond de Macy nem jelentkezett többé Beaurevoirban.

Jeanne reménye szertefoszlott.

Egyszer, amikor reggelizett, papi ruhába öltözött, testes ember lépett a szobába. Az ismeretlen sokáig, makacsul kérdezgette a lányt. Ráncos arcú, kellemetlenül hideg tekintetű ember volt. Amikor távozott, Jeanne-nak azt mondták, hogy az illető Beauvais püspöke, aki valamilyen tárgyalásokat folytat Beaurevoir urával.

Az utóbbi időben megváltozott a légkör a kastélyban. A lány észrevette, hogy nem olyan őszinték hozzá, mint régebben. Jeanne de Béthune bánatosan néz rá, s mintha kerülné... Mintha valamennyien elháríthatatlan és szörnyű események bekövetkezését várnák...

A lány határozott. Gyakran és hosszú ideig üldögélt szobája ablaka előtt. Néhány nappal előbb észrevette, hogy az udvar egyik részén a kőművesek, nyilván javítás céljából, félig lerombolták a falat. Ha

sikerülne kijutnia az udvarra!...

Késő éjjel, amikor a kastély népe aludt, Jeanne Istennek ajánlotta lelkét, s kiugrott az ablakon...

... Reggel félholtan találták az udvar kőkockáin...

A hölgyek nagy igyekezettel ápolták a sikertelen szökés után. Néhány napig senkit sem ismert meg, s az ételt sem fogadta el. Aztán ugyanazt a mondatot kezdte hajtogatni:

– Jobb meghalni, mint az angolok kezébe kerülni!...

A winchesteri bíboros elvesztette a türelmét. Július, augusztus, szeptember... Mennyit kell végül is várnia? Hiszen már mindent régen elrendeztek, mindenben megegyeztek. Azt akarta, hogy a Szűz pere és VI. Henrik megkoronázása gyors ütemben kövesse egymást: az ilyen nagy erejű kettős csapásnak óriási hatása lehet. Már mindent előkészítettek a második lépés végrehajtásához. A fiatal király végre elhagyta Calais-t, és sikeresen eljutott Rouenig. A bíboros arra gondolt, hogy Rouenból veszélytelen úton Párizsba vitetheti őt. Az átkozott burgundi azonban akadályozta az egész dolgot. Még mindig megtagadta a boszorkány kiszolgáltatását. Pontosabban: nem mondott sem igent, sem nemet, mert nyilván várt valamire. De mire?... A kardinális óriási erőfeszítések árán, minden megbízottja mozgósításával végre kisajtolta az adót az engedetlen normandiaiakból. A váltságdíj – a tízezer livre – már a kezében volt, és várta a sorsát. A herceg azonban nem fogadta el a pénzt. Politikai biztosítékokról és területi engedményekről példálózgatott. A kardinális erre is ráállt. Fülöp azonban tovább folytatta furcsa játékát.

Erre a bíboros elhatározta, hogy másképpen cselekszik. Elég volt a könyörgésből és az udvarlásból! Megtanítja azt a burgundi medvét, hadd lássa, hogy mekkora a kardinális ereje!...

A bíboros parancsára az angol kikötőket elzárták a németalföldi hajók előtt. Az angol kereskedőknek megtiltották, hogy nyers gyapjút adjanak el Flandriának, vagy holland vásznat vásároljanak. Ez megbénítja majd az érintett tartományok termelését, s érezhetően veszélyezteti a herceg anyagi érdekeit.

Erre a nagy erőfeszítésre már szinte nem is volt szükség. Október végén a herceg úgy érezte, hogy többé nincs értelme a fogoly visszatartásának.

Végeredményben Jeanne sorsát Compičgne döntötte el, a hős város,

amely fél éven át visszaverte az ellenség heves rohamait, fél évig ellenállt a nehéz ostromnak, és szembeszállt mindenkivel. Éppen kitartása mérte az utolsó csapást arra, akinek oly sokat köszönhetett.

Franciaország megmenekült, de a Szűz elpusztult.

Valóban, az a körülmény, hogy nem tudta bevenni az északi részek kulcspontját, alapos megfontolásra késztette Fülöpöt. Az angolok hiába csábítgatták földadományaikkal és hangzatos címeikkel. Kezdte megérteni, hogy Franciaország olyan erő, amellyel nem tud megbirkózni. Ettől a pillanattól kezdve Burgundi Fülöp egyre jobban eltávolodott eredeti szövetségesétől, s kezdte keresni a megbékélést VII. Károllyal.

Ugyanakkor Compičgne felszabadulása szükségtelenné tette, hogy Jeanne továbbra is a burgundi keze között maradjon. S utolsó ajándékként odadobta őt szövetségesének, akivel szakítani készült, olyan ajándékként, amelyért megkapott mindent, amit csak megkaphatott. Magától értetődik, hogy e lépés megtételekor tudta, hogy a francia király nem fog neheztelni ezért.

Október 26-án megszüntették Compičgne ostromát. Ezen a napon a herceg követelni kezdte a Szüzet vazallusától. Mindenki tudta, hogy ez mit jelent...

Jeanne de Béthune félretéve minden büszkeségét, térdre omlott férje előtt. Kérte, hogy ne tegyen ilyen becstelenséget. Hiába! Jean de Luxembourg-nak nem volt ereje a lány megmentéséhez. Az ellenvetést nem tűrő hatalmas burgundi herceg könnyen tönkretehette és megsemmisíthette. Azonkívül – s ezt Luxembourg úr nem vallotta meg – a pénz egy részét már felvette Cauchontól.

A burgundinak átadott Jeanne-t november elején megbízható kísérettel Arrasba szállították, Jó Fülöp északi rezidenciájára. Onnan átvitték a Somme torkolatában fekvő Le Crotoy várába, közvetlenül a tengerpartra. Ott a herceg egyik tisztje átadta a lányt az angol kormány meghatalmazottjának.

Jeanne a további utat bilincsbe verve, egész angol sereg kíséretében tette meg. Élete állandóan veszélyben forgott: néhány angol kapitány úgy vélekedett, hogy a boszorkánnyal nem kellene sokat teketóriázni, bírósági ítélet nélkül zsákba kellene varrni s belefojtani a legközelebbi patakba. A parancsnokok, akik fejükkel feleltek a rájuk bízott fogolyért, csak nehezen tudták megakadályozni ezt az önbíráskodást.

A szomorú menet egy hideg decemberi napon érkezett meg Normandia fővárosába.

A lány lelkéből kétségbeesett kiáltás tört elő:

– Ó, Rouen, Rouen! Hát téged jelöltek ki, hogy utolsó állomásom légy?...

Így múlt el ez a kínzó fél év. A világ hatalmasai diadalmaskodtak. Kielégülést nyert becsvágyuk, mohóságuk s „a nagy politika" érdekei is.

De miért hallgatott az „édes Franciaország", mialatt elveszejtették megmentőjét?

Talán a győztes nép, az évszázados álmából felébredt nép közömbös lett azzal szemben, aki talpra állította?

Első pillantásra így is tűnhetett. Franciaország mintha megbénult volna. Az egyszerű embereket már maga Jeanne fogságba esésének ténye is erősen megrázta. Csodát vártak. Imádkoztak érte. Engedheti-e az Úr kiválasztottjának elbukását?...

Az udvar igyekezett kihasználni a nép vallásos érzületeit. A reimsi érsek személyesen s nyílt és titkos ügynökei légiójának felhasználásával igyekezett beleoltani mindenkibe, hogy az Úr elfordult a Szűztől.

Hasztalan! A dermedtség nem tartott sokáig. A hazaszerető franciák tudták, hogy ki harcol értük, és ki árulja el őket. S 1430 utolsó hónapjaiban, azokban a napokban, amikor Compičgne példát mutatott az önfeláldozó hősiességből, az egész országban a lelkesedés újabb hatalmas hulláma csapott magasra.

Mindenütt népi osztagok gyülekeztek. A Jeanne-nal egyetértők, a Szűz hívei a kormányzat akarata ellenére is reménykedtek megmentésében vagy megbosszulásában. Két kapitány, akik a legközelebb álltak az orléans-i hős leányhoz, szintén részt vett ebben a mozgalomban. Az ősz La Hire Normandiában fegyverkezett. A bátor Poton de Xaintrailles délről tervezett támadást.

Az ellenség mindezt előre látta. Semmi sem érte váratlanul. A winchesteri püspök újabb „keresztesek" ezreit hozatta be Angliából. Normandia katonai táborrá változott. Kegyetlen leszámolás kezdődött. A háború folyamán a godonok még soha ilyen nekivadultan nem kegyetlenkedtek. A megszálló hatóságok különleges rendeleteket adtak

ki a „rablók és csavargók” ellen. Emberek százai kerültek akasztófára vagy a bakó bárdja alá. A hódítók tűzzel-vassal válaszoltak a Szűz megmentésére irányuló minden kísérletre.

S közben megkezdődött a „szép per”.

HATODIK FEJEZET:
„A SZÉP PER”

A látszat ezt mutatta:

Cauchon püspök felbujtotta VI. Henrik királyt a pör megindítására. A király a püspök kérelmére átadta a vádlottat az egyházi hatóságoknak, de egy kikötéssel: ha a bírák nem tudják „észhez téríteni” a lányt, akkor vissza kell szolgáltatniuk az angoloknak. Gyakorlatilag ez a következőket jelentette: ha a papok nem juttatják Jeanne-t máglyára, akkor a godonok fogják elpusztítani. Egyházi bírósággal vagy anélkül – elkerülhetetlen pusztulás várta tehát.

Egyébként Cauchon nem akarta kiengedni a zsákmányt a karmai közül. Azt várta, hogy roueni érsekké emelkedik, s hajlandó lett volna valósággal felülmúlni önmagát, csakhogy kiérdemelje gazdáinak kegyes jóindulatát.

Igyekezett „szép pert” szervezni.

A bizottság tagjai a következők voltak: maga a bíboros, két leendő bíboros, 11 püspök, 16 apát, számos hittudományi doktor és jogtudós.

A törvényszék munkájában a legtevékenyebben részt vett a párizsi egyetem, valamint sok normandiai hittudós és jogász is.

Összesen mintegy háromszáz embert vontak be ebbe a pörbe.

A háromszázból legalább kétszázkilencven francia volt.

Buzgalmukat az angolok a francia parasztoktól kisajtolt pénzzel jutalmazták.

Cauchon püspök nem kételkedett a bírák megbízhatóságában. Mindegyikük kellő tapasztalatokkal rendelkezett. Mind értette feladatát, s igyekezett azt a lehető legjobban megoldani.

A püspököt egészen más dolog zavarta.

Két körülmény hátráltatta a per megkezdését, mégpedig olyan

mértékben, hogy az eljárás valójában csak három hónappal a vádlott kiadása után indulhatott meg.

Az egyik a színhely kérdése volt. Az egyetem amellett kardoskodott, hogy a pert Párizsban bonyolítsák le. A winchesteri bíboros és Bedford azonban elutasította a fővárosi hittudósok követelését. Párizst nem tartották eléggé megbízhatónak. Szerintük a legmegfelelőbb az angol Normandia szívében fekvő Rouen, amelyet zsúfolásig megtöltötték angol katonasággal. Beauvais püspöke azonban nem lehetett a bíróság vezetője idegen tartományban. Az egyházi törvények szerint pert csak a saját egyházmegyéje határain belül indíthatott és vezethetett, azt pedig akkoriban az armagnacok tartották kezükben. Igaz, a roueni érseki szék üresen állt, s azt a winchesteri bíboros Cauchonnak ígérte. A független roueni káptalan azonban nem óhajtotta idegenek jelölését támogatni. A dolog azzal végződött, hogy Cauchonnak ideiglenesen átengedték a roueni érsekség területét.

A második nehézség még komolyabbnak bizonyult. A vádnak nem volt megalapozott tényanyaga. Jeanne máglyára ítéléséhez természetesen éppen elegendő lett volna az, amit a roueni bírák tudtak. Az inkvizítorok az eretnekek tömegét égették meg, nemegyszer jelentéktelen vádak alapján. Ebben az esetben azonban más volt a helyzet. Hiszen ennek mintaszerű „szép pernek” kellett lennie! Ahhoz, hogy erősen hassanak a hívőkre, s olyan benyomást keltsenek, amilyent a winchesteri bíboros várt, tények, reális tények kellettek.

Cauchon először elküldte embereit azokra a helyekre, ahol Jeanne élt és tevékenykedett – Domrémytől Vaucouleurs-ig, Troyes-ig és Blois-ig. A szorgos ügynökök alig-alig tudták összeszedni a szükséges „tanúkat”, hogy összefabrikálhassák a vád pontjait. Olyan „nyomós” tényeket is bevettek a vádba, hogy a lány kicsiny korában a „tündérek fája” mellett játszott, nem engedelmeskedett a szüleinek, sőt még a fierbois-i „varázskard” történetét is. Amikor látták, hogy mindez túlságosan kevés, a püspök a nyomozás komolyabb eszközeit vette igénybe. Az egyik atya, Nicolas Loiseleur magára vállalta a kém aljas szerepét. Bejutott Jeanne cellájába, földijének adta ki magát, beférkőzött a lány bizalmába, s számos, a nyomozás szempontjából értékes adatot szedett ki belőle.

Most végre Cauchon biztosabban érezhette magát. Február második felében elhatározták, hogy megkezdik a vádlott kihallgatását.

Akkoriban Jeanne már teljes mértékben felismerte helyzetének szörnyűségét és veszélyességét. Beaulieu és Beaurevoir boldog álomnak tűnt a szemében...

A lányt nem merték a városi börtönben tartani. Az angolok túlságosan nagyra becsülték a foglyukat ahhoz, hogy kockáztatták volna elvesztését. Olyan tömlöcöt és olyan porkolábot kellett keresni, amely és aki lehetetlenné teszi a lány megmentésének minden reményét.

Rouen erődítményei közül a legerősebb és legbevehetetlenebb az az ősi királyi vár volt, amelyet a XIII. században II. Fülöp Ágost király építtetett. E vár egyik tornyába zárták Jeanne-t. A könyörtelen Warwick gróf, a város parancsnoka megesküdött, hogy úgy vigyáz foglyára, mint a szeme fényére.

Először külön ketrecben tartották a lányt. Ezt a ketrecet úgy építették, hogy a fogoly csak állni tudott benne. Hogy a szerencsétlen kínjait fokozzák, nyakánál, kezénél és lábánál fogva a ketrec egyik vasrúdjához bilincselték.

Mennyi ideig élt így? Jeanne nem tudott volna felelni erre a kérdésre. Lelkében minden összekeveredett, megszűnt az idő, és semmi más nem létezett, csak a tompa fájdalom meg a szörnyű fáradtság.

Amikor végül kiengedték ebből a ketrecből, helyzete csak valamit javult. A bástya középső emeletén levő kamrája igazi kődoboz volt, szinte teljesen fény nélkül. A lány kezét-lábát továbbra is megbilincselték. Derekára fémövet raktak, amelyhez öt-hat láb hosszú lánc volt kovácsolva, s annak másik végét lakattal vastag fagerendához erősítették. De így legalább leülhetett vagy lefekhetett nyomorúságos ágyára.

Ó, ezek a szörnyű napok, ezek a lidérces éjszakák!... Szinte alig aludt. Öt durva, külön kioktatott katona teljesített éjjel-nappal szolgálatot mellette. Minden éjjel többször is felkeltették a lányt, s hangosan a fülébe harsogták:

– Kelj fel, boszorkány, vár az égő máglya!

Vagy:

– Kelj fel, szabad vagy!

Arra számítottak, hogy így gyengítik a foglyot, megfosztják akaratától, és jól „előkészítik” a vallatásra.

Egyszer tarka, röhögő csoport özönlött a cellájába. Valamennyien előkelő urak voltak. A lány nyomban felismerte az egyiket: régi „tulajdonosa”, Luxembourg úr lépett hozzá. Így szólt:

– Jeanne, jó hírt hoztam. Hajlandó vagyok kiváltani téged, ha megígéred, hogy sohasem emelsz többé fegyvert ellenünk.

A lány a beszélőre emelte tekintetét. Természetes, hogy gúnyolódnak vele!

Így felelt:

– Istenemre, csúfolódtok velem. Tudom, hogy semmi lehetőségetek nincs arra, hogy megtegyétek azt, amit itt felajánlotok, és nem is akarjátok. Tudom, hogy az angolok meg akarnak ölni, mert abban reménykednek, hogy halálom után elfoglalhatják az egész francia királyságot. De ha százezerrel többen volnának is a godonok, mint most – s itt Jeanne hangja csodálatosan határozott lett –, akkor sem tudnák meghódítani Franciaországot!

A röhögés félbeszakadt. Minden arc megnyúlt. Sir Humphrey of Stafford, az angol hadvezér nem tudta türtőztetni magát, kardjához kapott, s ott helyben le akarta kaszabolni a vakmerő lányt. Meg is tette volna, ha Warwick gróf vissza nem tartja. A roueni vár parancsnoka osztotta Stafford gróf dühét, de tudta, milyen fontos a per s a leány halálra ítélése; ezt nem szabad egy hirtelen dühkitörésnek tönkretennie.

Február 21-én, szerdán Jeanne-t először vezették nyilvános kihallgatásra.

Elhatározták ugyanis, hogy a kihallgatást nyilvánosan rendezik meg. A vár királyi kápolnájában összegyűlt a bíróság 47 tagja, továbbá tanúk, katonák, tisztviselők, sőt városi polgárok is. Cauchon püspök foglalta el az elnöki széket. Mellette a vád képviselője, Jean d'Estivet helyezkedett el.

Negyvennél több pap. Fiatalok és öregek, kövérek és soványak, de mindannyian kipihentek, jóllakottak és erősek.

S velük szemben a fiatal hajadon, szinte még kislány, nyűtt férfiruhájában; a hosszú fogság elgyötörte, erőtlen a súlyos láncoktól, a könyörtelen porkolábok agyonkínozták.

Azok járatosak „tudományukban", sokéves gyakorlattal rendelkeznek; tapasztalt szakértők állnak szolgálatukra, híres törvénytudók, ékesen beszélő hitszónokok. Mindannyian az erős angol hadsereg dárdáira támaszkodnak, s rendelkezésükre áll a gazdag államkincstár.

A lánynak viszont nincs semmije. Nem tud olvasni, és nem ismeri a

hittudomány finomságait. Senki sem bátorítja, senki nem nyújt neki kezet, senki nem ad neki jó tanácsokat. Sőt: tanácsadóiként besúgók, árulók, ádáz ellenségei jelentkeznek, akik a halálát akarják.

A lány sejti, hogy mindenképpen halál vár rá. S mégis erősebb amazoknál.

Erősebb, mert hisz az igazában. Nem tudják megtörni sem vasketreccel, sem éheztetéssel, sem gúnyolódással. Tudja, hogy itt, a bíróság előtt kell befejeznie azt, amit szabadsága idején megkezdett.

– Ezért születtem! – vágja bírái szemébe.

S ha ott nem sajnálta a vérét, itt sem fog rimánkodni az életéért.

Igen, egykönnyen nem fogják elvenni a papok az életét.

– Vádlott, mi a neved s a korod?

– Falumban Jeanette-nak hívtak, Franciaország pedig Jeanne-nak nevez... Nemrég múltam tizenkilenc éves.

Cauchon püspök szigorú tekintettel méri végig a lányt.

– Először is esküdj meg az evangéliumokra, hogy csakis az igazat vallod.

– Nem tudom, mit akar kérdezni tőlem. Apámról, anyámról, önmagamról és tetteimről szívesen beszélek. Vannak azonban olyan dolgok is, amelyekben csakis az Isten és királyom, Károly illetékesek. Azokról még akkor is hallgatni fogok, ha lenyakaznak.

Zaj keletkezett. A doktorok és ülnökök felháborodtak: a lány kikötéseket merészel tenni!... Férfiruhában jelent meg a bíróság előtt, s nyilvánvaló engedetlenséggel kezdi!

Valóban, ez volt Jeanne első kihívása a bírósággal szemben: nem ismerte el a „jámbor atyák” illetékességét mindabban, ami az Istennel és a királlyal való kapcsolatára, vagyis küldetésére vonatkozik. S el is érte, amit akart. Hosszas és sikertelen rábeszélés és fenyegetőzés után Cauchon kénytelen volt elfogadni a lány által megszabott esküszöveget, mert nem akarta, hogy az ülést félbeszakítsák.

S nyomban következett a második kihívás.

A püspök kiközösítés terhe alatt megtiltott neki minden szökési

kísérletet. Jeanne úgy válaszolt, hogy a bírák az ajkukba haraptak:

– Nem ismerem el ezt a tilalmat. Ha sikerülne megszöknöm, egyetlen ember sem tehet szemrehányást azért, hogy megszegtem a szavam.

Ezután tiltakozott az ellen, hogy nehéz bilincsekbe verték. Cauchon erre megjegyezte, hogy kétszer már majdnem megszökött Luxembourg úrtól; ezzel magyarázta az óvintézkedést.

– Nem tagadom – mondta Jeanne –, hogy szeretnék megszökni. Minden fogolynak joga van a menekülésre!

A lány szavaira zűrzavaros lárma tört ki. A papi bírák ordítoztak, és öklüket rázták. Micsoda hihetetlen pimaszság! Gondoljuk csak meg: a vádlott kétségbe vonta a legrangosabb hittudósok és jogi doktorok véleményének helyességét! Nyíltan kijelentette, hogy meg akar szökni a „szent törvényszék” elől, amelynek zúgolódás nélkül engedelmeskednie kellene! Már magában ez is halálos bűn.

A pernek azonban példamutatóan szabályosnak kell lennie, „szép pernek”, s ezért tűrni kellett; az egész eljárást a szabályok megtartásával kellett lefolytatni.

Vég nélküli kihallgatások... A lány gyakran emlékezett vissza Poitiers-ra... S ha az a tisztítótűz volt, ez itt feltétlenül maga a pokol. Ezernyi kérdéssel halmozták el, a fontosakat összekeverték a jelentéktelenekkel, s állandóan igyekeztek csapdába csalni. A papok teljesen el akarták leplezni a per politikai jellegét, s minden figyelmüket teológiai finomságokra fordították, mert arra számítottak, hogy így könnyebben állíthatnak kelepcét a vádlottnak.

A második nyilvános üléstől kezdve Cauchon a párizsi egyetem büszkeségére, Jean Beaupčre-ra, a neves hittudósra bízta a kihallgatás vezetését. Beaupčre magisternek nagy igyekezettel segítettek bölcs kollégái, mégpedig olyan hévvel, hogy a vádlott kénytelen volt megkérni őket:

– Tisztelendő urak, ne egyszerre beszéljenek mindnyájan, mert így nem tudok válaszolni!...

Jeanne most már nem az volt, aki Poitiers-ban. Az elmúlt két év sok mindenre megtanította. Tudta, hogy nemcsak az életéért harcol, hanem hazájáért is. Rendkívül óvatos lett, s egészséges gondolkozása kisegítette ott is, ahol a tudás kevés lett volna.

Az első ülések egyikén Beaupčre magister ravasz kérdést tett fel,

nyilván azzal a céllal, hogy vesztét okozza.

– Jeanne, a kegyelem állapotában érzed-e magad?

Mindnyájan feszülten várták a lány válaszát. Akárhogy válaszol is, kelepcébe esik. Ha „igennel” felel, a „fennhéjázás” bűnét követi el, hiszen senki sem tudhatja pontosan, hogy a kegyelem állapotában van-e. Ha „nemet” mond, ezzel megerősíti, hogy méltatlanul vallja magát Isten küldöttének, mert hisz nem árad rá az Úr kegyelme.

Jeanne megoldotta a nehéz kérdést, mégpedig meglepő egyszerűséggel és találékonysággal:

– Ha nem vagyok a kegyelem állapotában, imádkozom Istenhez, hogy helyezzen oda, s ha a kegyelem állapotában vagyok, kérem az Urat, hogy tartson meg benne.

A bírák meglepődtek.

Nem sikerült tőrbe csalniuk egy másik fogas kérdéssel sem. Akkoriban a katolikus Európát a „szkizma”, az egyházszakadás marcangolta. Több egyidejűleg megválasztott pápa harcolt egymás ellen. A konstanzi zsinat megszüntette ezt az állapotot, de hamarosan megint két pápát választottak.

Jeanne-t megkérdezték:

– Melyik pápát vallod az igazinak?

A lány elcsodálkozott. Túlságosan távol álltak tőle az egyházi viták.

– Hát nemcsak egy pápa van?

Azt felelték, hogy nem.

– Akkor magától értetődőn az az igazi pápa, aki Rómában székel.

Ez kifogástalan válasz volt...

S bármiről kérdezték, mindig megtalálta a legegyszerűbb és legpontosabb feleletet.

Megkérdezték:

– Gyűlöli-e Isten az angolokat?

Jeanne így válaszolt:

– Szereti-e, gyűlöli-e, erről nem tudok semmit... De azt tudom, hogy minden angolt kikergetnek Franciaországból, kivéve azokat, akik itt halnak meg.

Feltették a kérdést:

– Vajon nem nagy bűn-e engedély nélkül elhagyni az apa és anya házát?

– Minthogy Isten parancsolta, meg kellett tennem – felelte Jeanne –, ha száz apám és száz anyám lett volna is.

Nekiszegezték:

– Mondd, helyes volt-e rohamot vezetni Párizs ellen Miasszonyunk szent születése napján?

– Úgy vélem, hogy Miasszonyunk ünnepeit kétségtelenül meg kell tartani – vágta rá Jeanne. – Az ünnepnapokat lelkiismeretem szerint elejétől végig mind meg kell tartani.

Megkérdezték:

– Milyen boszorkányfogásokkal lelkesítetted harcra a katonákat?

S Jeanne így felelt:

– Azt mondtam nekik: „Hatoljatok merészen az angolok sorai közé!" s én magam ezt tettem!

Kérdezték tőle:

– Miért kerestek fel a szegények, s miért tiszteltek úgy, mint valami szentet?

A lány így válaszolt:

– A szegények azért szerettek, mert nem tettem nekik semmi rosszat, sőt mindenben segítettem őket, ahol csak tudtam.

S tovább kérdezték:

– Miért részesítették a reimsi koronázás idején nagyobb tiszteletben a te zászlódat, mint a többi hadvezérét?

S Jeanne büszkén rávágta:

– A szorongattatásokban legelöl járt, miért ne járt volna elöl a megtiszteltetésben?

A kihallgatáson részt vevő egyik angol nem tudta türtőztetni magát, s közbekiáltott:

– Istenemre, nagyszerű nő ez! Kár, hogy nem angol!...

Sok időt fecséreltek el, de csak meglepően kevés bizonyíték gyűlt össze. A per már a második hónapja folyt, a „tudós atyák” azonban még mindig csak egy helyben topogtak.

A winchesteri bíboros háborgott. Hát hiábavalóságokra fecsérelte a pénzét? Adta ügyetlen papjai! Bolonddá teszik, mint korábban a burgundi!

A kardinális azért tartózkodott Rouenban, hogy a gazda szemével figyelje az események menetét. Igyekezett nyomást gyakorolni, fenyegetőzött, nem fukarkodott az ígéretekkel.

A papok minden lehetőt elkövettek, hogy meggyorsítsák a per lefolyását. De mit tehetnek ezzel az ördögi lánnyal, ha nem akar besétálni a felállított kelepcébe? Sőt, egyszerre a hívei is kezdik felütni a fejüket!

Cauchon már február elején bevonta a munkába Jean Lohier-t, a neves normandiai jogtudóst. A püspök arra számított, hogy ebben az emberben komoly támaszra talál. Mennyire csodálkozott és dühöngött azonban, amikor Lohier mester gyilkos jellemzést adott a perről!

A normandiai véleménye szerint az egész eljárás érvénytelen! A nyomozás nem szolgáltatott semmi anyagot, s szabályellenesen folyt le. A bírákra és segédeikre állandó nyomást gyakoroltak. A kihallgatások során olyan személyeket is bevontak a perbe, akiket nem idéztek meg. (Itt nyilván a francia királyra gondolt Lohier.) Még számos szabálytalanságot említett, többek között azt is, hogy a lány nem részesül kellő jogi védelemben.

Teljesen egyetértett Lohier mesterrel a bíróság egy másik tagja Nicolas de Houppeville mester is, aki azt állította, hogy Jeanne-t nem ítélhetik el a franciaellenes párthoz tartozó hittudósok. A lánynak már volt egyházi vizsgálatban része Poitiers-ban is. S ha a poitiers-i papok, s ami a fő, a reimsi érsek, Beauvais püspökének közvetlen elöljárója annak idején megvizsgálta, s a próba kedvező eredménnyel járt, akkor nincs helye további tárgyalásnak.

Ezek az elszigetelt véleménynyilvánítások egyébként nem használtak Jeanne-nak.

Lothier mester véleményének leszögezése után sietve elhagyta Rouent, mert nagy veszélyben forgott.

Houppeville magisternek nem sikerült eltávoznia – börtönbe vetették.

A winchesteri püspök és Cauchon nem kímélte azokat, akik gátolták őket abban, hogy leszámoljanak áldozataikkal.

Végül aztán a bírák rábukkantak az eredményre vezető útra!

Jeanne-t gondosan kihallgatták látomásairól és a „hangokról". A kihallgatásnak ezeket a részeit különösképpen kiélezhették, és a megfelelő irányban forgathatták. Jeanne azonban nagyon óvatosnak bizonyult. A hangok szíve hangjai voltak, küldetésének a hangjai. Már az első ülésnapon, amikor esküt tett, leszögezte, hogy jogában áll hallgatni legbenső dolgairól.

A szőrszálhasogató teológusok azonban értettek a kérdezéshez: egymás szavába vágtak, hol váratlan kérdéseket intéztek hozzá, hol pedig csak úgy mellesleg odavetve kérdeztek meg valamit, s mégiscsak rákényszerítették, hogy beszéljen egy s másról...

Március 14-én a börtönben maga monseigneur Cauchon kérdezte ki az inkvizítor képviselője és néhány más teológus jelenlétében.

A bíró megkérdezte: miért mondta egy előző alkalommal, hogy a beauvais-i püspök e perrel nagy veszélynek teszi ki magát?

Jeanne így felelt:

– Többször mondtam a beauvais-i püspök úrnak: Bírámnak nevezi magát Főtisztelendőséged. Nem tudom, az-e valóban? De vigyázzon, nehogy rosszul ítéljen, mert ezzel nagy veszélybe kerül; én figyelmeztetem, nehogy aztán, ha a Mi Urunk a püspök urat ezért megbünteti, kötelességmulasztás terhelje emiatt az én lelkemet.

Majd pedig így folytatta:

– Szent Katalin biztosított, hogy segítséget fogok kapni. Nem tudom, hogy megszabadítanak-e a fogságból, vagy valami felkelés tör-e ki a per alatt, s ezáltal menekülök meg... Többnyire azt mondják a hangjaim, hogy egy nagy győzelem szabadít ki. Aztán biztatnak: Viselj el mindent, ne félj a mártíriumtól. Végül a paradicsomba jutsz!

– Mióta ezt mondták a hangok, azt hiszed, hogy bizonyosan üdvözülsz, és nem jutsz a pokolra?

A kérdés nagyon ravasz volt. Eddig a börtönből való megmenekülésről volt szó. Most a püspök kihasználta Jeanne hevességét, s az örök üdvösségnek, a lélek üdvözülésének kérdésével kezdett foglalkozni. Az egyház tanítása szerint egyetlen ember sem tudhatja, hogy lelke a paradicsomba vagy a pokolba jut-e. Jeanne-nak az ilyesfajta kérdésekre ugyanolyan óvatosan kellett volna válaszolnia, mint korábban a kegyelem állapotára vonatkozó kérdésre.

A lány azonban már túlságosan elcsigázott, erőtlen és ingerlékeny lett. Egyes pillanatokban elvesztette a veszély megérzésének képességét.

– Igen, ebben éppen olyan szilárdan bízom, mintha már üdvözültem is volna.

A bíró társaira nézett. Pillantása diadalt árult el.

– Ez fontos válasz. Mit gondolsz, kell-e ezek szerint még gyónnod?

Jeanne visszahőkölt. Megértette, hogy túl merészen beszélt.

– Úgy gondolom, hogy ha halálos bűnben leledzenék, Szent Katalin és Szent Margit azon nyomban elhagyott volna. De persze tudom, hogy az ember sohasem moshatja eléggé tisztára a lelkiismeretét.

De már késő volt. Merész szavai elhangzottak, jegyzőkönyvbe vették azokat. Cauchon nagyon elégedett volt.

Most már világosan látta, hogy a további kihallgatást milyen irányba kell terelnie.

Március 17-én minden kertelés nélkül a vádlott mellének szegezték a legfontosabb kérdést, amelynek el kellett döntenie a per egész sorsát:

– Jeanne, aláveted-e szavaidat és tetteidet, akár jók, akár rosszak, a mi anyaszentegyházunk döntésének?

Jeanne ösztönösen megsejtette a szavak mögött rejlő kelepcét.

Kijelentette, hogy nem lát különbséget Isten és az egyház között.

Megmagyarázták neki, hogy ez tévedés. A katolikus hittudósok különbséget tesznek a „diadalmas egyház” és a „harcos egyház” között. Az előbbi égi, az utóbbi földi. Az elsőhöz az Isten, az angyalok

és a szentek tartoznak, a másodikhoz a pápa, a bíborosok, püspökök és a papság. Az adott esetben, amikor a bírák az anyaszentegyházról beszélnek, a földi egyházra gondolnak, amelyet éppen ez a bíróság is képvisel.

– Nem akarod alávetni magad a harcos egyháznak?

A lány igyekezett megint kitérő választ adni.

– Franciaország királyához az Istentől, Szűz Máriától, a szentektől és a mindenek felett győzedelmes égi egyháztól jöttem. Ennek az egyháznak alávetem magam, elé tárom minden dolgomat, a múltbelieket és a jövőbelieket egyaránt. Ami a harcos egyházat illeti, arról most semmi többet nem mondhatok.

Minden világos volt. A bírák és az inkvizíció megtudták azt, amit tudni akartak. Március 18-án a kihallgatásokat befejezettnek nyilvánították.

Munkába kezdett Jean d'Estivet, az ügyész. Segédei közreműködésével szinte sebészi operációt végzett a Jeanne kihallgatásáról felvett jegyzőkönyveken. Kidobtak azokból mindent, ami bármilyen mértékben is a lány javára szólt. A többit pontokba szedték, a lényegeset elválasztották a másodrendűtől, s kellő meggyőző erőt és formát kölcsönöztek a mondatoknak.

...Elvetették azt a gondolatot, hogy a lányt boszorkányként ítéljék el. Ehhez nem volt elég adatuk. Minden a lány jó magatartását, erkölcsösségét, istenes életét bizonyította. Igaz, hogy d'Estivet összeszedte még a legsemmitmondóbb tényeket is, az olyanokat, mint a „tündérek fája", engedetlenség a szülőkkel stb., hogy azokat megfelelő helyen felhasználhassa. A fő csapást azonban a vádirat Jeanne-ra mint eretnekre akarta mérni.

Igen, istenfélő volt, de Istenbe vetett hite eltorzult, szemben állt a katolikus egyházzal. Sőt: tagadta, nem ismerte el ezt az egyházat.

A tények nyilvánvalók.

Azzal, hogy a vádlott megtagadta a férfiruha levetését és a nemének megfelelő ruha felvételét, Istent káromolja, gúnyolja, áthágja az isteni törvényeket és a kánonjogi előírásokat.

Amikor a vádlott azt mondta, hogy meggyőződése: lelke üdvözül, ezzel visszautasította a papság minden támogatását. S minek kellene neki a mise, a gyónás, az áldozás, az egész egyházi szertartás, a

szentségek, s végül maga az egyház, ha a lelke az egyház megkerülésével is egyesülhet Istennel? Éppen ezért eretnekségnek, hamisságnak és fennhéjázásnak minősítették ezt a felfogást.

Amikor a vádlott kijelentette, hogy alárendeli magát az Istennek, de nem a harcos, földi egyháznak, ezzel nemcsak az adott törvényszéket utasította vissza, hanem az egész katolikus egyházat, annak minden intézményét, a pápát, a püspököket és a papokat is, vagyis teljes mértékben tagadta az egyházat mint szervezetet és legfelső szellemi, lelki hatóságot.

Mindez azt jelentette, hogy a vádlott tévelygésbe esett, eltért a katolikus egyház tanaitól, s engedett az ördög kísértésének. Azokat a hangokat és látomásokat, amelyekről azt hiszi, hogy Istentől és a szentektől származnak, valójában a Sátán és annak cimborái küldték. Sötét erők eszköze lett, „az emberi nem ellenségének" akaratát hajtja végre, s kirekesztette magát az egyház igaz gyermekeinek sorából; ezzel megsemmisülésre ítélte önmagát...

...A vádirat eleinte hetven cikkelyből állt. Ezeket aztán tizenkét cikkelybe vonták össze. E tizenkét pontot megvitatás végett megküldték több testületnek, elsősorban a párizsi egyetemnek, amelynek tekintélyével alá kellett támasztania a roueni atyáknak, Jeanne bíráinak a döntését.

A „szép per" utolsó szakaszához érkezett.

HETEDIK FEJEZET:
„MEG KELL TAGADNOD!..."

A feladat első részét sikeresen megoldották. A vádiratot mesteri hozzáértéssel, minden szabálynak megfelelően fogalmazták meg. Most már csak az volt a fontos, hogy a vádlott elismerje és megtagadja tévelygéseit.

Igen, Winchester püspökének terve csak akkor járhatott a kellő eredménnyel, ha a lány elismeri, hogy eretnek. Ha Jeanne kijelentené, hogy küldetését az ördög sugalmazta, azzal súlyos erkölcsi csapást mérnének a francia ellenfélre, s végtére ez az egész eljárás végső célja.

Pedig a vádlottnak esze ágában sem volt, hogy egyetértsen a vád pontjaival. Félni lehetett attól, hogy még a halál pillanatában is makacskodni fog. Ebben az esetben a kivégzés, ahelyett hogy tanulságos leckéül szolgálna, szörnyű kárt okozhat az angoloknak: a nézők szemében a Szűz az igazság vértanújának tűnhetik.

Ennek elkerülése érdekében minden erőt arra kellett fordítani, hogy a lányból kicsikarják a vádirat lényegének elismerését. Sőt, az is kívánatos, hogy nyilvánosan megtagadja „bűneit", azaz alávesse magát az un. abjuratio szertartásának, s ezzel hitelét rontsa a franciák minden győzelmének, így VII. Károly megkoronázásának is.

A feladat e részét a per második, március 27-én kezdődő szakaszában kellett elvégezni.

Jeanne helyzete rosszabb lett. A porkolábok egyre elviselhetetlenebbül viselkedtek. A „jámbor atyák", akik mindennap felkeresték, hogy „rábeszéljék", rettenetesen meggyötörték beszédeikkel, kérdéseikkel.

A lány hősiesen küzdött. A lelkét nem tudták megtörni. De nem bírta erővel. Április derekán súlyosan megbetegedett.

...Amikor Jean d'Estivet mester megtudta, hogy a lány nem tud felkelni betegágyából, nyomban felkereste cellájában; orvos is volt vele. Az orvos kérdésére a beteg elmondotta: előző nap a beauvais-i püspök egy halat küldött neki; fél, hogy ez az oka betegségének. D'Estivet gorombán rárivallt:

– Te rágalmazó! Te szajha! Heringet és más sós ételeket ettél, az ártott meg!

Az ügyész tudta, hogy a lány igazat mond, s hogy az ünnep alkalmából monseigneur Cauchon valóban halat küldött a fogolynak. Gyanús bőkezűség! Talán meg akarta mérgezni a püspök? Az ügyész erősen elfáradt a per folyamán, s nem látott tisztán. Lehet, hogy a vádlott halála a börtönben lenne a legkönnyebb és legtermészetesebb megoldás?

Az angolok mindezt más szemmel nézték. A rendkívül nyugtalan lord Warwick izgatottan intézkedett, orvosokat hívatott:

– Minden áron meg kell gyógyítani! Túl sokba került a királynak, semhogy bírói ítélet nélkül haljon meg!

Jeanne viaskodott a lázzal. Időnként öntudatlan volt. A múlt emlékei zaklatták állandóan.

Látta a szüleit: apja szigorú arcát s anyja bánatos tekintetét. Anyja állhatatosan nézte, s csóválta a fejét; mintha mondani akarna valamit. Mi a gondja? Miért bánatos?

...Az ég határtalan síkját a magas torony körvonalai szakítják meg. S a

lány már ott érzi magát. Felismeri a keskeny, csorba, fűvel benőtt lépcsőket. Milyen sokáig kell mennie! Egészen belefáradt, s a nap erősen süti a fejét...

De már fenn is van! Csodás! Micsoda kép! Távolról barátságosan integet feléje tölgyeinek zöldjével a Bois-Chenu. Ott a Ribiszkés-patak és a „tündérek fája".

A „tündérek fája"!... Miért olyan nehéz visszaemlékezni rá? Hiszen ott, a patak partján mindig vidáman és felszabadultan játszadozhattak.

Nem, a patak egészen fekete lett. Felhő emelkedik ki belőle, amely sötét lepelként fedi el az eget. Egyre feljebb és feljebb tör... Milyen szörnyű! Már nem süt a nap, nincs már semmi, csak sűrű sötétség. S a lány zuhan, óriási gyorsasággal, egyre mélyebbre zuhan ebbe a sötétségbe.

Hol van? Mindenütt bűz és üresség. Kicsiny kis ablak, alig észrevehető keskeny rés. A sarokban valami fehér... Mi az?... Csontok halmaza! Szörnyűség! Hiszen Bourlemont kastélyának föld alatti zárkájában van! Mielőbb elmenekülni innen!... Fel, a fényre!... Hiszen elég, ha kitör innen, s a félelemnek máris vége.

Nem találja a nyílást. Nincs is nyílás sehol. A föld alatti tömlöcből nincs kiút...

Mi zizeg körötte? Valaki hangosan elkacagja magát... Hát nem egyedül van itt? S hogy lehet, hogy ezt nem vette észre mindjárt? Mennyi ember! Mind több kúszik elő a sötétből. Az urak! Mind jól öltözött és vidám. Csak az egyik van talpig feketében.

A dauphin az, természetesen, a „dicső dauphin". Rögtön megismerte. Most már nem is olyan szörnyű itt. Valamikor megmentette a dauphint, s most majd az menti meg őt!...

Igyekszik odajutni hozzá, boldogan nevet rá, s feléje nyújtja a kezét:

– Üdvözlöm, dicső dauphin! Adjon Felségednek az Isten hosszú és boldog életet!

A dauphin azonban valamiért elfordul tőle. Igyekszik elfogni a pillantását, belenézni a szemébe. De nem, ez lehetetlen: a dauphinnak nincsen szeme, a helyén sötét gödrök tátonganak. Rémületében meg akarja ragadni a dauphin karját, de az visszahúzódik, s elrejtőzik udvaroncai háta mögött. Már teljesen el is tűnt.

A kacagás egyre hangosabb. Ördögi pofák vicsorítják a fogukat. Milyen furcsa! Miért van ezeknek az uraknak ördögi pofájuk? Szörnyű maszkok ezek, de mindet jól ismeri; ez a reimsi érsek úr, az sire de La Trémoille, emitt a „jó herceg”, amott pedig Cauchon püspök és d’Estivet mester... Nincs menekvés! Már elérték, hahotáznak, s kinyújtják szörnyű mancsukat. A lányt rémület fogja el.

...Felriad. Ágya mellett Cauchon püspök, d’Estivet magister és néhány más ember áll.

A „jámbor atyák” elhatározták, hogy kihasználják Jeanne betegségét.

Április 18-án a beteg cellájában valóságos misztériumjáték játszódott le.

A papok „röviden és könyörületesen” igyekeztek rábeszélni a lányt. Minek makacskodik? Mit nyer vele? Királyában reménykedett, de a király elhagyta. Nagy győzelemre számított, de abból nem lesz semmi, ehelyett hóhér fog végezni vele a máglyán. Most súlyos beteg – vajon nem az Isten intése-e mindez? Gondolkozzék csak! Ha hajlandó levenni a férfiruhát, s megtagadja tévelygéseit, akkor meggyóntatják, s meg is áldoztatják. Akkor az Úr kegyes lesz hozzá. Teste – ha meghal – megszentelt földben nyugodhat, lelke pedig élvezheti a paradicsom örömeit. Ha viszont megbánás, áldozás nélkül hal meg, tetemét a szemétre vetik, lelke pedig egyenesen a gyehenna tüzére kerül.

Különös ékesszólással igyekezett a lelkére beszélni Nicolas Midi, a neves párizsi hitszónok. Latba vetette egész híres művészetét. Hol emelt, hol letompított hangon, hol a paradicsom égi magaslataira, hol a pokol fenyegető szakadékára mutatva igyekezett rábeszélni a lányt, hogy vesse alá magát az egyház tekintélyének.

Látszólag el is érte a célját. Jeanne figyelmesen hallgatta a prédikátort. Amikor azonban az befejezte a mondókáját, a beteg lány gyenge hangon így szólt a püspökhöz:

– Remélem, hogy testem megszentelt földbe temetik. Ha pedig nem, akkor mindenben az Úrra bízom magam.

Néhány nap múlva Jeanne-t a vártorony kínzókamrájába vezették. Ott voltak a bírák és – a hóhérok. A püspök jelt adott. Erre az egyik vörösruhás hóhér lassan kezdte felmutatni Jeanne előtt különös szerszámait; magyarázgatta, hogy melyiknek mi a célja.

A bírák figyeltek.

Nos, megértette ez az átkozott eretnek? Mintha az arca egy kicsit elsápadt volna. Amikor majd a hóhér szeplőtlen testedet fogja sanyargatni ezekkel a szerszámokkal, amikor kitépi a körmeidet, s a lábadat szorítja ezekkel a fogókkal, nyilván beszédesebb leszel!...

A hóhér hosszasan magyarázgatott.

Ezután d'Estivet mester szólt néhány szót Jeanne-hoz, tanácsolta neki, hogy még egyszer jól gondoljon meg mindent...

– Nézd, Jeanne, a jelenlevők készek téged az elnöklő püspök megbízásából a kínzásnak alávetni, hogy visszavezessenek az igaz útra, s ezáltal megmentsd lelked üdvösségét, amelyet hazug kitalálásaid komolyan veszélyeztetnek!

A lány így szólt:

– Ha minden tagomat eltöritek is, akkor sem tudok mást mondani. Ha pedig a testem nem állja ki a kínzásokat, s a szám esetleg felesleges szóra nyílik, később megtagadom mindazt, amit mondtam.

D'Estivet magister a püspökre pillantott. A püspök a vállát vonogatta.

...A kínzásról mégis lemondtak. Jeanne nagyon gyenge volt, s talán nem bírta volna ki. A beteg halálát pedig az angolok nem bocsátották volna meg. Azonkívül, ha nyilvános kivégzést akarnak, nem jó, ha előzőleg nagyon megkínozzák a lányt. Nincs idő megvárni, míg úgy-ahogy felépül. S ami a legfőbb, értelmetlenség lett volna kínozni, ha aztán, a nyilvánosság előtt úgyis minden szavát visszavonja.

...Jeanne lassan, de felgyógyult. A doktorok segítettek-e, akiket Warwick gróf küldött, vagy egyszerűen felülkerekedett fiatal szervezete? Mindenesetre május elején már fel tudott kelni az ágyából.

Winchester püspöke tovább nem akart és nem tudott várni. Minden határidő lejárt. Sötét felhők tornyosultak mindenfelől. Normandiában La Hire egymás után aratta győzelmeit, s Rouen felé tört előre. Franciaország északi részén a népi önkéntes csapatok új akciókat kezdtek. A királyi várban, a Jeanne börtönével szomszédos kamrákban százszámra sínylődtek az ilyen „útonállók", kivégzésükre várva, de ezek az átkozott franciák szemlátomást nem akartak észhez térni.

A winchesteri bíborosnak tehát gyorsan be kell fejeztetnie a hosszúra nyúlt pert, s minden erejét a normandiai háborúra kell fordítania. Csakis Normandia lecsillapítása után gondolhatnak VI. Henrik megkoronázására. Ráadásul Bázelban újabb zsinat összeültét várták. A

bíboros sokat remélt ettől a zsinattól: fel akarta emelni szavát a „szkizma” kérdésében, s döntőbíróként akart fellépni a pápák harcában.

S e fontos események küszöbén kell az idejét vesztegetnie, várnia, hogy mit mond az a hitvány lány!

A kardinális türelme elfogyott. Ha a lány nem akar lemondani tévelygéseiről, az ördög vigye őt, hajtogassa csak a magáét! A párizsi egyetem helyeselte és jóváhagyta a vádiratot. Tehát el kell készíteni a máglyát, s vége a hercehurcának! Nagy kár persze, hogy a nagyszerű terv meghiúsult, de mit lehet tenni a francia papok piszmogása ellen? A lehető legjobban ki kell használni azt, amit eddig sikerült elérni.

Cauchon igyekezett rábeszélni az angolokat, hogy várjanak még egy keveset. A püspök önérzetén csorba esett. Nem akarta, hogy gazdái tehetetlennek tartsák. Még mindig remélte a roueni érsekséget. Nem, ki fogja harcolni, hogy a lány megtagadja sugallatait, küldetését! Van még tartalékban egy nagyszerű ötlete, amelyet kipróbálhatnak.

– Kelj fel, boszorkány, vár rád a máglya!

Jeanne annyira megszokta ezt a kiáltást, hogy ügyet sem vetett rá. Még a szemét sem nyitotta ki. Erre belerúgtak.

– Hozzád beszélek! Kelj fel!

Nem, ez már nem a szokásos beszéd! Az őrök arcán látszott, hogy nincs kedvük a tréfára.

Jeanne felült fekhelyén, s egyszerre mindent megértett.

Tegnap a papok különösen dühöngtek. Újból felolvasták előtte a tizenkét pontot, amelyeket már a párizsi egyetem is jóváhagyott. S megint – ki tudja hányadszor! – igyekeztek rábeszélni, hogy tagadja meg bűneit. Újból prédikálni kezdtek neki. Hogy mindörökre végezzen ezekkel a dolgokkal, határozottan ezt felelte:

– Ha már látom a hóhért és a máglyát, ha már égek a tűzben, akkor sem mondok mást, mint amit már mondtam. Kitartok amellett, amit a perben mondtam – halálomig.

A püspök úr kijelentette, hogy a „rábeszélés” ideje lejárt.

Mi lesz ma?...

Furcsa... Leveszik a bilincseit...

Az ajtóban két csuhás alak. Jean Beaupčre és Nicolas Loiseleur tisztelendők.

Beaupčre atya közölte, hogy az ítélethirdetésre kijelölt helyre viszik. Ott utolsó lehetőséget nyújtanak neki, hogy megbánja bűneit. Utána felolvassák az ítéletet...

Loiseleur tisztelendő lekísérte az utcára, ahol szekér várta.

– Jeanne – súgta neki –, higgy nekem. Csak a te hasznodat akarom. Végy női ruhát, s tedd azt, amit követelnek tőled. Nem akarnak rosszat neked. Ha engedelmeskedsz, az egyház kezébe adnak. Megmenekülsz az angoloktól. Ellenkező esetben meghalsz!

A lány elgondolkozott. Ez valami új: „az egyház kezébe adnak... megmenekülsz az angoloktól...” Eddig erről semmit nem mondtak neki. Ó, ha sikerülne kicsúsznia a godonok kezéből, megmenekülnie ezektől a szörnyű pribékektől! A papok talán nem értik: azért nem akarta levenni férfiruháját, mert mindig férfiak őrködnek körülötte! Ha ez a rend megváltozna, ha egyházi börtönbe kerülne, akkor természetesen nem makacskodna tovább. Ami pedig a nézeteinek, sugallatainak, tetteinek megtagadását illeti, azt várhatják mindhalálig: nem tagadja meg hitét és cselekedeteit még élete megmentése árán sem...

A Saint-Ouen-temetőt zsúfolásig megtöltötték az emberek. Aznap, május 24-én majdnem egész Rouen ott gyűlt össze. Az emberek érdekes látványt vártak: a dombrémyi Jeanne, a szörnyű boszorkány, akivel a gyerekeket ijesztgették, ott fogja megbánni bűneit; s ott hirdetik ki előtte az egyház ítéletét. A boszorkányról számos mendemonda járta, eddig azonban még kevesen látták. De sok roueni tudta, hogy a Szűz nem boszorkány, nem eretnek. Beszéltek, hogy ő mentette meg Franciaországot, s hogy szereti az egyszerű népet. Az ilyen véleményeket azonban csak titokban, suttogva hangoztatták: mindenki hallott róla, hogy az angol urak hogyan égettek meg Párizsban egy asszonyt azért, mert az kijelentette: hisz Jeanne isteni küldetésében.

A szép, gótikus templommal szemben két emelvény állt. Az egyiken a bírák foglaltak helyet. A winchesteri bíboros mellett Cauchon püspök és az inkvizítor ült. Oldalt helyezkedtek el a nagytekintélyű prelátusok, doktorok és magisterek.

Az őrökkel szorosan körülvett második emelvényt figyelte mindenki. Ott állt a vádlott s egy másik ember, akinek el kell érnie, hogy a lány megtagadja, megbánja bűneit.

Ismert prédikátor volt ez, a teológia doktora, Langres és Beauvais kanonokja, Guillaume Erard mester. Olyan nagy prédikátori sikerrel dicsekedhetett, hogy alig tudott eleget tenni a meghívásoknak. Most is türelmetlenül várják a gazdag Flandriában. Erard magister idegeskedett. Sajnálta, hogy beleegyezett a mai prédikációba. A flamandok jól fizetnek, itt pedig nem sok üti a markát. Elhatározta, hogy anyagi veszteségeit legalább politikai tőkéjének növelésére használja fel: prédikációjával megsemmisítő csapásra készült VII. Károly ellen, hogy behízeleghesse magát angol gazdáinál.

Erard mester azzal kezdte, hogy szemére vetette Jeanne-nak rengeteg bűnét. Bűnt követett el az Isten, a katolikus hit, a királyi hatalom ellen. Franciaországban még nem akadt párja ennek a szörnyűségnek. A lány egy személyben boszorkány, eretnek, szkizmatikus és feslett nőszemély. Megsértett minden isteni és emberi törvényt, szörnyű csapást mért az országra és királyára. Egyébként, akit Jeanne királynak nevez...

– Ó, nemes francia dinasztia – áradozott Erard –, te, amely mindig védelmezője voltál a keresztény hitnek, mennyire beszennyeztek téged! Károly, a fattyú, aki királynak nevezi magát, eretnek és szakadár, s összekötötte sorsát egy rosszhírű, gonosztevő nővel, aki telve van minden gonoszsággal! S nemcsak ő tette ezt, hanem egész papsága is, akik megvizsgálták ezt a nőt. Ez szörnyű bajt és pusztulást von majd maga után!...

Jeanne oda sem figyelt e prédikációra. Már régen megszokta ezeket a szavakat és fenyegetéseket, már régen megunta. Mohón szívta magába a friss levegőt, az eget nézte, figyelte a madarak repülését. Arra gondolt, hogy milyen jó szabadon élni, járni a zöld fűben, lovagolni a mezőn és az erdőben. Ebben talán már sosem lesz része. Nem akarta ezt elhinni. Kiszabadul a godonok kezéből! Fülében egyre ott csengett Loiseleur suttogása „...megmenekülsz az angoloktól... az egyház kezébe adnak...” Természetesen ezeknek a papoknak a kezébe kerülni sem valami nagy gyönyörűség. De – ez az életet jelenti. Most az a fontos, hogy időt nyerjen... Aztán... feltétlenül nagy győzelem következik majd, amely megmenti őt is és az egész országot is.

Erard mester észrevette, hogy a vádlott ügyet sem vet rá. Rákiáltott:

– Hozzád szólok, Jeanne! Neked mondom, hogy királyod eretnek és

szkizmatikus!

Jeanne megremegett. Ez a förtelmes pap az ő királyát gyalázza! Ezzel sérti a drága Franciaországot, az egész népet, az ő ügyének minden sikerét is! Nem, az ilyesmit nem engedheti meg!...

Kénytelen volt félbeszakítani a papot, de ezt a lehető legnagyobb udvariassággal tette:

– Hitemre, uram, minden tiszteletem ellenére hajlandó vagyok megesküdni az életemre, hogy királyom egyáltalán nem olyan, mint ahogy Tisztelendőséged állítja, hanem jó keresztény... Ami pedig az én szavaimat és tetteimet illeti, azokat Isten parancsára tettem, s én egyedül vagyok értük felelős.

Helyeslő nevetés harsant. Valaki tapsolni kezdett.

– Hallgattassátok el! – kiáltotta Erard mester.

A prédikáció hatása szertefoszlott.

Jeanne megfeszített erővel gondolkozott. Hogyan, milyen módon nyerhetne időt? Hogyan vegye rá őket, hogy elhalasszák az ítélet kihirdetését... S egyszerre világosság támadt az agyában. Egyszer a kihallgatás idején két szerzetes azt tanácsolta neki cellájában, hogy fellebbezzen a római pápához. Amikor Cauchon erről tudomást szerzett, majdnem megölte ezeket a jóakaróit. Akkoriban e tanácsnak nem vette semmi hasznát. De miért ne használhatná fel azt most? Itt, az emberek előtt a bírák kénytelenek lesznek figyelembe venni ezt a követelést.

Jeanne felemelte a kezét.

– Mondani akarok valamit... Hajlandó vagyok alávetni magam a mi pápánknak. Kérem, hogy ügyemet adják át neki. Hallgasson meg engem személyesen...

A prelátusok megriadtak. Winchester püspöke tagadólag rázta a fejét. „A pápa túlságosan messze van” – felelte Erard. Mindenki tudta, hogy ha a pápához fordulnak, azzal csak az időt húzzák. S féltek minden halogatástól, mégpedig legalább annyira, mint amennyire a lány kívánta azt.

Jeanne kérését kategorikusan elutasították.

Aztán az előírások szerint háromszor felszólították, hogy bánja meg

bűneit. Ezt viszont Jeanne tagadta meg.

Chauchon felállt a helyéről, felvett egy pergamentekercset s szétteregette. Az ítélet volt az. A püspök pillantást váltott Erard-ral, majd olvasni kezdett. Lassan olvasott, gondosan hangsúlyozott minden egyes szót.

„...a Mi Urunk, Istenünk nevében. Az egyház valamennyi pásztora, aki hűségesen szívén viseli nyája sorsát..."

Jeanne látta, hogy a tekercs nagyon hosszú. Előbb csak üres, semmitmondó szavakat hallott. Jól tudta azonban, hogy mi lesz a vége... Az emelvény mellett ott állt a szekér, rajta az áldozatát váró hóhérral...

A lányt papok vették körül. Köztük volt a vele együttérző Massieu, s az az ember is, akiben bízott – Loiseleur mester. Valamennyien igyekeztek rábeszélni, hogy engedelmeskedjék az egyháznak. Mit követelnek tőle? Nem valami sokat! Mondjon le férfiruhájáról, és vesse alá magát az egyháznak. Ezután átvezetik az egyház börtönébe, női felügyelet alá. A jelenetet gondosan figyelő Erard mester megszólalt:

– Tedd, amit tanácsolnak, s megmenekülsz!

Jeanne-t mintha köd vette volna körül. Egymással váltakozó két hangot hallott. Az egyik az ítéletet olvasta. A másik ezt mondta: „Engedelmeskedj!" Egyszerre úgy érezte, hogy ezek a papok együttérzéssel és szánalommal vannak iránta. Úgy látta, hogy amikor Cauchon tekintete elszakad a pergamentől, s reá szegeződik, szintén kérleli: „Szegény lány, szánd meg magad! Tedd, amit tanácsolnak, s megmenekülsz!"

S a két hang eggyé olvadt. S ez az egy hang így beszélt:

– Engedelmeskedj! Nem sokat követelnek tőled!

Jeanne körülnézett. Lenn hömpölygött a tömeg. Az első sorokban elhelyezkedő angolok ököllel fenyegették. Tekintetükben türelmetlenség és düh izzott.

A hang pedig beszélt:

– Engedelmeskedj, s megmenekülsz a godonoktól! S erre elkiáltotta magát:

– Engedelmeskedni akarok az egyháznak!

A püspök abbahagyta a felolvasást, s megkönnyebbülten felsóhajtott.

A tömegben zavar támadt.

Az angol katonák és kapitányok egyetlen szót sem értettek a történtekből, de nem tetszett nekik, hogy a boszorkánnyal társalogni kezdenek. Sokan sejteni kezdték, hogy aznap nem lesz részük kivégzés látványában. Kövek kezdtek repülni a papok felé. Beaupčre magisternek majdnem leszakították a reverendáját. Kiáltások harsantak:

– Megfizettek ezért, aljas papok!

Az általános zűrzavarban Erard mester előhúzott köpenye újjából egy kétrét hajtott papírt, átadta Massieu-nak, s az olvasni kezdte a szöveget, amelyet Jeanne-nak alá kell írnia.

Jeanne rosszul hallotta és értette a szöveget. Zavartan tépelődött: Helyesen cselekedett-e? Abban, ami történt, természetesen nincs semmi rossz. Nem mondott és nem mond le a legfontosabbról. Joga volt-e azonban arra, hogy a legkisebb engedményt is tegye, nem mér-e ezzel csapást egész élete munkájára?

...A heves elégedetlenség egyre növekedett. Most már a winchesteri bíboros közvetlen környezetéből is sokan háborogni kezdtek. Hogyan, nem égetik meg a lányt? Akkor miért fizettek ki érte akkora összeget?... A bíboros káplánja azt kiáltotta Cauchon-nak, hogy az eretnekekhez húz. Valóban, miért kellett félbeszakítani az ítélet felolvasását?

Warwick gróf bosszúsan mondta:

– Rosszul áll az ügy! Úgy látszik, a lány elkerüli megérdemelt sorsát.

– Ne nyugtalankodjék, Sir – felelte neki csendesen Cauchon. – Nem szalasztjuk el a zsákmányt!

A winchesteri püspök káplánja, Calot magister semmiképpen sem tudott lecsillapodni. Azt bizonygatta szomszédainak, hogy a püspök kedvezni akar Jeanne-nak.

– Hazudsz! – kiáltott rá Cauchon.

– Te pedig elárulod a királyt! – felelte a káplán.

A szóharc verekedéssé fajult volna, ha a kardinális le nem csillapítja bizalmasát. Maga a bíboros az egész idő alatt nyugodt maradt. Jól tudta, hogyan is áll igazában a helyzet.

Jeanne követelésére Massieu újból felolvasta előtte a szöveget, amelyet Erard magister adott át. Abban nem volt semmi új: a vádlottnak engedelmeskednie kell az egyháznak, női ruhát kell öltenie, s nem szabad férfimódon viselnie a haját. Az egész hat rövid sor.

Jeanne kijelentette, hogy alá akarja írni a papírt. Az általános zűrzavarban a lány nem vette észre, hogy a winchesteri püspök titkára egy másik papírt nyújt felé, amely több lapból áll.

Mivel nem tudott írni, nagy cikornyát biggyesztett oda. Erre a titkár megfogta a kezét, s keresztet íratott vele a papírra. Jeanne elmosolyodott.

– Nézd – mondta az egyik angol a szomszédjának –, a boszorkány kinevet bennünket!

Cauchon püspök nyomban előhúzott a zsebéből egy másik, előre elkészített tekercset.

Az az ítélet volt az, amelyet arra az esetre szántak, ha az eretnek megtagadja bűneit. Ez így hangzott:

„Isten nevében, ámen. Végre, gyakori, szeretetteljes figyelmeztetések és hosszú tétovázás után Isten segedelmével visszatértél az Anyaszentegyház kebelébe, és – mint hisszük – bűnbánó szívvel és igaz hittel visszavontad tévelygéseidet, esküvel megtagadtad minden eretnekségedet. Az egyházi előírásoknak megfelelően ezennel feloldunk az egyházi kiközösítés alól... De mert vakmerően bűnt követtél el Isten és a Szentegyház ellen, végérvényesen és visszavonhatatlanul – fenntartva jogunkat a megkegyelmezésre és enyhítésre – az üdvös bűnbánat gyakorlása végett örök börtönre ítélünk, hogy ott a fájdalom kenyerén és a bánat italán sirasd bűneidet, és ezentúl ne kövess el olyat, amit siratnod kellene.”

Valóban, az egyház kegyelme határtalan volt...

Jeanne továbbra is gépiesen mosolygott. Abban a pillanatban minden közömbösnek tűnt előtte. Csak azt várta, hogy az egyházi börtönbe szállítsák, minél messzebb a kegyetlen godonoktól.

Milyen nagy lett a csodálkozása és rémülete, amikor meghallotta a

püspök dörgedelmes parancsát:

– Vigyétek vissza a vádlottat oda, ahonnan idevezettétek!

Monseigneur Cauchon ha akarta, sem tudta volna egyházi börtönben elhelyezni a lányt: a winchesteri püspökkel kötött megegyezés értelmében „vissza kellett adni” az angoloknak.

Így ért véget ez a nap. Cauchon püspök társai segítségével ügyesen végrehajtotta a rábízott feladatot.

Jeanne-t mindenki becsapta: a hatalmas bíboros, a bölcs prédikátor s a bírái is. Amit nem sikerült elérniük meggyőzéssel és erővel, azt elérték hazudozással és ravaszsággal. Most, bár Jeanne nem tagadta meg bűneit, nyilvánosan bűneinek megbánásáról beszélhettek. Most, bár úgy érezte, hogy megmenekült, meg lehetett ölni.

Megölni? De hogyan? Hiszen „végérvényesen és visszavonhatatlanul” életfogytiglani börtönre ítélték!

A „kegyes anyaszentegyháznak” azonban volt tartalékeszköze, amelyre Cauchon is gondolt, amikor Warwick grófot megnyugtatni igyekezett.

A „szent inkvizíció” elmélete és gyakorlata szerint minden „eretnekségbe esett” ember megmenthette testét és lelkét, ha őszintén megbánta és megtagadta bűneit (abjuratio). Ha azonban újból a régi „bűnbe” esett, már semmi sem menthette meg. Az ilyen „visszaeső bűnöst” elkerülhetetlenül a máglya várta.

Cauchon nem kételkedett abban, hogy a lány rövidesen el fogja pusztítani magát. Ehhez teljesen elegendő az, hogy valami olyat mondjon vagy tegyen, amelyet „eretnekségbe való visszaesésnek” minősíthettek.

A püspök nem tévedett: nem kellett sokáig várnia.

NYOLCADIK FEJEZET:
„FAREWELL”

Május 27-én, vasárnap a várost bejárta a hír: „Az elítélt megint férfiruhát öltött!”

Nyomban doktorok, baccalaureusok, tisztviselők serege sietett a várba.

Az angolok ellenségesen fogadták őket.

Csütörtök volt a „megtagadás napja”. Utána a vár őrségét alaposan

megerősítették. Az udvaron mintegy száz katona ődöngött. A katonák gyűlölték a francia papokat, mert úgy vélekedtek, hogy a Szűz az ő szorgoskodásuk nyomán kerülte el a kivégzést. Ezért, amikor Jeanne férfiruhába öltözésének hírére a bíróság tagjai bevonultak a várudvarra, sértésekkel és fenyegetésekkel árasztották el, árulóknak, armagnacoknak szidalmazták őket. Az egyik baccalaureus hiába igyekezett megmagyarázni a félreértést. Majdnem agyoncsapták egy alabárddal. A papok, csuhájukat felfogva, rémülten menekültek onnan.

Monseigneur Cauchon, a helyettes inkvizítor és számos pap megbízható, Wawrick gróf által küldött őrség kíséretében másnap, hétfőn jutott csak be Jeanne cellájába.

Ott elég sokáig időztek.

Warwick gróf türelmetlenül várta a püspököt. Emlékezett a május 24-én kapott ígéretre. Nagyon nyugtalanította Jeanne sorsa: még mindig félt, hogy a lány megmenekül a haláltól. Aznap el kellett utaznia Rouenból. S bár az utazásra kijelölt óra régen elmúlt, a gróf még mindig halogatta az indulást, mert egészen biztosan meg akart győződni arról, hogy a püspök megtartja a szavát.

Végre megjelent a küszöbön kíséretének élén Cauchon, s Warwick gróf a püspök arckifejezéséből mindent megértett. Amikor tekintetük találkozott, a püspök elmosolyodott, s mindössze egyetlen szót mondott:

– Farewell![16]

Ez az egyszerű szó a püspök szájából sok mindent jelentett.

Jelentette azt, hogy a gróf nyugodtan elutazhat.

Jelentette azt, hogy a püspök úr nem hiába kapta a sok csengő aranyat-ezüstöt: „becsületes munkáját” minden veszély és halogatás ellenére sikerrel elvégezte.

S jelentette azt, hogy a Szűznek vége.

Jeanne-t nyomban „a megtagadás” (abjuratio) után visszavitték gyűlölt tömlöcébe. A borbély leborotválta a haját, a szabó pedig női ruhát hozott: magának Bedford hercegnőjének ajándékát. Ezután a lányra visszarakták bilincseit.

A következő vasárnap azonban – mint már említettük – elterjedt a hír:

„Jeanne újra férfiruhát öltött.”

Mi történt közben? Mi ment végbe a leány lelkében? Hogyan került vissza a férfiruha a börtönbe? Miért öltötte fel? Mindez valószínűleg örökre tisztázatlan marad. Csak annyi bizonyos, hogy amikor a hír elterjedése utáni hétfőn a püspök és kísérete megjelent a börtönben, Jeanne-t férfiruhában, borotvált fején férfisapkával találta. Fájdalomtól eltorzult arcán ömlöttek a könnyek.

Cauchon intett a jegyzőkönyv vezetőjének, majd a vádlotthoz fordult.

– Jeanne, mikor és miért vetted fel ezt a ruhát?

– Tegnap reggel, mert a férfiruhát szívesebben hordom, mint a nőit.

– Ki kényszerített rá?

– Magamtól tettem.

– De megesküdtél, hogy soha többé nem veszel fel férfiruhát!

– Az ígéretemet válaszul a Kegyelmed ígéretére tettem; megígérte, hogy leveszik láncaimat. Megígérte, hogy egyházi börtönbe szállítanak át. Itt, a férfiak között, jobban érzem magam férfiruhában.

Mindez logikus volt. A püspök úgy döntött, hogy nem feszegeti a részleteket, annál is inkább, mert eljárását nem tudta igazolni, a részletek pedig szükségtelen leleplezésekkel fenyegethettek. Más oldaláról közelítette meg a dolgot.

– Jeanne, hallottál-e csütörtök óta „hangot”?

Mivel az eretnek alávetette magát az egyháznak, s megtagadta tévelygéseit, megtagadta a „hangokat” és látomásait is. Jeanne tudta ezt. Mégis bátran felelte:

– Igen, hallottam.

– Mit mondott?

Jeanne felállt az ágyról. Szeme már száraz volt.

– Azt, hogy az Úr sajnálja, hogy életem megmentéséért engedtem a rábeszélésnek, s gyengének mutatkoztam. Azt mondta, hogy életemet mentve árulást követtem el. Azt is mondta, hogy ott a vérpad emelvényén bátran kellett volna felelnem a prédikátornak, mivel az csaló volt, s hogy az is hazugság volt, amit a szememre vetett. Ha azt

mondanám, hogy nem Isten küldött, kárhozatra ítélném magamat. Az igazság az, hogy Isten küldött. A hangok azt mondták, hogy nagy gonoszságot tettem, amikor azt vallottam, hogy nem cselekedtem jogosan. Azért mondtam ezt, mert féltem a máglyától.

Ezt mondta Jeanne hangosan és szilárdan.

A jegyzőkönyvet körmölő pap ezt írta a lap szélére: „Responsio mortifera", ami ezt jelenti: „Halált hozó válasz".

S valóban, most már nem volt kétség. Jeanne „újból eretnekségbe esett", s ezért csakis a halál várhatott rá.

Május 29-én, kedden, a bírák és az ülnökök a püspöki palotában gyűltek össze. Rövid vita után elfogadták a határozatot:

„...átadjuk az elítéltet a világi hatóságoknak, kérve, hogy szelíden bánjanak vele..."

Ez a szövegezés azt jelentette, hogy Jeanne máglyára kerül. A kérés, hogy „szelíden bánjanak vele", szokásos formula volt, arra szolgált, hogy megőrizze a látszatot: nem az egyház veszi el a „bűnös" életét, sőt könyörög érte.

Az „eretnek" nyilvános elítélését másnapra tűzték ki.

Reggel körülbelül kilenc óra lehetett, amikor Jeanne-t utoljára kivezették börtönéből. Szekérre ültették, s lassan végigvitték a keskeny, kanyargós utcákon. A szekeret nyolcvan angol katonából álló őrszemélyzet kísérte.

A lányt mélységes bánat töltötte el. Sírt. Most, amikor a halál már oly közel volt, hirtelen megérezte helyzetének egész szörnyűségét. Szenvedélyesen szeretett volna élni: mindössze tizenkilenc éves volt! Különösen félt a máglyától. Úgy vélte, hogy ennél szörnyűbb szenvedés nincs. Jobb volna, ha lecsapnák a fejét, mint hogy ifjú leányteste hamuvá legyen.

Szétfoszlott az utolsó remény is. Most már semmi sem menti meg. Nem jött el a nagy győzelem, amelytől annyit várt.

Néhány napja a hős Poton Xaintrailles serege majdnem Rouenig verekedte magát. A godonok erői azonban erősebbeknek bizonyultak. A bátor franciákat szétkergették, hős vezérüket pedig foglyul ejtették.

Nem maradt tehát más hátra, mint a halál, a szörnyű halál.

Jeanne szorosabbra zárta ajkait. Nagyon nehéz volt a szíve. De lesz elég ereje, hogy méltóságteljesen fogadja szörnyű sorsát!

A Régi Piac téren a helyzet emlékeztetett arra, ami az elmúlt csütörtökön a Saint-Ouen-temetőben történt. Ugyanolyan töméntelen nép, az angol fegyvereknek ugyanaz a csillogó fénye, s ugyanúgy emelkednek a fából ácsolt emelvények is, az egyiken a bíróság tagjaival, a másikon pedig a prédikátor, áldozatát várva.

Most azonban harmadik emelvényt is felállítottak a téren.

Ez igen magas. Az alapja gipsz, rajta körben fahasábokból rakott máglya. Középen oszlop. Azon tábla, ezzel a felirattal:

„A magát Szűznek nevező Jeanne, hazug, ártalmas népbolondító jósnő, megrögzött istenkáromló, a sátán szolgája, hitehagyott, szakadár, eretnek…”

Erre a helyre az elítéltet a formaságok lebonyolítása után vezetik fel. Egyelőre azonban, akárcsak a múltkor, a prédikátorral szemben helyezkedik el.

Ma a prédikációt Nicolas Midi mondja, a teológia doktora, akinek már volt alkalma „rábeszélni a megátalkodott eretneket”.

A prédikáció témája: „Ha tehát az egyik tag szenved valamit, együtt szenved vele valamennyi tag…”

Nicolas Midi mester emelkedett hangulatban van. Nagy hévvel beszél. Azt bizonygatja, hogy a felgyógyulás egyetlen lehetősége – „az üszkös tag levágása”.

S ezekkel a szavakkal fejezi be:

– Távozz békével, Jeanne! Az egyház többé nem tud érted semmit sem tenni, átad a világi hatóságoknak!

A lányt térdre kényszerítik. Intik: gondoljon a lelkére, bánja meg bűneit, amíg van ideje rá.

Jeanne hallgat. Csak a könny csorog két vékony patakban beesett arcán.

S egyszerre, akárcsak akkor reggel, a püspök úr emelkedik fel. Arckifejezése bánatosan fontoskodó. Az ítélet felolvasásával mintegy tovább folytatja a prédikáció témáját:

„…Téged, Jeanne, akit általában Szűznek neveznek, hitehagyottnak, eretneknek, szkizmatikusnak, bálványimádónak, ördögidézőnek nyilvánítunk… s kiközösítünk az egyházból… átadunk a világi hátóságoknak, de kérjük, hogy enyhítsék ítéletüket, s mentsenek meg a csonkítástól és haláltól…”

„Az anyaszentegyház soha nem ont vért, nem szomjazza azt.” Ha azonban Rouen város baillija bátorkodott volna e kérésének eleget tenni, s „megmentette volna a haláltól” a lányt, pillanatokon belül őt magát is kiközösítették és eretneknek nyilvánították volna.

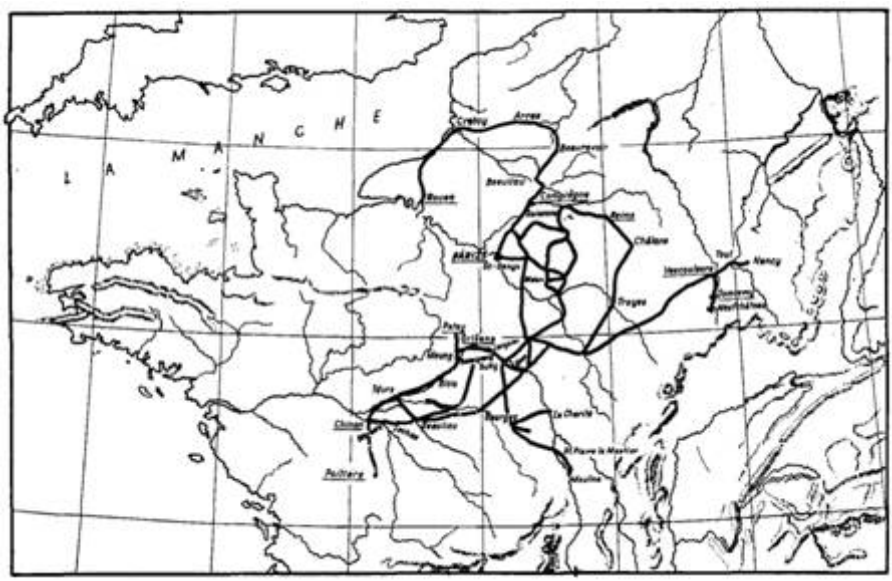

2. Jeanne d’Arc útja

Az idő már dél felé jár. Az angol kapitányoknak és katonáknak fogytán a türelmük. Mit húzzák az időt ezek a papok? Vagy megint meg akarják menteni a boszorkányt, mint a minap? Azt nem! Ha most is ármánykodni próbálnak, maguk sem távoznak élve!

A katonák az emelvények körül kiáltozásban törnek ki.

– Hé, ti papok! Csak nem akarjátok, hogy itt ebédeljünk?

Nicolas Midi mester széttárja karjait, mutatván, hogy befejezte prédikációját. A bailli tapsolt egyet. Katonák rontanak az emelvényre, megragadják a lányt, s vonszolni kezdik lefelé. Jeanne-t átadják a hóhérnak…

A vérpad valóban nagyon magas volt. Azért csinálták így, hogy

mindenki láthassa az eretneket. De ő is láthatott mindent és mindenkit. Amíg a hóhér az oszlophoz kötötte, váratlanul előbukkant a nap. Fényében szinte megfürödtek az emberek, a fák és a háztetők. A lány szeme messzire tévedt, szenvedélyesen igyekezett visszaemlékezni valamire.

S hirtelen emlékezett.

Emlékezett gyermekkorának egyik legtisztább képére, amely sokszor megjelent előtte később, ébren és álmában egyaránt.

Újból a „szigeti erőd" régi bástyájának csúcsán áll, az elhagyott Bourlemont-kastélyban. Csodálatos fény övezi, a tündérek csodálatos országa határtalanul nagynak tűnik. S ő e hatalmas ország kicsiny királynője, egy boldog álomvilág uralkodónője...

Ó, milyen boldog, hogy megtalálta az utat ide, fel, a sötét, föld alatti élet mélyéből! Most már semmi sem szörnyű, s nem is lesz soha. Kitört a sötétből a fényre, s győzedelmeskedett!

S mint a villám vakító fénye, valami hirtelen Jeanne értelmébe hasít.

Igen, győzedelmeskedett! Itt a rég várt „nagy győzelem", amiben olyan kitartóan reménykedett, s amelyben végül már nem hitt!

Győzelem ez az aljas bírák, a hazugságok és rágalmak felett, a magány gyötrődései és rémségei felett!

Győzelem ez a halál felett is!

S – ki tudja? – talán ennek a győzelemnek, amely betetőzi küldetését, ugyanolyan gyümölcsöket kell hoznia, mint amilyeneket a reimsi, orléans-i és patay-i győzelmek hoztak!

S a magas vérpadon Jeanne utolsó üdvözletet küld népének, a nagy és szenvedő, a hatalmas és meggyötört népnek.

Üdvözletét küldi, s szemét a tiszta kék égre szegezi mindaddig, amíg a sűrű fekete füst mindörökre el nem takarja előle az eget.

KILENCEDIK FEJEZET:
A HŐSTETT HALHATATLAN MARAD

Jeanne meghalt.

Hamvait a Szajnába vetették.

Még az emlékét is egyházi átokkal sújtották.

Minden európai udvarnak és a Szentszéknek is megküldték a perre és a kivégzésre vonatkozó iratokat.

VI. Henriket diadalmasan megkoronázták Párizsban.

Mindez azonban semmi hasznot nem hajtott a godonoknak.

A winchesteri püspök ravasz terve recsegve-ropogva összeomlott.

A nagy fordulat, amelyért Jeanne az életét áldozta, már beköszöntött. Nem aludhatott ki az a hatalmas hazafiúi lelkesedés, amely Orléans és Patay csodáját szülte. A Szűz alakja ott lebegett a népi harcosok seregei fölött. A roueni máglya még csak szította a hódítókkal és hóhéraikkal szemben érzett engesztelhetetlen gyűlöletet.

S bár a háború a francia hűbérurak ingadozó magatartása miatt még sokáig elhúzódott, kimeneteléhez nem férhetett kétség.

A godonok győzelmei már a múlté voltak, azokat semmiféle mesterséges fondorlattal nem lehetett felújítani.

1435-ben a szövetségeseiből régen kiábrándult Burgundi Fülöp békét kötött VII. Károllyal. Az armagnacok és burgundiak véget vetettek sokéves viszálykodásuknak, s egyesült erővel fordultak a közös ellenség ellen.

1436-ban Károly csapatai Richemont vezetésével bevonultak Párizsba.

1449-ben a franciák birtokukba vették Rouent, majd egész Normandiát.

1453-ban az angolokat teljesen kikergették Guyenne-ből.

Így ért véget ez a küzdelem, amelyet az utókor „százéves háborúnak” nevezett el.

S valóra vált a Szűz meggyőződése, aki ezt vágta a bírák szemébe:

„...minden angolt kikergetünk Franciaországból, kivéve azokat, akik itt halnak meg.”

A számításaikat Jeanne halálára alapozó nagyurak többsége kegyetlenül csalódott.

Bedford hercege röviddel Jeanne szomorú vége után halálát lelte,

katonai kudarcai miatt összeomolva, önérzetében megbántva, vetélytársaival szemben érzett csillapíthatatlan gyűlöletben.

A winchesteri bíboros túlélte Bedford és Gloucester hercegét is. Nagyszabású terveit azonban nem tudta megvalósítani. Franciaországi veresége aláásta a tekintélyét Angliában is. Nem sikerült a döntőbíró szerepét sem betöltenie a zsinaton. Kiábrándultan, elcsigázottan, politikai villongások közepette fejezte be napjait, miközben már érlelődött a „piros és fehér rózsa harca”.[17]

Hamarosan eldőlt a sorsa sire de La Trémoille-nek is. A francia udvarban összeesküvést forraltak, amelynek az élén a kegyenc helyébe furakodni vágyó reimsi érsek állt. Az összeesküvés miatt VII. Károly kibékült a connétable-lal, de Richemont-nal, s ő lett a kegyence. Richemont parancsára La Trémoille-t meg akarták ölni, de csak megsebesítették és börtönbe vetették. Később kiszabadult, hatalmát, befolyását azonban nem nyerte többé vissza.

Nem alakult szerencsésen Beauvais püspökének a sorsa sem. Bár Cauchon úr becsülettel szorgoskodott a per idején, és sikeresen véghez is vitte a rábízott ügyet, a jutalmat nem nyerte el. Miután az angolok nem látták hasznát Jeanne kivégzésének, elfeledkeztek a szorgos bírónak tett ígéretükről. Nem kapott sem magas tisztséget, sem nagyobb jövedelmet. A roueni érsekség kicsúszott a kezéből. Csak a lisieux-i püspökséget tudta elnyerni, 1442-ben, két évvel a reimsi érsek előtt hunyt el.

Az egyetlen, amit elért, a „hírnév” lett: az orléans-i ünnepségek napján még a mi korunkban is az egész nép átkozza a nevét...

Aki a lehető legtöbb hasznot húzta a Szűz életéből és halálából, az a „szeretett, dicső dauphin”, VII. Károly király volt.

Jeanne-nak köszönhetett mindent: a megbecsülést, a földet, a jövedelmet és a koronát. Ő viszont semmit sem tett a lány megmentéséért, de annak hősiessége következtében, a nép szeretetére építve, győztesként került ki a nehéz háborúból, s kortársai és az utókor szemében nagy dicsőséget szerzett. „Diadalmas” lett a mellékneve.

1450-ben megindította Jeanne d’Arc „rehabilitálásának” folyamatát.

Vajon a megmentőjéről való önzetlen gondoskodás vitte erre a lépésre VII. Károlyt?

Semmi esetre sem!

A király, aki végre birtokába vehette a királyságot, egyszerűen nem akarta, hogy azt gondolják róla: boszorkány és eretnek kezéből kapta királyságát, koronáját.

Nem volt könnyű az új pert megindítani. Az anyaszentegyház tekintélyének gyengülésétől félő pápa sokáig nem adta beleegyezését. Az új bíróság csak 1455 telén, ötéves huzavona után kezdte meg munkáját.

Jeanne ügyében „tanúként" hallgattak ki sok olyan embert, aki korábban közreműködött a lány elítélésében. Most ezek a papok, szerzetesek, tisztviselők minden erejükkel bizonygatták áldozatuk „szentségét", istenfélelmét, kiváló magatartását és rendkívüli lelki tulajdonságait. Újból szóba került a rengeteg „csoda", amelyeket Jeanne vitt véghez.

A hős leányt „áldozatnak" tüntették fel.

A roueni bíróság ítéletét érvénytelenítették.

S a katolikus egyház 1909-ben boldoggá avatta a Domrémy-ből származó szegény pásztorlányt, 1920-ban pedig felvette szentjei közé.

A nép Jeanne-ban ma is az egyszerű parasztlányt látja, aki a népből indult el, és a népért halt meg.

Ez a Jeanne bátran harcolt az ellenséggel, s döntő győzelmeket aratott.

Erődöket vett be, városokat hódított meg.

Tisztán és önzetlenül szerette hazáját, s igyekezett mindenütt kibontani a béke fehér zászlaját a vérrel öntözött föld felett.

A szegények békéjéért és boldogulásáért áldozta fel az életét.

S az idő nem halványította el alakját, nem csökkentette az élénk érdeklődést nagyszerű élete és tragikus sorsa iránt.

Sok évszázad múltán is megihleti az írókat, a szobrászokat, a festőket.

S hős honfitársai hazájuk legnehezebb és legsötétebb napjaiban is harci osztagaikat Jeanne d'Arcról nevezték el.

Jeanne él ma is.

S élni fog mindörökké.

Mert Jeanne – nagy hőstett megtestesítője. S a hőstett halhatatlan...

JEANNE D'ARC ÉLETÉNEK LEGFONTOSABB DÁTUMAI

1412. január 6. Jeanne születésének feltételezett dátuma
1428. tavasza Útja Vaucouleurs-ba
1429. február 23. Útja Vaucouleurs-ba
1429. március 6. Útja Vaucouleurs-ból Chinonba
1429. március 8. A próbatétel
1429. március 27. Jeanne-ot Poitiers-ben megvizsgálják
1429. április 18. Megérkezése Blois-ba
1429. április 29. Megérkezése Orléans-ba
1429. május 4. A Saint-Loup bevétele
1429. május 7. A Tourelles bevétele
1429. május 8. Orléans ostromának megszüntetése
1429. június 11. Jargeau bevétele
1429. június 17. Beaugency kapitulációja
1429. június 18. A patay-i csata
1429. július 16. Indulás Gien-ből az északi hadjáratra
1429. július 17. Troyes kapitulációja
1429. július 17. Vitry-ben megkoronázása
1429. szeptember 21. Jeanne szépen harcol.
1429. szeptember 17. A segítség elmaradása Gienbe
1429. november 4. Saint-Pierre-le-Moustier bevétele. A La Charité-i kudarc
1430. április 23. Jeanne elhagyja az udvart
1430. május 13. Megérkezése Compičgne-ba
1430. május 23. Jeanne-t elfogják a burgundiak
1430. július 21. Átadják az angoloknak
1430. december 23. Megérkezése Rouen-ba
1431. február 21. Jeanne első nyilvános kihallgatása Cauchon elnökletével
1431. május 24. Megtagadja esetleges tévedését a Saint-Ouen-temetőben
1431. május 30. Jeanne halála

ELSŐ KÖNYV: A NAGY SZÁNALOM

ELSŐ FEJEZET: A VAUCOULEURS-I KAPITÁNY

MÁSODIK FEJEZET: A NAGY SZÁNALOM

HARMADIK FEJEZET: AZ UTAZÁS

NEGYEDIK FEJEZET: A „BOURGES-I KIRÁLY”

ÖTÖDIK FEJEZET: A PRÓBATÉTEL

HATODIK FEJEZET: A TISZTÍTÓTŰZ

MÁSODIK KÖNYV: A BETELJESEDÉS

ELSŐ FEJEZET: AZ OSTROMGYŰRŰBEN

MÁSODIK FEJEZET: KARD ÉS ZÁSZLÓ

HARMADIK FEJEZET: A TALÁLKOZÁS

NEGYEDIK FEJEZET: AZ ÖSSZEESKÜVÉS

ÖTÖDIK FEJEZET: A SAINT-LOUP

HATODIK FEJEZET: A TOURELLES

HETEDIK FEJEZET: AZ ORLÉANS-I SZŰZ

NYOLCADIK FEJEZET: HADJÁRAT A LOIRE MENTÉN

KILENCEDIK FEJEZET: FÉNY ÉS ÁRNYÉK

TIZEDIK FEJEZET: AZ ÉSZAKI ÚT

TIZENEGYEDIK FEJEZET: A BETELJESEDÉS

HARMADIK KÖNYV: A JUTALOM

ELSŐ FEJEZET: A WINCHESTERI BÍBOROS

MÁSODIK FEJEZET: FURCSA HÁBORÚ

HARMADIK FEJEZET: A KELEPCE

NEGYEDIK FEJEZET: ELÁRULVA ÉS ELADVA

ÖTÖDIK FEJEZET: „A MAGAS POLITIKA”

HATODIK FEJEZET: „A SZÉP PER”

HETEDIK FEJEZET: „MEG KELL TAGADNOD!...”

NYOLCADIK FEJEZET: „FAREWELL”

KILENCEDIK FEJEZET: A HŐSTETT HALHATATLAN MARAD

JEANNE D’ARC ÉLETÉNEK LEGFONTOSABB DÁTUMAI

---

[1] A körzet (bailliage) főtisztviselője és bírája.

[2] Katonai-közigazgatási tisztség.

[3] Bernard, Armagnac grófja után, aki az orléans-i csoportot vezette.

[4] Dauphin (Dauphiné terület neve után) – a francia trón örökösének, az uralkodó király legidősebb fiának hivatalos címe.

[5] Az angol „goddam” v. „god-damn” (isten verje!) szavakból; az angolok gúnyneve, amelyet a francia parasztok adtak a hódítóknak.

[6] Jeanne eredeti neve Darc volt. A d’Arc forma később született, a XVI. században, de ma már általában ezt használják.

[7] Főkamarás – az egyik legmagasabb udvari méltóság a XV. században.

[8] Connétable – főparancsnok, a legmagasabb katonai rang a XV. századi Franciaországban.

[9] *Bâtard* – törvénytelen, házasságon kívül született, fattyú. A XV. században ennek a szónak nem volt szégyenletes árnyalata, különösen ha előkelő úr gyermekéről volt szó.

[10] Durandal – a XI. században keletkezett *Roland-ének* főhősének csodálatos kardja.

[11] A király 1429 decemberében azután nemesi rangra emelte Jeanne-t

és családját, s rokonságának minden nőtagja megkapta azt a jogot, hogy a nemességet férjére is átruházza. Új családnevet is kaptak: „Du Lys” (Liliom), azokért a különleges szolgálatokért, amelyeket Jeanne a „liliom birodalmának” tett.

[12] A főnemesek (udvari méltóságok) címe a feudális Franciaországban.

[13] Enguerrand de Monstrelet történetíró (+ 1453).

[14] Ezekbe egyébként állandóan igyekeztek bevonni Jeanne-t. 1429 augusztusában Armagnac grófja levelet intézett hozzá, s megkérdezte: mi a véleménye arról, hogy melyik pápa az igazi. 1430 tavaszán az ő nevében fogalmaztak huszitaellenes üzenetet a császárhoz.

[15] Beneficium – itt egyházi hivatal és a vele együtt járó jövedelem.

[16] Farewell (angol) – Isten vele, jó utat!

[17] A Lancaster- és York-dinasztia küzdelme (1455-1485).